

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ «Διεθνείς κι Ευρωπαϊκές Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Έρευνα»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων καθηγητής: **Π. Λιάκουρας**

Τίτλος εργασίας: **Η ελληνική εκπαίδευση στο εξωτερικό ως μέσο πολιτιστικής διπλωματίας. Η περίπτωση της Λατινικής Αμερικής**

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: **Βασιλάκη Ζαφειρώ (Ζέφη)**, (Αριθμός μητρώου: ΜΠ16004), zefivasilaki@yahoo.com

Πειραιάς, 2020

Στον αγαπημένο μου σύζυγο Δημήτρη,
το μικρό μας γιο Κωνσταντίνο- Ραφαήλ
και στο νεογέννητο δεύτερο γιο μας, Χαράλαμπο.

Υπεύθυνη Δήλωση

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ο τελικός σκοπός της εκπαίδευσης είναι να μετατρέψει τους καθρέφτες σε παράθυρα.

Sydney J. Harris, 1917-1986, Αμερικανός δημοσιογράφος

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ πολύ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Πέτρο Λιάκουρα για την πολύτιμη βοήθειά του στην προσπάθειά μου, καθώς και όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, που συνέβαλαν, ο καθένας με τον τρόπο του στον εμπλουτισμό των γνώσεων μου και στο μετασχηματισμό των απόψεών μου σε θέματα πολιτικής και εκπαίδευσης.

Ένα ξεχωριστό ευχαριστώ, απευθύνω στον κ. Γεώργιο Παππά που διετέλεσε ως το 2016 Συντονιστής Εκπαίδευσης της Λατινικής Αμερικής και είχα τη χαρά να συνεργαστώ μαζί του όσο υπηρετούσα στο Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού στη Βαλένσια Βενεζουέλας. Η συμβολή του κ. Παππά ήταν καθοριστική για την έρευνά μου.

Ευχαριστώ επίσης, τον κ. Νίκο Κοτροκόη, τον έλληνα Πρέσβη της Βενεζουέλας για τη δική του ξεχωριστή και πολύτιμη στήριξή του στην προσπάθειά μου.

Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς τον αγαπημένο μου σύζυγο, Δημήτρη Καρπούζα, για τη στήριξη και την υπομονή που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια των Μεταπτυχιακών μου Σπουδών, όπως και στα δύο μου ξεχωριστά αγοράκια, που τους στέρησα αρκετό από το χρόνο μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ- ABSTRACT

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφάλαιο 1^ο: Ήπια Ισχύς, Δημόσια και Πολιτιστική Διπλωματία

1.1 Η Ήπια Ισχύς στις διεθνείς σχέσεις	14
1.2 Δημόσια Διπλωματία.....	19
1.2.1 Περιορισμοί και εμπόδια στην άσκηση της Δημόσιας Διπλωματίας: Οι περιπτώσεις της Κίνας και των Η.Π.Α.....	24
1.3 Πολιτιστική Διπλωματία.....	26
1.3.1 Διεθνείς Οργανισμοί και Πολιτιστική Διπλωματία (Παραδείγματα).....	35
1.3.1.1 Συμβούλιο της Ευρώπης.....	35
1.3.1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση.....	37
1.3.1.3 Unesco	40

Κεφάλαιο 2^ο: Ο ρόλος της Εκπαίδευσης στις διεθνείς σχέσεις

2.1 Η εκπαίδευση ως ήπια ισχύς.....	43
2.2 Εκπαίδευση και Πολιτιστική Διπλωματία.....	53
2.3 Εκπαιδευτική Διπλωματία.....	56
2.4 Παραδείγματα δημόσιας, πολιτιστικής και εκπαιδευτικής διπλωματίας.....	63
2.4.1 Το παράδειγμα της Γαλλίας.....	63
2.4.2 Το παράδειγμα της Βρετανίας.....	64
2.4.3 Το παράδειγμα της Γερμανίας.....	65
2.4.4 Το παράδειγμα της Ισπανίας.....	65
2.4.5 Το παράδειγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	66
2.4.6 Το παράδειγμα του Καναδά.....	67
2.4.7 Το παράδειγμα της Τουρκίας.....	67
2.4.8 Το παράδειγμα της Κίνας.....	68
2.4.9 Το παράδειγμα των Η.Π.Α.....	70

Κεφάλαιο 3^ο: Πολιτιστική Διπλωματία και Ελληνική Πραγματικότητα

3.1 Σύγχρονη Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία.....	71
3.2 Φορείς Άσκησης Πολιτιστικής Διπλωματίας.....	72
3.2.1 Το Υπουργείο Εξωτερικών.....	75
3.2.2 Το Υπουργείο Πολιτισμού.....	79
3.2.3 Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων	80
3.2.4 Ο ελληνισμός της Διασποράς.....	81
3.2.4.1 Το ιστορικό της ελληνικής Διασποράς.....	81
3.2.4.2 Οργάνωση των ελλήνων της Διασποράς.....	84
3.2.4.3 Η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού (Γ.Γ.Α.Ε).....	85
3.2.4.4 Το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού.....	85
3.2.4.5 Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ελληνισμού της Διασποράς.....	86
3.2.5 Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού (Ε.Ι.Π).....	87
3.2.6 Παραδείγματα ιδιωτικών φορέων.....	88
3.2.6.1 Το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ).....	88
3.2.6.2 Το Ελληνικό Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας (Ε.Ι.Π.Δ).....	89
3.2.7 Άλλοι φορείς- Πρωτοβουλίες- Θεσμοί.....	91

Κεφάλαιο 4^ο: Τα Ελληνικά Σχολεία του Εξωτερικού- Οι «γνωστοί- άγνωστοι» φορείς Πολιτιστικής Διπλωματίας

4.1 Ιστορικό και Νομοθετικό Πλαίσιο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό	93
4.2 Φορείς, Σκοπός και Τύποι των Ελληνικών Σχολείων του Εξωτερικού.....	96
4.3 Άλλες μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο Εξωτερικό.....	99
4.4 Το Εκπαιδευτικό Προσωπικό.....	99
4.5 Το έργο της «Παιδείας Ομογενών».....	100

Κεφάλαιο 5^ο: Η περίπτωση της Λατινικής Αμερικής

5.1 Μεθοδολογία Συλλογής Δεδομένων.....	103
5.2 Η ελληνική Ομογένεια στη Λατινική Αμερική.....	103
5.3 Η ελληνική Εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική.....	107

5.3.1	Αργεντινή.....	107
5.3.2	Βραζιλία.....	110
5.3.3	Βενεζουέλα.....	113
5.3.4	Περού.....	114
5.3.5	Χιλή.....	115
5.3.6	Ουρουγουάη.....	118
5.3.7	Παναμάς.....	119
5.3.8	Μεξικό.....	120
5.3.9	Άλλες Χώρες (Κόστα Ρίκα, Κολομβία, Κούβα, Ισημερινός, Παραγουάη και Βολιβία).....	120
5.4	Συμπεράσματα, παρατηρήσεις και προτάσεις για την Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική.....	121

Κεφάλαιο 6^ο: Γενικά Συμπεράσματα

6.1	Συμπεράσματα και Προτάσεις για την Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στο εξωτερικό ως μέσο Πολιτιστικής Διπλωματίας.....	138
6.2	Περιορισμοί- Εμπόδια της έρευνας.....	152

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΠΗΓΕΣ	153
----------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	175
------------------	------------

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια, πολλά κράτη επενδύουν στη δημόσια διπλωματία για την ενίσχυση της ισχύος τους στο διεθνές πολιτικό στερέωμα. Ένας σημαντικός κλάδος της δημόσιας διπλωματίας είναι και η πολιτιστική διπλωματία, που αποτελεί μέσο διεθνούς προβολής ενός κράτους μέσω του πολιτισμού του. Στην προβολή της πολιτιστικής ταυτότητας ενός κράτους στο εξωτερικό, μπορεί η εκπαίδευση να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Η αξιοποίηση της εκπαίδευσης ως διπλωματικού μέσου για τη θετική ενίσχυση της διεθνούς εικόνας ενός κράτους και την αύξηση της ήπιας ισχύος του, απασχολεί εδώ και αρκετά χρόνια το σύγχρονο κόσμο, αν και στην πραγματικότητα αποτελεί μια πολύ παλιά μέθοδο ισχυροποίησης των κρατών στον πλανήτη. Η Ελλάδα φαίνεται να αναγνωρίζει τυπικά τα οφέλη που προκύπτουν από την αξιοποίηση της εκπαίδευσης και του πολιτισμού στις διεθνείς της σχέσεις, παρόλα αυτά η έλλειψη υψηλού οράματος, πολιτικών στρατηγικών και σύγχρονης πολιτιστικής παραγωγικότητας, αποτελούν τα σοβαρότερα εμπόδια για την αποτελεσματική προβολή της χώρας στο εξωτερικό, μιας χώρας που διατηρεί ένα ισχυρό πλεονέκτημα έναντι άλλων κρατών, αυτό της μεγάλης, φημισμένης και ελκυστικής πολιτιστικής κληρονομιάς της. Σε μια δύσκολη εποχή για τη χώρα, οι Έλληνες της ομογένειας, ο θεσμός του ελληνικού σχολείου και κάθε είδους πρόγραμμα ελληνικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό, μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση των διακρατικών της σχέσεων και την ισχυροποίησή της σε διεθνές επίπεδο. Η παρουσία της ομογένειας στη Λατινική Αμερική και της ελληνικής εκπαίδευσης στην περιοχή είναι πολύχρονη και αξιοσημείωτη, αν και τα τελευταία χρόνια υποβαθμίζεται. Αυτό ενισχύεται λόγω κυρίως της έλλειψης στήριξης από τους αρμόδιους φορείς της Ελλάδας, γεγονός που πιστεύουμε πως απαιτεί τον επαναπροσδιορισμό των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της χώρας και την αναθεώρηση των διπλωματικών της στρατηγικών, λαμβάνοντας υπ' όψιν το ρόλο της εκπαίδευσης ως διπλωματικού εργαλείου και τα σύγχρονα δεδομένα για το θέμα.

ΛΕΞΕΙΣ/ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ήπια ισχύς, δημόσια διπλωματία, πολιτιστική διπλωματία, εκπαίδευση, Ελλάδα, ομογενείς, ελληνικά σχολεία του εξωτερικού, ελληνική εκπαιδευτική διπλωματία, ελληνική εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική.

ABSTRACT

Over the past years, many states have invested in public diplomacy to increase their power in the international political arena. Cultural diplomacy, a means of promoting internationally a state through its culture, is a significant component of public diplomacy. Education has an important role to play in promoting abroad the cultural identity of a nation. Exploiting education as a diplomatic tool to positively enhance the international image of a state and increase its soft power has been a concern for the modern world for many years, although it has been in fact a very old method of empowering states on the planet. Greece appears to formally recognize the benefits of utilizing education and culture in its international relations, yet the lack of strong vision, political strategies and modern cultural productivity are the most important obstacles to effectively promoting the country abroad, a country that has a strong advantage over other states, that of its great, renowned and attractive cultural heritage. In a difficult time for the country, Greek communities, the institution of the Greek school and all kinds of Greek education abroad, can help improve its foreign relations and strengthen its status internationally. The presence of Greek communities and Greek education in Latin America has been a long-standing and important one, although in recent years it has been downgraded mainly due to the lack of support from the competent Greek authorities. We strongly believe that the redefinition of the country's foreign policy goals and the review of its diplomatic strategies are of the utmost importance taking into account the role of education as a diplomatic tool and current data on the subject.

KEYWORDS: Soft power, public diplomacy, cultural diplomacy, education, Greece, Greek communities, Greek schools abroad, Greek educational diplomacy, Greek education in Latin America.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ανθρώπινες διαπροσωπικές σχέσεις είναι προτιμότερο να βασίζονται σε μια συνειδητή και εθελούσια συμμετοχή, την οποία απολαμβάνουν τα μέλη και δεν υποχρεώνονται να τη δημιουργήσουν ή να τη διατηρήσουν λόγω φόβου, αδυναμίας ή εξαναγκασμού, με την έννοια των επώδυνων συμβιβασμών και υποχωρήσεων. Οι σχέσεις για να είναι υγιείς, είναι καλό να βασίζονται στην αμοιβαία προτίμηση, εκτίμηση και αβίαστη αλληλοαποδοχή. Να βασίζονται στο πραγματικό ενδιαφέρον και την ανάγκη εξέλιξης, βελτίωσης και αυτοβελτίωσης μέσα από την εθελούσια συναναστροφή, συνύπαρξη, συνεργασία και γενικότερα αλληλεπίδραση. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι σχέσεις είναι πραγματικά στέρεες και ασφαλείς και είναι πάρα πολύ δύσκολο να είναι δυσλειτουργικές, αφού οι βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζονται είναι βαθιές, εθελούσιες και ειλικρινείς.

Μελετώντας τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι αυτές δε βασίζονται πάντα σε εθελούσια συμμετοχή αλλά, αρκετές φορές είναι αναγκαστικές και καταναγκαστικές, σε ένα πλαίσιο επιβολής ισχύος μέσω της επίδειξης και επιβολής στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος και το φόβο του πολέμου ή (και) του οικονομικού αποκλεισμού. Από το μακρινό παρελθόν μέχρι και σήμερα, ένα τέτοιο πρότυπο διεθνών σχέσεων είναι ακόμη πολύ ισχυρό. Μετά όμως από τις καταστροφικές συνέπειες, κυρίως των δύο παγκοσμίων πολέμων, και ύστερα και από την εμφάνιση των διεθνών οργανισμών, παρατηρείται μια αποδυνάμωση των συγκεκριμένων προτύπων και μια σταδιακή ενίσχυση κριτηρίων όπως του σεβασμού, της συνεργασίας και γενικότερα της ειρηνικής διάθεσης στις σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, τα κράτη προσπαθούν να γίνουν «ελκυστικά» προς τα άλλα, δημιουργώντας «φιλίες» και «σφαίρες επιρροής» ενισχύοντας έτσι τη λεγόμενη ήπια ισχύ τους. Αυτό λειτουργεί και ως «προστασία» αυτών των κρατών που προσπαθούν να γίνουν ελκυστικά και συνδέεται κυρίως μέσα από την προβολή της ιδιαίτερης πολιτισμικής τους ταυτότητας, της εθνικής τους κουλτούρας αλλά και μέσα από τη διεθνή τους συνεισφορά σε διάφορους τομείς, στοιχεία που τους βοηθούν να αποσπάσουν θετική κοινή γνώμη.

Υπό ένα διαφορετικό πρίσμα, στην πραγματικότητα, η σκληρή ισχύς (στρατιωτική και οικονομική ισχύς) είναι πιο «εύθραυστη» από την ήπια ισχύ, γιατί βασίζεται σε τομείς που μπορεί να αλλάξουν όχι μόνο γιατί είναι ευμετάβλητοι αλλά κυρίως επειδή

στηρίζονται πάνω σε μία παλαική θεώρηση των πραγμάτων για όσα διαδραματίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η υφήλιος έχει φτάσει -ή πρέπει να φτάσει- στα επίπεδα ωριμότητας εκείνα κατά τα οποία οι σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και κρατών δε θα βασίζονται σε πρακτικές εκφοβισμού, εκβιασμού και αποκλεισμού και θα αναπτύσσονται κάτω από ώριμο, υγιές, συνεργατικό και δημιουργικό πλαίσιο.

Διότι η παγκοσμιοποίηση, πέρα από τα αρνητικά που κατά καιρούς επισημαίνονται από τους επικριτές της, έχει δημιουργήσει ένα κλίμα παγκόσμιας ευθύνης για την εξέλιξη του πλανήτη που δε θα πρέπει να αγνοήσουμε, ιδιαίτερα κάτω από συνθήκες προειδοποιητικών σημάνσεων σε σχέση ιδιαίτερα με τις βιοκλιματικές αλλαγές που δύνανται να επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις για μέλλον του. Απαιτείται, αρχικά, πραγματικό ενδιαφέρον και μέριμνα προς τον πλανήτη μας, η βιωσιμότητα του οποίου αποτελεί το κοινό συμφέρον όλων των επιμέρους εθνικών συμφερόντων, διότι αν το μέλλον του δεν εξασφαλιστεί, όλες εκείνες οι προσπάθειες για κυριαρχία και επιβολή κρατών έναντι άλλων, θα αποδειχτούν τελικά εντελώς ως γενόμενες επί ματαίω.

Η Ελλάδα, μια χώρα με πανάρχαιο πολιτισμό, κρατά στα χέρια της ένα εξαιρετικό διπλωματικό «όπλο», καθότι χωρίς να έχει κάνει πολλά τα νεότερα χρόνια σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, είναι ήδη ευρέως γνωστή σε παγκόσμιο επίπεδο εξαιτίας της μακράς και σημαντικής ιστορίας της, αλλά και επειδή έχει συνεισφέρει στις επιστήμες, θέτοντας σε πολλές από αυτές τη βάση τους, από τα αρχαία κιόλας χρόνια. Και θα λέγαμε πως δεν είναι απλά γνωστή, αλλά και συμπαθής για όλα όσα προαναφέρθηκαν ¹.

Ένα κράτος λοιπόν όπως η Ελλάδα, έχει σημαντικά εφόδια από το παρελθόν που μπορεί να εκμεταλλευτεί και να χρησιμοποιήσει στα πλαίσια των διπλωματικών της σχέσεων και της εξωτερικής της πολιτικής, αυξάνοντας την ισχύ της. Σε συνδυασμό και με το γεγονός ότι τη δεδομένη στιγμή είναι ασθενής οικονομικά και στρατιωτικά, είναι ίσως το μοναδικό «όπλο» που έχει για προβολή και «κυριαρχία» σε διεθνές επίπεδο.

Κι ενώ βέβαια διαθέτει τόσο ισχυρό πλεονέκτημα, χρειάζεται να καλλιεργηθεί σωστά και η σημερινή κρατική της εικόνα, καθώς επίσης να γίνουν μεθοδευμένες και στρατηγικές πολιτικές κινήσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Καταρχάς, να αποτελέσει για τη χώρα πρωταρχικό στόχο η εξωστρέφεια και η καλλιέργεια θετικών και συνεργατικών σχέσεων με άλλα κράτη του διεθνούς στερεώματος. Στη συνέχεια, όχι μόνο να

¹ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

εκμεταλλευτεί το ιστορικό παρελθόν της ως ένα μέσο για να προσελκύσει το παγκόσμιο ενδιαφέρον και να καλλιεργήσει μια θετική εικόνα διεθνώς, αλλά και να επιτύχει να δημιουργήσει ένα καλά οργανωμένο σύγχρονο κράτος, το οποίο θα επιβεβαιώνει τη διεθνή θετική εικόνα της.

Η Εκπαίδευση ως μέσο διπλωματίας στις διεθνείς σχέσεις έχει ελάχιστα ερευνηθεί στην παγκόσμια βιβλιογραφία και η παρούσα εργασία επιχειρεί να συμβάλει στην κάλυψη κενών που παρατηρούνται σε ερευνητικό- επιστημονικό επίπεδο. Ένας άλλος στόχος της παρούσας έρευνας, είναι η διερεύνηση για το αν ορισμένα υπάρχοντα εκπαιδευτικά μέσα που διαθέτει η χώρα μας, μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσα διπλωματίας. Και στην περίπτωση που το προηγούμενο ερώτημα απαντάται θετικά, να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο τα μέσα αυτά θα μπορούσαν να λειτουργήσουν πιο αποτελεσματικά προς αυτήν την κατεύθυνση και να κατατεθούν προτάσεις που προκύπτουν από την έρευνα για βελτιώσεις- τροποποιήσεις.

Τα ελληνικά σχολεία, ελληνικά τμήματα, πολιτιστικά κέντρα και ιδρύματα που λειτουργούν στο εξωτερικό, καθώς και οι συνεργασίες με ξένα πανεπιστήμια σε πάρα πολλές χώρες του πλανήτη που αποτελούν πολύ σημαντικούς θεσμούς που στηρίζουν κυρίως την ελληνική ομογένεια, θεωρούμε ότι μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως ένα μέσο δημόσιας προβολής της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, να αποτελέσουν δηλαδή βάση ανάπτυξης και ενίσχυσης της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας.

Η ιδέα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, προήλθε από τη βιωματική μου εμπειρία ως αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο ελληνικό τμήμα Γλώσσας και Πολιτισμού στη Βαλένσια της Βενεζουέλας, τη χρονική περίοδο από τις αρχές του Γενάρη του 2014 ως και τη λήξη του σχολικού έτους 2015-16, τον Ιούλιο του 2016. Αναλαμβάνοντας η ίδια πρωτοβουλίες σχετικά με την πραγματοποίηση δράσεων που σκοπό είχαν να ενισχύσουν τους δεσμούς των ομογενών με την πατρίδα τους και μεταξύ τους και ταυτόχρονα να προωθήσουν την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό σε πολιτικούς παράγοντες και απλούς πολίτες της φιλοξενούσας χώρας, διαπίστωσα ότι τα σχολεία του εξωτερικού θα μπορούσαν να διαδραματίσουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της ήπιας ισχύος της χώρας μας.

Για το λόγο αυτό αποφάσισα να εκπονήσω τη συγκεκριμένη εργασία με σκοπό να αναδείξω τη συγκεκριμένη διάσταση που θα μπορούσαν να διαδραματίσουν τα συγκεκριμένα σχολεία και τμήματα που διαθέτει η χώρα μας σε πολλές χώρες του εξωτερικού και θα μπορούσε να αξιοποιήσει επιτυχώς με τον κατάλληλο στρατηγικό

σχεδιασμό. Για την έλλειψη συντονισμένης στρατηγικής γίνεται λόγος εκτενώς αλλά και κατατίθενται και συγκεκριμένες βελτιωτικές προτάσεις.

Δυστυχώς, ο ρόλος του ελληνικού σχολείου στο εξωτερικό υποβαθμίζεται αντί να ενισχύεται, ενώ μπορεί να συμβάλλει στην αύξηση ισχύος της χώρας μας, μιας χώρας που μπορεί να εκμεταλλευτεί τη γλώσσα της που είναι η μητέρα όλων των ευρωπαϊκών γλωσσών αλλά και της πλούσιας πολιτιστικής της κληρονομιάς με σκοπό την προσέλκυση του ενδιαφέροντος από τον ντόπιο πληθυσμό αλλά και τη μετατροπή του απόδημου ελληνισμού σε φορέα πολιτιστικής διπλωματίας.

Πιο συγκεκριμένα, ο γενικός στόχος της εργασίας είναι ο εξής:

- ❖ Η διερεύνηση του ρόλου της εκπαίδευσης ως μέσου πολιτιστικής διπλωματίας και μέσου ανάπτυξης ήπιας ισχύος.

Οι ειδικότεροι στόχοι είναι:

- Η διερεύνηση της σύγχρονης ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας και της ελληνικής/ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό.
- Η περιγραφή των δομών και μέσων ελληνικής/ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Λατινική Αμερική.

Η μέθοδος η οποία ακολουθήθηκε είναι η επαγωγική, δηλαδή με ανάλυση των δεδομένων από το γενικό στο ειδικό. Στην αρχή γίνεται ανάλυση της βιβλιογραφίας αναφορικά με έννοιες που άπτονται των διεθνών σχέσεων, στη συνέχεια συνδέονται με την εκπαίδευση, έπειτα με την πραγματικότητα της Ελλάδας και τέλος, εμπλουτίζονται με το παράδειγμα της ελληνικής εκπαίδευσης στη Λατινική Αμερική.

Πιο συγκεκριμένα, στο **πρώτο κεφάλαιο** της παρούσας εργασίας αναλύονται οι έννοιες της ήπιας ισχύος, της δημόσιας και της πολιτιστικής διπλωματίας. Δίνονται παραδείγματα κρατών στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας και παραδείγματα διεθνών οργανισμών στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας. Στο **δεύτερο κεφάλαιο** μελετάται ο ρόλος της εκπαίδευσης στις διεθνείς σχέσεις και εξετάζονται περιπτώσεις κρατών που χρησιμοποιούν την εκπαίδευση για την ανάπτυξη ήπιας ισχύος. Στη συνέχεια, εξετάζεται η σύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης και πολιτιστικής διπλωματίας και η χρήση και αξιοποίηση της εκπαίδευσης ως διπλωματικού μέσου (εκπαιδευτική διπλωματία). Στο **τρίτο κεφάλαιο** γίνεται μια προσπάθεια αποτίμησης της κατάστασης της Ελλάδας σε σχέση με την ανάπτυξη της πολιτιστικής της διπλωματικής ισχύος καθώς και περιγραφή των βασικότερων ελληνικών φορέων πολιτιστικής διπλωματίας. Το **τέταρτο κεφάλαιο** αναφέρεται σε θέματα σχετικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό (ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο, μορφές, τύποι σχολείων, προγράμματα, προσωπικό

κ.ά.). Στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή της παρουσίας της ελληνικής ομογένειας στη Λατινική Αμερική και μια προσπάθεια καταγραφής της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην περιοχή αυτή. Ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις μας για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση της Λατινικής Αμερικής και στο **έκτο και τελευταίο κεφάλαιο** παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης μας και οι ερευνητικοί μας περιορισμοί.

1. Ήπια Ισχύς, Δημόσια και Πολιτιστική Διπλωματία

1.1 Η Ήπια Ισχύς στις διεθνείς σχέσεις

Η ισχύς στις διεθνείς σχέσεις είναι μία έννοια που έχει προκαλέσει έντονα το επιστημονικό ενδιαφέρον εδώ και αρκετά χρόνια. Παρόλο που είναι πολύ σημαντική και έχει αποτελέσει πολλές φορές αντικείμενο ερευνών διεθνώς, εξακολουθεί να είναι μια έννοια πολύπλοκη και δυσνόητη². Προσεγγίζοντας την με απλοϊκό τρόπο, θα μπορούσαμε να πούμε πως αυτός που κατέχει ισχύ (δηλαδή εξουσία) μπορεί και επηρεάζει κάποιον άλλο ώστε να ενεργήσει ή να ενεργεί ο δεύτερος με τρόπο επιθυμητό για τον πρώτο³.

Στην ουσία, ισχύς στις διεθνείς σχέσεις σημαίνει την ικανότητα ενός δρώντα να επηρεάζει τη συμπεριφορά ενός άλλου δρώντα, χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε μέσο⁴. Με βάση τον ορισμό αυτό του Dahl (1957), για να μιλήσουμε για την ισχύ ενός δρώντα, θα πρέπει να αναφερθούμε συγκριτικά με κάποιον άλλον δρώντα ή παράγοντα με τον οποίο συσχετίζεται και επηρεάζει τη συμπεριφορά του⁵. Άρα, η έννοια της ισχύος έχει νόημα μόνο σε σχέση με κάποιον συγκεκριμένο δρώντα και αυτό που θέλουμε να εξετάσουμε είναι αν τον επηρεάζει ή όχι και σε ποιο βαθμό.

Η ιδέα της ήπιας ισχύος δεν είναι καινούρια. Χρονολογείται ήδη από τον 6ο αιώνα π.Χ., όταν ο Κινέζος φιλόσοφος Lao-tzu (ιδρυτής του Ταοϊσμού) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ένας ηγεμόνας είναι αποτελεσματικός απλά και μόνο αν γνωρίζουν την ύπαρξή του⁶. Ωστόσο, ως σύγχρονη επιστημονική έννοια στις διεθνείς σχέσεις κατοχυρώνεται από τον Αμερικανό επιστήμονα Nye, μόλις το 1990.

Ο Nye⁷ (2004) ορίζει και ταυτόχρονα τονίζει τη σημασία της ήπιας ισχύος, την οποία αντιλαμβάνεται ως την επιρροή που ασκείται από ένα κράτος σε ένα άλλο, μέσω της έλξης που ασκείται στο δεύτερο, λόγω του πολιτισμού, των πολιτικών αξιών και ιδανικών του πρώτου. Άρα, «η ήπια ισχύς επιτυγχάνεται όταν υπάρχουν άλλα έθνη να θαυμάζουν

² Baldwin, "Power and international relations" (2002)

³ Wilson, *Hard Power, Soft Power, Smart Power* (2008)

⁴ Dahl, "The concept of power" (1957)

⁵ op. cit.

⁶ Nye, "Public Diplomacy and Soft Power" (2008)

⁷ Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (2004)

και να θέλουν να μιμηθούν πτυχές του πολιτισμού αυτού του έθνους»⁸. Είναι φανερό ότι το είδος αυτής της ισχύος απέχει πολύ από πρακτικές στρατιωτικού ή οικονομικού εξαναγκασμού, πρακτικές «που ανήκουν» στην έννοια της σκληρής ισχύος, όπως της έχει δοθεί επιστημονικά ο όρος⁹. Από τη στιγμή που ο Nye εισήγαγε την έννοια της ήπιας ισχύος, έγινε επισήμως κατανοητό στην πολιτική κοινότητα ότι η σκληρή ισχύς δεν ήταν το μοναδικό μέσο πολιτικής επιρροής στις διεθνείς σχέσεις¹⁰.

Εκτός από τον Nye, υπάρχουν και πολλοί άλλοι επιστήμονες, όπως ο Foucault, ο Bourdieu, ο Gramsci και ο Lukes¹¹, που αναγνωρίζουν την ύπαρξη και άλλης μορφής ισχύος εκτός της στρατιωτικής και οικονομικής. Η ισχύς αυτή βασίζεται στη ενσυνείδητη αλλά ίσως και υποσυνείδητη διαμόρφωση προτιμήσεων. Μάλιστα, κάποιοι από αυτούς τη θεωρούν ως τη μοναδική πραγματική ισχύ, καθώς εδράζεται σε αξίες και όχι σε πρακτικές εξαναγκασμού¹². Στον αντίποδα, αναπτύχθηκαν και διαφορετικές θεωρίες, όπως του Mattern,¹³ σύμφωνα με την οποία, η ήπια ισχύς δεν μπορεί να θεωρηθεί και τόσο ήπια, καθώς και αυτή στηρίζεται σε ένα είδος εξαναγκασμού, όχι σωματικού ή οικονομικού όπως στην περίπτωση της σκληρής ισχύος, αλλά κοινωνικού και γλωσσικού.

Η ήπια ισχύς, σύμφωνα κυρίως με θεωρητικές προσεγγίσεις, δύναται να αντικαταστήσει σήμερα τους παραδοσιακούς τρόπους ισχύος στην παγκόσμια διπλωματία, ακολουθώντας μια σύγχρονη τάση στις διεθνείς σχέσεις, όπου οι στόχοι των κρατών επιδιώκονται και επιτυγχάνονται μέσα σε κλίμα ειρήνης και δημοκρατίας¹⁴. Ωστόσο, είναι δύσκολο, τουλάχιστον προς το παρόν, να αντικαταστήσει πλήρως την παραδοσιακή σκληρή ισχύ και προς το παρόν οι δυο μορφές εξουσίας συνυπάρχουν και λειτουργούν συμπληρωματικά¹⁵.

Η έλξη, που αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό της ήπιας ισχύος, βασίζεται κυρίως σε τρεις πηγές¹⁶: α) στον πολιτισμό μιας χώρας, β) τις πολιτικές της αξίες στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό και β) την εξωτερική της πολιτική ως άσκηση νόμιμης και ηθικής

⁸ Gill & Huang, “Sources and limits of Chinese soft power” (2006: 17)

⁹ Cooper, “Hard power, soft power and the goals of diplomacy” (2004)

¹⁰ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

¹¹ op.cit.

¹² op.cit.

¹³ Mattern, “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics” (2005)

¹⁴ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

¹⁵ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

¹⁶ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

εξουσίας. Με άλλα λόγια, μπορεί να βασίζεται αμφότερα σε λογικές και συναισθηματικές συνιστώσες του πολιτισμού, των αξιών ή /και των πολιτικών¹⁷.

Ο Nye¹⁸ θεωρεί την έλξη ως μια φυσική και έμφυτη ανάγκη ανθρώπων και εθνών αλλά ταυτόχρονα και ως κοινωνικό κατασκευάσμα. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, υποθέτουμε ότι οι δρώντες είναι εξ αρχής θετικά διακείμενοι να αλληλοεπιδράσουν με άλλους δρώντες και ταυτόχρονα, η έλξη ως βίωμα και εμπειρία είναι και αποτέλεσμα μάθησης/γνώσης, όπως επιβεβαιώνει και η θεωρία του κονστρουκτιβισμού.

Σε έμφυτη τάση θα μπορούσαμε να αποδώσουμε την έλξη, λόγω της ανάγκης των δρώντων να συμμετέχουν σε ομάδες εθνών ή/και πολιτισμών, να συνάπτουν συμμαχίες και να αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου δικτύου. Ωστόσο, αν η ήπια ισχύς βασιζόταν αποκλειστικά στη φυσική αυτή τάση, κανένας πληθυσμός δε θα είχε ανάγκη να την αναπτύξει, για αυτό και το συγκεκριμένο μοντέλο ανάλυσης δεν αποδεικνύεται αρκετά ικανοποιητικό. Σύμφωνα λοιπόν και πάλι με τον Nye (2008), η ήπια ισχύς είναι ταυτόχρονα και προϊόν συντονισμένης προσπάθειας που έχει τις ρίζες του στην επικοινωνία και την ικανότητα να μπορεί να διαδώσει αποτελεσματικά τις αξίες που έχει να προβάλλει το κάθε έθνος στις πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες στοχεύει¹⁹.

Ο Habermas (1990), ενισχύοντας την ανάλυση της έννοιας της έλξης μέσω της θεωρίας του κονστρουκτιβισμού, αναπτύσσει ένα επικοινωνιακό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο οι δρώντες στην πολιτική σκηνή για να επιτύχουν τη συνεργασία, τη συμφωνία και γενικότερα τη γόνιμη αλληλεπίδραση με άλλους δρώντες, χρειάζεται να καλλιεργήσουν ένα πολύ ουσιαστικό εργαλείο επικοινωνίας, την πειθώ, η οποία βασίζεται στην ανταλλαγή επιχειρημάτων και αληθειών²⁰.

Επίσης, ο Mattern (2005)²¹ ισχυρίζεται ότι η έλξη αποτελεί μια κοινωνική πραγματικότητα/κουλτούρα, είναι αποτέλεσμα επικοινωνιακών ανταλλαγών και βασίζεται πολύ σε έναν λεκτικό ανταγωνισμό που επιτρέπει τη δημόσια ενημέρωση, την καλλιέργεια και τη μεταμόρφωση συλλογικών απόψεων. Σύμφωνα με τον ίδιο, μια συγκροτημένη αυτοπροβολή εξέρχεται μέσω παραγόμενων κοινωνιογλωσσικών πραγματικοτήτων που μεταδίδονται αποτελεσματικά στις ομάδες- στόχους. Για

¹⁷ Rothman, "Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?" (2011)

¹⁸ Nye, "Public Diplomacy and Soft Power" (2008)

¹⁹ op. cit.

²⁰ Habermas, "Discourse Ethics: Notes on a Program of Philosophical Justification" (1990)

²¹ Mattern, "Why 'Soft Power' Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics" (2005)

παράδειγμα, για έναν άνθρωπο μπορεί αυτές οι πραγματικότητες να ενσωματώνονται σε λέξεις όπως φοιτήτρια, γυναίκα, μητέρα και για ένα έθνος να συγκροτείται από πραγματικότητες όπως δημοκρατία, οικονομική ανάπτυξη κ.λπ..

Στην ουσία, όταν μιλάμε για έλξη αναφερόμαστε στην προσπάθεια για την ενίσχυση της θετικής εικόνας μιας χώρας μέσω διαφόρων επικοινωνιακών πρακτικών, κάτι που δεν είναι σε καμιά περίπτωση καινούριο στη διεθνή πολιτική σκηνή, απλά οι συνθήκες και οι τρόποι προβολής έχουν υποστεί ουσιαστικές μεταβολές όλα αυτά τα χρόνια²².

Η εθνική εικόνα ή αλλιώς εθνική φήμη είναι σχεδόν καθοριστική, γιατί μπορεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον που επιτρέπει τα κράτη να επιδιώκουν με μεγαλύτερη ή μικρότερη ευκολία τους πολιτικούς τους στόχους στη διεθνή κοινότητα²³. Είναι αναπόσπαστο μέρος της εξωτερικής πολιτικής, αναφέρεται στις συλλογικές κρίσεις της εικόνας μιας ξένης χώρας²⁴ και αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, μέρος της ήπιας ισχύος.

Η εικόνα ή φήμη ενός κράτους επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως η εξωτερική πολιτική, οι κυβερνητικές πολιτικές γενικότερα, ο πολιτισμός, ο τουρισμός, τα εξαγωγίμα προϊόντα, η οικονομική της δύναμη και οι ίδιοι οι άνθρωποι²⁵. Ωστόσο είναι πάρα πολύ δύσκολο να κατανοηθούν όλοι οι παράγοντες καθώς και οι διαδικασίες σχηματισμού της στασης ενός κράτους απέναντι σε ένα άλλο κράτος, καθώς μπορεί να συνδέονται όχι μόνο σε λογικές αλλά και συναισθηματικές ανθρώπινες και συλλογικές διεργασίες²⁶.

Κάτι στο οποίο όμως συμφωνούν αρκετοί, είναι το ότι πολύ συχνά η φήμη ενός κράτους μπορεί να έχει μεγαλύτερη αξία ακόμη και από την αύξηση της στρατιωτικής ή της οικονομικής του εξουσίας²⁷. Η σημασία της φαίνεται από το γεγονός ότι μπορεί να ευνοήσει ή να αποτρέψει αντίστοιχα τη δημιουργία συμμαχιών που μπορεί να παίξουν πολύ σημαντικό ρόλο στη διεθνή πολιτική σκηνή, περιορίζοντας ή διευρύνοντας τις πολιτικές επιλογές ενός κράτους²⁸.

Ένας εναλλακτικός και πολύ πιο διευρυμένος τρόπος να ερμηνεύσουμε την ήπια ισχύ, είναι να την αντιληφθούμε ως μια διαδικασία συναίνεσης γύρω από ένα ζήτημα κοινού

²² Nye, "Public Diplomacy and Soft Power" (2008)

²³ Han, "Country image: Halo or summary construct?" (1989)

²⁴ Mercer, *Reputation and international politics* (1996)

²⁵ White, "Brands and national image: An exploration of inverse country-of-origin effect" (2012)

²⁶ Wang, "Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited" (2006)

²⁷ Jervis, "The logic of images in international relations" (1970)

²⁸ Wang, "Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited" (2006)

ενδιαφέροντος, για παράδειγμα το παγκοσμίου ενδιαφέροντος ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υπό αυτήν την οπτική, η ήπια ισχύς μπορεί να δημιουργήσει ένα πεδίο για την επίτευξη κοινών στόχων στα διεθνή ζητήματα καθώς και μετριασμού των διαφορών και των εντάσεων²⁹. Υπό αυτό το πρίσμα, οι πόροι της ήπιας ισχύος αποκτούν νόημα μόνο εφόσον διατίθενται και μοιράζονται με άλλους και αυτό συνιστά μια πολύ μεγάλη διαφορά της με τη σκληρή ισχύ, της οποίας οι πόροι διατηρούνται αποθεματικά³⁰.

Από κάθε προσέγγιση, είναι εμφανές ότι, η ήπια ισχύς αποτελεί ένα πολύ καλό εργαλείο που προσφέρεται σε όλα τα κράτη που επιθυμούν να πετύχουν κάποιο βαθμό επιρροής στην παγκόσμια πολιτική σκηνή γύρω από διάφορα εθνικά τους ή διεθνή ζητήματα³¹ για αυτό και περισσότερα κράτη στην εποχή μας έχουν αναπτύξει σχετικές στρατηγικές.

Παρότι όμως έχει τονιστεί η σημασία της και υπάρχει θα λέγαμε επάρκεια- χωρίς αυτό να σημαίνει και συμφωνία- ορισμών σχετικά με την έννοια της ήπιας ισχύος, συναντάμε μεγάλη βιβλιογραφική ανεπάρκεια σχετικά με τις συνθήκες στις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί και τις πρακτικές που εφαρμόζονται ή που μπορούν να εφαρμοστούν στο χώρο των διεθνών σχέσεων³².

Η αδυναμία της αποσαφήνισης των στρατηγικών ήπιας ισχύος, εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι περισσότερες επιστημονικές αναλύσεις εστιάζονται περισσότερο στην αξία ανάπτυξης τους παρά να εμβαθύνουν στις πρακτικές που ακολουθούνται. Η αδυναμία τέτοιου είδους αναλύσεων έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι η ανάπτυξη ήπιας ισχύος σημαίνει ταυτόχρονα και αλλαγή σχέσεων, η οποία είναι εξαιρετικά δύσκολο να εξεταστεί εννοιολογικά και μεθοδολογικά³³.

Επιπλέον, οι παράγοντες και τα κριτήρια που συνθέτουν την ήπια ισχύ, είναι στην πραγματικότητα υποκειμενικά και αυτό που είναι ελκυστικό για μια κοινωνία μπορεί να μην είναι για μια άλλη, καθώς παρατηρείται διαφοροποίηση στο τι κάθε κοινωνία θεωρεί σημαντικό και απαραίτητο για την ευημερία της³⁴. Η έλξη είναι μάλλον ένα υποκειμενικό δεδομένο και η επιτυχία της καθορίζεται από την ικανότητα του κάθε κράτους να γίνει ελκυστικό σε κάποια συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα³⁵ και σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή.

²⁹ Roselle et al., “Strategic narrative: A new means to understand soft power” (2014)

³⁰ op.cit

³¹ Mattern, “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics” (2005)

³² Kroenig et al., “Taking Soft Power Seriously” (2010)

³³ Roselle et al., “Strategic narrative: A new means to understand soft power” (2014)

³⁴ Lukes, “Power and the Battle for Hearts and Minds. On the Bluntness of Soft Power” (2007)

³⁵ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

Ωστόσο, οι Kroenig et al. (2010)³⁶ κάνουν μια προσπάθεια ανάλυσης για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες μπορεί να είναι αποτελεσματική η άσκηση ήπιας ισχύος στην εξωτερική πολιτική των χωρών: Πρώτον, η χώρα πομπός και η χώρα δέκτης να επικοινωνούν σε ένα περιβάλλον ελεύθερης ανταλλαγής ιδεών. Δεύτερον, η χώρα δέκτης να είναι ανοιχτή στην επικοινωνία και δεκτική στην αλλαγή στάσεων και αξιών και τρίτον, οι αλλαγές στις συμπεριφορές και τις αξίες να έχουν αντίκτυπο στη διεθνή πολιτική. Η αποτελεσματική επικοινωνία που συνδέεται άρρηκτα με κοινωνιογλωσσικές δεξιότητες, αποτελεί τη βάση των παραπάνω συνθηκών³⁷.

Τέλος, επειδή όπως προαναφέρθηκε, η ήπια ισχύς δεν έχει ακόμη αντικαταστήσει πλήρως τους παραδοσιακούς τρόπους διπλωματίας, τα τελευταία χρόνια η διεθνής επιρροή ενός κράτους καθορίζεται κυρίως από το βαθμό ανάπτυξης της λεγόμενης «έξυπνης ισχύος». Η έξυπνη ισχύς είναι η ικανότητα μιας χώρας να συνδυάζει στοιχεία της σκληρής και της ήπιας διπλωματίας κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προωθούνται οι στόχοι της αποτελεσματικά³⁸. Η «έξυπνη ισχύς» βασίζεται στις εξής παραμέτρους³⁹: α) τη βαθιά κατανόηση των πληθυσμών που στοχεύει να επηρεάσει, β) τη βαθιά γνώση των στόχων και των ικανοτήτων της χώρας που τη χρησιμοποιεί, γ) το ειδικό (περιφερειακό) αλλά και το γενικό (παγκόσμιο) πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι οποιεσδήποτε δράσεις και δ) τα εργαλεία καθώς και ο τρόπος που θα χρησιμοποιηθούν, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό.

1.2 Δημόσια Διπλωματία

Γενικά, η διπλωματία είναι μια διαδικασία που περιλαμβάνει διάφορες πρακτικές και μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους⁴⁰. Αποσκοπεί στην επίτευξη των εθνικών συμφερόντων που εμπίπτουν κυρίως σε θέματα ασφάλειας, ευημερίας αλλά και του γενικότερου διεθνούς συμφέροντος και προϋποθέτει την ύπαρξη οργανωμένων εθνών- κρατών με συγκεκριμένα εδαφικά σύνορα⁴¹. Ανάλογα

³⁶ Kroenig et al., “Taking Soft Power Seriously” (2010)

³⁷ Mattern, “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics” (2005)

³⁸ Wilson, *Hard Power, Soft Power, Smart Power* (2008)

³⁹ op. cit

⁴⁰ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁴¹ Χριστογιάννης, *Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία* (2002)

με τις πρακτικές που περικλείει και τους τομείς με τους οποίους σχετίζεται, διακρίνεται σε επί μέρους κλάδους, εκ των οποίων, βασικό αποτελεί και η δημόσια διπλωματία.

Ιστορικά, η δημόσια διπλωματία εμφανίζεται στα πλαίσια μιας προσπάθειας εκδημοκρατισμού των διεθνών σχέσεων μετά το πέρας του Α' Παγκοσμίου πολέμου και την επιθυμία του τερματισμού των καταστροφικών ανθρωπίνων δραστηριοτήτων⁴². Αναπτύχθηκε κυρίως κατά τη διάρκεια του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου αλλά τελικά ισχυροποιήθηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, με την προσπάθεια των δύο υπερδυνάμεων (Η.Π.Α και Ρωσίας) να ενισχύσουν τη θέση τους στον πλανήτη.

Στη σημερινή πολιτική σκηνή και παρατηρώντας τις επενδύσεις πολλών χωρών του κόσμου στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας, τεκμηριώνονται δύο πράγματα: α) ότι μέσω της δημόσιας διπλωματίας οι χώρες μπορούν να αξιοποιήσουν τις πηγές τους για ήπια ισχύ⁴³ και β) ότι η σκληρή ισχύς έχει πάψει εδώ και χρόνια να είναι ο μόνος κυρίαρχος τρόπος επιρροής στην παγκόσμια πολιτική σκηνή⁴⁴.

Σύμφωνα με τον Malone (1988), στόχος του κράτους που ασκεί δημόσια διπλωματία είναι να επηρεάσει με τέτοιο τρόπο το άλλο ή τα άλλα κράτη έτσι ώστε να εξασφαλίσει θετική στάση απέναντί του⁴⁵. Αν επιχειρούσαμε να δώσουμε έναν απλό ορισμό για τη δημόσια διπλωματία, θα μπορούσαμε να πούμε πως αποτελεί μια διαδικασία που έχει ως στόχο τη δημιουργία θετικής κοινής γνώμης, την οποία προσπαθεί να αξιοποιήσει ένα κράτος για την πραγμάτωση των πολιτικών στόχων της εξωτερικής του πολιτικής, χρησιμοποιώντας κυρίως στρατηγικές επικοινωνίας. Με άλλα λόγια, η δημόσια διπλωματία αφορά τη συνειδητοποίηση των πλεονεκτημάτων μιας χώρας και τη συντονισμένη προσπάθεια προβολής τους, μέσω οργανωμένων και μεθοδευμένων δράσεων με σκοπό το όφελος της χώρας στο διεθνές πολιτικό γίγνεσθαι⁴⁶. Βέβαια, η αποτελεσματική άσκηση δημόσιας διπλωματίας δεν απαιτεί μόνο την επικοινωνία συντονισμένων μηνυμάτων που θα βασίζονται στην προώθηση των πλεονεκτημάτων μίας χώρας αλλά για την ενίσχυση της θέσεως της στο διεθνές σύστημα απαιτείται συγχρόνως και η βελτίωση των αρνητικών της στοιχείων⁴⁷.

⁴² Fokin et al., “Interaction of Cultures and Diplomacy of States” (2017)

⁴³ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁴⁴ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

⁴⁵ Malone, “Organizing the Nation’s Public Diplomacy” (1988)

⁴⁶ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁴⁷ Σταθόπουλος, “Η Ελληνική Δημόσια Διπλωματία: Προβλήματα κι Επιλογές” (2010)

Στη δημόσια διπλωματία, περιλαμβάνονται πτυχές των διεθνών σχέσεων που δεν εμπίπτουν στην παραδοσιακή διπλωματία⁴⁸ και αφορούν κυρίως τους τομείς της τεχνολογίας, της πληροφορίας, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Η δημόσια διπλωματία περιλαμβάνει πολιτιστικά, εκπαιδευτικά και προγράμματα ενημέρωσης και ολοένα επεκτείνεται, με αποτέλεσμα τα όρια της να μην είναι πλήρως αποσαφηνισμένα⁴⁹.

Σημαντικά χαρακτηριστικά της δημόσιας διπλωματίας που επίσης τη διαφοροποιούν από την παραδοσιακή, είναι ότι δεν ασκείται υποχρεωτικά από κυβερνητικούς παράγοντες και επίσης ότι απευθύνεται και σε μη κρατικούς παράγοντες⁵⁰. Δηλαδή, η δημόσια διπλωματία, «δίνει έμφαση στις απευθείας ανταλλαγές μεταξύ μη κυβερνητικών φορέων και πολιτών των διαφόρων χωρών»⁵¹, στοχεύοντας κυρίως στην προσέλκυση των κοινωνιών και όχι των κυβερνήσεων. Επίσης, βασίζεται σε πρακτικές συνεργασίας και διαλόγου εμπλέκοντας σημαντικά τις νέες τεχνολογίες⁵².

Παρά τις διαφορές και τα πλεονεκτήματα της, η δημόσια διπλωματία δε στοχεύει στην αντικατάσταση της παραδοσιακής διπλωματίας αλλά ο ρόλος της είναι συμπληρωματικός και μπορεί να ασκείται παράλληλα με τη δεύτερη⁵³.

Ο Wang (2006) επιχειρεί να συνοψίσει τα βασικά βιβλιογραφικά συμπεράσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά της δημόσιας διπλωματίας και καταλήγει στα εξής σημεία: α) Είναι αναπόσπαστο κομμάτι της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας που η αποτελεσματική της εφαρμογή συμβάλλει στην ανάπτυξη ευνοϊκού κλίματος για την επίτευξη των πολιτικών της στόχων, β) η εθνική κυβέρνηση είναι αδιαίρετη από τη δομή και τη διαδικασία της δημόσιας διπλωματίας χωρίς φυσικά να αποκλείονται άλλοι παράγοντες σε αυτή και γ) συνδέεται σημαντικά με τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας που επιτρέπουν την επικοινωνία⁵⁴.

⁴⁸ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

⁴⁹ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

⁵⁰ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁵¹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005: 116)

⁵² Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

⁵³ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

⁵⁴ Wang, “Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited” (2006)

Σύμφωνα με τον Nye⁵⁵, οι διαστάσεις της δημόσιας διπλωματίας είναι τρεις: α) η καθημερινή επικοινωνία, η οποία επικεντρώνεται κυρίως στον ημερήσιο τύπο, β) η στρατηγική επικοινωνία που περιλαμβάνει απλά θέματα, ειδικά θέματα, δράσεις και ανακοινώσεις του επόμενου χρόνου και γ) η ανάπτυξη μακροχρόνιων και σταθερών σχέσεων, κυρίως μέσω φοιτητικών υποτροφιών, ανταλλαγών, προγραμμάτων κατάρτισης, σεμιναρίων, διασκέψεων και πρόσβασης στα μέσα ενημέρωσης.

Στη βάση της αποτελεί πολύ παλιά πρακτική και σήμερα υπάρχει διάκριση μεταξύ παλαιάς και νέας δημόσιας διπλωματίας. Η μεγαλύτερή τους διαφορά βρίσκεται στο γεγονός ότι η παλαιά δημόσια διπλωματία περιοριζόταν στη μονόδρομη ροή πληροφοριών, ενώ η νέα έχει ως βάσεις της την ανταλλαγή και τη συνεργασία⁵⁶. Στην ανάπτυξη της νέας δημόσιας διπλωματίας φαίνεται να έχει συμβάλει καθοριστικά η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η παγκόσμια διάδοση και χρήση του διαδικτύου που δημιούργησαν την ανάγκη αλληλεπίδρασης με τους πολίτες και δημόσια πληροφόρησης με σαφήνεια και ακρίβεια⁵⁷. Αν και η δημόσια διπλωματία συνδέθηκε άμα τη γενέσει της με καθαρά προπαγανδιστικούς σκοπούς, σήμερα η αποτελεσματική δημόσια διπλωματία βασίζεται στην αρχή της αξιοπιστίας, καθώς θεωρείται από εμπειρία ότι η προπαγάνδα μπορεί να οδηγήσει σε αντίθετα αποτελέσματα⁵⁸.

Σχετικά με τη νέα δημόσια διπλωματία, η Fitzpatrick δίνει τα εξής χαρακτηριστικά: α) Προσεγγίζει τις διεθνείς σχέσεις μέσω της συνεργασίας, β) στοχεύει στην αλληλοκατανόηση των εθνών, γ) συμβάλλει στη δημιουργία και διατήρηση των σχέσεων μεταξύ των κρατών, δ) διευκολύνει σχέσεις ανθρώπων και ομάδων όχι μόνο στον κρατικό αλλά και στον ιδιωτικό τομέα, ε) αφορά και τους ξένους πολίτες αλλά και τους ντόπιους, στ) βασίζεται στο διάλογο και την αμοιβαιότητα, ζ) δίνει έμφαση στην αμφίδρομη επικοινωνία και την αλληλεπίδραση, η) στοχεύει στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη σχέσεων⁵⁹.

Αν και δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία σχετικά με το ποιες πρακτικές περιλαμβάνει, η στρατηγική επικοινωνία, δηλαδή η συνειδητή και σκόπιμη χρήση των γνωρισμάτων της

⁵⁵ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

⁵⁶ Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

⁵⁷ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁵⁸ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

⁵⁹ Fitzpatrick, “U.S. Public Diplomacy in a Post-9/11 World: From Messaging to Mutuality” (2011)

επικοινωνίας με σκοπό να επιτύχει συγκεκριμένα αποτελέσματα, είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τη νέα δημόσια διπλωματία. Συμβάλλει αποτελεσματικά στην ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης και την εξάλειψη παρεξηγήσεων που μπορεί να δημιουργηθούν, εξαιτίας της επαφής με άλλους πολιτισμούς με διαφορετικά και, πολλές φορές, αντικρουόμενα χαρακτηριστικά⁶⁰.

Για την αποτελεσματική στρατηγική επικοινωνία, απαραίτητα στοιχεία αποτελούν η σωστή ακρόαση και κατανόηση από πλευράς του δέκτη. Διότι αν ο σκοπός της είναι να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα με τη συναίνεση και τη συνεργασία του άλλου, θα πρέπει να υπάρχει βαθιά κατανόηση για αυτόν τον άλλον που θέλουμε να πείσουμε⁶¹.

Τέλος, οι πολιτικές πρακτικές δημόσιας διπλωματίας που εφαρμόζει κάποιο κράτος θα πρέπει να στηρίζονται στον ορθολογισμό, τη νομιμότητα και το σεβασμό στο διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα⁶². Για τη νομιμότητα, τις ηθικές και πολιτικές αξίες καθώς και τη χρήση της πειθούς ως πολιτικό εργαλείο κάνει λόγο και ο Joseph Nye που πρώτος μελέτησε επιστημονικά το πολιτικό «φαινόμενο» της ήπιας ισχύος⁶³. Ο στρατηγικός σχεδιασμός της δημόσιας διπλωματίας ενός κράτους είναι μια διαδικασία μακροπρόθεσμη και απαιτητική, όπως και η άσκησή της, και θα πρέπει να στηρίζεται στην αξιοπιστία, την καλή επικοινωνία και την αμοιβαία κατανόηση⁶⁴.

Όσο αφορά την κρατική εμπλοκή στο σχεδιασμό και την άσκηση της δημόσιας διπλωματίας, αυτή αντιμετωπίζεται συνήθως ως πολιτική προπαγάνδα. Ωστόσο δεν έχει ερευνηθεί ούτε και έχει αποσαφηνιστεί επαρκώς ποιος ακριβώς θα πρέπει να είναι ο ρόλος και τα όρια συμμετοχής της εθνικής κυβέρνησης, ειδικά στη σύγχρονη εποχή που παρατηρείται η ολοένα αυξανόμενη συμμετοχή και άλλων φορέων, όπως μη κυβερνητικών οργανώσεων, διακυβερνητικών οργανώσεων αλλά και ομάδων ιδιωτών από τον επιχειρηματικό τομέα⁶⁵.

⁶⁰ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

⁶¹ Nye, “Public Diplomacy and Soft Power” (2008)

⁶² Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁶³ Nye, “Soft Power and Higher Education, Forum for the Future of Higher Education” (2005)

⁶⁴ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁶⁵ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

Wang, “Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited” (2006)

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι στην εποχή μας, η ευελιξία της δημόσιας διπλωματίας την ανάγει σε μιας υψηλής προτίμησης προσέγγιση εξωτερικής πολιτικής που αναπτύσσεται μέσα από κοινές δραστηριότητες σε πολιτικό, εκπαιδευτικό, οικονομικό και καλλιτεχνικό επίπεδο, δημιουργώντας ένα κατάλληλο πλαίσιο για αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία μεταξύ των κρατών⁶⁶.

1.2.1 Περιορισμοί και εμπόδια στην άσκηση της Δημόσιας Διπλωματίας: Οι περιπτώσεις της Κίνας και των Η.Π.Α

Κύρια πηγή της ήπιας ισχύος της Κίνας αποτελεί ο παραδοσιακός πολιτισμός της⁶⁷. Για το λόγο αυτό, ένας από τους επιδιωκόμενους στόχους της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας είναι η αναγνώριση και ο σεβασμός από τα άλλα κράτη του κινεζικού πολιτισμού, που αν και αρχαίος παραμένει ζωντανός.

Βασικά στοιχεία της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας είναι τα προγράμματα ανταλλαγής, τα διεθνή μέσα ραδιοτηλεοπτικής προβολής και η πολιτιστική διπλωματία⁶⁸. Άλλοι τρόποι προσέγγισης ξένων πληθυσμιακών ομάδων αποτελούν η οργάνωση σημαντικών διεθνών αθλητικών εκδηλώσεων, η ίδρυση τηλεοπτικών καναλιών στην αγγλική γλώσσα, τα Ινστιτούτα Confucius κ.ά.⁶⁹. Τα τελευταία, είναι από τα σημαντικότερα εργαλεία δημόσιας διπλωματίας της Κίνας, στα οποία εμπλέκονται και μη κρατικοί φορείς γι' αυτό και απεικονίζουν μια ευέλικτη μορφή της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας⁷⁰.

Στη σημερινή εποχή και παρά την παραδοσιακή προσέγγιση της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας, ο αριθμός των μη κρατικών οργάνων που εμπλέκονται ολοένα και αυξάνεται. Παραμένουν όμως, όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς υπό την εποπτεία του κράτους, για αυτό και κατά κύριο λόγο η κινεζική δημόσια διπλωματία αποτελεί υπόθεση

⁶⁶ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

⁶⁷ Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

⁶⁸ *op.cit.*

⁶⁹ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

⁷⁰ Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

του κράτους, γεγονός που κρίνεται ότι λειτουργεί περιοριστικά ως προς τη δημόσια προβολή της⁷¹.

Αν και η Κίνα έχει επενδύσει σημαντικά στο συγκεκριμένο τομέα, τα αποτελέσματα των προσπαθειών της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας έχουν αμφισβητηθεί πολύ λόγω των τεράστιων πολιτισμικών διαφορών της Κίνας αλλά και της αποτελεσματικότητας των ίδιων των προσπαθειών, καθώς μοιάζουν να απευθύνονται στον εγχώριο πληθυσμό και όχι σε πληθυσμούς με διαφορετικά χαρακτηριστικά⁷². Ο Wang ισχυρίζεται ότι οι πιο σημαντικοί περιορισμοί της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας είναι οι εξής⁷³: οι τεράστιες πολιτισμικές διαφορές της Κίνας με τους υπόλοιπους λαούς, η κυριαρχία της Δύσης στη διεθνή πολιτική σκηνή, η πολυπλοκότητα της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής, η εκπαίδευση των κινέζων διπλωματών, γλωσσικοί και πολιτισμικοί και περιορισμοί.

Αδιαμφισβήτητα, στις Η.Π.Α «γεννήθηκε» η σύγχρονη δημόσια διπλωματία. . Κι ενώ από τον Ψυχρό πόλεμο, οι Αμερικανοί επενδύουν σημαντικά στη δημόσια διπλωματία για την «αποκατάσταση» της εθνικής τους φήμης, παρατηρείται μία πτώση του ενδιαφέροντος περίπου την περίοδο 1993 με 2000 και μια επανάκαμψη του μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου⁷⁴.

Ο αντιαμερικανισμός, ιδιαίτερα από μουσουλμανικές χώρες είναι ένα ζήτημα που απασχολεί εδώ και πολλές δεκαετίες τους Αμερικανούς διπλωμάτες και παρά την έντονη προσπάθεια για επικοινωνία και εμπάθυση των διπλωματικών σχέσεων από αμερικανικής πλευράς, ο αραβικός κόσμος την αντιμετωπίζει ακόμη και σήμερα με ιδιαίτερη καχυποψία με αποτέλεσμα να μην έχουν ακόμη επιτευχθεί τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα⁷⁵.

⁷¹ Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

⁷² Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

⁷³ Wang, “Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power” (2008)

⁷⁴ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

⁷⁵ op. cit.

1.3 Πολιτιστική Διπλωματία

Το ενδιαφέρον για την Πολιτιστική διπλωματία έχει προκύψει σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας του ενδιαφέροντος για την αποκαλούμενη «νέα Δημόσια Διπλωματία»⁷⁶. Λόγω του πεδίου στο οποίο εξελίσσεται η Πολιτιστική Διπλωματία, συνδέεται άρρηκτα με τις έννοιες της «δημόσιας διπλωματίας» και της «ήπιας ισχύος» για αυτό και για την προσέγγιση του ρόλου της πολιτιστικής διπλωματίας ως εργαλείου άσκησης εξωτερικής πολιτικής ήταν αναγκαία η αποσαφήνιση των δύο παραπάνω εννοιών στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας μας⁷⁷. Και τις τρεις αυτές έννοιες μπορούμε να τις εντοπίσουμε ως πρακτικές σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε υπερεθνικό.

Αν και το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών υποστηρίζει ότι η Δημόσια Διπλωματία είναι κλάδος διακριτός από την Πολιτιστική Διπλωματία και διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τους σκοπούς και τις πρακτικές τους⁷⁸, υπάρχει και η ακαδημαϊκή άποψη ότι τα όρια μεταξύ τους δεν είναι διακριτά και οι διαφορές τους βρίσκονται κυρίως στα μέσα που διαθέτουν παρά στους στόχους τους⁷⁹. Κι ενώ ο προσδιορισμός της σχέσης μεταξύ της δημόσιας και της πολιτιστικής διπλωματίας δημιουργεί σύγχυση στην πολιτική και επιστημονική κοινότητα, στην παρούσα εργασία, θεωρούμε ότι η πολιτιστική διπλωματία είναι υποσύνολο της δημόσιας διπλωματίας⁸⁰. Και εφόσον η πολιτιστική διπλωματία συνδέεται με τον πολιτισμό ενός κράτους και κατ' επέκταση με την ελκυστικότητά του απέναντι σε άλλα κράτη, μπορούμε να κάνουμε λόγο και για απόλυτη σύνδεση με τη λεγόμενη ήπια ισχύ όπως την οριοθέτησε για πρώτη φορά ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας Joseph Nye, διαχωρίζοντας την από τη στρατιωτική και οικονομική ισχύ.

⁷⁶ Melissen, *The new public diplomacy: soft power in international relations* (2005);

Ang et al., "Cultural Diplomacy: beyond the national interest?" (2015)

⁷⁷ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

⁷⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ.

[\(https://www.helleniculturaldiplomacy.com/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1/\)](https://www.helleniculturaldiplomacy.com/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1/)

⁷⁹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

⁸⁰ Lee, "Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia" (2015)

Η έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας είναι αρκετά ασαφής ως προς τον προσδιορισμό της, ως προς το τι ακριβώς περιλαμβάνει αλλά και το πώς λειτουργεί⁸¹. Για να προσεγγίσουμε την έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας, θα ήταν δόκιμο αρχικά να προσεγγίσουμε την έννοια του πολιτισμού για την οποία έχουν δοθεί πολυάριθμοι ορισμοί. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν μερικοί από αυτούς που επιλέχθηκαν για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης.

- Πολιτισμός είναι τόσο η ανθρώπινη συμπεριφορά μέσα σε μια κοινωνία, όσο και τα αποτελέσματα και επιτεύγματα κοινών επιχειρήσεων⁸².
- *«Είναι μνήμη, συνειδητή ή ασυνείδητη, συλλογική και ατομική, λόγια και λαϊκή, είναι ακόμη ένα σύνολο αξιών και συμπεριφορών, γνώσεων και δεξιοτήτων, τρόπων κλπ.»*⁸³.
- Ο πολιτισμός- ή καλύτερα οι πολιτισμοί *«αγκαλιάζουν όλο το φάσμα των αξιών, νοοτροπιών και τρόπων ζωής των ανθρώπινων ομάδων που αντιπροσωπεύουν, ενώ, σε μεγάλο βαθμό, συνιστούν μνήμη, κληρονομιά, γεγονός που τους δένει άρρηκτα με το παρελθόν και την ιστορία»*⁸⁴.
- *«Ο πολιτισμός είναι συλλογικό επίτευγμα που δεν παγιώνεται σε αναλλοίωτες σταθερές συμπεριφοράς και θεωρητικών, θεσμικών, καλλιτεχνικών εκφράσεων. Είναι ιστορικό φαινόμενο που ακολουθεί την δυναμική και την απροσδιοριστία των ανθρωπίνων σχέσεων, δηλαδή είναι συνάρτηση της ελευθερίας και της ωριμότητας του κάθε λογικού υποκειμένου. Γι' αυτό και έχουμε συνεχείς μεταπτώσεις από υψηλότερο σε χαμηλότερο και από χαμηλότερο σε υψηλότερο επίπεδο πληρότητας στην πραγματοποίηση του πολιτισμού»*⁸⁵.
- *«Ο πολιτισμός είναι ο ευρύτερα κοινός τρόπος του βίου. Ο τρόπος με τον οποίον οργανώνουμε τις καθημερινές μας ανάγκες, θεσπίζουμε κανονιστικές αρχές, κάνουμε πολιτική, επάγγελμα, τέχνη, συναλλασσόμαστε οικονομικά, ψυχαγωγούμαστε, ερωτευόμαστε, χτίζουμε και διακοσμούμε τα σπίτια μας»*⁸⁶.
- *«Πολιτισμός είναι όλα εκείνα τα πνευματικά, υλικά, διανοητικά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας ή μιας ομάδας κοινωνικής και*

⁸¹ Ang et al., "Cultural Diplomacy: beyond the national interest?" (2015)

⁸² Ryniejska- Kiełdanowicz, "Cultural Diplomacy as a Form of International Communication" (2009)

⁸³ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005: 29)

⁸⁴ *ό.π.*:70

⁸⁵ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001:22)

⁸⁶ *ό.π.*: 28

αποτελούν στοιχεία της πολιτισμικής της ταυτότητας. Στα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνονται ο τρόπος ζωής, οι παραδόσεις, οι αντιλήψεις, οι τέχνες και τα γράμματα και οι ηθικές της αξίες, μέρος των οποίων είναι και τα θεμελιώδη Δικαιώματα του Ανθρώπου» (Unesco, 1992)⁸⁷.

- Όταν μιλούμε για πολιτισμό μιας κοινωνίας μιλούμε τόσο για τον επίσημο όσο και για το λαϊκό πολιτισμό της που εμπλουτίζονται συνεχώς. Ο πολιτισμός συνδέεται στενά με την παιδεία «μέσω της ελευθερίας της έκφρασης, την ελευθερία συμμετοχής και την ελεύθερη διακίνηση προσώπων γνώσεων και πολιτισμικών δημιουργημάτων»⁸⁸.

Με βάση τους ορισμούς που χρησιμοποιήθηκαν, όταν κάνουμε λόγο για πολιτισμό αναφερόμαστε σε ανθρώπινες συλλογικές συμπεριφορές, αξίες, γνώσεις, δεξιότητες, τρόπους διαχείρισης της καθημερινότητας που συνδέονται με τις ανάγκες μας, αποτελέσματα κοινών προσπαθειών και τρόπους έκφρασης σε όλα τα επίπεδα του ανθρώπινου βίου (όπως τέχνη, αρχιτεκτονική, πολιτική κ.ά.). Ο πολιτισμός είναι ένα φαινόμενο διαχρονικό που συνδέεται με το παρελθόν, υπάρχει στο παρόν που «χτίζει» το μέλλον. Δεν είναι παγιωμένος και στατικός, καθώς εκφράζεται διαφορετικά στο χρόνο και δέχεται διάφορες εξωτερικές επιρροές. Συνδέεται με την παιδεία, την ελευθερία έκφρασης και την ωριμότητα της ομάδας για την οποία κάνουμε λόγο, διαμορφώνοντας την πολιτιστική της ταυτότητα.

Υπάρχουν χαρακτηριστικά της ανθρώπινης ζωής που είναι εγγενή σε όλους τους πολιτισμούς όπως: η εκπαίδευση, η εργασία, η γλώσσα και η θρησκεία και έχουν θεωρηθεί πολύ σημαντικοί τομείς εκδήλωσης της πολιτιστικής ανάπτυξης ενός λαού. Η γένεση, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη των εθνών καθώς και η μεταξύ τους επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε όλα τα παραπάνω επίπεδα των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων συνθέτουν και το «παζλ» των διεθνών σχέσεων⁸⁹.

Δύο είναι οι πιο σημαντικές θεωρίες που περιγράφουν τη διαδικασία αλληλεπίδρασης των πολιτισμών: η πρώτη υποστηρίζει ότι οι πολιτισμοί έρχονται αναπόφευκτα σε σύγκρουση και ότι κάποια κουλτούρα θα κυριαρχήσει και η δεύτερη κάνει λόγο για

⁸⁷ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015:14)

⁸⁸ ό.π.

⁸⁹ Fokin et al., “Interaction of Cultures and Diplomacy of States” (2017)

αναπόφευκτη σύνθεση των πολιτισμών που επιτρέπει τη διατήρηση της ποικιλίας των πολιτισμών και τη μεταξύ τους συνεργασία (προσέγγιση Unesco)⁹⁰.

Στη σημερινή εποχή μπορούμε να μιλάμε για παγκόσμιο πλουραλιστικό πολιτισμό, όπου κάθε πολιτισμός θεωρείται μοναδικός και απολαμβάνει το δικαίωμα στην ανεξάρτητη ύπαρξη και ανάπτυξη. Η πολιτισμική ποικιλομορφία προκύπτει εξαιτίας των διαφορετικών αντιλήψεων και προσεγγίσεων σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Μπορούμε να την εντοπίσουμε ακόμα και σε πολιτισμούς κοινού τύπου και κοινών φυλών⁹¹.

Η οικοδόμηση της διεθνούς πολιτικής στα πλαίσια της πολιτιστικής αλληλεπίδρασης και συνεργασίας αναδεικνύεται και μέσα από τις αρχές και τις αξίες της Unesco, οι οποίες διατυπώνονται και κατοχυρώνονται με σχετικά επίσημα έγγραφα. Η Διακήρυξη Αρχών Διεθνούς Πολιτιστικής Συνεργασίας του 1966 (Unesco, 1967) αναγνωρίζει την ισότητα και τη μοναδικότητα των πολιτισμών, την αναγκαιότητα αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ αυτών αλλά και τη διατήρηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας μέσω της Οικουμενικής Διακήρυξης της Unesco για την πολιτιστική ποικιλομορφία. Αυτές οι αρχές θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα κριτήρια και τη βάση της διπλωματίας και της διεθνούς εξωτερικής πολιτικής⁹².

Ωστόσο, η αρνητική στάση απέναντι σε ξένους πολιτισμούς που μπορούμε να παρατηρήσουμε ακόμη και στη σημερινή εποχή και δημιουργεί προβλήματα και εμπόδια στη συνεργασία των λαών μπορεί να εξηγηθεί ως εξής: α) είναι μια λογική ανθρώπινη αντίδραση απέναντι στο διαφορετικό και β) είναι φυσική και εγγενής η τάση απροθυμίας για αλλαγή και το ψυχολογικό βόλεμα σε αυτό που ήδη γνωρίζουμε⁹³.

Τα κράτη μπορούν να δημιουργήσουν πολιτιστικές σχέσεις μεταξύ τους αυθόρμητα και φυσικά αλλά και μέσα από οργανωμένες και στοχευμένες ενέργειες, όπως για παράδειγμα παρεμβάσεις της πολιτιστικής διπλωματίας⁹⁴.

Η πολιτιστική διπλωματία είναι ουσιαστικά ο τομέας εκείνος της διπλωματίας που σχετίζεται με τον πολιτισμό και τις μεθοδευμένες πολιτιστικές σχέσεις των λαών και ο όρος της αρχίζει να χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια στους

⁹⁰ Fokin et al., “Interaction of Cultures and Diplomacy of States” (2017)

⁹¹ op. cit

⁹² op. cit

⁹³ op.cit

⁹⁴ Arndt, “The first resort of kings. American cultural diplomacy in the twentieth century” (2006)

τομείς των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής⁹⁵. Για τις περισσότερες χώρες η έννοια της πολιτισμικής διπλωματίας έχει ενταχθεί στο λεξιλόγιο τους μόλις τη δεκαετία του 1990, με εξαίρεση τους Γάλλους, οι οποίοι κάνουν αναφορά στην πολιτιστική διπλωματία από τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα⁹⁶. Ωστόσο, γίνεται εμφανής ήδη από την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας όπου η προώθηση της λατινικής γλώσσας και λογοτεχνίας θεωρείται τόσο σημαντική όσο και η εδαφική εξάπλωση⁹⁷.

Μερικοί από τους σύγχρονους ορισμούς που έχουν δοθεί για τον προσδιορισμό της έννοιας της πολιτιστικής διπλωματίας είναι οι εξής:

- Η πολιτιστική διπλωματία είναι «η προώθηση μιας χώρας μέσα από ένα σύστημα πολιτιστικών ιδεών και αξιών, τέχνης, ιστορίας και παράδοσης»⁹⁸.
- «Πολιτιστική διπλωματία ονομάζουμε την μεθοδική χρήση στοιχείων η γνωρισμάτων ιδιαιτερότητας του πολιτισμού μιας χώρας κατά την άσκηση διαχείρισης των εξωτερικών της διεθνών σχέσεων»⁹⁹.
- «Η πολιτιστική διπλωματία είναι πράγματι ένα ιδιαίτερος κλάδος της πολιτιστικής διαχείρισης. Είναι τμήμα της διπλωματίας και ακόμη είναι, πολύ ευρύτερα, σκέψη για τον πολιτισμό και την πολιτική»¹⁰⁰.
- «Η πολιτισμική ή πολιτιστική διπλωματία ασχολείται βέβαια με τον πολιτισμό, και για την ακρίβεια, με την παραγωγή, την προώθηση και την πολιτική χρήση δράσεων και γεγονότων που απευθύνονται προς το εξωτερικό της χώρας»¹⁰¹.
- «Η πολιτιστική διπλωματία περιλαμβάνει πολλές δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ των εθνών-κρατών»¹⁰².

⁹⁵ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

⁹⁶ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

⁹⁷ Mulcahy, “Cultural Diplomacy and the Exchange Programs: 1938–1978” (1999)

⁹⁸ Malone, “Organizing the Nation’s Public Diplomacy” (1988)

⁹⁹ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001:13-14)

¹⁰⁰ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005: 15)

¹⁰¹ ό.π.: 20

¹⁰² Lee, “Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia” (2015:2)

- Πολιτιστική Διπλωματία ονομάζεται «η χρήση του πολιτισμού μιας χώρας στις διεθνείς σχέσεις της, ως μέσον προβολής, βελτίωσης της εικόνας της και σύσφιγξης των σχέσεων με τους άλλους λαούς»¹⁰³.
- Πολιτιστική διπλωματία είναι «η άσκηση θεμιτής επιρροής μέσα από την οδό του πολιτισμού»¹⁰⁴.
- Είναι η προσπάθεια ενός δρώντα να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον προβάλλοντας ή διευκολύνοντας την προβολή στο εξωτερικό των πολιτιστικών του αγαθών και των επιτευγμάτων του¹⁰⁵.

Στη σημερινή εποχή, η πολιτιστική διπλωματία συνδέεται σχεδόν με οποιαδήποτε συνεργασία σε πολιτιστικό επίπεδο μεταξύ των εθνών ή εθνικών ομάδων και αφορά «ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών, τέχνης και άλλων πτυχές του πολιτισμού μεταξύ των εθνών και των λαών τους, προκειμένου να προωθηθεί η αμοιβαία κατανόηση»¹⁰⁶. Από την άλλη, πρόκειται και για μια προσπάθεια εκπροσώπησης των εθνικών συμφερόντων σε διεθνές επίπεδο, με τη χρήση του εθνικού πολιτισμού. Οπότε, στην πραγματικότητα είναι ένα πεδίο όπου συναντώνται ταυτόχρονα ο εθνικισμός με το διεθνισμό.

Γίνεται αντιληπτή ως μια μορφή ή μια διάσταση της δημόσιας διπλωματίας και πολλές φορές συγχέεται με αυτή. «Η Πολιτιστική Διπλωματία είναι το βασικό εργαλείο της δημόσιας διπλωματίας- γιατί μέσω των πολιτιστικών του δραστηριοτήτων αντιπροσωπεύεται καλύτερα η ιδέα που έχει το έθνος για τον εαυτό του»¹⁰⁷. Είναι δυνατό να συνεισφέρει στην πληρέστερη κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός λαού αλλά και στην προστασία της, συμβάλλοντας στη διαφύλαξη κειμένων ή και ιστορικών μνημείων¹⁰⁸.

Σχετίζεται άμεσα με τις έννοιες της παιδείας, της τέχνης, της τεχνολογίας, της επικοινωνίας και κάθε ανθρώπινου τομέα στον οποίο απαιτείται συλλογική πνευματική προσπάθεια¹⁰⁹. Τομείς στους οποίους μπορεί να βρει πρόσφορο έδαφος είναι ο αθλητισμός, η λογοτεχνία, η εκπαίδευση, οι τέχνες, η μουσική, η οικονομία. Το πεδίο της

¹⁰³ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005:69)

¹⁰⁴ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015:15)

¹⁰⁵ Cull, "Public Diplomacy. Lessons from the Past" (2009)

¹⁰⁶ Cummings, *Cultural diplomacy and the United States government: a survey* (2003)

¹⁰⁷ U.S. Department of State, *Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy* (2005: 4)

¹⁰⁸ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

¹⁰⁹ Μήτκα, *Οι εκθέσεις ελληνικού πολιτισμού ως μέσο άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας: Μια πολιτιστική και επικοινωνιακή θεώρηση* {Μεταπτυχιακή εργασία} (2014)

έχει τεράστιο εύρος και ταυτόχρονα είναι τόσο περίπλοκο, ώστε πολύ συχνά βλέπουμε διαφορετικές πρακτικές που πολλές φορές έρχονται ακόμη και σε αντίφαση.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση επένδυσαν σε μεγάλο βαθμό σε πολιτιστικές δραστηριότητες για την προσέλκυση τρίτων στις αντίστοιχες σφαίρες επιρροής τους. Μερικοί μελετητές αποδίδουν ακόμη και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, με την ευρεία αποστροφή προς τον πολιτισμό και την ιδεολογία της, περισσότερο στην αποτυχία άσκησης πολιτιστικής επιρροής παρά στις ελλείψεις της οικονομίας ή του στρατού¹¹⁰. Βέβαια, Πολιτιστική Διπλωματία στην πράξη υπήρχε ανέκαθεν¹¹¹. Ασκείται τουλάχιστον από την πρώτη π.Χ. χιλιετία, όπου γραπτά που έχουν διασωθεί από την εποχή μαρτυρούν ότι ηγεμόνες αντάλλασσαν μεταξύ τους έργα τέχνης ως ένδειξη θετικών κινήτρων για τις μεταξύ τους σχέσεις¹¹².

Σήμερα, χώρες όπως η Αγγλία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Αυστραλία και ο Καναδάς επενδύουν σε σημαντικό βαθμό τόσο σε ανθρώπινους όσο και σε υλικούς πόρους στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας¹¹³. Για κάθε χώρα ωστόσο, η έννοια και η βαρύτητα που προσδίδονται σε αυτήν, διαφέρουν. Για παράδειγμα, για τη Γαλλία, νοείται ως η προσπάθεια επιβίωσης της γλώσσας της ως επίσημης στη διπλωματία (γαλλοφωνία). Γενικότερα, η πολιτιστική διπλωματία κάθε χώρας βρίσκεται σε συνάρτηση με τις αξίες της, το ιστορικό, πολιτικό και οικονομικό της πλαίσιο αλλά και με τις διεθνείς συγκυρίες και γεγονότα ταυτόχρονα¹¹⁴.

Στο σημερινό συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, έρχεται ολοένα και περισσότερο η συνειδητοποίηση του ρόλου των πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των κρατών και της σημασίας της πολιτιστικής διπλωματίας ως εργαλείου άσκησης εξωτερικής πολιτικής¹¹⁵. Παρότι όμως, οι περισσότερες χώρες πολύ συχνά διαβιβάζουν ευρέως και ποικιλοτρόπως μηνύματα που σχετίζονται με τον πολιτισμό τους, τόσο για να ενισχύσουν τη φήμη τους όσο και να προωθήσουν την εικόνα τους με ότι συνεπάγεται αυτό, ο πολιτισμός παραμένει ακόμη αμφισβητούμενο εργαλείο άσκησης εξωτερικής

¹¹⁰ Hixon, *Propaganda, Culture and the Cold War* (1996);

Richmond, *Cultural Exchange and the Cold War: Raising the Iron Curtain* (2003)

¹¹¹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

¹¹² ό.π.

¹¹³ ό.π.

¹¹⁴ Trilokekar, "International education as soft power? The contributions and challenges of Canadian foreign policy to the internationalization of higher education" (2010)

¹¹⁵ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

πολιτικής, αν και θεωρείται ίσως ο μοναδικός πραγματικός τρόπος ενίσχυσης της φήμης μιας χώρας, καθώς επιτρέπει στις υπόλοιπες να την κατανοήσουν σε βάθος¹¹⁶.

Κι ενώ αρκετά κράτη έχουν συνειδητοποιήσει ότι ο πολιτισμός τους μπορεί να αποτελέσει πολύ δυνατό εργαλείο στην άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής, οι επιστημονικές γνώσεις και κυρίως οι ερευνητικές εμπειρίες που έχουμε σε σχέση με αυτό το εργαλείο διεθνώς, θα λέγαμε ότι βρίσκονται ακόμη σε πρώιμα επίπεδα.

Για την ανάδειξη της σπουδαιότητας της πολιτιστικής διπλωματίας, θα εκθέσουμε κάποια επιχειρήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί για την εξωτερική πολιτική των Αμερικάνων και συγκεκριμένα αυτά που περιλαμβάνονται στην έκθεση Linchpin¹¹⁷, η οποία δημοσιεύθηκε ως απάντηση στην πτώση της διεθνούς κοινής γνώμη εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών, ιδιαίτερα του αραβικού κόσμου, μετά την καταστροφική εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ. Γενικεύοντας τα συγκεκριμένα επιχειρήματα, θα λέγαμε ότι η πολιτιστική διπλωματία, ως εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής:

- Συμβάλλει στη δημιουργία θεμελιωδών βάσεων για την ανάπτυξη εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων,
- Προβάλλει τις αξίες και τα ιδανικά των λαών καθώς και το ενδιαφέρον τους για αυτά,
- Ενθαρρύνει τις σχέσεις των λαών με τρόπο που να μην επηρεάζονται από τις κυβερνητικές αλλαγές,
- Μπορεί να προσελκύσει και να επηρεάσει μέλη κοινωνιών κάτι που θα ήταν ανέφικτο με μεθόδους της παραδοσιακής διπλωματίας,
- Εκτυλίσσει πλούσια θεματολογία για συνεργασία παραμερίζοντας τις οποιεσδήποτε πολιτικές διαφορές των λαών,
- Δημιουργεί έναν ουδέτερο διάυλο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων από διαφορετικές χώρες,
- Λειτουργεί ως ένας ευέλικτος και οικουμενικά αποδεκτός μηχανισμός προσέγγισης των χωρών μεταξύ τους ακόμη και στις περιπτώσεις που έχουν διαταραχθεί οι διπλωματικές σχέσεις ή που είναι ανύπαρκτες,
- Μπορεί να προσεγγίσει πιο εύκολα το ευρύ κοινό και τους νέους ανθρώπους,
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών,

¹¹⁶ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

¹¹⁷ U.S. Department of State, *Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy* (2005)

- Εκπαιδεύει τους πολίτες στις αξίες άλλων λαών μειώνοντας τα «λάθη» και τις παρεξηγήσεις στην μεταξύ τους επικοινωνία,
- Βοηθά στην εξάλειψη της μισαλλοδοξίας και της τρομοκρατίας και τέλος,
- Συνεισφέρει στην ανοιχτή και ομαλή διαχείριση των πολιτισμικών διαφορών των λαών.

Άλλο πλεονέκτημα της πολιτιστικής διπλωματίας, είναι ότι δίνει τη δυνατότητα και σε μικρά κράτη που δε διαθέτουν ισχυρή οικονομική ή/και στρατιωτική ισχύ να τη χρησιμοποιήσουν και να αυξήσουν την επιρροή τους στις σχέσεις τους με τα άλλα κράτη¹¹⁸. Βέβαια, δεν υπάρχει καμία εγγύηση για τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύονται ή κατανοούνται τα μηνύματά της και αν τελικά θα είναι σύμφωνα με τις αρχικές προθέσεις της πολιτιστικής διπλωματίας¹¹⁹. Επιπλέον, στα πλαίσια της πολιτιστικής διπλωματίας, μία χώρα έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει το επιστημονικό και τεχνολογικό της δυναμικό και κατά συνέπεια να ενισχύσει την οικονομία της και φυσικά να αυξήσει την πολιτική της επιρροή διεθνώς¹²⁰.

Από τα παραπάνω, είναι εμφανής μια σημαντική αντίφαση στους στόχους της πολιτιστικής διπλωματίας που την εντοπίζουν και οι Ang et al.¹²¹: από τη μία προάγει το εθνικό συμφέρον, παρουσιάζοντας το έθνος με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στον υπόλοιπο κόσμο, αλλά από την άλλη προσπαθεί να προωθήσει το γενικότερο διεθνές συμφέρον προς όφελος όλων. Για κάποιους, όπως για τον Cummings (2003), δεν είναι τόσο σημαντική η πτυχή της προώθησης του εθνικού συμφέροντος και φαίνεται να προτείνουν το έργο της πολιτισμικής διπλωματίας αποκλειστικά ως εργαλείο προώθησης της αμοιβαίας κατανόησης και του κοινού συμφέροντος¹²².

Ένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πολιτιστικής διπλωματίας είναι ότι ενώ απευθύνεται στους κρατικούς θεσμούς της άλλης πλευράς, στην πραγματικότητα θέλει να επηρεάσει τις κοινωνίες των άλλων κρατών ή κάποιες ομάδες υψηλού ενδιαφέροντος¹²³. Επίσης, μια πολύ σημαντική διαφορά της πολιτιστικής διπλωματίας

¹¹⁸ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

¹¹⁹ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

¹²⁰ Fokin et al., “Interaction of Cultures and Diplomacy of States” (2017)

¹²¹ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

¹²² Cummings, *Cultural diplomacy and the United States government: a survey* (2003)

¹²³ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

από άλλες πολιτικές πρακτικές είναι ότι καθοδηγείται κυρίως από αξίες και ιδανικά και όχι τόσο από προσωπικά ή ομαδικά συμφέροντα¹²⁴.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι για να ασκηθεί πολιτιστική διπλωματία με αποτελεσματικό τρόπο από έναν λαό, θα πρέπει αυτός να έχει συνειδητοποιήσει τι το μοναδικό και ιδιαίτερο έχει να προσφέρει ως πρόταση στο πανανθρώπινο πολιτιστικό γίγνεσθαι¹²⁵. Η Πολιτιστική διπλωματία δεν μπορεί να στηριχτεί αποκλειστικά στο πολιτιστικό παρελθόν ενός κράτους όσο ένδοξο κι αν αυτό υπήρξε, γιατί αν δε συνδέεται με ένα τουλάχιστον αξιοπρεπές πολιτιστικό παρόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αγγίζει τα όρια της προπαγάνδας.

1.3.1. Διεθνείς Οργανισμοί και Πολιτιστική Διπλωματία (Παραδείγματα)

1.3.1.1 Συμβούλιο της Ευρώπης

Ο ρόλος του πολιτισμού ως μέσου κοινωνικής συνοχής των κρατών- μελών του οργανισμού και η συνεργασία μεταξύ τους σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς και πολιτιστικών δικαιωμάτων, αποτελεί για τον οργανισμό στρατηγική προτεραιότητα. Με την **Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση του 1954** (άρθρο 5) εκπονούνται οι πρώτοι κανόνες που δημιουργούν το πρώτο γενικό πλαίσιο διακρατικής συνεργασίας στην Ευρώπη στον τομέα του πολιτισμού και ακολουθούν και άλλες θεματικές συμβάσεις. Έχει προηγηθεί η **Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών**, το 1950, η οποία θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι μια καλή βάση για ό,τι συνδέθηκε μετέπειτα με τις συμβάσεις περί πολιτισμού.

Σημαντικές Σύνοδοι που μερίμνησαν στο παρελθόν για θέματα πολιτισμού είναι¹²⁶:

- **Η Σύνοδος της Βιέννης (1993):** Σε αυτή τη Σύνοδο αναδεικνύεται ο ρόλος της πολιτιστικής συνεργασίας και πολιτιστικής ποικιλομορφίας για τη δημοκρατία και τη σταθερότητα στην Ευρώπη.
- **Η Σύνοδος του Στρασβούργου (1997):** Με σχετική Διακήρυξη αναδεικνύεται η σημασία της εκπαίδευσης και του πολιτισμού για την αμοιβαία κατανόηση των χωρών της Ευρώπης δίνοντας έμφαση και σε θέματα φυσικής προστασίας και πολιτιστικής κληρονομιάς.

¹²⁴ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

¹²⁵ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

¹²⁶ Νάσκου- Περράκη, *Διπλωματικό και Προξενικό Δίκαιο. Κοινοβουλευτική, Πολιτιστική, Οικονομική και Επιχειρηματική Διπλωματία* (2016)

- **Η Σύνοδος Βαρσοβίας (2005):** Δίνεται έμφαση στο διαπολιτισμικό και διαθρησκευτικό διάλογο για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του θρησκευτικού εξτρεμισμού.

Τέλος, οι σημαντικότερες Συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά είναι οι εξής:

- **Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (1950)**¹²⁷: Ο ανθρώπινος πολιτισμός συνδέεται άμεσα με αρχές όπως η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και έκφρασης, το δικαίωμα στην ελεύθερη πολιτική και θρησκευτική επιλογή και γενικότερα με τα ανθρώπινα ατομικά δικαιώματα. Η συγκεκριμένη Σύμβαση, που υπογράφηκε το 1950, επιχειρεί την εξασφάλιση όλων των παραπάνω αρχών και δικαιωμάτων που προάγουν και ενισχύουν τον πολιτισμό.
- **Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τον Πολιτισμό (1954)**¹²⁸: Με τη συγκεκριμένη Σύμβαση προάγονται οι αρχές της πολιτισμικής διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας, ως απαραίτητες για την ευρωπαϊκή ενότητα και ειρήνη. Ενθαρρύνεται ο διαπολιτισμικός διάλογος και η συνεργασία των λαών με σκοπό τη μελέτη και την προστασία της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς, κυρίως μέσα από πολιτιστικές, εκπαιδευτικές και αθλητικές δραστηριότητες.
- **Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (1969)**¹²⁹: Η Σύμβαση προβλέπει την οριοθέτηση και την προστασία περιοχών που παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον και ενθαρρύνει την επιστημονική συνεργασία των κρατών- μελών για το συγκεκριμένο ζήτημα.
- **Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (1987)**¹³⁰: Ως συνέχεια της Διακήρυξης του Άμστερνταμ του 1975, που τόνισε τη σημασία της προστασίας των αρχιτεκτονικών μνημείων ως συνεκτικού κρίκου της κοινής ιστορίας και πολιτιστικής ταυτότητας, η Σύμβαση αυτή οριοθετεί την έννοια της

¹²⁷ Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* (1950)

¹²⁸ Council of Europe, *European Cultural Convention. Council of Europe, European Treaty Series* (1954)

¹²⁹ Council of Europe, *European Convention for the Protection of the Archaeological Heritage, European Treaty Series* (1969)

¹³⁰ Council of Europe, *Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe. Council of Europe, European Treaty Series* (1985)

αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ορίζει συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία της.

- *Ευρωπαϊκός Χάρτης για περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες (1992)*¹³¹: Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες δημιουργήθηκε με σκοπό να προστατέψει τις διάφορες περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες της Ευρώπης και κατ' επέκταση και των παραδόσεων που συνδέονται με αυτές.
- *Σύμβαση- Πλαίσιο για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία (2005)*¹³²: Η συγκεκριμένη Σύμβαση αναγνωρίζει την αξία και το όφελος της πολιτιστικής κληρονομιάς για τους πολίτες και τις κοινωνίες και ταυτόχρονα τονίζει την ευθύνη όλων των παραπάνω για την προστασία της, δημιουργώντας ένα πλαίσιο δράσης και συνεργασίας για το σκοπό αυτό.

1.3.1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση

Πρώτη σημαντική αναφορά του πολιτισμού με ξεχωριστό τίτλο γίνεται το 1992 στη **Συνθήκη του Μάαστριχτ**¹³³, στην οποία ο πολιτισμός εισάγεται για πρώτη ως ένας νέος κλάδος ευρωπαϊκής πολιτικής. Με τη Συνθήκη αυτή, προβάλλονται οι κοινές ευρωπαϊκές αξίες και η ανάγκη ενδυνάμωσης της ευρωπαϊκής κοινωνικής συνοχής, θέτοντας ως βάσεις την κοινή πολιτιστική κληρονομιά, την ποικιλομορφία και τον διαπολιτισμικό διάλογο μεταξύ των κρατών- μελών. Από τη δεκαετία του 2000 και κυρίως μετά το **Χάρτη των Θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**, γίνεται έντονος λόγος για κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα και κοινή ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά στα πλαίσια της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Με τη **Συνθήκη της Λισαβόνας**¹³⁴ εκφράζονται μέσα στους γενικότερους στόχους, ο σεβασμός της πολιτιστικής και γλωσσικής ποικιλομορφίας, η ανάπτυξη και προστασία της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και ταυτόχρονα ο σεβασμός στην εθνική και περιφερειακή γλωσσική και πολιτιστική ποικιλομορφία.

¹³¹ Council of Europe, *European Charter for Regional or Minority Languages*. Council of Europe, *European Treaty Series* (1992(a))

¹³² Council of Europe, *Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society* (2005)

¹³³ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση / ΣΕΕ, Μάαστριχτ (1992)

¹³⁴ Συνθήκη της Λισαβόνας (2007)

Το 2007 δημοσιεύτηκε η **Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τον Πολιτισμό**¹³⁵ εδραιώνοντας την πρόθεση της Ένωσης να αποτελέσει φορέα «ήπιας ισχύος» διεθνώς. Η Ατζέντα αφορά:

- A) Την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου κυρίως μέσα από την κινητικότητα ανθρώπων ή ομάδων που σχετίζονται με τον πολιτισμό,
- B) Την ανάδειξη του πολιτισμού ως κινητήριας δύναμης για την ανάπτυξη, την απασχόληση και το περιβάλλον,
- Γ) Τη συμπερίληψη του πολιτισμού στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης και τη δημιουργία συνεργασιών (για παράδειγμα με την Unesco).

Η πολιτιστική δράση της Ένωσης μεταξύ των οποίων και η πολιτιστική διπλωματία ασκείται σε δύο επίπεδα: α) μεταξύ των κρατών μελών και β) στο πλαίσιο των εξωτερικών της σχέσεων σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς¹³⁶.

Τον Ιούνιο του 2016, οι **Στρατηγικές της Ένωσης** για τις πολιτιστικές σχέσεις έρχονται στη δημοσιότητα. Οι αρχές πάνω στις οποίες βασίζονται είναι: ο αμοιβαίος σεβασμός, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, ο διαπολιτισμικός διάλογος, η πολιτιστική ποικιλομορφία, οι αρχές της συμπληρωματικότητας και της επικουρικότητας¹³⁷. Το 2016 στήνεται και μία πλατφόρμα πολιτιστικής διπλωματίας με πρόσβαση στο ευρύ κοινό.

Για την περίοδο 2019-22, το **Σχέδιο Εργασίας για τον Πολιτισμό** (Work Plan for Culture)¹³⁸ που υιοθέτησε το Συμβούλιο το Νοέμβριο του 2018, θέτει προτεραιότητες, με σκοπό να συμβάλλει στην προστασία πολιτιστικής ποικιλομορφίας, της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής κληρονομιάς και στην ανάγκη για κοινή δράση και συνεργασία¹³⁹. Αυτές είναι:

- A. Η βιωσιμότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- B. Η κοινωνική συνοχή και ευημερία.
- Γ. Η δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος που υποστηρίζει καλλιτέχνες και δημιουργούς του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

¹³⁵[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2007\)0242 / com_com\(2007\)0242_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2007)0242/com_com(2007)0242_el.pdf)

¹³⁶ Νάσκου- Περράκη, *Διπλωματικό και Προξενικό Δίκαιο. Κοινοβουλευτική, Πολιτιστική, Οικονομική και Επιχειρηματική Διπλωματία* (2016)

¹³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0029&from=EN>

¹³⁸ https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework_en

¹³⁹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13948-2018-INIT/en/pdf#http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13948-2018-INIT/en/pdf>

Δ. Η ισότητα των φύλων.

Ε. Οι διεθνείς πολιτιστικές σχέσεις.

Πολλές δράσεις, πρωτοβουλίες και συνεργασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δείχνουν ξεκάθαρα τη βαρύνουσα σημασία που δίνει η Ένωση στον πολιτισμό, την πολιτιστική ποικιλομορφία και τον πολιτιστικό διάλογο για το μέλλον της, εφόσον θεωρεί ότι τα παραπάνω δημιουργούν θετική επίδραση στους πολίτες, προάγουν την κοινωνική συνοχή και ενδυναμώνουν τη διαμόρφωση της κοινής Ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Μερικά παραδείγματα είναι:

- Προγράμματα πολιτισμού: Πρόγραμμα Kaleidoscope ¹⁴⁰ (1996-1999), Πρόγραμμα Ariane ¹⁴¹ (1997-1999), Πρόγραμμα Raphael ¹⁴² (1997-2000), Πρόγραμμα Πολιτισμός 2000 (2000-2006), Πρόγραμμα Πολιτισμός (Culture)¹⁴³ (2007-2013), Πρόγραμμα “Δημιουργική Ευρώπη” (“Creative Europe”)¹⁴⁴ (2014-2020),
- Ειδικές Πρωτοβουλίες για τον πολιτισμό: Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες (European Capitals of Culture)¹⁴⁵ (1985 έως και σήμερα), Σήμα Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς (European Heritage Label)¹⁴⁶ (2011 έως και σήμερα), Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς (European Heritage Days)¹⁴⁷ (1991 έως και σήμερα σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης), Βραβεία Μουσικής ¹⁴⁸, Λογοτεχνίας ¹⁴⁹, Κινηματογράφου ¹⁵⁰, Πολιτιστικής κληρονομιάς και Αρχιτεκτονικής ¹⁵¹.
- Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Erasmus+¹⁵².

¹⁴⁰ <https://cordis.europa.eu/programme/rcn/663/en>

¹⁴¹ <https://cordis.europa.eu/programme/rcn/662/en>

¹⁴² <https://cordis.europa.eu/article/rcn/9322/en>

¹⁴³ <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/preivous-programme/culture>

¹⁴⁴ <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

¹⁴⁵ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

¹⁴⁶ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/european-heritage-label_en

¹⁴⁷ <http://www.europeanheritagedays.com/Home.aspx>

¹⁴⁸ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/border-breakers_en

¹⁴⁹ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/literature-prize_en

¹⁵⁰ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-prize_en

¹⁵¹ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/architecture-prize_en

¹⁵² <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

1.3.1.2 Unesco

Αδιαμφισβήτητα, η Unesco αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη και διατήρηση των πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των κρατών προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Κύριο έργο του οργανισμού αποτελεί η ενθάρρυνση της πολιτιστικής συνεργασίας και των πολιτισμικών ανταλλαγών σε όλους τους τομείς.

Ο στόχος της πολιτιστικής διπλωματίας της Unesco είναι διττός: Από τη μια, τα κράτη μπορούν να την αναπτύξουν για την ενίσχυση της δικής τους δημόσιας διπλωματίας και από την άλλη, υπηρετεί τον παγκόσμιο πολιτισμό και όλες του τις εκφάνσεις¹⁵³.

Οι κυριότερες δράσεις του οργανισμού αναφορικά με το έργο και τους στόχους του είναι συνοπτικά οι εξής¹⁵⁴:

A) Η θέσπιση αρχών και κανόνων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ποικιλομορφίας και την προώθηση της πολιτιστικής δημιουργίας.

B) Η παρακολούθηση και ο έλεγχος των κρατών σχετικά με τις υποχρεώσεις τους (οδηγίες, δεσμευτικά κείμενα).

Γ) Η διαχείριση ζητημάτων που υπερβαίνουν τα επιμέρους καθεστώτα προστασίας των διαφορετικών εκφάνσεων του πολιτισμού όπως π.χ. εξτρεμισμός, τρομοκρατία και πολεμικές συγκρούσεις.

Σημαντικές Συμβάσεις της Unesco, στις οποίες στηρίζονται οι δράσεις και οι στόχοι της σχετικά με την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, είναι οι εξής:

- **Παγκόσμια Σύμβαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας**¹⁵⁵ : Με τη συγκεκριμένη Σύμβαση, επιχειρείται η προστασία πνευματικών έργων όπως επιστημονικών, θεατρικών, κινηματογραφικών, μουσικών, φιλολογικών, έργων ζωγραφικής, γλυπτικής και πάσης φύσεως καλλιτεχνικών έργων.
- **Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης**¹⁵⁶ : Η Σύμβαση αυτή, δεσμεύει τα κράτη- μέλη να παρέχουν προστασία σε κάθε είδους πολιτιστικό αγαθό -όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 1- σε περίπτωση ένοπλης συμπλοκής. Πολιτιστικά αγαθά μπορεί να είναι: μνημεία

¹⁵³ Νάσκου- Περράκη, *Διπλωματικό και Προξενικό Δίκαιο. Κοινοβουλευτική, Πολιτιστική, Οικονομική και Επιχειρηματική Διπλωματία* (2016)

¹⁵⁴ ό.π.

¹⁵⁵ UNESCO, *Universal Copyright Convention, with Appendix Declaration relating to Articles XVII and Resolution concerning Article XI* (1952(a))

¹⁵⁶ UNESCO, *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention* (1954(a))

αρχαιολογικά, εκκλησιαστικά κ.λπ., έργα τέχνης, βιβλία, συγγράμματα, χειρόγραφα, μουσεία, βιβλιοθήκες, αρχαιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα, χώροι που προορίζονται για την προστασία κινητών πολιτιστικών αγαθών, χώροι στους οποίους υπάρχουν πολιτιστικά αγαθά και γενικότερα κάθε τι που σχετίζεται με την πολιτιστική κληρονομιά των λαών.

- **Διεθνής Σύμβαση που αφορά στα μέτρα λήψης για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών**¹⁵⁷: Η παραπάνω Σύμβαση σχετίζεται με μια σειρά μέτρων που θα πρέπει να τίθενται σε ισχύ, σε περιπτώσεις κλοπής πολιτιστικών αγαθών, τόσο σε περιόδους ειρήνης όσο και σε περιόδους πολεμικών συρράξεων, ακόμη και σε περιόδους έντονων ή πιο ήπιων αναταραχών σε κάποια περιοχή.
- **Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς**¹⁵⁸: Στόχος της Σύμβασης είναι η προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς πολιτιστικού ή φυσικού χαρακτήρα μέσα από μια σειρά μέτρων. Πιο συγκεκριμένα, τίθενται υπό την προστασία: Μνημεία αρχιτεκτονικά, καλλιτεχνικά κ.ά, έργα αρχαιολογικού χαρακτήρα, σπήλαια, κτίρια παγκόσμιας πολιτιστικής αξίας, τοπία παγκόσμιας αξίας, φυσικά μνημεία, γεωλογικοί φυσικοί σχηματισμοί, φυσικές εκτάσεις παγκόσμιου επιστημονικού ενδιαφέροντος και κάλλους κ.ά.
- **Σύμβαση για την Προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς**¹⁵⁹: Η Σύμβαση καλύπτει την ενάλια πολιτιστική κληρονομιά, δηλαδή όλα εκείνα τα στοιχεία που αποδεικνύουν ανθρώπινη ύπαρξη ή δραστηριότητα, παρουσιάζουν ιδιαίτερο πολιτιστικό, ιστορικό ή αρχαιολογικό ενδιαφέρον και βρίσκονται κάτω από το νερό, είτε ολοκληρωτικά είτε μέρος τους, για τουλάχιστον 100 χρόνια. Τέτοια στοιχεία μπορεί να είναι τοποθεσίες αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, ανθρώπινες κατασκευές, ανθρώπινα οχήματα (πλοία, αεροσκάφη κ.λπ.), προϊστορικά ευρήματα κ.ά.

¹⁵⁷ UNESCO, *Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property* (1970)

¹⁵⁸ UNESCO, *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage* (1972)

¹⁵⁹ UNESCO, *Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage* (2001(a))

- **Σύμβαση για τη διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς**¹⁶⁰: Υπό διεθνή προστασία τίθεται και η άυλη παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, δηλαδή κοινωνικές γνώσεις, προφορικές παραδόσεις, γλώσσες, κοινωνικές πρακτικές, εκφράσεις, τέχνες, τεχνογνωσίες, παραδοσιακές χειροτεχνίες, θεάματα, εορταστικές εκδηλώσεις κ.ά, καθώς και αντικείμενα και χώροι που συνδέονται με όλα τα παραπάνω και αποτελούν πολιτιστικά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες ενός λαού, κληροδοτούνται στις επόμενες γενιές και κινδυνεύουν να εξαφανιστούν.
- **Οικουμενική Διακήρυξη για την Πολιτιστική Πολυμορφία**¹⁶¹: Με την Οικουμενική Διακήρυξη για την Πολιτιστική Πολυμορφία, ουσιαστικά θεσπίζεται ένα προστατευτικό πλαίσιο για τη διατήρηση και ανάπτυξη της παγκόσμιας πολιτιστικής ποικιλομορφίας, που αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για τη διατήρηση και ανανέωση του παγκόσμιου πολιτισμού. Επιβεβαιώνει ότι για την εξασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης, απαραίτητος είναι ο διαπολιτισμικός διάλογος, μέσα σε ένα κλίμα παγκόσμιας ανησυχίας, ειδικά μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (2001) στη Νέα Υόρκη.
- **Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων**¹⁶²: Σε συνέχεια της Διακήρυξης, η συγκεκριμένη Σύμβαση στοχεύει στην αναγνώριση, το σεβασμό, την προστασία, την ενθάρρυνση και την αλληλεπίδραση της πολυμορφίας των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκφράσεων ομάδων ή ατόμων σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, εθνικό ή διεθνές). Παράλληλα ενθαρρύνει το διαπολιτισμικό διάλογο και την πολιτιστική συνεργασία των λαών, εισάγοντας συγκεκριμένες κατευθυντήριες αρχές.

¹⁶⁰ UNESCO, *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage* (2003)

¹⁶¹ UNESCO, *Universal Declaration on Cultural Diversity* (2001(b))

¹⁶² UNESCO, *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions* (2005)

2. Ο ρόλος της Εκπαίδευσης στις διεθνείς σχέσεις

2.1 Η εκπαίδευση ως ήπια ισχύς

Η χρήση της ήπιας ισχύος στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής των κρατών είναι μια τάση που παρατηρείται συχνά στην εποχή μας. Το φαινόμενο αυτό συμβαίνει, αφενός λόγω της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης μεταξύ των κρατών, και αφετέρου εξαιτίας του υψηλού κόστους που απαιτείται για την επίτευξη στόχων εξωτερικής πολιτικής μέσα από τις παραδοσιακές μεθόδους που συνθέτουν την έννοια της σκληρής ισχύος.

Ένας από τους πλέον πιο σημαντικούς και αναγνωρισμένους παράγοντες που και ο ίδιος ο Nye επισήμανε ότι «ενισχύει» την ήπια ισχύ μιας χώρας στο διεθνές προσκήνιο είναι η ποιοτική και με διεθνές κύρος εκπαίδευση¹⁶³. *«Η εκπαίδευση αποτελεί το βασικότερο φορέα για την οικοδόμηση της μελλοντικής ισχύος μιας χώρας, καθώς είναι εγγενώς προσανατολισμένη στις μελλοντικές γενιές και η ίδια είναι ένα μέσο για την ενδυνάμωση των ατόμων και των εθνών»*¹⁶⁴.

Ο εκπαιδευτικός τομέας δημιουργεί ένα εξαιρετικό πεδίο επικοινωνίας για τα κράτη, μέσα στο οποίο μπορούν να εκφραστούν, να δημιουργήσουν και να πείσουν σε σχέση με τις πολιτικές τους επιδιώξεις. Δημιουργεί ένα πυρήνα έλξης που είναι πολύ σημαντικός για τη δημόσια διπλωματία και κατ' επέκταση για την ήπια ισχύ των κρατών. Οι κοινωνίες έρχονται σε επαφή και μαθαίνουν άλλες γλώσσες και πολιτισμούς με αποτέλεσμα να κατανοούν βαθύτερα τις κοινωνίες που θέλουν να επηρεάσουν, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζονται και οι ίδιες από αυτές. Ιδιαίτερα όταν οι επενδύσεις στον τομέα αυτό είναι στρατηγικές και μακροπρόθεσμες έχουν σημαντική επίδραση. Η εκπαίδευση αποτελεί ισχυρό «όπλο» ήπιας ισχύος διότι ενισχύει την αλληλοκατανόηση των λαών μέσω της κατά πρόσωπο επικοινωνίας¹⁶⁵. Κι αυτού του είδους η επικοινωνία είναι απαραίτητη για να κατανοήσουμε καλύτερα έναν διαφορετικό λαό, κατανοώντας πρώτα τα συστήματα αξιών του μέσα από το ιστορικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό του

¹⁶³ Nye, "Soft Power and Higher Education, Forum for the Future of Higher Education" (2005)

¹⁶⁴ Wojciuk, "Education as a source and tool of soft power in international relations" (2015:301)

¹⁶⁵ Kim, "Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program" (2015)

υπόβαθρο¹⁶⁶. Άλλωστε, η άμεση επικοινωνία που προσφέρει η εκπαίδευση μέσα από το μίσημα κοινών εμπειριών με εκείνους τους οποίους ενδιαφερόμαστε να επηρεάσουμε, είναι από τις καλύτερες στρατηγικές ανάπτυξης και ενίσχυσης της ήπιας ισχύος¹⁶⁷.

Το πανεπιστήμιο είναι εκείνος ο χώρος της εκπαίδευσης του οποίου ο ρόλος σε σχέση με την ήπια ισχύ έχει διερευνηθεί περισσότερο από κάθε άλλον και έχει αναδειχθεί ως ένα πολύ βασικό εργαλείο για την ανάπτυξη και την ενίσχυση της ήπιας ισχύος ενός κράτους, αφενός επειδή μπορεί να την υποστηρίξει σε ερευνητικό επίπεδο και στο επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού και αφετέρου γιατί μπορεί να λειτουργήσει ως άμεσος, αποτελεσματικός και προπάντων αξιόπιστος φορέας άσκησης και εφαρμογής δημόσιας διπλωματίας¹⁶⁸. Από την άλλη, το σχολείο, μέσω των γλωσσικών μαθημάτων και των πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, μπορεί να αποτελέσει εξίσου ένα πολύ σημαντικό και αποτελεσματικό μέσο άσκησης δημόσιας και πολιτιστικής διπλωματίας, καθώς μέσα από αυτό μπορούν τα κράτη να προβληθούν και να μεταδώσουν τις πολιτιστικές τους αξίες¹⁶⁹.

Η παροχή ευκαιριών εκπαίδευσης - κυρίως πανεπιστημιακής - σε πολίτες άλλων κρατών, καθώς και η χορήγηση υποτροφιών που βλέπουμε να αποτελούν πολιτικές πρακτικές δημόσιας διπλωματίας της εποχής μας, στην πραγματικότητα αποτελούν συνέχεια πρακτικών της βυζαντινής και μεσαιωνικής πολιτιστικής διπλωματίας που διασώζονται ως σήμερα¹⁷⁰. Για κάποιους άλλους, η πρακτική της άσκησης πολιτικής επιρροής μέσω της εκπαίδευσης έχει τις ρίζες της ακόμη παλαιότερα, στην αρχαιότητα. Αρχαία κέντρα ανώτερης εκπαίδευσης όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη συνήθιζαν να προσελκύουν διανοούμενους από διαφορετικά μέρη του κόσμου και με διαφορετικό πολιτιστικό υπόβαθρο¹⁷¹.

Οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε ξένους πολίτες θεωρούνται πρακτικές ιδιαίτερα αποτελεσματικές, καθώς δημιουργούν θετικά συναισθήματα των σπουδαστών για το κράτος υποδοχής, ίσως και ένα συναισθηματικό δεσμό πολύ ισχυρό που δύναται να

¹⁶⁶ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

¹⁶⁷ Atkinson, “Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006” (2010)

¹⁶⁸ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

¹⁶⁹ *op.cit.*

¹⁷⁰ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

¹⁷¹ Lee, “Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia” (2015)

διαρκέσει για όλη τους τη ζωή και να «συμπαράσχει» και άλλους ανθρώπους του περιβάλλοντός τους. Αν δε συμβούν όλα τα προηγούμενα, είναι τουλάχιστον δύσκολο οι σπουδαστές να υιοθετήσουν εχθρική στάση¹⁷².

Η εκπαίδευση, εκτός από πρακτική άσκησης επιρροής, θεωρείται γενικότερα σημαντική διεθνώς, καθώς συμβάλλει στη βελτίωση των κοινωνιών αλλά και της παγκόσμιας οικονομίας¹⁷³ μεταβάλλοντας σταδιακά και τη βάση της οικονομίας, από τη βιομηχανία και το πετρέλαιο, στη γνώση¹⁷⁴. Ταυτόχρονα, βοηθά και στη μετατόπιση του διεθνούς ενδιαφέροντος σε θέματα που συνδέονται με αξίες, τις οποίες βλέπουμε να έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία τα τελευταία χρόνια¹⁷⁵. Παρόλα αυτά όμως, η εκπαίδευση, αν και βασικός παράγοντας της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ουδέποτε απασχόλησε πολύ σοβαρά τον πολιτικό κόσμο¹⁷⁶.

Η εκπαίδευση συνεχίζει να αποτελεί ένα σχεδόν ανεξερεύνητο πεδίο για άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Αν και μπορεί να αποτελέσει το βασικότερο ίσως εργαλείο προσέλκυσης διεθνούς ενδιαφέροντος για ένα κράτος, δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς και σε όλα τα επίπεδα. Η μεγαλύτερη προσπάθεια αξιοποίησής του στις διεθνείς σχέσεις γίνεται κυρίως μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με θετική επίδραση και στην επιστημονική και όχι μόνο ανάπτυξη του πλανήτη καθώς αποτελεί ένα από σημαντικότερα μέσα παραγωγής και διάδοσης ιδεών¹⁷⁷.

Αν και το βιβλιογραφικό κενό σε σχέση με την εκπαίδευση ως μέσου ενίσχυσης της ήπιας ισχύς ενός κράτους στο διεθνές γίνεσθαι είναι μεγάλο, πολλές αναφορές στο συγκεκριμένο ζήτημα γίνονται γύρω την ασιατική εκπαίδευση. Σε χώρες όπως η Κορέα, η Ιαπωνία, η Κίνα κ.ά., οι εκπαιδευτικές και πολιτισμικές ανταλλαγές με άλλα κράτη, αποτέλεσαν και αποτελούν μέχρι σήμερα σημαντικό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής.

Σήμερα, ο αριθμός των χωρών που θεωρούν την εκπαίδευση ως τον καλύτερο τρόπο για την προώθηση των εθνικών τους συμφερόντων, ολοένα και αυξάνεται. Ισχυρά παραδείγματα τέτοιων χωρών αποτελούν εκτός από τις χώρες της Ανατολικής Ασίας (Κίνα, Σιγκαπούρη, Ινδονησία, Μαλαισία) και χώρες όπως η Ρωσία, οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Τουρκία και άλλες ανεπτυγμένες χώρες κυρίως στην Ευρώπη που έχουν εφαρμόσει

¹⁷² Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

¹⁷³ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

¹⁷⁴ Freeman & Louça, “*As Time Goes By: From the Industrial Revolutions to the Information Revolution*” (2001)

¹⁷⁵ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

¹⁷⁶ Green, *Education and State Formation: Europe, East Asia and the USA* (2013)

¹⁷⁷ Altbach & McGill-Peterson, *Higher Education as a Project of America’s Soft Power* (2008)

σχετικά προγράμματα¹⁷⁸. Πολλές χώρες επίσης, της Ε.Ε επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν την εκπαίδευση για την άσκηση των διπλωματικών τους σχέσεων, άλλες με μεγαλύτερη επιτυχία και άλλες με μικρότερη¹⁷⁹.

Οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές, με κυρίαρχη στρατηγική την προώθηση της γλώσσας και του πολιτισμού, επιτυγχάνονται κυρίως μέσω της διεθνοποίησης της εκπαίδευσης, δηλαδή μέσω της λειτουργίας εγχώριων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για αλλοδαπούς φοιτητές ή λειτουργίας εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε άλλα κράτη. Ειδικά το άνοιγμα εγχώριων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων για αλλοδαπούς φοιτητές δημιουργεί ευκαιρίες μεταναστευτικού ρεύματος, το οποίο μπορεί να μεταλαμπαδεύσει ακόμη καλύτερα την κουλτούρα της χώρας σπουδών, στη χώρα προέλευσης του φοιτητή¹⁸⁰. Για παράδειγμα, μελέτες στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Ρωσία δείχνουν στοχευμένες προσπάθειες ενίσχυσης της πολιτισμικής ταυτότητας των χωρών αυτών μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της προσέλκυσης φοιτητών από το εξωτερικό¹⁸¹.

Η ενίσχυση της ήπιας ισχύος μέσω της διεθνοποίησης της εκπαίδευσης έχει δύο όψεις: α) την ικανότητα συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού ξένων φοιτητών στα εγχώρια πανεπιστήμια και β) την αξιοποίηση των φοιτητών του εξωτερικού για τη στήριξη των στρατηγικών στόχων της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας. Και οι δύο αυτές ιδέες συνεπάγονται τη συνεχή και αποτελεσματική επαφή των φοιτητών με τα κέντρα εξωτερικής πολιτικής¹⁸². Για την επιτυχία της διεθνοποίησης της εκπαίδευσης, απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η συμμετοχή ακαδημαϊκών σε θεσμικά πολιτικά όργανα και καθώς και το να συμπεριληφθεί σοβαρά στους στόχους χάραξης της εξωτερικής πολιτικής¹⁸³.

Η διεθνοποίηση της εκπαίδευσης συνεπάγεται την ικανότητα των χωρών να εκθέτουν τα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά τους προϊόντα με τρόπο που να προσελκύει το ενδιαφέρον για φοίτηση, φοιτητών από άλλες χώρες. Για το σκοπό αυτό, αναπτύχθηκαν προγράμματα που ενθάρρυναν σπουδαστές να φοιτήσουν σε ξένα πανεπιστήμια,

¹⁷⁸ Amirbeka & Ydyrysb, “Education and Soft Power: Analysis As An Instrument Of Foreign Policy” (2014)

¹⁷⁹ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

¹⁸⁰ Rothman, “Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?” (2011)

¹⁸¹ op. cit.

¹⁸² Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

¹⁸³ op. cit.

δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες μέσω θεσμικών μεταρρυθμίσεων μέσα στα ίδια τα πανεπιστήμια. Τέτοια προγράμματα ανέπτυξαν μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο πολλές χώρες μέσω οργανισμών, όπως ο Οργανισμός Πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών, το Βρετανικό Συμβούλιο, το Ιαπωνικό ίδρυμα κ.ά.¹⁸⁴. Οι διεθνείς ακαδημαϊκές σχέσεις μετά τον πόλεμο είχαν βέβαια ως κύριο στόχο, την αλληλοκατανόηση και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών, που επιχειρούσε να συμβάλλει στη διεθνή σταθερότητα και ειρήνη¹⁸⁵.

Στην Ιαπωνία αναπτύχθηκε ένα πρόγραμμα - το πρόγραμμα JET- όπου η κυβέρνηση προσλάμβανε εκπαιδευτικούς που δίδασκαν την αγγλική γλώσσα, στις δομές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με απώτερο στόχο να μυηθούν στην ιαπωνική κουλτούρα. Ταυτόχρονα, ακόμη και σήμερα, χρησιμοποιεί διεθνή εκπαιδευτικά ιδρύματα για τη διδασκαλία της ιαπωνικής γλώσσας και κουλτούρας στο εξωτερικό, αλλά και αντίστοιχα στο εσωτερικό της. Στην περίπτωση της Κίνας συναντούμε τα προγράμματα διδασκαλίας της κινεζικής γλώσσας σε πολλές χώρες του κόσμου μέσω Ινστιτούτων Εκπαίδευσης, τα οποία συμβάλλουν και στην ενίσχυση της εισροής ξένων σπουδαστών στα κινεζικά πανεπιστήμια¹⁸⁶.

Η Κίνα χρησιμοποιεί τη γλώσσα και τον πολιτισμό της για τη διεύρυνση της διεθνούς επιρροής της και αυτή είναι «η πιο οργανωμένη και συστηματική πολιτική της πρακτική για την αύξηση της ήπιας ισχύος της»¹⁸⁷. Είναι μια χώρα που έχει αντιληφθεί επαρκώς τη σπουδαιότητα του ρόλου της εκπαίδευσης ως εργαλείου εξωτερικής πολιτικής και για το λόγο αυτό προωθεί τη διεθνή ανταλλαγή και συνεργασία, ιδιαίτερα στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα Ινστιτούτα Confucius¹⁸⁸, τα οποία αποτελούν κέντρα μελέτης της κινεζικής γλώσσας και πολιτιστικής κληρονομιάς και συνεργάζονται με πανεπιστήμια σε ολόκληρο τον κόσμο.

Στη σύγχρονη εποχή, άλλα παραδείγματα πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της ήπιας ισχύος μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι και το πρόγραμμα Fulbright, το σχέδιο

¹⁸⁴ Trilokekar, “International education as soft power? The contributions and challenges of Canadian foreign policy to the internationalization of higher education” (2010)

¹⁸⁵ op.cit.

¹⁸⁶ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

¹⁸⁷ Yang, “Soft power and higher education: an examination of China’s Confucius Institutes” (2010: 239)

¹⁸⁸ Η ονομασία των Ινστιτούτων έχει προέλθει από το όνομα του διάσημου κινέζου φιλοσόφου που έζησε από το 551 έως το 479 π. Χ.

Colombo, το Βρετανικό Συμβούλιο και το DAAD (γερμανική υπηρεσία ακαδημαϊκών ανταλλαγών)¹⁸⁹.

Ακόμη και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση, που λόγω των θεσμικών αποφάσεών της χρησιμοποιεί μόνο την ήπια ισχύ ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής, έχει συνειδητοποιήσει τη δύναμη της εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της τριτοβάθμιας, ως βασικού εργαλείου για τις διεθνείς της σχέσεις. Για παράδειγμα, στην ανακοίνωση της Επιτροπής «*Η Ευρώπη και η Ασία: ένα στρατηγικό σχέδιο για ενισχυμένες εταιρικές σχέσεις του 2001*», προτείνονται, εκτός των άλλων, προγράμματα συνεργασίας που αφορούν την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και μάλιστα και μεταπτυχιακών προγραμμάτων, αναγνωρισμένων αμφότερα.

Όπως φαίνεται και από τα παραπάνω, η τριτοβάθμια εκπαίδευση ως εργαλείο κοινωνικής και πολιτισμικής επιρροής, δε θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως δεν εκτιμάται στη διεθνή πολιτική¹⁹⁰. Η μεγαλύτερη πηγή της δύναμης αυτού του εργαλείου, κρύβεται ίσως στο γεγονός ότι, ενώ συμβατικός τρόπος επικοινωνίας στη δημόσια διπλωματία είναι η μονόδρομη επικοινωνία, στην περίπτωση των πολιτιστικών και εκπαιδευτικών ανταλλαγών ευνοείται πολύ η ανάπτυξη της αμφίδρομης επικοινωνίας¹⁹¹.

Σε μια προσπάθεια πειθούς προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση, δηλαδή να εννοηθεί και να λειτουργήσει ο τομέας της εκπαίδευσης ως βασικό μέσο οικοδόμησης της ήπιας ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, οι συγγραφείς Wojciuk et al.¹⁹² μελετούν δύο περιπτώσεις, την περίπτωση της Φινλανδίας και την περίπτωση της Κίνας. Οι συγγραφείς εξετάζουν πρώτα τη σχέση μεταξύ μιας επιτυχημένης και ποιοτικής εκπαίδευσης και της δημόσιας διπλωματίας, αναδεικνύοντας διάφορες πτυχές της εκπαίδευσης όπως τη διεθνοποίηση της, την κινητικότητα σπουδαστών και εκπαιδευτικών, την προώθηση προγραμμάτων και γενικότερα στρατηγικών καθώς και άλλα παραδείγματα χρήσης της εκπαίδευσης που μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία εξωτερικής πολιτικής. Επίσης, αναλύουν τα ευρήματα που προκύπτουν από την εκπαίδευση ως προς την ήπια ισχύ, τόσο ως αποτελέσματα όσο και ως τεχνικές.

¹⁸⁹ Lee, “Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia” (2015)

¹⁹⁰ “Jones, European Union Soft Power: Cultural Diplomacy & Higher Education in Southeast Asia” (2009)

¹⁹¹ Wang, “Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited” (2006)

¹⁹² Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

Οι συγγραφείς επιλέγουν δύο περιπτώσεις μελέτης, πολύ διαφορετικές μεταξύ τους: τη Φινλανδία και την Κίνα. Το κοινό χαρακτηριστικό των δύο περιπτώσεων είναι ότι βρίσκονται στο κέντρο των διεθνών συζητήσεων για θέματα εκπαίδευσης, αν και πρεσβεύουν δύο πολύ διαφορετικά, σχεδόν «αντίθετα» εκπαιδευτικά μοντέλα. Το φινλανδικό μοντέλο, που έχει ως βάσεις του την ισότητα και την προσπάθεια και το κινεζικό που βασίζεται στον ανταγωνισμό και τη σκληρή δουλειά. Ωστόσο, και τα δύο μοντέλα, παρά τις διαφορές τους, σημειώνουν εξαιρετικές επιδόσεις και παράγουν εκπληκτικά αποτελέσματα, για αυτό και αποτελούν αντικείμενα μελέτης για χώρες που αναζητούν πρακτικές για τη βελτίωση των δικών τους εκπαιδευτικών συστημάτων¹⁹³. Οι σπουδαίες εκπαιδευτικές τους επιδόσεις έχουν γίνει διεθνώς γνωστές κυρίως μέσα από τις συγκριτικές μελέτες αξιολόγησης των μαθητών (PISA) που διεξάγονται από τον ΟΟΣΑ αλλά και τις πρακτικές τους σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος, τόσο η Φινλανδία όσο και η Κίνα, χρησιμοποιούν την εκπαίδευση για διεθνή επιρροή, χωρίς όμως να είναι ξεκάθαρο πώς και πόσο έχουν επωφεληθεί από αυτή.

Η παραπάνω μελέτη οδήγησε τους συγγραφείς στο βασικό συμπέρασμα ότι η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως φορέας ενδυνάμωσης της ήπιας ισχύος μέσω τριών μηχανισμών: α) ως φορέας πραγματικών αξιών που μπορεί να είναι ελκυστικές για το εξωτερικό ακροατήριο, β) ως πόροι που μια συγκεκριμένη χώρα διαθέτει και γ) ως εργαλείο επίτευξης ορισμένων πολιτικών στόχων¹⁹⁴.

Μια άλλη μελέτη, αυτή του Lee, εξετάζει κάποια εξειδικευμένα εκπαιδευτικά κέντρα (educational hubs) που συναντώνται τα τελευταία χρόνια στην Ασία και τη Μέση Ανατολή. Τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά κέντρα αντιπροσωπεύουν ένα αναδυόμενο παράδειγμα διεθνοποίησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ειδικότερα της διασυνοριακής εκπαίδευσης (cross-border education). Στόχος των συγκεκριμένων κέντρων είναι να προσελκύσουν σπουδαστές και ερευνητές από το εξωτερικό στη χώρα όπου δραστηριοποιούνται ή σε κάποια συγκεκριμένη πόλη, και μέσω υψηλού πολιτικού στρατηγικού σχεδιασμού και χρηματοδοτήσεων, επιδιώκουν διεθνή επιρροή. Πολλά από αυτά τα κέντρα εμπλέκονται άμεσα με την πολιτιστική διπλωματία, καθώς αξιοποιούν την πολιτιστική κληρονομιά των χωρών υποδοχής και τις αποικιακές τους σχέσεις, τονίζοντας κοινά εθνικά χαρακτηριστικά και κοινές αξίες (περίπτωση Μαλαισίας και

¹⁹³ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

¹⁹⁴ op.cit.

Χονγκ Κονγκ), ενώ κάποια άλλα προωθούν τους τομείς των επιστημών και της οικονομίας (περίπτωση Σιγκαπούρης)¹⁹⁵.

Για την επίτευξη των στόχων τους, τα κέντρα προσελκύουν μεγάλο αριθμό φοιτητών από το εξωτερικό, επιχορηγούν την κατασκευή πανεπιστημίων, οργανώνουν διεθνή φόρουμ, προωθούν και διαδίδουν τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων, προωθούν επαγγελματικά πρότυπα κ.ά. Σε όλες τις περιπτώσεις, το κράτος συντονίζει τη λειτουργία των κέντρων, για την επιτυχία των οποίων απαιτείται, σύμφωνα με τα πορίσματα της έκθεσης, η συντονισμένη προσπάθεια των πολιτικών ηγετών, των πανεπιστημίων και των άλλων ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, των καθηγητών και των φοιτητών. Η επιτυχία, δηλαδή, της άσκησης ήπιας εξουσίας ενός κράτους μέσω της εκπαίδευσης, απαιτεί τελικά την εναρμονισμένη προσπάθεια πανεπιστημίων, ιδρυμάτων, πολιτικών ηγετών, εκπαιδευτικών και φοιτητών¹⁹⁶.

Αν και οι μελέτες στις οποίες έγινε αναφορά, παρουσιάζουν ιδιαίτερο πολιτικό και επιστημονικό ενδιαφέρον, στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν αρκετές που να σχετίζονται με τη σύνδεση των σπουδαστών του εξωτερικού και την ανάπτυξη ήπιας ισχύος. Οι κυριότερες δυσκολίες για την εκπόνηση αντίστοιχων και σε μεγαλύτερο βάθος ερευνών, σχετίζονται κυρίως με τις ασάφειες στον ορισμό και την ανάλυση της έννοιας της έλξης αλλά και στο τι τελικά συνιστά την ήπια ισχύ, για αυτό και οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί και πολιτικοί επιχειρούν να μετρήσουν την ήπια ισχύ ενός κράτους, προσπαθώντας απλά να καταγράψουν διάφορους δείκτες, όπως τον αριθμό των φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό, τις δράσεις και τις ανακοινώσεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των πρεσβειών κ.ά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έκθεση *The Soft Power 30*, στην οποία αναφέρεται ο McClory¹⁹⁷, και στην οποία με περίπλοκους υπολογισμούς, το Ηνωμένο Βασίλειο κατατάσσεται πρώτο και η Κίνα τελευταία ανάμεσα σε 30 χώρες που ασκούν διεθνή επιρροή μέσω του τομέα της εκπαίδευσης. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που εξετάζονται είναι ο αριθμός των φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό¹⁹⁸.

Εν κατακλείδι θα λέγαμε, ότι η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης ως εργαλείου ήπιας ισχύος, είναι πάρα πολύ δύσκολο να αξιολογηθεί. Άλλωστε, ο πολιτισμός και οι

¹⁹⁵ Lee, “Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia” (2015)

¹⁹⁶ *op. cit.*

¹⁹⁷ McClory, “The Soft Power 30 Report, Portland Communications” (2016)

¹⁹⁸ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

αξίες ενός κράτους για να διαδοθούν και να ριζωθούν και για να είναι τα αποτελέσματα βαθιά και μακροπρόθεσμα, εξαρτάται και από άλλους παράγοντες, όπως η ποιότητα της επικοινωνίας, ο χρόνος, ο σχεδιασμός, το είδος των προσφερόμενων προγραμμάτων κ.ά.¹⁹⁹.

Στον αντίποδα των ερευνών που επικεντρώνονται κυρίως σε αριθμούς, βρίσκεται η ιδέα ότι οι φοιτητές του εξωτερικού μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πρεσβευτές της χώρας τους, κάτι το οποίο δεν εξαρτάται τόσο από τον αριθμό τους, αλλά κυρίως από το βαθμό αλληλεπίδρασης τους με τους υπηκόους των χωρών υποδοχής²⁰⁰. Και εδώ συνίσταται ένα ακόμη μεγάλο μεθοδολογικό πρόβλημα των μελετών. Αν και είναι αποδεκτό ότι η παραμονή για σπουδές στο εξωτερικό μπορεί να αποτελέσει μετασχηματιστική εμπειρία και μπορεί να βοηθήσει στη διαπολιτισμική κατανόηση, κάτι τέτοιο είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδειχθεί επιστημονικά. Για αυτό και οι περισσότερες μελέτες αρκούνται στην απλή απαρίθμηση, καταγραφή και περιγραφή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αριθμού σπουδαστών και ελάχιστες επικεντρώνονται σε αλλαγές στάσεων των σπουδαστών μετά τη φοίτηση στο ίδρυμα ή στο πρόγραμμα²⁰¹. Συνεπώς υπάρχει ανάγκη βαθύτερης μελέτης και ανάλυσης του ρόλου του φοιτητικού δυναμικού ως προς την ανάπτυξη ήπιας ισχύος, τόσο από τις χώρες αποστολής όσο και από τις χώρες υποδοχής.

Παράδειγμα μελέτης που σχετίζεται με αλλαγές στάσεων εξαιτίας της επιρροής από εκπαιδευτικές εμπειρίες, αποτελεί η έρευνα του Atkinson²⁰², η οποία μελετά το πώς τα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών μπορούν να επηρεάσουν την πολιτική συμπεριφορά των συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα, διερευνώνται κάποια συγκεκριμένα αμερικανικά προγράμματα σχετικά με την επιρροή τους στη διάδοση φιλελεύθερων αξιών σε κράτη με αυταρχικά καθεστάτα. Η υπόθεσή του ξεκινά με τη λογική ότι η έκθεση των συμμετεχόντων σε δημοκρατικό περιβάλλον, αλλάζει το γνωστικό τους επίπεδο σχετικά με τους θεσμούς και αλλάζει τις προσδοκίες τους από τα ηγετικά στελέχη των πατρίδων τους, υπόθεση που τελικά επιβεβαιώνεται.

¹⁹⁹ Amirbeka & Ydyrysb, “Education and Soft Power: Analysis As An Instrument Of Foreign Policy” (2014)

²⁰⁰ Bisley, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

²⁰¹ op.cit.

²⁰² Atkinson, “Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006” (2010)

Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει είναι τα εξής: α) οι υπεύθυνοι χάραξης της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α έχουν προωθήσει τα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών ως μέσο επιρροής σε μη δημοκρατικά κράτη, κοινωνικοποιώντας στο δικό τους πολιτικό περιβάλλον πιθανούς μελλοντικούς ηγέτες των κρατών αυτών και β) οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές συμβάλλουν στο να αποκτήσουν νέες εικόνες και σκεπτομορφές τόσο για τη χώρα υποδοχής όσο και για την πατρίδα τους.

Επιπλέον, ο Atkinson συμπεραίνει πως η επιτυχία των προγραμμάτων τελείται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι οποίες είναι: α) το βάθος της αλληλεπίδρασης με τον ντόπιο πληθυσμό, β) η κοινή αίσθηση ταυτότητας και γ) η επίτευξη αλλαγής στις αξίες και την κοσμοθεωρία των φοιτητών από τις εμπειρίες που αποκομίζουν και μετά από την επιστροφή των φοιτητών στην πατρίδα τους²⁰³.

Με βάση τα παραπάνω, οι φοιτητές μπορούν να θεωρηθούν μέσο ανάπτυξης και ενίσχυσης της ήπιας ισχύος ενός κράτους με τη μορφή της απλής έλξης, καθώς από προηγούμενες έρευνες προκύπτει θετικότερη στάση των φοιτητών απέναντι στις χώρες παραμονής τους. Αν όμως τη θεωρήσουμε πραγματική δύναμη ισχύος, τότε θα πρέπει να σχετίζεται και με συμπεριφοριστικές αλλαγές των φοιτητών, συνθήκη που περιπλέκει την κατάσταση²⁰⁴. Για αυτό και μια απλή καταγραφή και περιγραφή μας των εκπαιδευτικών υποδομών και των συμμετεχόντων στα προγράμματα εκπαίδευσης, διευκολύνει να δούμε την προσπάθεια ή τις δυνατότητες ενός κράτους προς την κατεύθυνση αυτή, αλλά δε μας οδηγεί σε συμπεράσματα σε σχέση με το μέγεθος της αποτελεσματικότητάς τους. Οι περισσότεροι ερευνητές απλά καταλήγουν στο γενικό συμπέρασμα ότι αυτά τα προγράμματα βοηθούν στην αμοιβαία κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών και μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά ως μέσα ανάπτυξης και ενίσχυσης της ήπιας ισχύος ενός κράτους, χωρίς να εμβαθύνουν περισσότερο. Αξίζει λοιπόν, να επισημάνουμε, πως παρά την τεράστια σημασία ειδικών και στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την επίτευξη στόχων της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας, ελάχιστη είναι η προσπάθεια ουσιαστικής έρευνας και εμβάθυνσης σε σχέση με την πραγματική επιρροή τους και τις προεκτάσεις αυτής της επιρροής²⁰⁵.

²⁰³ Atkinson, “Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006” (2010)

²⁰⁴ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

²⁰⁵ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

2.2 Εκπαίδευση και Πολιτιστική Διπλωματία

Η εκπαίδευση αποτελεί έναν τομέα ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, πολυδιάστατο και εξαιρετικά δυναμικό. Μία από τις διαστάσεις του είναι η πολιτιστική, καθότι είναι σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης, παραγωγής και προώθησης πολιτισμού. Η εμπλοκή της εκπαίδευσης στην πολιτιστική διπλωματία, γίνεται με τρόπους έμμεσους ή άμεσους²⁰⁶. Στους έμμεσους, τρόπους που δεν είναι πάντα ευδιάκριτοι, ανήκουν οι εξής:

- Μέσω της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, παράγεται πολιτισμός²⁰⁷, που αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την εκάστοτε πολιτιστική κουλτούρα μιας χώρας στο παρόν και το μέλλον.
- Μέσω της εκπαίδευσης, προωθούνται οι αξίες²⁰⁸ και οι παραδόσεις μιας περιοχής, στοιχεία που συνδέονται απόλυτα με τον πολιτισμό της.
- Η εκπαίδευση στοχεύει στην ανάπτυξη²⁰⁹, σημαντικό χαρακτηριστικό και προϋπόθεση παραγωγής πολιτισμού.
- Με την εκπαίδευση αποκτούνται και βελτιώνονται γνώσεις, δεξιότητες και επαγγελματικά προσόντα²¹⁰, γνωρίσματα που αποτελούν τα ερείσματα για την πολιτιστική ανάπτυξη μιας χώρας.
- Η εκπαίδευση βελτιώνει την οικονομία²¹¹, η οποία συμβάλλει θετικά στην παραγωγή πολιτιστικών και επιστημονικών αγαθών.
- Η εκπαίδευση διαμορφώνει τις αξίες ενός κοινωνικού συστήματος, τις διατηρεί, τις βελτιώνει και τις μετασχηματίζει και με αυτόν τον τρόπο ασκεί μεγάλη επιρροή στην πολιτιστική διαμόρφωση και παραγωγή ενός τόπου.
- Με την εκπαίδευση, διαπλάθονται οι μελλοντικοί πολίτες που θα καλλιεργούν, θα παράγουν και θα προωθούν την πολιτιστική ταυτότητα της χώρας τους και θα

²⁰⁶ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

²⁰⁷ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁰⁸ Atkinson, “Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006” (2010)

²⁰⁹ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

²¹⁰ Fokin et al., “Interaction of Cultures and Diplomacy of States” (2017)

²¹¹ Green, *Education and State Formation: Europe, East Asia and the USA* (2013)

αποτελούν τους μελλοντικούς εκπροσώπους του εθνικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος²¹².

- Μέσω της εκπαίδευσης, καλλιεργείται τόσο η εθνική γλώσσα όσο και η πολυγλωσσία²¹³. Η γνώση της γλώσσας ενός ξένου λαού δημιουργεί αισθήματα συμπάθειας και οικειότητας προς τον λαό αυτό και επιτρέπει την πολιτιστική διείσδυση αυτού που τη μαθαίνει στη νοοτροπία, την κουλτούρα, την ιστορία, την λογοτεχνία και τις τέχνες του λαού αυτού. Ίσως αποτελεί τη μαζικότερη και αποτελεσματικότερη μορφή επηρεασμού των πολιτών μιας ξένης χώρας²¹⁴.

Από την άλλη, η πολυγλωσσία, δηλαδή η ικανότητα ενός ατόμου να χρησιμοποιεί πολλές γλώσσες για να επικοινωνήσει, είναι μια πολιτική στρατηγική που έχουν υιοθετήσει πολλές χώρες συμβάλλει στη συνεργασία με άλλα εθνικά περιβάλλοντα και ενισχύει τη διεθνή κινητικότητα είτε για σπουδές είτε για καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση²¹⁵. Επιπλέον, προωθείται και από όλους σχεδόν τους διεθνείς οργανισμούς τόσο για όλα τα παραπάνω όσο και γιατί συμβάλλει ουσιαστικά στην επικοινωνία, συνεργασία, αλληλοκατανόηση και συνύπαρξη των λαών με ταυτόχρονη αναγνώριση του γλωσσικού πλουραλισμού και της ποικιλομορφίας των λαών.

Στους άμεσους τρόπους συγκαταλέγονται όλες εκείνες οι εκπαιδευτικές στρατηγικές και δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται στοχευμένα για την άσκηση επιρροής σε ξένους πληθυσμούς και τη δημιουργία συνεργασιών μαζί τους, όπως:

- Ανάπτυξη και προώθηση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων με πολιτιστικό περιεχόμενο.
- Ανάπτυξη και προώθηση προγραμμάτων σπουδών με στόχο την προώθηση των πολιτιστικών αξιών μιας χώρας για τη θετική ενίσχυση της εικόνας της, αλλά και την αλληλοκατανόηση και συνεργασία της με άλλα πολιτιστικά περιβάλλοντα.

²¹² Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

²¹³ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

²¹⁴ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

²¹⁵ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

- Διοργάνωση εκπαιδευτικών και επιστημονικών Συνεδρίων σε χώρους με ιδιαίτερο πολιτιστικό περιβάλλον (όπως αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία).
- Προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών/ εκπαιδευτικών και ερευνητών με στόχο την επαφή με τον πολιτισμό και τις αξίες της χώρας υποδοχής, τη συνεργασία και ανάπτυξη σε επιστημονικό επίπεδο, την καλλιέργεια επικοινωνίας και τη βελτίωση των σχέσεων των χωρών που εμπλέκονται στα προγράμματα αυτά μέσω διακρατικών συμφωνιών μέσα από τα οποία δημιουργούνται καλές προϋποθέσεις και για την επίτευξη των εθνικών της συμφερόντων²¹⁶.
- Προγράμματα υποτροφιών, εκπαιδευτικών και ερευνητικών, που λειτουργούν προς την ίδια κατεύθυνση με τα προγράμματα ανταλλαγής .
- Ίδρυση και λειτουργία ιδρυμάτων και παραρτημάτων μεγάλων πανεπιστημίων στο εξωτερικό²¹⁷.
- Ίδρυση και λειτουργία ιδρυμάτων και πανεπιστημιακών τμημάτων στο εσωτερικό για την προσέλκυση φοιτητών και διδακτικού προσωπικού από το εξωτερικό²¹⁸.
- Ίδρυση και λειτουργία εδρών εθνικών σπουδών σε ξένα πανεπιστήμια. Για παράδειγμα, η Ελλάδα διατηρεί ένα αρκετά μεγάλο δίκτυο εδρών γλώσσας, ιστορίας και πολιτισμού στο εξωτερικό²¹⁹, λόγω του ενδιαφέροντος που προκύπτει από τη μακραίωνη ιστορία και πολιτιστική της κληρονομιά.
- Οποιαδήποτε άλλη εκπαιδευτική αποστολή στο εξωτερικό, η οποία προβάλλει την πολιτιστική ταυτότητα της χώρας που τη διεξάγει.

Η έμμεση και η άμεση εμπλοκή της εκπαίδευσης στη διατήρηση, προστασία, παραγωγή αλλά και προώθηση των πολιτιστικών χαρακτηριστικών μιας χώρας αλλά και της ιδιαίτερης πολιτιστικής της ταυτότητας, την καθιστούν εξαιρετικά σημαντικό εργαλείο άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας. Η εκπαίδευση, μέσω της οποίας προβάλλεται το αξιακό και πολιτιστικό υπόβαθρο μιας χώρας, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη

²¹⁶ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²¹⁷ Ryniejska- Kiełdanowicz, “Cultural Diplomacy as a Form of International Communication” (2009)

²¹⁸ Rothman, “Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?” (2011)

²¹⁹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

δημιουργία θετικής ή μη εικόνας σε πολίτες που προέρχονται από άλλο πολιτιστικό υπόβαθρο. Είναι, ίσως, και ο καλύτερος τρόπος για την προβολή μιας χώρας, τη γνωριμία με τον πολιτισμό της και την ενίσχυση της φήμης της, καθώς διακρίνεται από τα χαρακτηριστικά της έντασης και της χρονικής διάρκειας, που την καθιστούν πολύ πιο αποτελεσματική από άλλα μέσα (όπως για παράδειγμα τα ΜΜΕ και τα κοινωνικά δίκτυα). Η ιδιότητά της να διαμορφώνει τους μελλοντικούς πολίτες μιας χώρας που θα παράγουν και θα προωθούν την πολιτισμική της ταυτότητα, ενισχύει τα επιχειρήματα περί της μακροπρόθεσμης επιρροής της. Όπως και το γεγονός ότι οι εκπαιδευόμενοι που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα, καθίστανται φορείς των πολιτιστικών χαρακτηριστικών με τα οποία έρχονται σε επαφή, στις δικές τους χώρες²²⁰.

Τέλος, όλοι οι τρόποι με τους οποίους η εκπαίδευση εμπλέκεται στην άσκηση της πολιτιστικής διπλωματίας, εξυπηρετούν το διττό της ρόλο, δηλαδή από τη μια την προώθηση των εθνικών συμφερόντων των χωρών, και από την άλλη, την αλληλοκατανόηση, την αλληλεγγύη, τη συνεργασία μεταξύ των χωρών και την αρμονική τους συνύπαρξη²²¹.

2.3 Εκπαιδευτική Διπλωματία

Και επειδή εκπαίδευση και διπλωματία δεν έχουν όρια, αναπόφευκτα διασταυρώνονται. Από τη μια η εκπαίδευση είναι ένας τομέας που επιδέχεται πολυάριθμες προσεγγίσεις και από την άλλη η διπλωματία είναι μία πρακτική που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Και έτσι δημιουργείται ένας καινούριος επιστημονικός κλάδος, η διπλωματία της εκπαίδευσης, παρακλάδι ουσιαστικά της δημόσιας διπλωματίας αλλά και με χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να τη διαφοροποιήσουν από αυτή.

Επίσημη αναφορά της διπλωματίας της εκπαίδευσης, γίνεται για πρώτη φορά από τα Ηνωμένα Έθνη με τους «Στόχους Αειφόρου Ανάπτυξης» (SDGs) που σηματοδοτούν παγκόσμιες πολιτικές αλλαγές. Συμφωνούνται το 2015 από τους εκπροσώπους των

²²⁰ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

²²¹ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

κρατών των Ηνωμένων Εθνών και είναι αρκετά φιλόδοξοι²²². Μάλιστα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, για να επιτευχθούν οι SDGs απαιτούνται “*συνεχείς, συλλογικές δράσεις, αφοσιωμένα άτομα και ομάδες που εκπροσωπούν όλα τα κοινωνικά στρώματα, οργανισμοί της κοινωνίας των πολιτών, επιχειρήσεις και ιδιωτικοί φορείς, νέες και δημιουργικές πλατφόρμες και μέθοδοι συνεργασίας*”²²³. Η εκπαιδευτική διπλωματία εμφανίζεται, λοιπόν, σε μια εποχή που προτεραιότητα της παγκόσμιας κοινότητας αποτελεί η ανάπτυξη, για την επίτευξη της οποίας επιζητείται η μέγιστη συμμετοχή και συνεισφορά όσο το δυνατό περισσότερων συμμετεχόντων²²⁴.

Οι νέοι παγκόσμιοι στόχοι και οι καινούριες προτεραιότητες, όπως φαίνεται, έχουν διαμορφωθεί σήμερα μετά και από την επιρροή διεθνών οργανισμών και γενικότερα μη κρατικών φορέων. Με βάση αυτούς τους στόχους και προτεραιότητες, παρατηρείται στη σύγχρονη εποχή μετατόπιση της βαρύτητας της διπλωματίας από θέματα εθνικής κυριαρχίας σε θέματα κοινωνικά και περιβαλλοντικά (νέα διπλωματία). Η έννοια της νέας διπλωματίας που κάνει έντονη την παρουσία της στις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις, είναι πολύ γενική και διευρυμένη και περιλαμβάνει δράσεις και δραστηριότητες που κατά κύριο λόγο αποσκοπούν στην προώθηση “*ευνοϊκών σχέσεων μεταξύ των κρατών*”²²⁵ εμπλέκοντας και μη κυβερνητικούς φορείς. Για αυτό και όσοι επικρίνουν αυτή τη νέα προσέγγιση στη διπλωματία, εκφράζουν την ανησυχία ότι η διεύρυνση πλέον της έννοιας της διπλωματίας και η εμπλοκή περισσότερων φορέων και ατόμων σε αυτή, μπορεί να προκαλέσει σύγχυση²²⁶.

Στα πλαίσια των νέων προσεγγίσεων στη διπλωματία, η εκπαίδευση έχει αναδειχθεί σε ένα σπουδαίο μέσο που προσπαθεί να ανταποκριθεί στις διαρκείς μεταβολές και απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου²²⁷. Για κάποιους θεωρείται, μάλιστα, το μεγαλύτερο εργαλείο επίλυσης των σημαντικών της παγκόσμιας κοινότητας²²⁸.

Ταυτόχρονα, η εκπαίδευση είναι ένα διπλωματικό εργαλείο που έχει συμβάλει από το μακρινό κίονα παρελθόν στην επέκταση των εθνικών συμφερόντων των κρατών. Μέχρι και σήμερα, η εκπαίδευση εξακολουθεί να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην εθνική επιρροή των κρατών. Άλλωστε, η ήπια ισχύς ενός κράτους προάγεται και από τον τομέα

²²² Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

²²³ Murphy, “Education Diplomacy: The Two Sides of Innovation” (2018: 3)

²²⁴ Mikhail, “Power Imbalances and Education Diplomacy” (2018)

²²⁵ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014: 1)

²²⁶ Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

²²⁷ op. cit.

²²⁸ Batey, “Education Diplomacy: Global Diplomacy Awareness Developed Through Short-Term International Internships” (2014)

της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα μέσω των πολιτικών ακαδημαϊκής ανταλλαγής²²⁹. Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, η ήπια ισχύς ενός κράτους “εξαρτάται από τον πολιτισμό και τη δύναμη των ιδεών του”, γνωρίσματα που μπορούν να προωθηθούν μέσω της εκπαίδευσης και μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τις εξωτερικές του σχέσεις²³⁰.

Η έννοια της εκπαιδευτικής διπλωματίας είναι εξαιρετικά πρόσφατη, για αυτό και υπάρχει τεράστιο βιβλιογραφικό κενό, ωστόσο κάποιες από τις σημαντικότερες προσεγγίσεις ως προς το τι είναι και το τι περιλαμβάνει είναι οι εξής:

- “Η διπλωματία της εκπαίδευσης έχει να κάνει με την πρόοδο του τομέα της εκπαίδευσης σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο”²³¹.
- “Η νέα διπλωματία περιγράφει τη σύγχρονη εκπαιδευτική διπλωματία ως αποτέλεσμα της επιρροής που προκύπτει από τη συμμετοχή ιδιωτών, επιχειρήσεων και οργανώσεων σε ζητήματα που προκαλούν την παγκόσμια ανησυχία, όπως είναι η εκπαίδευση, η υγεία, η κλιματική αλλαγή και ο ηλεκτρονικός κυβερνοχώρος”²³².
- “Η εκπαιδευτική διπλωματία χρησιμοποιεί τις διπλωματικές δεξιότητες με σκοπό να γεφυρώσει της διαφορές στο χώρο της εκπαίδευσης, να διαμορφώσει και να πετύχει εκπαιδευτικές συμφωνίες, να βρει αμοιβαία επωφελείς λύσεις στις σύγχρονες εκπαιδευτικές προκλήσεις, να μεταρρυθμίσει την εκπαιδευτική ατζέντα και να θέσει την εκπαίδευση ως μια δύναμη για θετική αλλαγή στον κόσμο”²³³.
- «Η διπλωματία της εκπαίδευσης καλλιεργεί την εμπιστοσύνη για να επιτύχει οφέλη στην επιδίωξη ειδικών εκπαιδευτικών στόχων χρησιμοποιώντας τη διαπραγμάτευση και άλλες διπλωματικές δεξιότητες με σκοπό την επικοινωνία πέρα από περιφερειακά ή εθνικά σύνορα ή με τοπικές κοινότητες υπεύθυνες για την εκπαίδευση»²³⁴.
- “Η εκπαιδευτική διπλωματία αναφέρεται στη διεπιστημονική, διακρατική ανταλλαγή ιδεών, θεωριών και εννοιών που προωθούν την εκπαίδευση”²³⁵.

²²⁹ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014)

²³⁰ op. cit.

²³¹ Chen et al., “Beyond Leadership: The why, what, who and how of Education Diplomacy” (2016: 19)

²³² Mikhail, “Power Imbalances and Education Diplomacy” (2018)

²³³ Ekine & Olaniyan, “Reflections on Education Diplomacy by Local Actors in South West Nigeria” (2019: 74)

²³⁴ Hone & Murphy, “Education Diplomacy and The World Education Forum: The Road toward achieving Education for all 2030” (2016)

²³⁵ Batey, “Education Diplomacy: Global Diplomacy Awareness Developed Through Short-Term International Internships” (2014: 77)

Με βάση τις παραπάνω προσεγγίσεις, γίνεται κατανοητό ότι η εκπαιδευτική διπλωματία εξυπηρετεί κυρίως τα συμφέροντα της εκπαίδευσης και προσπαθεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες εκπαιδευτικές προκλήσεις επιχειρώντας να δώσει λύσεις στα σύγχρονα εκπαιδευτικά ζητήματα που συνδέονται άμεσα με τα κοινωνικά και οικονομικά θέματα που απασχολούν ολόκληρο τον πλανήτη. Για να επιτύχει τα παραπάνω, χρησιμοποιεί τις διπλωματικές δεξιότητες όπως κάθε άλλη μορφή διπλωματίας, δηλαδή²³⁶:

1. Τη συλλογή πληροφοριών, την επικοινωνία, την εκπροσώπηση, τη συζήτηση, τη διαπραγμάτευση, τους κανόνες και τη συνεχή συνεργασία μεταξύ των θεσμικών οργάνων.
2. Το εργαλείο της διαπραγμάτευσης για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων.
3. Την επίτευξη συμφωνίας που ικανοποιεί τους συμμετέχοντες.
4. Την οικοδόμηση μακροπρόθεσμων σχέσεων μεταξύ των συμμετεχόντων.

Από την άλλη, δεν υπάρχει μόνο αυτή η προσέγγιση, ότι δηλαδή η εκπαιδευτική διπλωματία εξυπηρετεί τα συμφέροντα της ίδιας της εκπαίδευσης, χρησιμοποιώντας πρακτικές που «δανείζεται» από τη διπλωματία, αλλά ότι η διπλωματία «χρησιμοποιεί» τον τομέα της εκπαίδευσης για να επιτύχει τους στόχους της. Η παραπάνω προσέγγιση φαίνεται ξεκάθαρα και στον ορισμό που δίνει ο Χονγκ σύμφωνα με τον οποίο η εκπαιδευτική διπλωματία είναι *«η πρακτική της αξιοποίησης της εκπαίδευσης ως μέσου για τη διευκόλυνση της επίτευξης των στόχων της εξωτερικής πολιτικής για την αναμόρφωση της αντίληψης και την καλλιέργεια της καλής θέλησης, βελτιώνοντας έτσι τις διεθνείς σχέσεις»*²³⁷.

Σε εθνικό επίπεδο, ένα ακόμη κίνητρο ανάπτυξης της εκπαιδευτικής διπλωματίας εκτός από τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων, είναι και ο οικονομικός παράγοντας που ικανοποιείται κυρίως μέσω της αναζήτησης σπουδαστών από το εξωτερικό. Για την προσέλκυση των εν λόγω σπουδαστών, πολλά πανεπιστήμια επιδιώκουν την ανάπτυξη σχέσεων με άλλα πανεπιστήμια του εξωτερικού. Μάλιστα, για να γίνουν περισσότερο ελκυστικά, αναπτύσσουν στρατηγικές που ωφελούν και τις δύο πλευρές, όπως: ο εμπλουτισμός των ακαδημαϊκών προγραμμάτων, η διεύρυνση των ακαδημαϊκών γνώσεων και εκπαιδευτικών ευκαιριών για τους φοιτητές αλλά και τους εκπαιδευτικούς και η ανάπτυξη πολλών κοινών δραστηριοτήτων για τα συνεργαζόμενα πανεπιστήμια²³⁸.

²³⁶ Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

²³⁷ Hong, “EU-China Education Diplomacy: An Effective Soft Power Strategy?” (2014)

²³⁸ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014)

Μία τέτοια εκπαιδευτική διπλωματική πρακτική είναι το Πρόγραμμα Fulbright των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η “*προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των ανθρώπων και των εθνών*”. Αποτελεί την πιο υψηλά χρηματοδοτούμενη σχετική εκπαιδευτική δράση στην οποία έχει επενδύσει ποτέ κάποιο κράτος. Η επιτυχία του προγράμματος έχει αποδειχτεί μέσω των θετικών εμπειριών που διακηρύσσουν πολίτες και ηγέτες κρατών που έχουν συμμετάσχει σε αυτό²³⁹.

Άλλη οργανωμένη εκπαιδευτική διπλωματική προσπάθεια αποτελεί το Βρετανικό Συμβούλιο, το οποίο αυτοσυστήνεται ως διεθνής οργανισμός εκπαίδευσης, με μεγάλη συνεισφορά στις εκπαιδευτικές και πολιτιστικές σχέσεις μεταξύ των εθνών. Τα κυριότερα μέσα που χρησιμοποιεί, είναι οι παροχές υποτροφιών για ξένους σπουδαστές στα βρετανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα προγράμματα ανταλλαγής σπουδαστών σε συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού²⁴⁰.

Γενικά, για την υποστήριξη των πρακτικών της εκπαιδευτικής διπλωματίας, είναι αναγκαίο²⁴¹:

1. Να κατανοηθούν σε βάθος οι παγκόσμιες εξελίξεις στον τομέα της εκπαίδευσης.
2. Να αναπτυχθούν επιτυχώς διαδικασίες συμμετοχής τοπικών, περιφερειακών και εθνικών ομάδων και φορέων εκπαίδευσης, οι ιδέες των οποίων μπορούν να αξιοποιηθούν σε παγκόσμια κλίμακα.
3. Να μπορούν να εμπλακούν όσο το δυνατόν περισσότεροι φορείς το επιθυμούν, με την προϋπόθεση, βέβαια, να διατηρείται η ισορροπία ανάμεσα στην εθνική και την ιδιωτική εκπροσώπηση.
4. Να ενισχύονται διαρκώς οι σχέσεις μεταξύ των εμπλεκομένων.
5. Να αναπτυχθούν αποτελεσματικοί τρόποι συνεργασίας μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικά και ιδεολογικά εκπροσώπων με κέντρο-στόχο τον τομέα της εκπαίδευσης.

Όπως σε κάθε προσέγγιση της νέας διπλωματίας, έτσι και στην εκπαιδευτική διπλωματία, αναγνωρίζονται για τη λήψη αποφάσεων, το σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων, τόσο οι κρατικοί φορείς που σχετίζονται με τον τομέα της εκπαίδευσης όσο και μη κρατικοί φορείς²⁴². Αυτό σημαίνει πως οι κυβερνητικοί φορείς δεν είναι πλέον οι

²³⁹ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014)

²⁴⁰ op.cit.

²⁴¹ Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

²⁴² Ekine & Olaniyan, “Reflections on Education Diplomacy by Local Actors in South West Nigeria” (2019)

μοναδικοί πρωταγωνιστές των εκπαιδευτικών διπλωματικών προσπαθειών, όπως και στους άλλους τομείς της δημόσιας διπλωματίας²⁴³.

Στους μη κρατικούς φορείς συμπεριλαμβάνονται²⁴⁴:

- ο Επιχειρήσεις
- ο Ιδιώτες
- ο Οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών
- ο Διεθνείς οργανισμοί

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης – κυρίως τα ιδιωτικά- αποτελούν ίσως τους πιο σημαντικούς φορείς της εκπαιδευτικής διπλωματίας²⁴⁵. Το αμερικανικό Συμβούλιο, μάλιστα, τονίζει την ανάγκη ανάπτυξης στρατηγικών από πλευράς των ίδιων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, διότι οδηγούν απευθείας σε εκπαιδευτικές διαπραγματεύσεις και συμφωνίες χωρίς τη διαμεσολάβηση των κυβερνητικών φορέων²⁴⁶. Επειδή όμως τα ιδρύματα θεωρούνται εθνικοί εκπρόσωποι, είναι σημαντικό να γνωρίζουν το πρωτόκολλο των επίσημων δημοσίων διπλωματικών διαπραγματεύσεων και να λειτουργούν με βάση αυτό στη διαχείριση των συμφωνιών, και όχι εντελώς αυτόνομα²⁴⁷.

Αυτό βέβαια απαιτεί κάποια ισορροπία, γιατί ενώ στην παραδοσιακή διπλωματία, οι διπλωμάτες συνήθως υπερασπίζονται τα εθνικά τους συμφέροντα χωρίς κατ' ανάγκη η λύση που προτείνουν για το ζήτημα να είναι και ηθικά σωστή, η εκπαιδευτική διπλωματία εστιάζει περισσότερο στο συμφέρον των σπουδαστών, άρα εκπροσωπεί κυρίως αυτούς και λιγότερο τις χώρες προέλευσης²⁴⁸.

Σε επίπεδο ιδιωτών μπορούν εύκολα να γίνουν εκπαιδευτικοί διπλωμάτες *“καλλιτέχνες, διασημότητες, πολιτικοί, φιλάνθρωποι, μεγιστάνες και άλλοι φημισμένοι άνθρωποι”* λόγω της φήμης τους, ωστόσο, μπορούν επίσης να γίνουν απλοί άνθρωποι που είναι *“βαθιά παθιασμένοι με ένα εκπαιδευτικό ζήτημα που δεν έχει ακόμη αντιμετωπιστεί”*²⁴⁹. Κυρίως, όμως, οι εκπαιδευτικοί αλλά και όλοι όσοι εμπλέκονται

²⁴³ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014)

²⁴⁴ Ekine & Olaniyan, “Reflections on Education Diplomacy by Local Actors in South West Nigeria” (2019)

²⁴⁵ Mikhail, “Power Imbalances and Education Diplomacy” (2018)

²⁴⁶ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014)

²⁴⁷ op. cit.

²⁴⁸ Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

²⁴⁹ Chen et al., “Beyond Leadership: The why, what, who and how of Education Diplomacy” (2016: 22)

γενικά με την εκπαίδευση μπορούν να ασχοληθούν ενεργά με την πρακτική της διπλωματίας²⁵⁰.

Σε πολλές βέβαια χώρες, για να εμπλακεί κάποιος στους διπλωματικούς κύκλους, εκτός από τις γλωσσικές δεξιότητες που πρέπει να έχει, απαιτείται η επιτυχής ολοκλήρωση σχετικών προγραμμάτων- σχολών συνήθως του Υπουργείου Εξωτερικών κατόπιν αυστηρών εξετάσεων, με αποτέλεσμα ο μέσος πολίτης να μην έχει πρόσβαση²⁵¹.

Μερικές από τις γενικές δεξιότητες που απαιτούνται για την άσκηση της εκπαιδευτικής διπλωματίας είναι: η τεχνική της διαπραγμάτευσης, της διαμεσολάβησης, η ενεργητική ακρόαση, η οικοδόμηση της εμπιστοσύνης, η συνεργασία και η συναίνεση όλων των εμπλεκόμενων φορέων²⁵².

Πιο ειδικά, οι δεξιότητες που είναι απαραίτητες για έναν εκπαιδευτικό διπλωμάτη, περιγράφονται αναλυτικά ως εξής²⁵³:

1. Να σέβεται τις διαφορετικές πεποιθήσεις και να συναισθάνεται τον “άλλο” ώστε να αναπτύξει έναν κοινό και κατανοητό κώδικα επικοινωνίας που θα βοηθήσει στον καθορισμό των στόχων.
2. Να έχει την ικανότητα να κατανοεί τους στόχους όλων των εμπλεκόμενων μερών αλλά και να αναγνωρίζει πότε επιτυγχάνονται αυτοί.
3. Να αντιλαμβάνεται όλη την περιρρέουσα ατμόσφαιρα μέσα στην οποία αναπτύσσεται το εκάστοτε εκπαιδευτικό σύστημα, διότι αυτό δε λειτουργεί αυτόνομα καθώς υπάρχουν πολλοί παράγοντες που το επηρεάζουν, στο μικρό, μέσο και μακρό- επίπεδο.
4. Να έχει πολύ καλές επικοινωνιακές δεξιότητες, δηλαδή να είναι ανοιχτός, να ακούει και να δείχνει ενσυναίσθηση προς τις απόψεις των άλλων.
5. Να μπορεί να δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης που βασίζονται πάνω σε ακεραιότητα και ειλικρίνεια, διότι η διπλωματία της εκπαίδευσης αφορά μια μακροπρόθεσμη συνεργατική προσπάθεια των ενδιαφερόμενων μερών.

Όπως είδαμε και σε προηγούμενα κεφάλαια, οι διεθνείς εκπαιδευτικές εμπειρίες και πρακτικές μπορούν να αποτελέσουν το πιο σημαντικό εργαλείο για την προώθηση και

²⁵⁰ Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

²⁵¹ Mikhail, “Power Imbalances and Education Diplomacy” (2018)

²⁵² Ekine & Olaniyan, “Reflections on Education Diplomacy by Local Actors in South West Nigeria” (2019)

²⁵³ Chen et al., “Beyond Leadership: The why, what, who and how of Education Diplomacy” (2016)

ανάπτυξη της εκπαιδευτικής διπλωματίας αλλά και ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πρακτικών και των πολιτικών εκπαίδευσης γενικότερα²⁵⁴. Όχι όμως μόνο αυτές των σπουδαστών/ φοιτητών, αλλά και αυτές που αφορούν υποψήφιους και ενεργούς διδάσκοντες και διπλωμάτες.

Μάλιστα, πολλά πανεπιστήμια απαιτούν από τους υποψήφιους διδάσκοντες να παρακολουθήσουν μαθήματα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης ή να συμμετέχουν σε κάποιο ειδικό σχετικό πρόγραμμα στο βασικό τους πρόγραμμα σπουδών. Για παράδειγμα, τα τελευταία χρόνια στο Πανεπιστήμιο της Βόρειας Φλόριντα, οι υποψήφιοι που ολοκλήρωσαν το τελευταίο εξάμηνο σπουδών τους, είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε πρακτική άσκηση σε σχολεία της Αγγλίας. Μετά την ολοκλήρωση της πρακτικής άσκησης, οι συντονιστές αναγνώρισαν ότι οι συμμετέχοντες έδειξαν αυξημένη προσωπική και πολιτισμική συνείδηση²⁵⁵. Η συγκεκριμένη μελέτη αναδεικνύει το συμπέρασμα πως η διαζώσης διαπολιτισμική εμπειρία είναι το κλειδί για την ουσιαστική κατανόηση άλλων πολιτισμών, καθώς και του ίδιου του πολιτισμού από τον οποίο κανείς προέρχεται²⁵⁶. Ειδικά οι εκπαιδευτικοί, χρειάζονται αυτές τις σημαντικές διαπολιτισμικές εμπειρίες γιατί τους δίνουν τη δυνατότητα να μαθαίνουν από ανθρώπους διαφορετικούς από τους εαυτούς τους και να βελτιώνουν τις διδακτικές τους ικανότητες και τις εκπαιδευτικές τους πρακτικές. Ταυτόχρονα, συμβάλλει στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων, πολιτισμικής συνείδησης και παγκόσμιας συνειδητοποίησης και στη βαθιά κατανόηση και ξεκάθαρη αντίληψη για διεθνή πολιτιστικά ζητήματα²⁵⁷, χαρακτηριστικά θεμιτά για έναν εκπαιδευτικό διπλωμάτη.

2.4 Παραδείγματα δημόσιας, πολιτιστικής και εκπαιδευτικής διπλωματίας

2.4.1 Το παράδειγμα της Γαλλίας: Η Γαλλία είναι μια χώρα που έχει συνδεθεί άρρηκτα με τη διπλωματία για ποικίλους λόγους. Διαθέτει μεγάλο αριθμό πρεσβειών και προξενείων σε όλον τον κόσμο και οι αποστολές της χώρας σε διπλωματικό επίπεδο είναι

²⁵⁴ Batey, “Education Diplomacy: Global Diplomacy Awareness Developed Through Short-Term International Internships” (2014)

²⁵⁵ op.cit.

²⁵⁶ Cushner, “The role of experience in the making of internationally-minded teachers” (2007)

²⁵⁷ Batey, “Education Diplomacy: Global Diplomacy Awareness Developed Through Short-Term International Internships” (2014)

πολλές και σημαντικές. Σε όλη αυτή τη μακροχρόνια διπλωματική της δράση, η Γαλλία έχει καταφέρει να αναπτύξει εύρος αλλά και βάθος στις διπλωματικές της σχέσεις, με τα διεθνή μέσα ενημέρωσης να στρέφουν πολύ συχνά το ενδιαφέρον τους γύρω από τη διπλωματική της δραστηριότητα²⁵⁸. Αν και η Δημόσια διπλωματία του κράτους ασκείται κυρίως από το τμήμα Εξωτερικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών²⁵⁹, στην άσκησή της συμμετέχουν και το τμήμα Διεθνούς Συνεργασίας και Ανάπτυξης, το Υπουργείο Πολιτισμού και το Υπουργείο Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας. Σε σχέση με την πολιτιστική διπλωματία, η Γαλλία είναι το πρώτο κράτος στην Ευρώπη που την εισήγαγε επίσημα και συστηματικά²⁶⁰.

Το γαλλικό κράτος έχει επενδύσει σημαντικά στον εκπαιδευτικό τομέα για την άσκηση της δημόσιας διπλωματίας του. Εκτός από τα περίπου 250 ιδρύματα και κέντρα πολιτισμού και διδασκαλίας της γαλλικής γλώσσας που λειτουργούν παγκόσμια και με τη χρηματοδότηση του γαλλικού κράτους (το πιο δημοφιλές είναι το Insitut Française²⁶¹), παρέχονται τουλάχιστον 22.000 υποτροφίες σε φοιτητές του εξωτερικού, κυρίως μέσω διμερών συμφωνιών με άλλα κράτη.

Στη διπλωματική εκπαιδευτική δραστηριότητα του γαλλικού κράτους, συμβάλλουν και δύο σημαντικά προγράμματα: το Eiffel²⁶² για φοιτητές από την Ασία και τη Λατινική Αμερική και το Major²⁶³ για φοιτητές που έχουν γαλλικό δίπλωμα γυμνασίου και ζουν στο εξωτερικό. Στην προώθηση της γαλλικής γλώσσας και πολιτισμού συμβάλλει και το Radio France Internationale²⁶⁴ που εκπέμπει περίπου σε 20 γλώσσες.

2.4.2 Το παράδειγμα της Βρετανίας: Η Βρετανία είναι μία χώρα που έχει επενδύσει πολύ σοβαρά στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας. Οι πιο σημαντικοί θεσμοί που έχουν θεσπιστεί για την άσκησή της και στους οποίους διατίθεται ένα πολύ σημαντικό μέρος του προϋπολογισμού των εξόδων του κράτους, είναι: α) Το Βρετανικό Συμβούλιο, β) Το

²⁵⁸ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁵⁹ Επίσημη ιστοσελίδα του Γαλλικού Υπουργείου Εξωτερικών:

[<http://www.diplomatie.gouv.fr/>](http://www.diplomatie.gouv.fr/)

²⁶⁰ Κοσμίδου, “Ο Πολιτισμός ως επικοινωνιακό μέσο για τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων και η Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία” (Διδακτορική διατριβή) (2000:140)

²⁶¹ <https://www.pro.institutfrancais.com/fr>

²⁶² <https://www.u-bordeaux.com/Education/Admissions/Grant-programs/Eiffel-Excellence-Scholarship>

²⁶³ <https://french.yale.edu/academics/undergraduate-program/major-french>

²⁶⁴ <http://www.rfi.fr/>

Γραφείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας και γ) το BBC World Service. Το Βρετανικό Συμβούλιο²⁶⁵ διαθέτει 220 κέντρα σε 109 χώρες του κόσμου που στοχεύουν στη δημιουργία και ενίσχυση των διπλωματικών σχέσεων της χώρας μέσω της εκπαίδευσης και του πολιτισμού και πιο συγκεκριμένα μέσω των τεχνών, των επιστημών και των γλωσσών. Στο Γραφείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας²⁶⁶, που είναι ο κυρίως υπεύθυνος θεσμός άσκησης εξωτερικής πολιτικής του κράτους, υπάγονται συνολικά 153 πρεσβείες σε άλλα κράτη καθώς επίσης και Υπατος Αρμοστής (1), αντιπρόσωποι (10) και προξενία (70) σε διεθνείς οργανισμούς. Το BBC World Service²⁶⁷ αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα δίκτυα μαζικής ενημέρωσης παγκοσμίως καθώς απευθύνεται σε 150 εκατομμύρια άτομα και μεταδίδεται συνολικά σε 43 γλώσσες²⁶⁸. Ωστόσο οι πολιτικές της πρακτικές στον τομέα της διπλωματίας διαμορφώνονται και από άλλους αποκεντρωμένους φορείς²⁶⁹.

2.4.3 Το παράδειγμα της Γερμανίας: Ένας σημαντικός θεσμός της γερμανικής δημόσιας διπλωματίας είναι το Ινστιτούτο Goethe²⁷⁰ που διαθέτει πάνω από 120 κέντρα σε όλο τον κόσμο με κύριο στόχο τη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας και του γερμανικού πολιτισμού στο εξωτερικό. Επιπλέον, το γερμανικό κράτος έχει ιδρύσει μια πολύ σπουδαία υπηρεσία (DAAD)²⁷¹, που ασχολείται με τις ακαδημαϊκές ανταλλαγές στον εκπαιδευτικό τομέα. Η πασίγνωστη εταιρία ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, Deutsche Welle²⁷², είναι ακόμη ένα σημαντικό μέσο άσκησης δημόσιας διπλωματίας με εκπομπές σε 29 διαφορετικές γλώσσες και κοινό που ανέρχεται σε περίπου 40 εκατομμύρια πολίτες σε όλο τον πλανήτη²⁷³.

2.4.4 Το παράδειγμα της Ισπανίας: Από τα πιο σημαντικά ισπανικά ιδρύματα που αφορούν τις πολιτιστικές και εκπαιδευτικές σχέσεις με άλλα κράτη είναι α) το

²⁶⁵ <https://www.britishcouncil.org/>

²⁶⁶ <https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-office>

²⁶⁷ <https://www.bbc.co.uk/worldserviceradio>

²⁶⁸ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁶⁹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005:127)

²⁷⁰ <https://www.goethe.de/en/index.html>

²⁷¹ <https://www.daad.de/en/>

²⁷² <https://www.dw.com/en/about-dw/profile/s-30688>

²⁷³ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

χρηματοδοτούμενο κρατικά Ινστιτούτο Cervantes²⁷⁴ που ιδρύθηκε το 1991 και β) το Ίδρυμα Καρολίνα που ιδρύθηκε το 2000, με στόχο να συμβάλλει στη βελτίωση της πολιτιστικής συνεργασίας με χώρες που διατηρούν μακροχρόνιες και βαθιές πολιτιστικές σχέσεις τόσο με την Ισπανία όσο και με τη Λατινική Αμερική²⁷⁵.

Θέλοντας να διατηρήσει αλλά και να εμβαθύνει τον ήδη στενό και μακροχρόνιο πολιτιστικό δεσμό της με τη Λατινική Αμερική, το Υπουργείο Εξωτερικών της Ισπανίας παρέχει το 40% των υποτροφιών στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική (14% δίνεται στη Β. Αμερική και τη Μέση Ανατολή). Ταυτόχρονα, έχει αναπτύξει και διατηρεί πολυάριθμα Πανεπιστημιακά Προγράμματα συνεργασίας με πανεπιστήμια της Λατινικής Αμερικής²⁷⁶.

2.4.5 Το παράδειγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Για τη δημόσια διπλωματία της Ένωσης, οι τομείς της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, βρίσκονται στην κορυφή. Σε αυτούς τους τομείς που αποτελούν προτεραιότητα της, η Ε.Ε έχει θέσει και έχει επιτύχει πολυάριθμους και σημαίνοντες στόχους²⁷⁷. Ένα από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά προγράμματα που συνδέονται με τους παραπάνω στόχους, είναι το πρόγραμμα Erasmus+²⁷⁸, βασικός στόχος του οποίου είναι η ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της ακαδημαϊκής κινητικότητας²⁷⁹.

Τα τελευταία χρόνια έχει συμπεριλάβει στους στρατηγικούς της στόχους, και συγκεκριμένα στο λεγόμενο τρίτο πυλώνα, την εκπαιδευτική διπλωματία (παράδειγμα «σε στρατηγική συνεργασία με την Κίνα»)²⁸⁰. Εκτός από την ανταλλαγή φοιτητών, η ανάπτυξη εκπαιδευτικής διπλωματίας της Ε.Ε περιλαμβάνει και άλλα προγράμματα, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα «Jean Monnet», το οποίο στηρίζει ακαδημαϊκούς ερευνητές με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα ευρωπαϊκά ζητήματα²⁸¹.

²⁷⁴ https://www.esmadrid.com/en/tourist-information/instituto-cervantes?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

²⁷⁵ <https://www.fundacioncarolina.es/la-fundacion/mision-y-valores/>

²⁷⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα προγράμματα και τις υποτροφίες, βλ. https://intercoonecta.aecid.es/Documents/Memoria_Culturales.pdf (στοιχεία 2014).

²⁷⁷ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁷⁸ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

²⁷⁹ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

²⁸⁰ op. cit.

²⁸¹ https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus/actions/jean-monnet_en

2.4.6 Το παράδειγμα του Καναδά: Στον Καναδά δεν υπάρχει κάποιος κεντρικός οργανισμός, υπεύθυνος για την ανάπτυξη διεθνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και παρατηρείται μια πολύ διαφορετική προσέγγιση δημόσιας διπλωματίας κυρίως μέσω του ειδικού «Προγράμματος Καναδικών Σπουδών», το οποίο είναι ένα πρόγραμμα που παρέχει αναπτυξιακή βοήθεια σε διεθνές επίπεδο. Τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν πολύ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στη διεθνή καναδική εκπαίδευση, που τη διαφοροποιούν σημαντικά, από πολιτικές άλλων κρατών στον ίδιο τομέα, τόσο ως προς τη δομή όσο και ως προς τη χρηματοδότηση²⁸².

2.4.7 Το παράδειγμα της Τουρκίας: Τα μεγαλύτερα θεσμικά όργανα για τη δημόσια διπλωματία της Τουρκίας είναι α) το Ίδρυμα Δημόσιας Διπλωματίας που ιδρύθηκε το 2001 στα πλαίσια μιας ΜΚΟ, β) το Γραφείο Δημόσιας Διπλωματίας που ιδρύθηκε το 2010 από την κυβέρνηση και γ) η Τουρκική Υπηρεσία Συνεργασίας και Συντονισμού με έτος ίδρυσης το 1992, με δραστηριότητες οικονομικές, εμπορικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές σε συνεργασία με άλλες χώρες-κυρίως γείτονες- μέσα από τις οποίες δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξής τους²⁸³.

Άλλες βασικές πηγές δημόσιας διπλωματίας για την Τουρκία είναι μη κυβερνητικοί παράγοντες, όπως οι ΜΚΟ και ο επιχειρηματικός κόσμος, ο ρόλος των οποίων για την προάσπιση και προώθηση των τουρκικών αξιών και του τούρκικου πολιτισμού στο εξωτερικό, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Γενικότερα, οι απόψεις των παραπάνω παραγόντων μπορούν πιο εύκολα να επηρεάσουν και να υιοθετηθούν διότι είναι ανεξάρτητες από το ισχύον κυβερνητικό καθεστώς²⁸⁴.

Άλλο ανερχόμενο σημαντικό εργαλείο δημόσιας διπλωματίας είναι και η Τουρκική Ένωση Ραδιοτηλεόρασης (TRT) με κανάλια που απευθύνονται σε όλον τον κόσμο²⁸⁵.

Στον εκπαιδευτικό τομέα, ιδρύθηκε το 2007 το Ίδρυμα Yunus Emre, παράρτημα του Ινστιτούτου Yunus Emre²⁸⁶ το οποίο διεξάγει μελέτες και σχεδιάζει προγράμματα

²⁸² Trilokekar, “International education as soft power? The contributions and challenges of Canadian foreign policy to the internationalization of higher education” (2010)

²⁸³ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁸⁴ op.cit.

²⁸⁵ <https://www.trtworld.com/about>

²⁸⁶ <https://www.yee.org.tr/en> και <https://www.yee.org.tr/en/corporate/yunus-emre-institute>

σχετικά με την αποτελεσματική προώθηση της τουρκικής γλώσσας και του πολιτισμού²⁸⁷. Το Ίδρυμα Yunus Emre σκοπό την προώθηση της τουρκικής γλώσσας, του πολιτισμού, των τεχνών, των αξιών της χώρας στο εξωτερικό και την ενίσχυση των πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων ανταλλαγής. Είναι άμεση και η σύνδεση του ιδρύματος με τα ομώνυμα κέντρα (Yunus Emre) που αριθμούν πάνω από 58, λειτουργούν στο εξωτερικό και στοχεύουν στην επίτευξη στενότερων σχέσεων της Τουρκίας με άλλες χώρες του εξωτερικού, μέσα από ειδικά προγράμματα και δράσεις στους τομείς της εκπαίδευσης, των επιστημών και του πολιτισμού²⁸⁸.

2.4.8 Το παράδειγμα της Κίνας: Για την Κίνα, η εκπαίδευση και ο πολιτισμός είναι τα καθοριστικά στοιχεία για το σχεδιασμό και την άσκηση δημόσιας διπλωματίας. Το σημαντικότερο ίσως μέσο άσκησης της κινεζικής δημόσιας διπλωματίας είναι τα Ινστιτούτα Κομφούκιου, που δίνουν έμφαση στα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών και προσφέρουν υποτροφίες σε δεκάδες χιλιάδες φοιτητές του εξωτερικού²⁸⁹. Ιδρύθηκαν το 2002, με κύριο στόχο τόσο την προώθηση της κινεζικής γλώσσας όσο και του κινεζικού πολιτισμού. Σύμφωνα με τον Kluger (2014)²⁹⁰, σκοπός των Ινστιτούτων είναι «να βοηθήσει τους ξένους πολίτες να κατανοήσουν καλύτερα την κινεζική ιστορία, λογοτεχνία και κουλτούρα». Η διοίκηση και χρηματοδότηση τους υλοποιείται από το Γραφείο του Συμβουλίου κινεζικής γλώσσας (Hanban) υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας. Η ταχεία ανάπτυξη των ινστιτούτων γίνεται ολοφάνερη από τα στοιχεία του 2014, που δείχνουν τον αριθμό των ινστιτούτων να ανέρχεται στα 465 σε 123 χώρες²⁹¹.

Η κριτική που έχει ασκηθεί στα συγκεκριμένα ινστιτούτα αφορά κυρίως θέματα που άπτονται της ακαδημαϊκής ελευθερίας, υποψίες για κατασκοπική συμπεριφορά αλλά και ανησυχίες γύρω από την οικονομική βιωσιμότητά τους. Μια σημαντική διαφορά των ινστιτούτων σε σύγκριση με άλλα παρόμοια άλλης εθνικότητας, αφορά την οργανωτική τους δομή. Ενώ τα περισσότερα ινστιτούτα στο εξωτερικό είναι ανεξάρτητα, τα

²⁸⁷ Μία από τις σημαντικότερες δράσεις του Ινστιτούτου είναι το «Πρόγραμμα Τουρκολογίας» που προωθεί τη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας για την ενίσχυση των σχέσεων με άλλες χώρες και χρησιμοποιεί διδάσκοντες και υλικό διδασκαλίας για περίπου 40 τμήματα Τουρκικής Γλώσσας και Φιλολογίας (yee.org.tr).

²⁸⁸ <https://www.yee.org.tr/en/corporate/yunus-emre-institute>

²⁸⁹ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁹⁰ Kluger, Introduction: “The Confucius Institute as a Communicative Phenomenon” (2014)

²⁹¹ Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

Ινστιτούτα Κομφούκιου αποτελούν μέρος εθνικών κοινοπραξιών με τους άλλους εταίρους στα πλαίσια εκπαιδευτικών ή/ και πολιτιστικών ανταλλαγών, που σημαίνει ότι για την ίδρυση και τη λειτουργία τους απαιτείται η συνεργασία του Γραφείου του Συμβουλίου κινεζικής γλώσσας, ενός κινεζικού πανεπιστημίου, ενός πανεπιστημίου της χώρας υποδοχής και ενός ή δύο σχολικών μονάδων. Για το λόγο αυτό, εμφανίζεται σημαντικός βαθμός πολυπλοκότητας ως προς την οργάνωση, τη χρηματοδότηση και το προσωπικό τους²⁹². Παρά τις δυσκολίες και παρά το γεγονός ότι περιορίζεται σημαντικά η επιρροή τους λόγω του ισχυρού κρατικού ελέγχου, τα ινστιτούτα αυτά σήμερα είναι ο πιο προοδευτικός από τους παραδοσιακούς τρόπους διπλωματίας της Κίνας²⁹³.

Στις κύριες δραστηριότητες τους περιλαμβάνονται μαθήματα κινεζικής γλώσσας, διάφορων βαθμών δυσκολίας, και ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών δράσεων και εκδηλώσεων. Παρότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις στα προγράμματα των διαφόρων ινστιτούτων, το βασικό τους περιεχόμενο παραμένει ίδιο. Οι διαφοροποιήσεις αυτές σχετίζονται κυρίως με τα στελέχη του εκάστοτε ινστιτούτου και την προσέγγιση που θα θελήσουν να ακολουθήσουν, προοδευτική ή λιγότερο προοδευτική. Ωστόσο δεν μπορούν να αποκλίνουν σημαντικά, καθώς το περιεχόμενο είναι ελεγχόμενο και κυριαρχεί η τάση να αποφεύγονται ευαίσθητα πολιτικά θέματα²⁹⁴.

Εκτός από τους ξένους φοιτητές όμως, το κινεζικό κράτος έχει αντιληφθεί και τη σημασία της αξιοποίησης των κινέζων φοιτητών που φοιτούν σε άλλες χώρες. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από μια πρόσφατη οδηγία του κινεζικού Υπουργείου Παιδείας (2016), η οποία αναφέρει: «*η αξιοποίηση των πατριωτικών δυνατοτήτων των φοιτητών του εξωτερικού, η δημιουργία ενός μοντέλου προπαγάνδας στο εξωτερικό, το οποίο χρησιμοποιεί τους ανθρώπους ως μέσο και την ανταλλαγή προσωπικών ιδεών ως εργαλείο για να δημιουργήσει ένα προπαγανδιστικό αποτέλεσμα, όπου όλοι παίζουν ρόλο, όπου κάθε άτομο ενεργεί ως λαός- πρεσβευτής, και όπου κάθε φράση που φημολογείται, φτάνει εύκολα στις καρδιές και τα μυαλά των ξένων πολιτών*»²⁹⁵. Η παραπάνω οδηγία βασίζεται στην κεντρική ιδέα του Υπουργείου, ότι οι φοιτητές μπορούν να μετατραπούν σε πρεσβευτές του κράτους. Το ενδιαφέρον έχει προκύψει τόσο από την αύξηση του κινεζικού

²⁹² Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁹³ Hartig, “New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes” (2014)

²⁹⁴ *op. cit.*

²⁹⁵ Ministry of Education of China, “Directive on How to Further Strengthen Patriotic Education in the Educational System from the Party Committee of the Central Ministry of Education” (2016)

φοιτητικού δυναμικού στο εξωτερικό, που σήμερα ανέρχεται σε περισσότερους από 700.000 φοιτητές -σύμφωνα με στοιχεία του 2014 της Unesco- όσο και από το γενικότερο ενδιαφέρον παγκοσμίως για την ανάπτυξη ήπιας ισχύος μέσω της αξιοποίησης της διεθνούς φοιτητικής κινητικότητας²⁹⁶.

Τέλος, άλλα μέσα που χρησιμοποιεί η Κίνα για την ανάπτυξη δημόσιας διπλωματίας, είναι: α) το διεθνές ραδιόφωνο που εκπέμπει σε 43 γλώσσες, Xinhua²⁹⁷ (πρακτορείο ειδήσεων), που εκπέμπει στα αγγλικά, β) η κινεζική δημόσια τηλεόραση που εκπέμπει παγκοσμίως μέσω δορυφόρου και γ) ιστοσελίδες υπό την αιγίδα του Οργανισμού Πληροφοριών, για την κινεζική γλώσσα και πολιτισμό²⁹⁸.

2.4.9 Το παράδειγμα των Η.Π.Α: Για αυτούς που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημόσια αμερικανική διπλωματία, η εκπαίδευση είναι σημαντικό εργαλείο, καθώς το 28% του συνόλου των φοιτητών παγκοσμίως που φοιτούν στο εξωτερικό, φοιτούν στις Η.Π.Α²⁹⁹. Το πιο γνωστό αμερικανικό ακαδημαϊκό πρόγραμμα είναι το Fulbright³⁰⁰ που απευθύνεται σε 125 χώρες. Η ποιότητα του φαίνεται και από το γεγονός ότι μεταξύ των αποφοίτων του προγράμματος, περιλαμβάνονται 39 άτομα που βραβεύτηκαν με το βραβείο Νόμπελ, ένας Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων εθνών και ένας Γενικός Γραμματέας του Βορειοατλαντικού Οργανισμού³⁰¹.

Άλλο σημαντικό ακαδημαϊκό πρόγραμμα είναι αυτό των Διεθνών Επισκεπτών³⁰², όπου 5.000 μελλοντικοί ηγέτες από όλο σχεδόν τον κόσμο κάθε χρόνο μπορούν να φοιτήσουν σε αμερικανικά ιδρύματα.

Φυσικά, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εκπονούνται από τις Η.Π.Α με ανάλογους στόχους, δεν περιορίζονται μόνο σε αυτά που προαναφέρθηκαν αλλά, είναι πολύ περισσότερα. Για παράδειγμα, το 2006 χρηματοδοτούνταν 239 προγράμματα

²⁹⁶ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

²⁹⁷ <http://www.xinhuanet.com/english/home.htm>

²⁹⁸ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

²⁹⁹ op. cit.

³⁰⁰ <https://www.cies.org/>

³⁰¹ Sevin, “From visitors to cultural ambassadors: public diplomacy and scholar exchange programs” (2010)

³⁰² <https://exchanges.state.gov/non-us/program/international-visitor-leadership-program-ivlp>

ανταλλαγών με αρκετά όμως από αυτά μικρής διάρκειας και περιορισμένο αριθμό συμμετεχόντων³⁰³.

Τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτά τα προγράμματα, αντιμετωπίζονται από τους ειδικούς ως πολύ πιο αξιόπιστα για τη μετάδοση των αμερικανικών αξιών και της αμερικανικής κουλτούρας, ακόμη περισσότερο για παράδειγμα και από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε). Αυτό συμβαίνει διότι η μετάδοση των εμπειριών τους και η επιρροή προς άλλα άτομα και ομάδες ατόμων θεωρείται πολύ πιο ισχυρή, αφού πρόκειται για πνευματικά όντα που μάλιστα προέρχονται από την ίδια ομάδα ατόμων που πρόκειται να επηρεάσουν³⁰⁴.

³⁰³ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

³⁰⁴ *op. cit.*

3. Η Ελληνική Πραγματικότητα

3.1 Σύγχρονη Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία

Η πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας είναι κατά κύριο λόγο αρμοδιότητα του κράτους και ασκείται κυρίως από τρία Υπουργεία: Το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Πολιτισμού και το Υπουργείο Παιδείας. Ωστόσο, ασκείται και από άλλους φορείς, κρατικούς και μη, που συνήθως βρίσκονται κάτω από την εποπτεία των συγκεκριμένων Υπουργείων.

Δυστυχώς, έχει επισημανθεί πολλές φορές η μη επιτυχημένη άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας του ελληνικού κράτους στην εξωτερική του πολιτική³⁰⁵. Παρότι η Ελλάδα έχει μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά που την καθιστά προνομιούχα έναντι πολλών άλλων κρατών, δεν έχει αξιοποιήσει επαρκώς όλα εκείνα τα εφόδια που διαθέτει για να αναπτύξει αξιόλογη διπλωματική δραστηριότητα βασισμένη στον πολιτισμό. Πολλές αξιόλογες δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί έως τώρα, δεν έχουν πραγματοποιηθεί στα πλαίσια ενός μεγάλου και οργανωμένου κρατικού σχεδίου, αλλά συνήθως πρόκειται για μεμονωμένες πρωτοβουλίες. Η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και οράματος από πλευράς κυβερνητικής πολιτικής, ίσως είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο για την ανάπτυξη πολιτιστικής διπλωματίας, αντάξιας του ελληνικού πολιτισμικού πλούτου.

Σαφέστατα, η εμπλοκή της χώρας μας σε έντονες ιστορικές καταστάσεις, όπως οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, οι δύο Βαλκανικοί Πόλεμοι, η Μικρασιατική Καταστροφή, ο εμφύλιος, η περίοδος της στρατιωτικής δικτατορίας, δεν ευνόησαν, φυσικά, στο να αποτελέσει ο πολιτισμός εθνική προτεραιότητα³⁰⁶. Παρατηρείται όμως, πως και τα τελευταία χρόνια, που η χώρα βρίσκεται σε ειρηνική και δημοκρατική κατάσταση, και πάλι ο πολιτιστικός τομέας εξακολουθεί να μην είναι στο επίκεντρο των πολιτικών της προτεραιοτήτων.

Ένα σωρό μειονεκτήματα της ελληνικής πολιτικής πραγματικότητας συνηγορούν στην κατάσταση αυτή, όπως για παράδειγμα η γραφειοκρατία, η έλλειψη συντονισμού και οργανωμένης προσπάθειας, η απουσία των απαραίτητων θεσμοθετικών πλαισίων, η

³⁰⁵ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

³⁰⁶ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

υποχρηματοδότηση των σχετικών δράσεων ή η κακοδιαχείριση των εξόδων τους³⁰⁷. Σε συνδυασμό με την έλλειψη και μη αξιοποίηση κατάλληλου κι εξειδικευμένου προσωπικού και τη μη απορρόφηση κοινοτικών κονδυλίων που σχετίζονται με τον πολιτισμό, η πολιτιστική διπλωματία στη χώρα μας δεν έχει πολλά περιθώρια ανάπτυξης³⁰⁸.

Στη νεότερη ελληνική ιστορία, σημαντικές πρωτοβουλίες που ανέκαμψαν την ελληνική πολιτιστική διπλωματία της χώρας μας, πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004. Γενικότερα όμως, η σημερινή πολιτισμική παραγωγικότητα είναι σχεδόν μηδαμινή και εμφανίζεται κυρίως μέσα από ιδιωτικές κυρίως πρωτοβουλίες, που δεν αποτελούν μέρος ενός γενικότερου και μεγάλου σχεδίου³⁰⁹. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας να στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον αρχαίο της πολιτισμό και στο λαϊκό. (Διπλωματική με εκθέσεις).

Βέβαια, η ελληνική διπλωματία δε θα μπορούσε να στηριχτεί στην πολεμική ισχύ ή την οικονομική ευρωστία, αφού τα ισχυρά διπλωματικά πλεονεκτήματα της χώρας είναι η γεωγραφική της θέση και η αρχαία πολιτιστική της κληρονομιά, πλεονεκτήματα για τα οποία ωστόσο οι σύγχρονοι Έλληνες δεν έχουν κοπιάσει καθόλου και ίσως και δεν εκτιμούν σωστά³¹⁰. Ο Ανδρεάδης (2005) αναφέρει σχετικά ότι *«οι Έλληνες διαθέτουμε δυνάμει ένα αυθόρμητο διεθνές λόμπι, για το οποίο έχουμε πολύ λίγο εργαστεί και που εν μέρει το αγνοούμε, και ταυτόχρονα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με αντιστάσεις που δεν αντιλαμβανόμαστε εύκολα και δεν εκτιμούμε ορθά»*³¹¹.

Η αρχαία ελληνική πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εργαλείο επικοινωνίας με τους άλλους λαούς. Έχει κινητοποιήσει ένα τεράστιο ρεύμα φιλελληνισμού παγκοσμίως που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με αυτήν, όπως και με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Σε κάποιο βαθμό όλοι αυτοί οι φιλέλληνες μπορούν να μετέχουν και της ελληνικής παιδείας, μέσω των τμημάτων ελληνικών σπουδών στα διεθνή πανεπιστήμια³¹², για παράδειγμα. Η έλλειψη όμως οργανωμένης στρατηγικής στην εξωτερική μας πολιτική, σε συνδυασμό με την έλλειψη κατευθυντήριων γραμμών

³⁰⁷ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

³⁰⁸ ό.π.

³⁰⁹ ό.π.

³¹⁰ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

³¹¹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

³¹² ό.π.

στους απόδημους Έλληνες και τους φορείς πολιτιστικής διπλωματίας στο εξωτερικό, δε φέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Παρόλα αυτά, σε μια χώρα όπως η Ελλάδα με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και έλλειψη οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος, η επιλογή της πολιτιστικής διπλωματίας ίσως είναι και μονόδρομος³¹³. Για αυτό θα ήταν δόκιμο να «εκμεταλλευτεί» το όνομά της που είναι διεθνώς γνωστό για τα σπουδαία πολιτιστικά επιτεύγματα του παρελθόντος της και να αναπτύξει ένα σοβαρό στρατηγικό σχεδιασμό πολιτιστικής διπλωματίας που να βασίζεται στη σύγχρονη ελληνική πολιτισμική δυναμική. Μπορεί να αξιοποιήσει δυνατά πολιτιστικά της στοιχεία, όπως:

- **Η ελληνική γλώσσα:** Η ελληνική γλώσσα μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο πολιτιστικής διπλωματίας καθώς αποτελεί πηγή νοηματοδότησης λέξεων και εκφράσεων των μητρικών γλωσσών πολλών χωρών της υφελίου. Επίσης, αποτελεί προνόμιο και εντός του χριστιανικού κόσμου καθώς είναι η γλώσσα των ευαγγελίων³¹⁴.

Πλήθος ελληνικών λέξεων και παραγώγων αυτών χρησιμοποιούνται σε όλες σχεδόν τις γλώσσες (όπως δημοκρατία, φιλοσοφία, πολιτική, ψυχή, ιατρική ορολογία κ.ά.). Εμφανίζονται με πολλούς τρόπους στις σύγχρονες γλώσσες με τον αριθμό τους ολοένα να αυξάνεται, τόσο ειδικών όρων που σχετίζονται με τις επιστήμες όσο και λέξεων που αφορούν την καθημερινή επικοινωνία³¹⁵. Όπως μάλιστα χαρακτηριστικά λέει ο Γιανναράς: «*Η αρχαία ελληνική γλώσσα λειτούργησε και λειτουργεί σαν δεξαμενή από την οποία αντλούν εκφραστικές δυνατότητες και επακριβείς ονοματοθεσίες οι γλώσσες των λαών της Ευρώπης*»³¹⁶.

- **Ο ελληνικός πολιτισμός:** Το ενδιαφέρον των υπολοίπων λαών για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας φαίνεται με διάφορους τρόπους: Για παράδειγμα, με την ύπαρξη εδρών κλασικής αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας, ιστορίας, φιλολογίας και αρχαιολογίας και την ύπαρξη αντίστοιχων εργαστηρίων και βιβλιοθηκών σε ξένα πανεπιστήμια, ερευνητικών κέντρων. Επίσης, με την ύπαρξη επιστημονικών ακαδημιών και περιοδικών που έχουν ως αντικείμενο την αρχαία Ελλάδα και τη διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων που αφορούν τον

³¹³ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

³¹⁴ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

³¹⁵ ό.π.

³¹⁶ ό.π.: 76

αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Φαίνεται επιπλέον και από τα διεθνώς διαδεδομένα αρχαία ελληνικά φιλοσοφικά, ιστορικά και άλλα κείμενα (π.χ Θουκυδίδη, Αριστοτέλη κ.ά).. Τέλος, φαίνεται ακόμη και από την παράνομη κατοχή από ξένα μουσεία ελληνικών τέχνηρων³¹⁷.

Άλλωστε, είναι κοινώς αποδεκτό διεθνώς ότι η πρώτη συστηματική προσπάθεια ερμηνείας του κόσμου με επιστημονικές αποδείξεις ξεκίνησε από την αρχαία Ελλάδα όπως επίσης και το ότι στην αρχαία Ελλάδα αποδίδεται και η γέννηση των τεχνών (θέατρο, αρχιτεκτονική κλπ).

Τέλος, εκτός από το ότι η σύγχρονη ελληνική πολιτιστική διπλωματία θα πρέπει να αξιοποιήσει καταλλήλως την πλούσια πολιτιστική της κληρονομιά και να δημιουργήσει μια δυναμική πολιτιστική ταυτότητα στο παρόν, θα ήταν δόκιμο να εναρμονίζεται και με τους στόχους των διεθνών και άλλων οργανισμών στους οποίους είναι ενταγμένη (π.χ Ευρωπαϊκή Ένωση, Ο.Η.Ε, Συμβούλιο της Ευρώπης κλπ.)³¹⁸.

3.2 Φορείς Άσκησης Πολιτιστικής Διπλωματίας

Σύμφωνα με τον Βασιλειάδη, μπορούν γενικά να διακριθούν τέσσερις ομάδες φορέων άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας:

- Δημόσιοι- Κρατικοί φορείς
- Ιδιωτικοί φορείς
- Οι κοινωνίες των πολιτών (με την έννοια της κοινοτικής και όχι της κρατικής συσπείρωσης)
- Μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ)

Η Πολιτιστική Διπλωματία μιας χώρας βρίσκεται ως επί των πλείστων στη δικαιοδοσία των κυβερνήσεων, με τον κρατικό μηχανισμό να έχει συνήθως ρόλο κατευθυντήριο, μέσω των επίσημων οργάνων του (κυρίως Υπουργεία) και των αντίστοιχων διπλωματικών αποστολών του (κυρίως του Υπουργείου εξωτερικών). Ο ρόλος του κράτους στην οργάνωση, χρηματοδότηση και άσκηση της πολιτιστικής διπλωματίας

³¹⁷ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

³¹⁸ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

είναι καθοριστικός³¹⁹, πολλές δράσεις όμως καλύπτονται και από μη κυβερνητικούς φορείς, με σημαντική τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα που συνεργάζεται με κρατικούς φορείς, καθώς και των Ινστιτούτων και Ιδρυμάτων που εποπτεύονται από κρατικό φορέα και μπορεί να χρηματοδοτούνται και από αυτόν (Διπλωματική Εκθέσεις, Ανδρεάδης στο Τζουμάκα). Από πολλούς επισημαίνεται, βέβαια, ότι είναι σημαντικό για ένα κράτος να υπάρχει ισορροπία στη συμμετοχή κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων στην άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας³²⁰.

Τα τελευταία χρόνια στη παγκόσμια πολιτική σκηνή, έχει εμφανιστεί ένα ευρύ φάσμα μη κυβερνητικών φορέων, που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους οριζόντια, μέσω της διακρατικής επικοινωνίας και συχνά συγκρούονται με τους καθορισμένους κυβερνητικούς στόχους και σκοπούς. Εάν η πολιτιστική διπλωματία αποτελεί καθοδηγούμενη κυβερνητική πολιτική πρακτική με συγκεκριμένα εθνικά συμφέροντα, όπως ορίζει ο Arndt (2006), τότε στο σύγχρονο διεθνές πολιτικό σκηνικό θα πρέπει να ανταγωνιστεί με πλήθος άλλων διακρατικών ροών πολιτισμού, οι οποίες είναι πέρα από τον έλεγχο των κυβερνήσεων και μπορεί να εξυπηρετούν διαφορετικά συμφέροντα. Το πλήθος των ροών αυτών έχει διαμορφωθεί λόγω της σύγχρονης εποχής που χαρακτηρίζεται από πλήθος ιδεών, εικόνων, αντιλήψεων και μηνυμάτων που επιτρέπουν τη συμμετοχή ολοένα και περισσότερων ανθρώπων³²¹. Εν ολίγοις, «η πολιτιστική διπλωματία που κατευθύνεται από την κυβέρνηση είναι μόνο μία πτυχή της πολιτιστικής ροής στον ιστό των διασταυρωμένων πολιτιστικών σχέσεων, που περιστρέφονται συνεχώς από μυριάδες μικρούς και μεγάλους δρώντες μεταξύ κρατών και σε ολόκληρο τον κόσμο»³²².

3.2.1 Το Υπουργείο Εξωτερικών

Τον σημαντικότερο ρόλο στην άσκηση της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας κατέχει το Υπουργείο Εξωτερικών³²³. Δύο από τους σημαντικότερους άξονες εξωτερικής πολιτικής, είναι ο πολιτισμός και ο ελληνισμός της διασποράς. Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 5 του Ν.3566/2007 (ΦΕΚ Α΄ 117/5-6-2007), στις

³¹⁹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005: 116)

³²⁰ ό.π.

³²¹ Ang et al., “Cultural Diplomacy: beyond the national interest?” (2015)

³²² op. cit.: 371

³²³ <https://www.mfa.gr/>

προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας, ανήκουν η παρακολούθηση των πολιτιστικών θεμάτων της χώρας και η διατύπωση εισηγήσεων σχετικά με αυτά, η ανάπτυξη διεθνών πολιτιστικών σχέσεων με άλλες χώρες, η προβολή της Ελλάδος και του πολιτισμού της σε διεθνές επίπεδο και γενικά η προώθηση και προστασία των ελληνικών συμφερόντων στο εξωτερικό.

Μέχρι και πρόσφατα, η Ε' Γενική Διεύθυνση Πολιτιστικών, Θρησκευτικών και Προξενικών υποθέσεων που συστάθηκε με το Π.Δ. 230/1998 (Α' 177), ήταν κατεξοχήν αρμόδια για το συντονισμό των πολιτιστικών- και όχι μόνο- υποθέσεων της χώρας μας. Επίσης, η Ε' Διεύθυνση Μορφωτικών και Πολιτιστικών υποθέσεων ήταν συναρμόδια μαζί με άλλα Υπουργεία και υπηρεσίες για την πολιτιστική προβολή της Ελλάδας σε διεθνές επίπεδο (άρθρο 39, Οργανικός Νόμος). Στις αρμοδιότητες της συμπεριλαμβάνονταν πολιτιστικές συνεργασίες με άλλα κράτη μέσω μορφωτικών προγραμμάτων, πολιτιστικές ανταλλαγές στα πλαίσια και άλλων συμφωνιών και δράσεων, η παρακολούθηση της πολιτιστικής δράσης από αρμόδιες επιτροπές και Ιδρύματα, οι εκπαιδευτικές υποτροφίες, η συνεργασία με την Unesco καθώς και η παρατήρηση των συνεργασιών που αναπτύσσονταν στον ερευνητικό και τεχνολογικό τομέα³²⁴ (Βασιλειάδης). Διέθετε τέσσερα τμήματα³²⁵:

- Τμήμα Μορφωτικών Συμφωνιών και Προγραμμάτων
- Τμήμα Διμερούς και Διεθνούς Πολιτιστικής Συνεργασίας
- Τμήμα Unesco
- Τμήμα Πολιτιστικών και Επιστημονικών Ιδρυμάτων και Επιτροπών

Σήμερα, η διεύθυνση αυτή έχει μεταφερθεί, με το σύνολο των αρμοδιοτήτων και υπηρεσιών της, στη Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διπλωματίας, Θρησκευτικών και Προξενικών Υποθέσεων.

Η Ελλάδα έχει επισήμως αναγνωρίσει την ιδιαίτερη σημασία της πολιτιστικής διπλωματίας, ως μέσου άσκησης εξωτερικής πολιτικής και επικοινωνίας μεταξύ των λαών, καθώς και την οικουμενικότητα του ελληνικού πολιτισμού που αποτελεί σημαντικό εφόδιο για την ελληνική πολιτιστική διπλωματία. Οι πιο συνηθισμένες μέθοδοι που χρησιμοποιεί είναι τα διμερή μορφωτικά και πολιτιστικά προγράμματα

³²⁴ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

³²⁵ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

καθώς και τις ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις των Ελληνικών Αρχών Εξωτερικού. Άλλο πολύ σημαντικό μέσο πολιτισμικής προβολής της Ελλάδος είναι η διεθνοποίηση ιστορικών διοργανώσεων (όπως των Ολυμπιακών Αγώνων και του Μαραθωνίου) και θεσμών (όπως της “Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης”).

Μέσω της Εκπαιδευτικής Διπλωματίας ή της Διπλωματίας της Εκπαίδευσης που υλοποιείται με διακρατικές εκπαιδευτικές δράσεις, συμμετοχή σε ευρωπαϊκά και διεθνή εκπαιδευτικά φόρα, συνεργασία δημοσίων οργανισμών με την κοινωνία των πολιτών κ.ά, αναπτύσσεται η κατανόηση, ο διαπολιτισμικός διάλογος και η συνεργασία της Ελλάδος με άλλες χώρες του εξωτερικού. Ταυτόχρονα, και σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, συντονίζεται η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού σε σχολεία και Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης του εξωτερικού.

Μια σημαντική πρωτοβουλία εκπαιδευτικής και πολιτιστικής διπλωματίας, είναι η δημιουργία του δικτύου GRECT. Το συγκεκριμένο δίκτυο παρέχει τη δυνατότητα σε μαθητές και φοιτητές του εξωτερικού να παρακολουθήσουν μορφωτικά προγράμματα που σχετίζονται με τον ελληνικό πολιτισμό. Τα προγράμματα έχουν το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ότι υλοποιούνται σε εγκαταστάσεις εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή άλλων φορέων που βρίσκονται σε τοποθεσίες ιδιαίτερης φυσικής, ιστορικής και πολιτιστικής αξίας (όπως το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, η Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία, η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, η Κοργιαλένειος Αναργύρειος Σχολή κ.ά)³²⁶.

Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας καθορίζεται και μέσα από τη συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς και τη συνεργασία μαζί τους σε θέματα που άπτονται του πολιτισμού. Ένας από τους σημαντικότερους στόχους της σύγχρονης ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας που βασίζεται στις σύγχρονες τάσεις τις διεθνούς πολιτιστικής διπλωματίας, όπως προκύπτει και από την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου, είναι «η προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένης και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς»³²⁷.

1.Μέσω των Συμβάσεων Unesco: Η Ελλάδα συμμετέχει για την περίοδο 2015-2019 στο Εκτελεστικό Συμβούλιο της Unesco, που σημαίνει ότι πρωτοστατεί στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ειδικά κατά της παράνομης διακίνησης και εμπορίας

³²⁶ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. <http://www.grect.com/>

³²⁷ <https://www.mfa.gr/eidika-themata-exoterikis-politikis/politistike-diplomatia/>

πολιτιστικών αγαθών και υπέρ της επιστροφής παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους, αλλά και στην προστασία τους σε εμπόλεμες περιοχές.

2. *Μέσω Ειδικής Απόφασης του ΟΗΕ*: Κάθε τρία χρόνια και κατόπιν ελληνικής πρωτοβουλίας, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθετεί απόφαση (Resolution) που σχετίζεται με την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας πολιτιστικών αγαθών και την επιστροφή παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους. Στην απόφαση αυτή γίνεται αναφορά και στην καταδίκη πράξεων καταστροφής ή διακίνησης μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς σε εμπόλεμες ή κατεχόμενες περιοχές αλλά και λόγω τρομοκρατικών δραστηριοτήτων.

3.2.2 Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού³²⁸ ιδρύθηκε το 1971 ακολουθώντας το παράδειγμα άλλων χωρών³²⁹. Είναι συναρμόδιο με το Υπουργείο Εξωτερικών για την ανάπτυξη των Μορφωτικών Προγραμμάτων στα πλαίσια των πολιτιστικών διακρατικών συνεργασιών. Είναι υπεύθυνο για τη συνεργασία με τα ελληνικά πολιτιστικά ιδρύματα στο εξωτερικό και ταυτόχρονα συνεργάζεται με τα ξένα αντίστοιχα ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα. Είναι υπεύθυνο για τις σχέσεις με τους διεθνείς οργανισμούς και εποπτεύει το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού. Παράλληλα εποπτεύει τα ευρωπαϊκά πολιτιστικά προγράμματα μέσω της Ειδικής Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όλοι οι πολιτιστικοί οργανισμοί, ιδρύματα και υπηρεσίες που συνεργάζονται ή εποπτεύονται από το Υπουργείο Εξωτερικών, είναι εν δυνάμει σε θέση να ασκήσουν πολιτιστική διπλωματία (π.χ μουσεία, εθνικό θέατρο, λυρική σκηνή, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος κ.ά)³³⁰.

Προτεραιότητά του Υπουργείου είναι η ανάπτυξη πολιτιστικών συνεργασιών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Βαλκανικού χώρου, η συνεργασία με χώρες

³²⁸ <https://www.culture.gr/el/SitePages/default.aspx>

³²⁹ Για ιστορικά στοιχεία που αφορούν το Υπουργείο Πολιτισμού, βλ. https://www.culture.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf

³³⁰ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους εποπτευόμενους φορείς και οργανισμούς του Υπουργείου Πολιτισμού, βλ. <https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/supervised.aspx> και <https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/organizations.aspx>

που έχουν παλαιό πολιτισμό, όπως η Ρωσία κι η Κίνα, καθώς και η συνεργασία με χώρες όπου υπάρχει ενδιαφέρον προσέλκυσης τα τελευταία χρόνια³³¹.

3.2.3 Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Το Υπουργείο Παιδείας³³² έχει αρμοδιότητες άσκησης πολιτιστικής Διπλωματίας κυρίως μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Διεθνών, Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και των Διευθύνσεων: α) Παιδείας Ομογενών, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Ευρωπαϊκών και Μειονοτικών Σχολείων και β) Ευρωπαϊκών και Διεθνών Θεμάτων³³³.

Βασικός σκοπός της Γενικής Διεύθυνσης είναι η εποπτεία αλλά και η προώθηση εκπαιδευτικών θεμάτων σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, η παρακολούθηση και προώθηση της ελληνικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό, η υποστήριξη της παιδείας των Ελλήνων ομογενών και η μέριμνα των Ευρωπαϊκών, των Διαπολιτισμικών και των Μειονοτικών Σχολείων που λειτουργούν στη χώρα (Προεδρικό διάταγμα 18/18 - Άρθρο 46).

Επιμέρους στόχοι των Διευθύνσεων είναι η χορήγηση υποτροφιών για χώρες που δε συμπεριλαμβάνονται στις μορφωτικές συμφωνίες, οι αδελφοποιήσεις σχολείων και οι ανταλλαγές εκπαιδευτικών, η μέριμνα για τα σχολεία και τους φορείς που διδάσκουν την ελληνική γλώσσα και τον πολιτισμό στο εξωτερικό, η προβολή της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στα διεθνή συνέδρια και εκθέσεις, η συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας για την εκπόνηση εκπαιδευτικού υλικού των ελληνόπουλων της διασποράς αλλά, και υλικού που έχει στόχο την προβολή της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού³³⁴.

³³¹ Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις* (2015)

³³² <https://www.minedu.gov.gr/>

³³³ <https://www.minedu.gov.gr/to-yπουργείο/organogramma-2018>

³³⁴ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

3.2.4 Ο Ελληνισμός της Διασποράς (Απόδημος Ελληνισμός)

3.2.4.1 Το ιστορικό της Ελληνικής Διασποράς

Ένα σημαντικό κεφάλαιο της νεότερης ιστορίας της Ελλάδας αφορά την νεοελληνική μετανάστευση σε προορισμούς, όπως η Η.Π.Α, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Γερμανία και 40 περίπου ακόμα χώρες³³⁵. Η μετανάστευση αυτή των τελευταίων 150 ετών, η οποία έγινε εκουσίως, για οικονομικούς κυρίως λόγους, δημιούργησε ένα μεγάλο αριθμό Ελλήνων ομογενών, την ονομαζόμενη διασπορά. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ο γεωγραφικός διασκορπισμός εθνοτικών ομάδων, οι οποίες αποτελούν εθνικές μειονότητες σε έναν τόπο με διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον. Η διασπορά, λοιπόν, ως συνέπεια της μετανάστευσης, προϋποθέτει τη διαμόρφωση πολιτιστικής ταυτότητας, κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες, καθώς συντελείται στο πλαίσιο δύο διαφορετικών πολιτισμών³³⁶. Επίσης, προϋποθέτει τη διατήρηση συναισθηματικών, υλικών και πολιτιστικών δεσμών με τον τόπο καταγωγής³³⁷. Με τον όρο ελληνική διασπορά εννοούμε « το τμήμα του ελληνικού πληθυσμού που έχει μεταναστεύσει από τους τόπους καταγωγής του για να εγκατασταθεί σε διάφορες ανά την υφήλιο χώρες»³³⁸.

Η νεοελληνική μετανάστευση τοποθετείται χρονικά τα τελευταία 170 περίπου χρόνια και μπορεί να διαιρεθεί σε πέντε χρονικές φάσεις. Η πρώτη φάση αφορά τις μεταναστεύσεις που έγιναν κατά την περίοδο 1830 – 1900 και είχαν ως τελικό προορισμό κυρίως της χώρες της ανατολικής Ευρώπης και την Αίγυπτο. Η δεύτερη μεταναστευτική φάση τοποθετείται στις αρχές του 20ου αιώνα (1900 – 1920) και αφορά 400.000 περίπου Έλληνες, οι οποίοι μετανάστευσαν κυρίως προς τις Η.Π.Α. Στα χρόνια από το 1921 έως το 1946, τα οποία ουσιαστικά αποτελούν την τρίτη φάση, δεν παρατηρήθηκαν σημαντικά ποσοστά μετανάστευσης, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ωστόσο, για την Ελλάδα, ο Εμφύλιος πόλεμος (1946 -1949), ο οποίος διαδέχθηκε το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οδήγησε στην τέταρτη φάση της μετανάστευσης, η οποία σηματοδεύτηκε από τους πολιτικούς πρόσφυγες³³⁹. Τα εν λόγω μεταναστευτικά ρεύματα χαρακτηρίζονται και ως προπολεμικά ρεύματα, των οποίων το

³³⁵ Σκούρτου, *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης* (επιμ.) (1997)

³³⁶ Δαμανάκης, *Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά* (2007)

³³⁷ Διαλεκτόπουλος, “Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και προηγμένες τεχνολογίες. E-learning και δια βίου μάθηση” (2008)

³³⁸ Γιανναράς, *Πολιτισμική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001:171)

³³⁹ Δαμανάκης, *Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά* (2007)

βασικό χαρακτηριστικό είναι η υπερπόντια μετανάστευση, στις χώρες του αποκαλούμενου Νέου Κόσμου³⁴⁰.

Το μεταπολεμικό και πιο πρόσφατο μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα, αποτελεί την πέμπτη χρονική φάση, και περιλαμβάνει 1.200.000 Έλληνες, οι οποίοι μετανάστευσαν κατά τα έτη 1955 έως 1973. Προορισμός μετανάστευσης για 600.000 περίπου Έλληνες αποτέλεσε η Δυτική Γερμανία, ενώ οι υπόλοιποι προτίμησαν κυρίως χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αλλά και χώρες όπως ο Καναδάς, η Η.Π.Α και η Αυστραλία³⁴¹. Η υπερπόντια μετανάστευση έχει και σε αυτήν την περίοδο ένα σημαντικό μερίδιο, ωστόσο είναι αισθητά μικρότερη σε σχέση με την ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση και γι' αυτό το λόγο, η μεταπολεμική μεταναστευτική περίοδος χαρακτηρίζεται από την μετανάστευση σε ανεπτυγμένες χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Η ήπειρος της Αμερικής και συγκεκριμένα οι Η.Π.Α. αποτέλεσαν διαχρονικά ένα δημοφιλή προορισμό για τα μεταναστευτικά ρεύματα από την Ελλάδα. Εκτιμάται ότι από το 1880 έως το 1920 περίπου 500.000 Έλληνες άφησαν την Ελλάδα, προκειμένου να αναζητήσουν ένα καλύτερο μέλλον σε μία νέα χώρα. Οι μετανάστες αυτής της περιόδου αποτέλεσαν την απαρχή μιας νέας μεταναστευτικής ροής προς τις Η.Π.Α., καθώς οι ανάγκες για φτηνό εργατικό δυναμικό ήταν μεγάλες. Έτσι, λοιπόν, η πλειοψηφία σχεδόν των μεταναστών αυτής της περιόδου προτίμησαν τις Η.Π.Α. ως τελικό προορισμό της μεταναστευτικής τους διαδρομής. Ο αριθμός των 500.000 Ελλήνων, για εκείνη την εποχή, αποτέλεσε ένα σημαντικό ποσοστό μετανάστευσης, καθώς ο συνολικό πληθυσμός της Ελλάδας δεν ξεπερνούσε τα 2.5 εκατομμύρια. Συνεπώς, οι επιπτώσεις για την Ελλάδα ήταν σημαντικές, αλλά παράλληλα, δημιουργήθηκε ένας σημαντικός κορμός ελληνικής ομογένειας στις Η.Π.Α., ο οποίος μέχρι και σήμερα θεωρείται ο πρόγονος των Ελληνο – αμερικανών³⁴².

Μετά το 1922, αρχικά λόγω της Μικρασιατικής Καταστροφής και στη συνέχεια, λόγω των συνακόλουθων πολιτικό – οικονομικών δυσκολιών, παρατηρείται μία νέα περίοδος στην εξωτερική μετανάστευση της Ελλάδας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της περιόδου, κατά την εικοσαετία 1922 – 1940 έφυγαν από την Ελλάδα περίπου 100.000 Έλληνες, αναζητώντας ένα καλύτερο οικονομικό μέλλον. Ωστόσο, η διαφορά με την προηγούμενη χρονική περίοδο είναι ότι ο κύριος όγκος των μεταναστών δεν κατευθύνεται προς τις Η.Π.Α., αλλά επιλέγει άλλους υπερπόντιους προορισμούς, όπως τον Καναδά, την

³⁴⁰ Μπόμπας, *Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό (όψεις και απόψεις)* (1992)

³⁴¹ Δαμανάκης, *Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά* (2007)

³⁴² ό.π

Αυστραλία, την Νότιο Αφρική ή την Αφρική. Η μεταστροφή αυτή δεν είναι τυχαία, καθώς οι Η.Π.Α. σταδιακά έλαβαν αυστηρότερα μέτρα, προκειμένου να περιορίσουν τη μετανάστευση³⁴³.

Τη δεκαετία 1940 έως 1950 καταγράφονται μεταναστευτικά ρεύματα, τα οποία, ωστόσο, δεν βασίζονται σε οικονομικούς λόγους. Οι μετανάστες αυτοί κατέφυγαν σε χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης και ή προς τις Η.Π.Α., την Αυστραλία και τον Καναδά, και ονομάστηκαν χαρακτηριστικά «γερμανόπληκτοι» ή «ανταρτόπληκτοι». Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, ότι οι μεταναστευτικές ροές εκείνης της εποχής είχαν πολιτικό υπόβαθρο και οργανώθηκαν από την ελληνική πολιτεία, ως μια μορφή αποζημίωσης και ικανοποίησης. Εξάλλου, για τις μετακινήσεις αυτές της εποχής, οι Η.Π.Α. ανέστειλαν τη αυστηρή μεταναστευτική πολιτική, δεχόμενοι να αποκαταστήσουν τα συγκεκριμένα άτομα.

Η περίοδος μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο για την Ελλάδα είναι μία περίοδος με πολλές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές δυσκολίες. Ο αριθμός των Ελλήνων που αναζητούν καλύτερες συνθήκες ζωής στο εξωτερικό αυξάνεται συνεχώς και η εικοσαετία από το 1955 έως το 1977 είναι η πολυπληθέστερη μεταναστευτική περίοδος για το ελληνικό κράτος. Από το 1955 και έπειτα η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία διατηρεί στοιχεία και αριθμούς μετανάστευσης, διευκολύνοντας σε κάποιο βαθμό την έρευνα και την εξαγωγή συμπερασμάτων³⁴⁴.

Όπως αναφέρθηκε, η μεταπολεμική μεταναστευτική φάση χαρακτηρίζεται από τη μετανάστευση σε ευρωπαϊκό έδαφος. Είναι χαρακτηριστικό ότι από το 1955 έως το 1977 περίπου 760.000 Έλληνες μετανάστευσαν προς τη Δυτική Ευρώπη, εκ των οποίων, οι 640.000 είχαν ως προορισμό τη Γερμανία. Οι αριθμοί αυτοί αντιπροσωπεύουν το 61% της συνολικής μετανάστευσης αυτής της περιόδου. Το υπόλοιπο 40%, δηλαδή περίπου 450.000 Έλληνες, επέλεξε προορισμούς υπερπόντιας μετανάστευσης και ιδιαίτερα τις Η.Π.Α., στις οποίες το 1965 άλλαξε ο μεταναστευτικός νόμος, με αποτέλεσμα να είναι πιο εύκολη η εισροή Ελλήνων μεταναστών³⁴⁵.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα, οι μεταναστευτικές ροές των Ελλήνων προς το εξωτερικό υπήρξαν ιδιαίτερα μεγάλες, λαμβάνοντας υπόψη το μικρό πληθυσμό του ελληνικού κράτους. Οι δύο χώρες που φαίνεται να συγκεντρώνουν τα υψηλότερο ποσοστά ελληνικής μετανάστευσης είναι η

³⁴³ Δαμανάκης, *Ταντότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά* (2007)

³⁴⁴ ό.π

³⁴⁵ Μουσούρου, *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη* (1991)

Γερμανία και οι Η.Π.Α. Σημαντικός, επίσης, θεωρείται ο αριθμός Ελλήνων μεταναστών που καταγράφονται στον Καναδά, την Αυστραλία, σε χώρες της Νοτίου Αμερικής, όπως Αργεντινή και Ουρουγουάη, καθώς και σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπως το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Αγγλία και αλλού. Είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα ο αριθμός των ομογενών που κατοικούν στην ήπειρο της Αμερικής υπολογίζεται ότι ξεπερνά τα 3.000.000³⁴⁶.

Όπως προκύπτει, ανάλογα με την εποχή και την επικρατούσα κατάσταση, οι λόγοι που παρακινούν τα μεταναστευτικά ρεύματα στην απόφαση τους αυτή ποικίλλουν από την ανάγκη για επιβίωση ως την προσπάθεια βελτίωσης του βιοτικού και όχι μόνο επιπέδου ζωής. Το επίπεδο των Ελλήνων της ομογένειας ειδικά τα τελευταία χρόνια και σύμφωνα με έρευνες είναι υψηλό³⁴⁷, και ιδιαίτερα τη σημερινή εποχή της ελληνικής οικονομικής κρίσης που χαρακτηρίζεται από έντονη μεταναστευτική δραστηριότητα εκπληκτικά καλού μορφωτικού και επαγγελματικού επιπέδου.

3.2.4.2 Οργάνωση των Ελλήνων της Διασποράς

Οι σημαντικότερες μορφές οργάνωσης που συναντούμε στους Έλληνες της διασποράς, είναι οι εξής³⁴⁸:

- Τοπικές κοινότητες
- Σύλλογοι με βάση την κοινή καταγωγή (π.χ. κρητικός, θρακικός, μακεδονικός κλπ.)
- Σωματεία (π.χ. φιλανθρωπικά, αθλητικά κλπ.)
- Ομοσπονδίες που λειτουργούν σε ευρύτερο γεωγραφικό επίπεδο (π.χ. Ομοσπονδία Θρακικών Συλλόγων των Η.Π.Α)
- Συνομοσπονδίες που λειτουργούν σε διεθνές επίπεδο
- Οργανώσεις προβολής των αποδήμων και δραστηριοτήτων (Lobbying)

Ο ρόλος του ελληνισμού της διασποράς είναι εξαιρετικά σημαντικός αφού αποτελεί το «μόνιμο πρεσβευτή του ελληνικού πολιτισμού στις χώρες όπου διαβιεί»³⁴⁹, για αυτό και το εθνικό κέντρο είναι καλό να μεριμνά για τις κοινωνικές, γλωσσικές και πολιτιστικές του

³⁴⁶ Κωνσταντινίδης, *Ελληνική διασπορά και ιστορία*, στο *Ιστορία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και Διδασκαλία* (2003)

³⁴⁷ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

³⁴⁸ ό.π: 176-177

³⁴⁹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005:189)

ανάγκες ³⁵⁰ αναπτύσσοντας παράλληλα κατάλληλες στρατηγικές για τη μέγιστη αξιοποίηση του στην επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής.

3.2.4.3 Η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού (Γ.Γ.Α.Ε)

Πρόκειται για αυτόνομη δημόσια υπηρεσία που εποπτεύεται από το Υπουργείο Εξωτερικών και λειτούργησε πρώτη φορά το 1983. Οι κύριες αρμοδιότητες της Γ.Γ.Α.Ε, όπως ορίστηκαν με το ΠΔ 104/1983 (ΦΕΚ Α' 49), είναι:

- α) Η διατήρηση και σύσφιξη των δεσμών του απόδημου ελληνισμού με την Ελλάδα,
- β) η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στους Έλληνες του εξωτερικού,
- γ) η διαφύλαξη της εθνικής τους συνείδησης,
- δ) η ανατροφοδότηση και συνδιαμόρφωση των πολιτικών του κράτους σε θέματα που αφορούν τη διασπορά και την παλιννόστηση και,
- ε) η στήριξη του απόδημου ελληνισμού και ο ομαλός επαναπατρισμός των παλιννοστούντων.

Για την επίτευξη των στόχων της, η Γ.Γ.Α.Ε αναλαμβάνει διάφορες δράσεις όπως: την οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων με τη συνεργασία των ομογενών στο εξωτερικό, τη συγκέντρωση στοιχείων και αρχείων που αφορούν τον απόδημο ελληνισμό, την οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων στην Ελλάδα για την ανάδειξη του έργου διάφορων ομογενών, την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, την οργάνωση προγραμμάτων φιλοξενίας ελληνοπαίδων του εξωτερικού, την ίδρυση βιβλιοθηκών, την εκπαίδευση εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε σχολεία της ομογένειας κ.ά. (Τζουμάκα).

3.2.4.4 Το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (Σ.Α.Ε)

Το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ)³⁵¹ ιδρύθηκε το 1995 με πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης και έδρα τη Θεσσαλονίκη. Παρότι ιδρύθηκε κατόπιν κυβερνητικής πρωτοβουλίας, αυτή η οργάνωση ορίστηκε ως αυτόνομη και ανεξάρτητη. Ο ρόλος του Συμβουλίου είναι συμβουλευτικός για θέματα του απόδημου ελληνισμού με αποδέκτη το ελληνικό κράτος.

³⁵⁰ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

³⁵¹ <http://www.sae.gr/>

Ειδικότεροι στόχοι αποτελούν «η σύσφιξη των δεσμών των απόδημων Ελλήνων με την Ελλάδα αλλά και μεταξύ τους, η προστασία και προώθηση των εκπαιδευτικών, οικονομικών, εργασιακών, πολιτιστικών και άλλων δικαιωμάτων του απόδημου ελληνισμού»³⁵². Αποτελεί την πρώτη οργανωμένη και συστηματική οργάνωση για την αναβάθμιση και αξιοποίηση της ελληνικής διασποράς³⁵³.

Το ΣΑΕ θα μπορούσε ακόμη να αναλάβει το σχεδιασμό σχολείων υψηλών προδιαγραφών, τη δημιουργία εδρών νεοελληνικών σπουδών στα πανεπιστήμια των χωρών φιλοξενίας και την έκδοση σύγχρονης βιβλιογραφίας³⁵⁴. Ωστόσο, έχει καταστεί ανενεργό από το 2010 και η επαναλειτουργία του έχει απασχολήσει επανειλημμένα την Επιτροπή του Απόδημου Ελληνισμού.

3.2.4.5 Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ελληνισμού της Διασποράς

Από τη Βουλή των Ελλήνων έχει συσταθεί Ειδική Μόνιμη Επιτροπή για τον Ελληνισμό της Διασποράς³⁵⁵, που αυτή τη στιγμή αποτελείται από 33 βουλευτές. Αυτή η Επιτροπή έχει ως στόχο να ενημερώνει την εκάστοτε κυβέρνηση σχετικά με την κατάσταση και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες ομογενείς, καθώς και να προτείνει τρόπους επίλυσής τους.

Όπως κάθε φορέας που σχετίζεται με τον ελληνισμό της διασποράς, φροντίζει για τη διατήρηση και προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, στηρίζοντας και συμμετέχοντας σε δράσεις και εκδηλώσεις των Ελλήνων της διασποράς. Επίσης, μεριμνά για την ενίσχυση των δεσμών των απόδημων Ελλήνων με το ελληνικό κράτος και τον ελληνικό λαό, συντονίζοντας σχετικές δράσεις και ενέργειες που προέρχονται από το ελληνικό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού.

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, συνεργάζεται στενά με τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (Σ.Α.Ε) όσο ήταν ενεργό, καθώς και με την Παγκόσμια Διακοινοβουλευτική Ένωση του Ελληνισμού (Πα.Δ.Ε.Ε).

³⁵² <http://www.sae.gr/>

³⁵³ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

³⁵⁴ ό.π.

³⁵⁵ <https://www.hellenicparliament.gr/Diethneis-Drastiriotes/Diethnes-Perivallon/Ellinismos-tis-Diasporas/Epitropi-Apodimou-Ellinismou/>

3.2.5 Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού (Ε.Ι.Π)

Η αρχική του ονομασία είναι Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού (Ι.Ε.Π)³⁵⁶ και ιδρύθηκε το 1992 με σκοπό την προβολή του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής γλώσσας σε ολόκληρο τον κόσμο. Αρχικά υπάγεται στο Υπουργείο εξωτερικών με την ιδιότητα του Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου. Ακολουθεί το παράδειγμα θεσμών του εξωτερικού όπως του Γαλλικού Ινστιτούτου (Institut Français), του Βρετανικού Συμβουλίου (British Council) και του Ινστιτούτου Γκαίτε (Goethe Institut) και στην αρχή είναι ο μοναδικός ελληνικός φορέας πολιτιστικών δρώμενων του εξωτερικού.

Το 1995 λειτουργούν έξι παραρτήματα του στο εξωτερικό: Στην Οδησό, στην Αλεξάνδρεια, στο Λονδίνο, στο Βερολίνο, στο Παρίσι και στη Νέα Υόρκη. Στα Παραρτήματα προβλεπόταν λειτουργία βιβλιοθήκης με πλούσιο υλικό πάνω σε θέματα που άπτονταν του ελληνικού πολιτισμού, παιδικό τμήμα, τμήμα τύπου και βιντεοθήκης, διαμόρφωση χώρων για εκθέσεις και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας που θα οργανώνονταν με βάση τις συνθήκες³⁵⁷.

Δυστυχώς, η πρώτη περίοδος λειτουργίας του Ινστιτούτου λήγει με τεράστιο απολογισμό εξόδων, με αποτέλεσμα το Υπουργείο Εξωτερικών να προβεί σε απόλυση του Διοικητικού συμβουλίου και να εξάγει νέο νόμο (Ν.2524/1997) που προβλέπει αλλαγές στη λειτουργία του Ιδρύματος καθώς και τη μετονομασία του σε Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, που ισχύει έως και σήμερα.

Η μεταβολή του ονόματος σε Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού εκτός από το ότι σηματοδοτεί τη γενικότερη ανασυγκρότηση του, υποδηλώνει και κάτι βαθύτερο: την αντίληψη μιας ευρύτερης έννοιας του πολιτισμού που εναρμονίζεται περισσότερο με τα διεθνή κέντρα και που δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στη σύγχρονη πολιτισμική παραγωγή, χωρίς να υποτιμά την προγενέστερη παράδοση και πολιτιστική κληρονομιά³⁵⁸.

Από το 2001 περνά στην εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού με λιγότερες δυνατότητες επιχορήγησης και έλλειψη ουσιαστικής συνεργασίας.

Κύριες δραστηριότητές του είναι³⁵⁹:

- Οργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων με πολιτιστικό περιεχόμενο (όπως διαλέξεις, συζητήσεις, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες κ.ά.).

³⁵⁶ <https://hfc-worldwide.org/athens/>

³⁵⁷ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

³⁵⁸ ό.π.

³⁵⁹ <https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=1398>

- Συνεργασίες με άλλους πολιτιστικούς και μορφωτικούς φορείς.
- Συμμετοχή σε παγκόσμιες και ευρωπαϊκές πολιτιστικές δράσεις (όπως επετείους, βραβεύσεις, φεστιβάλ τέχνης, εκθέσεις, λογοτεχνικά αφιερώματα κ.ά.).
- Ανάπτυξη δράσεων που αφορούν την προώθηση της ελληνικής γλώσσας κυρίως μέσω της διδασκαλίας της στα παραρτήματά της, μέσω παροχής εκπαιδευτικού υλικού και ενημέρωσης σχετικών φορέων σε συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Δράσεις που αφορούν την προώθηση και διάδοση της ελληνικής λογοτεχνίας, όπως παρουσίαση νέων συγγραφέων και νέων εκδόσεων, προώθηση της φιλαναγνωσίας κ.ά.
- Δραστηριότητες με στόχο την προβολή του ελληνικού κινηματογράφου.

Το 1993-94 γίνεται μια προσπάθεια χαρτογράφησης των αναγκών σε σχέση με τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, μέσω κυρίως επιστημονικών ερευνών στα τμήματα ελληνικών σπουδών σε ξένα πανεπιστήμια

Τα Παραρτήματα του Ε.Ι.Π σήμερα βρίσκονται στις εξής πόλεις: 1) Αλεξάνδρεια, 2) Βελιγράδι, 3) Βερολίνο, 4) Οδησσό, 5) Βουκουρέστι, 6) Λευκωσία, 7) Σόφια, 8) Τεργέστη, 9) Τίρανα, 10) Λονδίνο και 11) Ουάσιγκτον.

Συνεργάζεται με πολλούς φορείς στον κόσμο: πρεσβείες, μουσεία, πολιτιστικά κέντρα, Πανεπιστήμια με έδρες ελληνικών σπουδών και ελληνόγλωσσα σχολεία. Μια σημαντική προσπάθεια που έγινε στο παρελθόν από το Ινστιτούτο (1993-94) ήταν η καταγραφή προβλημάτων και αναγκών των τμημάτων ελληνικών σπουδών του εξωτερικού και η ενίσχυση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας μέσω μαθητικών διαγωνισμών.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το Ε.Ι.Π συμμετέχει σε δύο ευρωπαϊκά πολιτιστικά δίκτυα: το European Union of National Institutes for Culture (EUNIC)³⁶⁰ και το Anna Lindh Foundation³⁶¹.

3.2.6 Παραδείγματα ιδιωτικών φορέων

3.2.6.1 Το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ)

Το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ)³⁶² είναι ένας από τους μεγαλύτερους ιδιωτικούς οργανισμούς στον κόσμο με φιλανθρωπικό χαρακτήρα, ο οποίος ενισχύει μέσω δωρεών μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στους τομείς της τέχνης, του

³⁶⁰ <https://www.eunicglobal.eu/>

³⁶¹ <https://www.alfhellas.gr/en>

³⁶² www.SNF.org

πολιτισμού, της παιδείας, της υγείας, του αθλητισμού, και της κοινωνικής πρόνοιας. Η δράση του εξαπλώνεται σε 124 κράτη σε όλον τον κόσμο και περιλαμβάνει οργανισμούς και προγράμματα που έχουν κριθεί αποτελεσματικά για την κοινωνία.

Στην Ελλάδα, έχει πραγματοποιήσει πλήθος σημαντικών δωρεών για την ενίσχυση της οικονομίας την περίοδο της κρίσης³⁶³ και την ενίσχυση της υγείας³⁶⁴. Στους τομείς της τέχνης, του πολιτισμού και της παιδείας, η μεγαλύτερη δωρεά του Ιδρύματος έως και σήμερα είναι η ανέγερση και η πενταετής στήριξη του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)³⁶⁵ που βρίσκεται στην Αθήνα, παραδόθηκε και τέθηκε σε λειτουργία το 2017 και περιλαμβάνει τις νέες εγκαταστάσεις της Εθνικής Βιβλιοθήκης και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, όπως και το Πάρκο Αναψυχής Σταύρος Νιάρχος. Στο Κέντρο διοργανώνονται ανοικτές εκδηλώσεις για το κοινό, ετήσια φεστιβάλ και διεθνή πολιτιστικά και επιστημονικά συνέδρια.

Ορισμένες από τις πιο σημαντικές δωρεές στο εξωτερικό είναι οι παρακάτω:

- Δωρεά για την ανέγερση του διεπιστημονικού κέντρου Stavros Niarchos Foundation Agora Institute στο Πανεπιστήμιο Johns Hopkins (JHU), στη Βαλτιμόρη των ΗΠΑ με σκοπό την ενίσχυση και προώθηση του παγκόσμιου κοινωνικού διαλόγου.
- Δωρεά για τη δημιουργία πανεπιστημιούπολης, του Stavros Niarchos Foundation-David Rockefeller River Campus (SNF-DR) στο Πανεπιστήμιο Rockefeller της Νέας Υόρκης.
- Δωρεά προς τη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης, για την πλήρη ανακαίνιση του δανειστικού παραρτήματός της στο Μανχάταν καθώς και την ενίσχυση των δημόσιων προγραμμάτων της.

3.2.6.2 Το Ελληνικό Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας (Ε.Ι.Π.Δ)

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας (Ε.Ι.Π.Δ)³⁶⁶ που ιδρύθηκε σχετικά πρόσφατα (το Μάρτιο του 2017) και έχει έδρα την Αθήνα, είναι μια επιστημονική μη

³⁶³ [Δωρεές Ενάντια στην Κρίση & Επανεκκίνηση και Ενίσχυση των Νέων](#)

³⁶⁴ Από το 1996 έχει επενδύσει περίπου 130 εκατομμύρια δολάρια στον τομέα της υγείας και από το 2017 έχει ανακοινώσει δωρεές που υπερβαίνουν τα 450 εκατομμύρια δολάρια.

³⁶⁵ <https://www.snfcc.org/>

³⁶⁶ <https://www.helleniculturaldiplomacy.com/>

κερδοσκοπική εταιρεία που αποσκοπεί στο να αποτελέσει σημαντικό φορέα της σύγχρονης ελληνικής Πολιτιστικής Διπλωματίας.

Στόχος του Ε.Ι.Π.Δ είναι αφενός «η μελέτη, ανάλυση, διάδοση και προβολή με κάθε μέσον, όλων των πτυχών της Πολιτιστικής Διπλωματίας» και αφετέρου η «προβολή μιας ελκυστικής εικόνας της Ελλάδας στο εξωτερικό που θα αναδεικνύει τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της, συμβάλλοντας παράλληλα στη βελτίωση των επίσημων διμερών, περιφερειακών και διεθνών διπλωματικών επαφών της χώρας μας, αλλά και στη σύσφιξη των σχέσεων των λαών μέσα από τα πανανθρώπινα αγαθά και νοήματα που μόνο ο Πολιτισμός μπορεί να κομίσει»³⁶⁷.

Οι δραστηριότητες που αποβλέπουν να υπηρετήσουν την κεντρική στοχοθεσία του Ινστιτούτου είναι οι εξής³⁶⁸:

- Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων ικανών να παράγουν και να προάγουν τον ελληνικό πολιτισμό στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.
- Η ενημέρωση και προώθηση του ρόλου της πολιτιστικής διπλωματίας και της αναγκαιότητας της ύπαρξής της ως μέρος της σύγχρονης ελληνικής διπλωματίας.
- Η επιμόρφωση και εκπαίδευση στελεχών που υπηρετούν με κάθε τρόπο την Πολιτιστική Διπλωματία.
- Η έρευνα, η τεκμηρίωση και η δημοσιοποίηση πολιτιστικών ζητημάτων ανάπτυξης.
- Η υποστήριξη και ανάδειξη της Ελληνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο.
- Η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων (συνεδρίων, σεμιναρίων, συζητήσεων, εκθέσεων κ.ά.)
- Η δημοσίευση μελετών και ερευνών συναφών με τους σκοπούς του ινστιτούτου.
- Η συλλογή και προστασία ιστορικών επιτευγμάτων τού ελληνικού πολιτισμού (αρχείων, έργων, μνημείων κ.λπ.) .

³⁶⁷<https://www.helleniculturaldiplomacy.com/%ce%b5%ce%b9%cf%80%ce%b4/%ce%bf%ce%b9-%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%ce%b9/>

³⁶⁸<https://www.helleniculturaldiplomacy.com/%ce%b5%ce%b9%cf%80%ce%b4/%ce%b4%cf%81%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b7%cf%81%ce%b9%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b5%cf%82/>

- Η οικονομική ενίσχυση των Ελλήνων δημιουργών και των έργων τους καθώς αλλά και σχετικών μελετών και ερευνών, συναφών με τους σκοπούς του Ινστιτούτου.
- Η απονομή βραβείων και υποτροφιών σε πρόσωπα, ομάδες ή φορείς, σε τομείς της Πολιτιστικής Διπλωματίας, συναφείς με τους σκοπούς του Ινστιτούτου.
- Η δημιουργία αρχείου Πολιτιστικής Διπλωματίας.
- Η έκδοση συγγραμμάτων, δοκιμίων, μελετών, περιοδικών (έντυπων ή ηλεκτρονικών) σχετικών με την πολιτιστική διπλωματία.
- Η συγκρότηση επιτροπών μελέτης και έρευνας για ζητήματα συναφή με τους σκοπούς του Ινστιτούτου.
- Η έκδοση και διάθεση εντύπων, φυλλαδίων, περιοδικών, βιβλίων κ.ά. που αφορούν τον ελληνικό πολιτισμό καθώς και καθώς και η παραγωγή και αναπαραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο, DVD και άλλων οπτικοακουστικών μέσων.

Το Ινστιτούτο διαθέτει ήδη αρκετά γραφεία σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού. Τα γραφεία λειτουργούν με σχετική αυτονομία ως προς την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους αλλά υπό την κεντρική καθοδήγηση του Ινστιτούτου που καθορίζεται με βάση τις τρέχουσες ανάγκες και τους υφιστάμενους στόχους. Παράλληλα το Ινστιτούτο για την υλοποίηση των δράσεών του συνεργάζεται τόσο με ιδιωτικούς όσο και με δημόσιους φορείς, εκπαιδευτικά ιδρύματα και άλλα επιστημονικά Ινστιτούτα και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Καθώς η δράση του Ινστιτούτου είναι νέα, δεν υπάρχουν ακόμη αξιολογημένες έρευνες και τεκμηριωμένα στοιχεία για την αποτελεσματικότητά της, κάτι που πιθανά αναμένεται στο μέλλον.

3.2.7 Άλλοι Φορείς- Πρωτοβουλίες- Θεσμοί

Άλλοι σημαντικοί φορείς ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας είναι το Οικουμενικό Πατριαρχείο³⁶⁹, Το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού³⁷⁰, Το Μουσείο της Ακρόπολης³⁷¹, Το

³⁶⁹ <https://www.ec-patr.org/default.php?lang=gr>

³⁷⁰ <http://www.fhw.gr/fhw/>

³⁷¹ <https://www.theacropolismuseum.gr/>

Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας³⁷², Το Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών³⁷³, δήμοι και κοινότητες με «εξωστρεφή» πολιτιστική δραστηριότητα, μουσεία που αναπτύσσουν διεθνείς πολιτιστικές δράσεις κ.ά. Σημαντικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης πολιτιστικής διπλωματίας αποτελούν διάφορες καλλιτεχνικές εκθέσεις που προβάλλονται στο εξωτερικό, πολιτιστικά και εκπαιδευτικά προγράμματα διεθνούς ή ευρωπαϊκού επιπέδου στα οποία συμμετέχει η Ελλάδα, πρωτοβουλίες για την επιστροφή των μαρμάρων του Παρθενώνα, η πρωτοβουλία ελληνικής γαστρονομίας «kerasma»³⁷⁴, ο Κύκλος Συνεδρίων «Η Ελλάδα στον Κόσμο» του Δήμου Αθηναίων κ.ά. Από τους σημαντικότερους θεσμούς είναι τα Ελληνικά Σχολεία του εξωτερικού, τα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού που λειτουργούν σε πολλές χώρες του κόσμου και τα Τμήματα Ελληνικών Σπουδών σε ξένα Πανεπιστήμια.

³⁷² <https://www.mfa.gr/epopteuomenoi-organismoi/foreis-entos-dimosiou-tomea/elliniko-institutou-vizantinon-kai-metavizantinon-spoudon-venetias.html>

³⁷³ <https://www.mfa.gr/epopteuomenoi-organismoi/foreis-entos-dimosiou-tomea/elliniko-kentro-europaikon-meleton.html>

³⁷⁴ <http://www.icookgreek.com/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82/item/kerasma>

4. Η Ελληνική Εκπαίδευση στο Εξωτερικό- Ο «γνωστός- άγνωστος» φορέας Πολιτιστικής Διπλωματίας

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, κάθε μορφή ελληνικής και ελληνόγλωσσης εκπαιδευτικής αποστολής στο εξωτερικό που στοχεύει στην στήριξη της ελληνικής παιδείας των ομογενών αλλά και την έμμεση και άμεση συμμετοχή των γηγενών της φιλοξενούσας χώρας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την πολιτιστική προβολή της χώρας μας διεθνώς.

4.1 Ιστορικό και Νομοθετικό Πλαίσιο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό

Όταν οι Έλληνες μετανάστες εγκατέλειψαν τη γενέτειρα τους, μια από τις προτεραιότητές τους στο νέο τους τόπο ήταν να διατηρήσουν τη γλώσσα τους και το πολιτισμό τους. Το έργο αυτό ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για τους ίδιους, αλλά και αρκετά δύσκολο, αφού οι περισσότεροι μεταναστευτικοί προορισμοί ευνοούσαν και προωθούσαν την αφομοίωση³⁷⁵. Παράλληλα, μέχρι τη δεκαετία του 1970 περίπου, η μέριμνα του ελληνικού κράτους για την παιδεία των ομογενών ήταν μηδαμινή. Εξάλλου, είναι χαρακτηριστικό ότι κατά τον 19ο και στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα, ο απόδημος ελληνισμός είναι οικονομικά πιο εύρωστος από το εντός των συνόρων ελληνισμό, με αποτέλεσμα ο πρώτος, κυρίως, να στηρίζει το δεύτερο και όχι το αντίθετο³⁷⁶. Συνεπώς, σε πρώτο στάδιο, κυρίως μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η μέριμνα για την παιδεία των ομογενών βασίστηκε κυρίως στην ιδιωτική πρωτοβουλία, στις δράσεις των κοινοτήτων που δημιούργησαν οι ομογενείς και στην Εκκλησία³⁷⁷.

Ουσιαστικά θεσμικά μέτρα λαμβάνονται από την ελληνική πολιτεία μετά το 1974 με την ίδρυση και λειτουργία του Υφυπουργείου Απόδημου Ελληνισμού. Η ενέργεια αυτή κρίνεται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς το ελληνικό κράτος, για πρώτη φορά, αναγνωρίζει επίσημα, την ανάγκη να λάβει μέριμνα για τη διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας του απόδημου ελληνισμού και τη διατήρηση των δεσμών με την πατρίδα. Τα επόμενα χρόνια και συγκεκριμένα το 1982, ιδρύεται η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού³⁷⁸, ενώ

³⁷⁵ Κόκκινος και συν., *Από τη Ζωή των Ελλήνων στην Αμερική* (2008)

³⁷⁶ Δαμανάκης, *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της* (2010); Τσουκαλάς, *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα 1830-1922* (1979)

³⁷⁷ Χασιώτης και συν., *Οι Έλληνες της Διασποράς, 15ος – 21ος αιώνας* (2006)

³⁷⁸ Ν.1288/1982, άρθρο 13

εφτά χρόνια αργότερα, τη λειτουργία της συμπληρώνει η ίδρυση του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ) σύμφωνα με το άρθρο 17 του Νόμου 1867/89³⁷⁹.

Η ίδρυση των παραπάνω φορέων δείχνουν τη διάθεση που χαρακτηρίζει το ελληνικό κράτος, για αμφίδρομη σχέση και επικοινωνία μεταξύ Ελλάδας και ομογενών, αναφορικά με το θέμα της εκπαίδευσης. Το ενδιαφέρον που δείχνει η ελληνική πολιτεία να λειτουργήσει ως εθνικό κέντρο για τον απόδημο ελληνισμό πιστοποιείται, επίσης, από την ίδρυση της «Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Απόδημου Ελληνισμού της Βουλής των Ελλήνων» το 1996. Ο χαρακτήρας της επιτροπής αυτής είναι διακομματικός, ενώ η ενασχόληση της με τα θέματα των ομογενών είναι αδιαμφισβήτητη. Παράλληλα, σημαντικό εκπαιδευτικό και πολιτικό έργο υλοποιείται από την «Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης», καθώς και από το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.). Οι δύο προαναφερθέντες φορείς λειτουργούν υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και αποσκοπούν στην προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στο εξωτερικό³⁸⁰.

Ωστόσο, ένα ακόμα, ουσιαστικότερο βήμα αποτελεί η ψήφιση του Νόμου 2413/1996, «Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις», ο οποίος έθεσε ως στόχο την επίλυση των διαχειριστικών και λειτουργικών ζητημάτων της εκπαίδευσης της ομογένειας, καθώς και της εκπαίδευσης των αλλοδαπών στο εσωτερικό. Για πρώτη φορά εντάσσονται στην εκπαίδευση οι όροι «πολυπολιτισμικότητα» και «πολιτισμικός πλουραλισμός», καθώς επίσης, για πρώτη φορά καταγράφονται οι έννοιες της ιστορίας, του πλούτου και της γνώσης της διασποράς. Με βάση τον ίδιο νόμο, μπορούν πλέον να αποσπαστούν εκπαιδευτικοί στο εξωτερικό, επιλέγονται οι Συντονιστές Εκπαίδευσης, αποστέλλεται εκπαιδευτικό υλικό και υλοποιείται το πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών»³⁸¹.

Με την είσοδο στον 21ο αιώνα, συνεχίζονται κάποιες νομοθετικές ενέργειες από το ελληνικό κράτος, στοχεύοντας πάντοτε στην ενίσχυση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Με το Νόμο 4027/2011, το Υπουργείο Παιδείας θεσμοθετεί τη δημιουργία μεικτών επιτροπών, οι οποίες σε συνεργασία με την εκάστοτε χώρα θα αναπτύσσουν και θα παρέχουν το κατάλληλο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό στους ομογενείς μαθητές.

³⁷⁹ Δαμανάκης, *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της* (2010)

³⁸⁰ ό.π.

³⁸¹ ό.π.

Παράλληλα, ο Νόμος 4027/2011 καθορίζει τη λειτουργία ενιαίας Ψηφιακής Πλατφόρμας, η οποία θα περιέχει το εκπαιδευτικό υλικό, με σκοπό να προαχθεί η εξ αποστάσεως ηλεκτρονική μάθηση³⁸².

Μία ακόμη σημαντική αλλαγή που καθορίζεται στο Νόμο 4027/2011 σχετίζεται με την κατάργηση των Αμιγών Ελληνικών Σχολείων της Γερμανίας, προωθώντας τους ομογενείς μαθητές στη δίγλωσση εκπαίδευση που είχε ξεκινήσει ήδη να εφαρμόζεται στα σχολεία της Γερμανίας, της Ολλανδίας και άλλων χωρών. Σύμφωνα με τη δίγλωσση εκπαίδευση η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας επρόκειτο να ενταχθεί σε σχολεία ξένων χωρών σε μία προσπάθεια αποδοχής της πολυπολιτισμικής ετερότητας και ισότιμης μεταχείρισης των διαφορετικών πολιτισμών³⁸³.

³⁸² Ν.4027/2011 – ΦΕΚ 233/4-11-2011, Τόμος Α΄, σ. 6782-6783

³⁸³ Μαράτου -Αλιμπράντη, “Ο Ελληνισμός στις Κάτω Χώρες (Βέλγιο, Ολλανδία) και στη Γαλλία” (2003)

4.2 Φορείς, Σκοπός και Τύποι των Ελληνικών Σχολείων του Εξωτερικού

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, ο Νόμος 2413/1996 καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την αποστολή και το σκοπό της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό. Σύμφωνα, λοιπόν, με το πρώτο άρθρο του νόμου, πρωταρχικός σκοπός είναι η αρωγή, ώστε ο πολίτης να αναπτύξει τις δυνατότητες του και να αναπτύξει ταυτότητα, η οποία θα σχετίζεται με την πραγματικότητα που βιώνει στην κοινωνία που ζει. Δευτερευόντως, η ελληνόγλωσση παιδεία αποτελεί τον βασικό παράγοντα που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη ουσιαστικής σχέσης μεταξύ των Ελλήνων της διασποράς με την Ελλάδα και μέχρις ένα βαθμό, με τη χώρα διαμονής. Ο σκοπός αυτός ερμηνεύεται ως ένα τρίπολο, το οποίο δημιουργείται μεταξύ της χώρας προελεύσεως, της χώρας διαμονής και της διασποράς. Η ελληνόγλωσση παιδεία, λοιπόν, εντάσσεται σε αυτό το σχήμα ως το βασικό στοιχείο, το οποίο θα επιτρέψει τη διατήρηση της εθνοπολιτισμικής συνείδησης των μεταναστών³⁸⁴.

Αναφερόμενοι στους φορείς και στις μορφές εκπαίδευσης του απόδημου ελληνισμού, αρχικά θα πρέπει να γίνει διάκριση σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, στις υπηρεσίες εκπαίδευσης που παρέχει το κράτος υποδοχής των μεταναστών, στις υπηρεσίες εκπαίδευσης του κράτους από το οποίο κατάγεται ο μετανάστης και στους εκπαιδευτικούς φορείς της παροικίας. Στην τελευταία κατηγορία εντάσσονται, επίσης, οι εκπαιδευτικοί φορείς της Εκκλησίας³⁸⁵.

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, ανάλογα με τη χώρα, διαφοροποιούνται οι φορείς οργάνωσης της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, καθώς και η μορφή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στις περισσότερες χώρες, οι φορείς που αναλαμβάνουν τη διαχείριση και τη λειτουργία της εκπαίδευσης είναι οι τοπικές κοινότητες και η Εκκλησία. Παρά την ύπαρξη νόμων από την πλευρά του ελληνικού κράτους για τη στήριξη της ελληνόγλωσσης παιδείας, αυτό δεν είναι πάντοτε εφικτό, καθώς σε πολλά κράτη η δικαιοδοσία του ελληνικού κράτος είναι περιορισμένη. Παράλληλα, μετά το 2011, με τη ψήφιση του Νόμου 4027/2011 η επίσημη παρουσία του ελληνικού κράτους μειώθηκε ακόμη περισσότερο, καθώς μειώθηκαν οι αποσπάσεις Ελλήνων εκπαιδευτικών στο εξωτερικό, λόγω οικονομικής κρίσης. Έτσι, οι τοπικές

³⁸⁴ Δαμανάκης, *Νεοελληνικό Κράτος και Νεοελληνική Διασπορά: Θεσμικές και εκπαιδευτικοπολιτικές διαστάσεις στη μεταξύ τους σχέση* (2003)

³⁸⁵ Χατζηδάκη, *Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη και ως ξένη στη διασπορά – Εκπαιδευτικές δράσεις και νέα δεδομένα* (2016)

κοινωνίες σε συνεργασία με τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων ανέλαβαν στο μεγαλύτερο μέρος τη λειτουργία των μορφών εκπαίδευσης³⁸⁶.

Πίνακας 1. Φορείς και μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη διασπορά (πηγή: Δαμανάκης, 2007, σελ. 79)

	Μορφές εκπαίδευσης και δέκτες	Τυπολογία φορέων εκπαίδευσης				
		Φυσικά πρόσωπα Α	Νομικά πρόσωπα (π.χ. Σύλλογοι, Κοινότητες) Β	Εκκλησία Γ	Κρατικές υπηρεσίες της χώρας προέλευσης Δ	Χώρας διαμονής Ε
	Προσχολική αγωγή					
1.1	Αμιγή νηπιαγωγεία	+	+	+	+	
1.2	Μεικτά νηπιαγωγεία		+	+	+	+
2.	Πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση					
2.1	Αμιγή ελληνικά σχολεία		+		+	
2.2	Ημερήσια δίγλωσσα σχολεία για ελληνόγλωσσους ή και αλλόγλωσσους μαθητές		+	+	+	+
2.3	Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας για ελληνόγλωσσους (ενταγμένα, απογευματινά, Σαββατιανά κ.λπ.)	+	+	+	+	+
2.4	Κανονικές τάξεις στα σχολεία της χώρας υποδοχής με μόνο αλλόγλωσσους μαθητές					+
3.	Ευρωπαϊκά σχολεία				+	+

Σχετικά με τις μορφές εκπαίδευσης, η πιο συνηθισμένη διάκριση γίνεται μεταξύ κανονικών σχολείων και Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ). Τα κανονικά σχολεία έχουν πλήρες ωράριο και χορηγούν βεβαίωση φοίτησης και γνώσης της ελληνικής γλώσσας. Τα τμήματα Ελληνικής Γλώσσας, ωστόσο, είναι η πιο διαδεδομένη μορφή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στις περισσότερες χώρες. Η λειτουργία τους γίνεται κυρίως τις απογευματινές ώρες ή το πρωί του Σαββάτου και για αυτό ονομάζονται «απογευματινά» και «Σαββατιανά» αντίστοιχα. Υπάρχουν και τα αποκαλούμενα «ενταγμένα» ΤΕΓ, τα οποία εντάσσονται στο πλαίσιο της πρωινής λειτουργίας των κανονικών σχολείων. Είναι χαρακτηριστικό ότι περίπου το 85% των μαθητών που διδάσκονται την ελληνική γλώσσα στην ομογένεια, φοιτούν σε ΤΕΓ³⁸⁷.

³⁸⁶ Χατζηδάκη, Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη και ως ξένη στη διασπορά – Εκπαιδευτικές δράσεις και νέα δεδομένα (2016)

³⁸⁷ Δαμανάκης, Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά (2007)

Σε κάποιες πόλεις του εξωτερικού, οι οποίες συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό Ελλήνων ομογενών η ελληνική γλώσσα διδάσκεται είτε σε αμιγώς ελληνικής καταγωγής μαθητές, είτε σε μεικτούς πληθυσμούς. Οι σχολικές μονάδες που λειτουργούν κατ' αυτόν τον τρόπο, προσαρμόζονται στην εκάστοτε τοπική νομοθεσία και συνήθως, η φοίτηση σε αυτά απαιτεί την πληρωμή διδάκτρων. Σε χώρες της Αμερικής, της Αφρικής, αλλά και στην Αυστραλία λειτουργούν τα «Ημερήσια Σχολεία», τα οποία είναι μεικτά και αποτελούν τη συνηθέστερη μορφή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. «Αμιγή Ελληνικά Σχολεία» εντοπίζονται κυρίως στη Γερμανία και η λειτουργία τους ακολουθεί το αναλυτικό πρόγραμμα της Ελλάδας. Εξάλλου, οι μαθητές που φοιτούν σε αυτόν το τύπο σχολείο έχουν τη δυνατότητα εισαγωγής στο ελληνικά Πανεπιστήμια, κατόπιν εισαγωγικών εξετάσεων. Επίσης, ένας ξεχωριστό τύπος σχολείου, ο οποίος, ωστόσο, λειτουργεί μόνο στις ευρωπαϊκές χώρες, είναι το «Ευρωπαϊκό Σχολείο». Στα σχολεία αυτά φοιτούν κυρίως, τα παιδιά των εργαζομένων σε υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα τους αποσκοπεί στην πολυγλωσσία³⁸⁸.

Αν και οι μορφές της εκπαίδευσης των ομογενών στο εξωτερικό διαφοροποιούνται, είναι γεγονός ότι η λειτουργία τους διαπνέεται από τον ίδιο σκοπό, που δεν είναι άλλος από τη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, με εξαίρεση τα «Αμιγή Ελληνικά Σχολεία», τα οποία θέτουν και επιπλέον στόχους, όπως τη συνέχιση της εκπαίδευσης των παιδιών σε ελληνικά Πανεπιστήμια. Παράλληλα, στα υπόλοιπα σχολεία, η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας γίνεται στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης που υιοθετεί κάθε χώρα και η οποία στοχεύει στην ανάπτυξη πολιτών με διαπολιτισμική εκπαίδευση, η οποία θα διακρίνεται από σεβασμό στην καταγωγή και στη χώρα διαμονής³⁸⁹.

Προκειμένου στη σύγχρονη εποχή να επιτευχθεί η ποιοτική αναβάθμιση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στις χώρες του εξωτερικού διενεργήθηκαν δύο σημαντικά προγράμματα, η «Παιδεία Ομογενών», η οποία ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1997 στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και η «e-omogeneia», η οποία υλοποιείται από το Ερευνητικό Ακαδημαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών. Στόχος της «Παιδείας Ομογενών» είναι η ανάπτυξη του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού για τους ομογενείς, μαθητές και

³⁸⁸ Χατζηδάκη, Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη και ως ξένη στη διασπορά – Εκπαιδευτικές δράσεις και νέα δεδομένα (2016)

³⁸⁹ Δαμανάκης, Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά (2007)

εκπαιδευτικούς, ενώ η «e-omogeneia» στοχεύει στη εδραίωση της λειτουργίας των Τεχνολογιών Πληροφορίας στη διαπολιτισμική εκπαίδευση των ομογενών³⁹⁰.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί και το Πρόγραμμα “Hellas Alive”, που αποτελεί ένα πρωτοπόρο διαδικτυακό πρόγραμμα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, δημιουργία της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης³⁹¹.

4.3 Άλλες μορφές ελληνικής εκπαίδευσης στο Εξωτερικό

Εκτός από τα ΤΕΓ (ενταγμένα και μη στα τοπικά σχολεία) και τα αμιγώς ελληνικά σχολεία στο εξωτερικό, σημαντικοί φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και πολιτισμού είναι τα Πολιτιστικά Κέντρα και Ιδρύματα του εξωτερικού, Τα Τμήματα Κλασικών Σπουδών σε ξένα πανεπιστήμια, τα οποία συμπεριλαμβάνουν τη διδασκαλία ελληνικών, ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού και οποιαδήποτε άλλη μορφή εκπαίδευσης της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού, ενταγμένη σε αυτά.

4.4 Το εκπαιδευτικό προσωπικό

Το εκπαιδευτικό προσωπικό διαδραματίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους Έλληνες της ομογένειας. Οι βασικοί τύποι του εκπαιδευτικού είναι δύο. Ο πρώτος είναι ο αποσπασμένος από την Ελλάδα εκπαιδευτικός και ο δεύτερος είναι ο ομογενής εκπαιδευτικός. Ο αποσπασμένος εκπαιδευτικός είναι για τους ομογενείς μαθητές ο εκπρόσωπος της ελληνικής γλώσσας, αλλά και του ελληνικού πολιτισμού, καθώς είναι φορέας της ελληνικής σκέψης και κουλτούρας. Από την άλλη, ο ομογενής εκπαιδευτικός είναι γεννημένος στη χώρα διαμονής, έχει αποφοιτήσει από Πανεπιστήμιο, έχει την κατάλληλη κατάρτιση, ωστόσο, ενδεχομένως να μην χαρακτηρίζεται από υψηλού επιπέδου γνώση της ελληνικής γλώσσας. Τέλος, υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία εκπαιδευτικών, οι αποκαλούμενοι μη προσοντούχοι, οι οποίοι δεν

³⁹⁰ Λινάρδος, *Η Ελληνική Παιδεία στις χώρες της Ευρώπης* (εισήγηση) (2017)

³⁹¹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

έχουν την απαραίτητη διδακτική κατάρτιση και διδάσκουν συνήθως στα απογευματινά και Σαββατιανά ΤΕΓ, λόγω έλλειψης εκπαιδευτικού προσωπικού³⁹².

Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Νόμου 2413/1996, θεσμοθετήθηκε ο Συντονιστής Εκπαίδευσης, σε μια προσπάθεια να αναβαθμιστεί ο ρόλος του μέχρι τότε Συμβούλου Εκπαίδευσης. Οι Σύμβουλοι Εκπαίδευσης είχαν συμβουλευτικά και διοικητικά καθήκοντα, ενώ ο αναβαθμισμένος ρόλος του Συντονιστή Εκπαίδευσης αποκτά επιπρόσθετα και διαμεσολαβητικά καθήκοντα. Ο επιπρόσθετος ρόλος της διαμεσολάβησης είχε ως στόχο να καλυφθεί το κενό που υπήρχε μέχρι το 1996 στη συνεννόηση μεταξύ Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας και των αντίστοιχων φορέων εκπαίδευσης στις χώρες του εξωτερικού. Ωστόσο, ο Συντονιστής Εκπαίδευσης δεν απέδωσε για λόγους οι οποίοι συνδέονται με τις δυσκολίες ανταπόκρισης στον τρισδιάστατο ρόλο τους, καθώς επίσης και στις γραφειοκρατικές παθογένειες του εκπαιδευτικού συστήματος³⁹³.

4.5 Το έργο της «Παιδείας Ομογενών» (1997-2008)

Το έργο «Παιδεία Ομογενών» εκπονήθηκε κατά τη χρονική περίοδο 1997- 2008 με χρηματοδότηση του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υλοποιήθηκε από το «Εργαστήριο Μεταναστευτικών και Διαπολιτισμικών Μελετών» (ΕΔΙΑΜΜΕ) του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης, σε συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Στα πλαίσια της «Παιδείας Ομογενών» έχει εκπονηθεί πολύ σημαντικό έργο για την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους Έλληνες ομογενείς. Για να επιτευχθεί αυτό, αρχικά διέκρινε τους μαθητές του εξωτερικού σε τρεις βασικές κατηγορίες, λαμβάνοντας υπόψη κριτήρια, όπως τον τύπο του σχολείου που φοιτούν και το κοινωνικό – πολιτικό πλαίσιο της χώρας στην οποία κατοικούν. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τους ομοεθνείς ελληνόγλωσσους μαθητές, η δεύτερη τους ομοεθνείς που δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα και η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τους αλλοεθνείς αλλόγλωσσους μαθητές³⁹⁴.

³⁹² Δαμανάκης, *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της* (2010)

³⁹³ ό.π.

³⁹⁴ Δαμανάκης, *Θεωρητικό Πλαίσιο και Προγράμματα Σπουδών για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά* (2004)

Το βασικό στοιχείο που φαίνεται να έλαβε υπόψη της η «Παιδεία Ομογενών» στη διάκριση των ομάδων μαθητών είναι ότι στη σύγχρονη εποχή υπάρχουν πολλοί μαθητές δεύτερης και τρίτης γενιάς, οι οποίοι είτε βρίσκονται σε ελληνική παροικία και έχουν επαφή με την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό, είτε έχουν μια «λανθάνουσα» ικανότητα στο χειρισμό της ελληνικής γλώσσας, η οποία θα πρέπει να αποκατασταθεί³⁹⁵. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, διαμορφώθηκαν ομάδες – στόχοι και για κάθε ομάδα υπάρχει διαφορετική στοχοθεσία με το αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό³⁹⁶.

Πιο συγκεκριμένα, οι τέσσερις ομάδες – στόχοι αποτελούνται από μαθητές προσχολικής ηλικίας με περιορισμένες δυνατότητες επικοινωνίας στην ελληνική γλώσσα, από μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με περιορισμένες δυνατότητες επικοινωνίας στην ελληνική γλώσσα, από μαθητές πρωτοβάθμιας με αδυναμία επικοινωνίας στην ελληνική γλώσσα και τέλος από αλλοεθνείς μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας που βρίσκονται στο στάδιο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας³⁹⁷.

Στις δύο πρώτες ομάδες εντάσσονται οι μαθητές, οι οποίοι γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα, μπορούν να επικοινωνήσουν σε βασικό επίπεδο, ωστόσο, δεν γνωρίζουν σε βάθος τη δομή και τη λειτουργία της ελληνικής γλώσσας. Στην τρίτη κατηγορία εντάσσονται μαθητές, οι οποίοι προέρχονται μεν από οικογένειες ελληνικής καταγωγής, εντούτοις δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα. Ωστόσο, παρατηρείται ότι οι μαθητές σε αυτήν την κατηγορία γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ελληνικού πολιτισμού, συνεπώς η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αποτελεί στοιχείο συμπλήρωσης της εθνικής τους ταυτότητας. Αυτή η διαπίστωση δεν ισχύει για τους μαθητές της τέταρτης κατηγορίας, οι οποίοι δεν έχουν σύνδεση με τον ελληνικό πολιτισμό και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αποτελεί για αυτούς εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας³⁹⁸.

Η «Παιδεία Ομογενών» έχει διαμορφώσει προγράμματα σπουδών και έχει θέσει τους αντίστοιχους σκοπούς για να εκπληρωθεί ο βασικός στόχος των τεσσάρων ομάδων, δηλαδή η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Αρχικά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε εκπαιδευτική παρέμβαση της «Παιδείας Ομογενών» βασίζεται στην διαπολιτισμική εκπαίδευση, ενώ απορρίπτεται εξολοκλήρου η εθνοκεντρική λογική. Βασικές αρχές της

³⁹⁵ Κατσιμαλή, “Διγλωσσία και διδασκαλία” (2001)

³⁹⁶ Δαμανάκης, *Θεωρητικό Πλαίσιο και Προγράμματα Σπουδών για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά* (2004)

³⁹⁷ ό.π.

³⁹⁸ ό.π.

διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η αναγνώριση και ο σεβασμός της εθνοπολιτισμικής ιδιαιτερότητας του κάθε μαθητή, καθώς και ο πολιτισμικός εμπλουτισμός³⁹⁹.

Πιο συγκριμένα, η «Παιδεία Ομογενών» θέτει διπλή σκοποθεσία στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση. Από τη μία, λοιπόν, επισημαίνεται ο παιδαγωγικός σκοπός, δηλαδή η παροχή εκπαίδευσης, που θα επιτρέψει στον εκπαιδευόμενο να αποκτήσει πολιτισμική ταυτότητα, σύμφωνη με τις πραγματικές κοινωνικές συνθήκες, στις οποίες ζει. Από την άλλη, ο κοινωνικοπολιτικός σκοπός εξυπηρετεί τη δημιουργία σχέσεων μεταξύ της χώρας διαμονής των ομογενών με τη χώρα καταγωγής, δηλαδή την Ελλάδα, σε ένα πλαίσιο πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης⁴⁰⁰.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ομογενείς διδάσκονται επιλεγμένα στοιχεία πολιτισμού και ιστορίας, με σκοπό να βοηθηθούν οι μαθητές να αναπτύξουν κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα, η οποία, ωστόσο, δεν θα έρχεται σε αντιπαράθεση με τις κοινωνικές συνθήκες που βιώνουν στον τόπο διαμονής τους. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές συνειδητοποιούν την ιστορία της οικογένειάς τους και του τόπου καταγωγής, εντάσσονται στο σύνολο του Ελληνισμού που ζει και δραστηριοποιείται εντός και εκτός Ελλάδας και κατανοούν καλύτερα τη θέση τους και το ρόλο τους⁴⁰¹.

Εκτός από την εκπόνηση διδακτικού και ψηφιακού υλικού και προγραμμάτων σπουδών εκπαίδευσης για την ομογένεια, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης του έργου συντελέστηκε πλούσια και σημαντική δράση, όπως: Οργάνωση και υλοποίηση συνεδρίων, εκπόνηση επιστημονικών μελετών ανά χώρα καθώς και θεματικές και γενικές επιστημονικές μελέτες, επιμορφωτικά σεμινάρια για εκπαιδευτικούς, προγράμματα φιλοξενίας μαθητών από την ομογένεια, οργάνωση ηλεκτρονικού forum ανακοινώσεων της ομογένειας, ποικιλία εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων και διαγωνισμών στα πλαίσια των προγραμμάτων του έργου⁴⁰².

Δυστυχώς, μετά το τέλος της χρηματοδότησης του έργου του 2008, ελάχιστη δραστηριότητα παρατηρείται ως το 2011 και από τότε το έργο έχει παραμείνει ανενεργό.

³⁹⁹ Δαμανάκης, *Θεωρητικό Πλαίσιο και Προγράμματα Σπουδών για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά* (2004)

⁴⁰⁰ Δαμανάκης, *Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά* (2007)

⁴⁰¹ ό.π.

⁴⁰² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το έργο της «Παιδείας Ομογενών», στην επίσημη ιστοσελίδα

http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480&lang=el

5. Η περίπτωση της Λατινικής Αμερικής

5.1 Μεθοδολογία Έρευνας και Συλλογής Δεδομένων

Η έρευνά μας μεθοδολογικά ανήκει στις περιγραφικές έρευνες επισκόπησης⁴⁰³ και τα δεδομένα σχετικά με την ελληνική ομογένεια στη Λατινική Αμερική, συλλέχθηκαν από σχετικά βιβλία, άρθρα και περιοδικά. Οι πληροφορίες για τα σχολεία και τα ιδρύματα ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Λατινική Αμερική συγκεντρώθηκαν από τις παρακάτω πηγές: α) τις εκθέσεις του τελευταίου Συντονιστή Εκπαίδευσης κ. Γιώργου Παππά προς το Υπουργείο Παιδείας, β) την επίσημη ιστοσελίδα του Γραφείου Συντονιστή Λατινικής Αμερικής (ενεργή μέχρι τις αρχές του 2016), γ) την επίσημη ιστοσελίδα του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, δ) επίσημες ιστοσελίδες ελληνικών σχολείων και κοινοτήτων, ε) επίσημες ιστοσελίδες των συνεργαζόμενων Πανεπιστημίων της Λ. Αμερικής, στ) ένα άρθρο για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού της Πολιτείας Ρίο ντε Ζανέιρο της Fernanda Lemos de Lima, ζ) τα Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου «*Η Ελληνική γλώσσα στη Λατινική Αμερική*» Montevideo, 16-18 Οκτωβρίου 2019, η) στοιχεία επίσημου εγγράφου του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης της Νέας Υόρκης που ζητήθηκαν για την έρευνά μας, θ) την επίσημη ιστοσελίδα του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης της Νέας Υόρκης, ι) τηλεφωνική επικοινωνία με τον τέως Συντονιστή Εκπαίδευσης και με ελληνικές πρεσβείες.

5.2 Η Ελληνική Ομογένεια στη Λατινική Αμερική

Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες που καταγράφονται στη Νότιο Αμερική κατά τον 19ο αιώνα είναι δύο καπετάνιοι από την Ύδρα, ο Καπετάν Σπύρος και ο Καπετάν Γιώργος. Ο πρώτος, μάλιστα, αποτελεί σήμερα έναν από τους σημαντικότερους εθνικούς ήρωες της Αργεντινής. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο υποκεφάλαιο, το μεγαλύτερο μέρος της μετανάστευσης προς τη Νότιο Αμερική έγινε κατά την περίοδο από το 1920 έως το 1940, κυρίως λόγω των περιορισμών που έθεσε η κυβέρνηση των Η.Π.Α. στην είσοδο μεταναστών στη χώρα⁴⁰⁴.

Οι χώρες της Ν. Αμερικής στις οποίες ξεχωρίζει η παρουσία του ελληνικού στοιχείου είναι η Αργεντινή και η Βραζιλία. Στις χώρες αυτές η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας

⁴⁰³ Cohen et al., *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (2008)

⁴⁰⁴ Τάμης, *Οι Έλληνες της Λατινικής Αμερικής* (2006)

γίνεται κυρίως μέσω των ΤΕΓ, ενώ με τον ίδιο τρόπο, παρέχεται οργανωμένη ελληνική εκπαίδευση στη Βενεζουέλα, στο Μεξικό, στον Παναμά, στο Περού, στη Χιλή και στην Ουρουγουάη, στην οποία εκτός των άλλων λειτουργεί το Ίδρυμα «Μαρίας Τσάκου», στο οποίο θα γίνει αναφορά στη συνέχεια⁴⁰⁵.

Η Αργεντινή είναι η χώρα της Ν. Αμερικής που συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό μαθητών που μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα, με 2.195 μαθητές, κατά τα έτη 2008 – 2009. Σήμερα το ποσοστό των μαθητών εξακολουθεί να είναι το υψηλότερο, αλλά δυστυχώς ανέρχεται σε μόλις 508 μαθητές⁴⁰⁶ (2018-2019). Είναι γεγονός ότι οι Έλληνες μετανάστες της Αργεντινής ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα είχαν μεριμνήσει για την ίδρυση Εκκλησία και ελληνικού σχολείου, μέσω της Ελληνική Κοινότητας που είχαν οργανώσει, με το όνομα «Πλάτωνας». Μετά την αύξηση του κύματος της μετανάστευσης από την Ελλάδα, άρχισαν να δημιουργούνται στο Μπουένος Άιρες, στην Πομπέζα, στην περιοχή του Μπάνφιελντ και αλλού, οι πρώτες ελληνικές κοινότητες, να ιδρύονται ορθόδοξοι ναοί και σχολεία. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε ένα ακόμη μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα προς την Αργεντινή, το οποίο, ωστόσο, ήταν και το τελευταίο⁴⁰⁷.

Η πρώτη φάση οργανωμένης ελληνικής εκπαίδευσης παρατηρείται στην Αργεντινή από το έτος 1934, καθώς πλέον οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές. Οι σχολικές εγκαταστάσεις είχαν ολοκληρωθεί, οι Έλληνες μετανάστες είχαν αποκατασταθεί και υπήρχε πλέον η δεύτερη γενιά μεταναστών, τα μικρά παιδιά, τα οποία έπρεπε να διδαχθούν την ελληνική γλώσσα. Μία δεύτερη φάση συντελείται το 1954 και η τρίτη φάση συντελέστηκε το 1984 με επιχορήγηση του Ιδρύματος «Αλέξανδρος Ωνάσης»⁴⁰⁸.

Στην Αργεντινή, εκτός από τα ΤΕΓ, λειτουργούν στο Μπουένος Άιρες το Ημερήσιο Δημοτικό Σχολείο της Κοινότητας και το Γυμνάσιο-Λύκειο «Αθηναγόρας 1ος» της Ιεράς Μητροπόλεως Νοτίου Αμερικής. Το Δημοτικό Σχολείο ιδρύθηκε το 1982, ήταν ιδιωτικό, ωστόσο βρισκόταν υπό την εποπτεία των αρχών της Αργεντινής. Το Γυμνάσιο και το Λύκειο, που λειτουργούν από το 1992, ήταν, επίσης, ιδιωτικά και δεχόταν τους αποφοίτους του Δημοτικού, αλλά και άλλων σχολείων. Σε γενικές γραμμές, τα σχολεία αυτά είναι ανοιχτά για όλους τους μαθητές και η διδασκαλία γίνεται σύμφωνα με το

⁴⁰⁵ Δαμανάκης, *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της* (2010)

⁴⁰⁶ Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης Νέας Υόρκης, 2019

⁴⁰⁷ Ρουσάλης, *Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στην Αργεντινή – Ιστορική αναδρομή και εξελίξεις των τελευταίων ετών* (2008)

⁴⁰⁸ ό.π

Αναλυτικό Πρόγραμμα της Αργεντινής, με τη μόνη προσθήκη της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε όλους τους μαθητές⁴⁰⁹.

Σημαντικό έργο προσέφερε η «Παιδεία Ομογενών» στα σχολεία της Αργεντινής, καθώς ήδη από το 1999 άρχισαν να κυκλοφορούν τα πρώτα συγγράμματα για τα παιδιά των Ελλήνων του εξωτερικού. Εξαιτίας αυτών των ενεργειών παρουσιάστηκε ενδιαφέρον από την πλευρά των γονέων για την ελληνική γλώσσα, καθώς και για τον ελληνικό πολιτισμό στο σύνολο του. Για κάποια χρόνια από το 1999 και έπειτα η προσέλευση των Ελλήνων μαθητών στα Δημοτικά – Γυμνάσια και Λύκεια ήταν τόσο μεγάλη που υπήρχαν σκέψεις για κτιριακές επεκτάσεις. Ωστόσο, η κρίση του 2001, η οποία κατά τα επόμενα χρόνια επηρέασε εις βάθος την Αργεντινή, ανέστειλε την αυξητική τάση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης⁴¹⁰.

Πέρα από την οργανωμένη Ελληνική Κοινότητα του Μπουένος Άιρες με το σχολείο «Αθηναγόρας 1ος», υπάρχουν και άλλες κοινότητες σε άλλες πόλεις και περιοχές, οι οποίες διαθέτουν εκκλησίες και σχολεία, προωθώντας την ελληνόγλωσση εκπαίδευση. Μεταξύ αυτών, επισημαίνεται η Ελληνική Κοινότητα του Βερίσσο «Ο Πλάτωνας», στην οποία γίνονται κυρίως Σαββατιανά μαθήματα, η Ελληνική Κοινότητα «Ο Σωκράτης» στο Μπάνφιελντ, η Ελληνική Κοινότητα «Το Πανελλήνιον» στην περιοχή της Πόμπεζας, η Ένωση Πελοποννησίων στην πρωτεύουσα. Σε αυτές τις κοινότητες γίνονται προσπάθειες υποστήριξης της ελληνο – ορθόδοξης θρησκείας και της ελληνόγλωσσης παιδείας. Παράλληλα, υπάρχουν και μικρότερες κοινότητες, όπως η Ελληνική Κοινότητα της Κόρδοβας, του Ροσάριο, της Μενδόζας, της Ρεσιστένσια και άλλες, οι οποίες έχουν ελλείψεις σε ιερείς και εκπαιδευτικούς, με αποτέλεσμα τα μαθήματα να γίνονται συνήθως από κάποιον που ξέρει μέτρια έως καλά την ελληνική γλώσσα⁴¹¹.

Σε μία άλλη χώρα της Ν. Αμερικής, στην Ουρουγουάη βρίσκεται η παλαιότερη Ελληνική Κοινότητα, η οποία ιδρύθηκε το 1916 με το όνομα «Ελληνική Κοινότης», με έδρα το Μοντεβιδέο και με σκοπό να διατηρήσει τον ελληνικό πολιτισμό και την ελληνική γλώσσα στους απογόνους της και να προωθήσει τον ελληνικό πολιτισμό στους κατοίκους της Ουρουγουάης. Η πρόοδος της «Ελληνικής Κοινότητας» του Μοντεβιδέο τα επόμενα χρόνια ήταν αξιοσημείωτη και το 1930 ξεκίνησε να λειτουργεί σε καθημερινή

⁴⁰⁹ Δαμανάκης, *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της* (2010)

⁴¹⁰ Ρουσάλης, *Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στην Αργεντινή – Ιστορική αναδρομή και εξελίξεις των τελευταίων ετών* (2008)

⁴¹¹ ό.π.

βάση Σχολείο, στο οποίο τα παιδιά των ομογενών μάθαιναν τη μητρική τους γλώσσα. Το έτος 1952 ήταν σηµαδιακό για την «Ελληνική Κοινότητα», καθώς µε την υποστήριξη του Αριστοτέλη Ωνάση και άλλων ομογενών, εγκαινιάστηκε ένα νέο κτιριακό συγκρότηµα, µε ξεχωριστές αίθουσες για το Σχολείο και για τις εκδηλώσεις και µε τον Ιερό ναό του Αγίου Νικολάου⁴¹².

Στο Σχολείο του Μοντεβιδέο διδάσκεται η ελληνική γλώσσα σε διάφορες οµάδες µαθητών. Αρχικά, στα παιδιά ελληνικής καταγωγής, τα οποία δεν έχουν καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας, καθώς δεν την µιλούν στο σπίτι, αλλά και στα παιδιά που βρίσκονται σε καλύτερο γλωσσικό επίπεδο. Επίσης, τα µαθήµατα στο Σχολείο µπορούν να τα παρακολουθήσουν οµογενείς και αλλογενείς έφηβοι, οι επιθυµούν να µάθουν ελληνικά και να έρθουν σε επαφή µε τον ελληνικό πολιτισµό. Παράλληλα, το Σχολείο, απευθύνεται στον κάθε ενήλικα, αρχάριο ή προχωρηµένο, ο οποίος ενδιαφέρεται για τον ελληνικό πολιτισµό και την πατρίδα των προγόνων του. Τα µαθήµατα των παιδιών και των εφήβων γίνονται κυρίως το Σάββατο, ενώ για τους ενήλικες το Σχολείο λειτουργεί τα µεσηµέρια και τα απογεύµατα της εβδοµάδας⁴¹³.

Στην περιοχή της Ν. Αµερικής, λοιπόν, είναι έντονη η παρουσία της ελληνικής οµογένειας. Μπορεί οι δυσκολίες στην εκπαίδευση και στη διάδοση του ελληνικού πολιτισµού να είναι πολλές, ωστόσο, η επιθυµία των ομογενών να διατηρήσουν τη σχέση τους µε τη χώρα της καταγωγή τους είναι τόσο µεγάλη, που τις ξεπερνάει. Είναι γεγονός ότι οι ελληνικές κοινότητες της Ν. Αµερικής δεν είναι τόσο πολυάριθµες όπως αντίστοιχες κοινότητες άλλων χωρών, µε αποτέλεσµα να είναι µικρές οι οικονοµικές δυνατότητες εξέλιξης και προόδου. Κατά διαστήµατα υπήρξαν πολλές γενναιόδωρες χορηγίες από ιδιωτικούς φορείς που συνέβαλαν στην επίλυση κάποιων προβληµάτων, ενώ αναφορικά µε τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας το διδακτικό υλικό του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ κρίνεται ως το πλέον κατάλληλο. Ένας άλλος τοµέας στον οποίο η συνεισφορά της «Παιδεία Ομογενών» ήταν πολύ σηµαντική, είναι η κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Μάλιστα, για πρώτη φορά το 2007, συνολικά 8 εκπαιδευτικοί από Αργεντινή, Χιλή, Βραζιλία και Ουρουγουάη δέχτηκαν από την ελληνική Πολιτεία και το Πανεπιστήµιο Κρήτης την κατάλληλη επιµόρφωση, ώστε να µπορέσουν να συνεχίσουν

⁴¹² Σταθάκης, *Η Ελληνική Κοινότητα Ουρουγουάης: Το παρελθόν της και το μέλλον της στον 21ο αιώνα* (2008)

⁴¹³ ό.π.

το δύσκολο έργο της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, στους νέους της Ν. Αμερικής⁴¹⁴.

5.3 Η Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική

5.3.1 Αργεντινή

Στην Αργεντινή λειτούργησε η έδρα του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης⁴¹⁵ ως τις αρχές του 2016 όπου και καταργήθηκε, περιοχή ευθύνης του οποίου ήταν ολόκληρη η Λατινική Αμερική. Ρόλος του ήταν να στηρίζει τις υπάρχουσες ελληνικές κοινότητες, αλλά και να φροντίζει για τη γενικότερη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας στην περιοχή. Επίσης, φρόντιζε να στηρίζει σε πολλά επίπεδα τους εκεί αποσπασμένους εκπαιδευτικούς και να δημιουργεί συνεργασίες με εκπαιδευτικά ιδρύματα και οργανισμούς με έκδηλο ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό.

Από την κατάργηση του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης Λ. Αμερικής στις αρχές του 2016, το ρόλο του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης του Μπουένος Άιρες έχει το Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης της Νέας Υόρκης⁴¹⁶ με αρχική περιοχή ευθύνης τη Β. Αμερική (Η.Π.Α).

• ΜΠΟΥΕΝΟΣ ΑΙΡΕΣ

Στην κεντρική κοινότητα της πρωτεύουσας της Αργεντινής λειτουργούν δύο σχολεία, το Σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που είναι ιδιοκτησία της Ελληνικής Κεντρικής Κοινότητας και το Σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης «Αθηναγόρας Α'», ιδιοκτησία της Ιερής Μητρόπολης Νοτίου Αμερικής.

Το Σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης⁴¹⁷ ιδρύθηκε το 1983 στη συνοικία Παλέρμο του Μπουένος Άιρες, στον ίδιο χώρο όπου λειτουργούν τα γραφεία της ελληνικής κοινότητας και ο ναός του Αγίου Δημητρίου. Αποτελείται από παιδικό σταθμό νηπιαγωγείο, προσχολικές τάξεις και επτατάξιο δημοτικό. Είναι

⁴¹⁴ Σταθάκης, *Η Ελληνική Κοινότητα Ουρουγουάης: Το παρελθόν της και το μέλλον της στον 21ο αιώνα* (2008)

⁴¹⁵ http://latinamerica.world.sch.gr/?page_id=2

⁴¹⁶ <http://www.gr-edu.org/>

⁴¹⁷ <https://www.greekelearning.com/argentina.html>

ενσωματωμένο στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας και γι' αυτό είναι ισότιμο με τα αργεντινά⁴¹⁸. Σε αυτό φοιτούν περίπου 150 μαθητές από τους οποίους ένα μικρό μόνο ποσοστό κατάγεται από Έλληνες, δείχνοντας έτσι πως έχει έναν χαρακτήρα ανοιχτό προς την κοινωνία και ένα μεγάλο ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό. Λειτουργεί πέντε ημέρες εβδομαδιαίως πρωί και απόγευμα. Στην πρωινή βάρδια ακολουθείται το ωρολόγιο πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας της Αργεντινής. Στην απογευματινή βάρδια, η διδασκαλία των μαθημάτων γίνεται στα ελληνικά και απασχολούνται πέντε αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί, τέσσερις δάσκαλοι και ένας νηπιαγωγός. Η διάρκεια της τελευταίας είναι τέσσερις διδακτικές ώρες, από τις 13:30 μέχρι τις 16:30.

Το Σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης «Αθηναγόρας Α'» ιδρύθηκε το 1991. Είναι ιδιωτικό σχολείο και αποτελείται από Γυμνάσιο και Λύκειο. Είναι και αυτό ενσωματωμένο στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας άρα και ισότιμο με τα αργεντινά. Το μάθημα των ελληνικών διδάσκεται ως δεύτερη ξένη γλώσσα και είναι σημαντικό να αναφερθεί πως δεν διδάσκεται σε κανένα άλλο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Ν. Αμερική. Υπάρχουν οκτώ τμήματα και σε κάθε ένα από αυτά αντιστοιχούν δύο ώρες ελληνικά την εβδομάδα. Από το 2009 οι μαθητές δίνουν κατατακτήριες εξετάσεις, ώστε να μπορέσουν να διδαχθούν την ελληνική γλώσσα με βάση το γνωστικό τους επίπεδο. Στο σχολείο αυτό απασχολούνται τρεις φιλόλογοι και ένας καθηγητής φυσικής αγωγής. Επιπλέον, στους χώρους του λειτουργούν μόνιμα μουσικά και χορευτικά σχήματα που συμμετέχουν ενεργά στις εκδηλώσεις της ομογένειας.

Από τον Απρίλιο του 2010 λειτουργεί το Ελληνικό Πολιτιστικό Ίδρυμα «Fundación Helénica»⁴¹⁹, το πρώτο ελληνικό πολιτιστικό κέντρο στη Λατινική Αμερική. Είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και έχει ως σκοπό την προβολή και διάδοση του ελληνικού πολιτισμού. Το ίδρυμα τελεί υπό την αιγίδα της ελληνικής πρεσβείας στο Μπουένος Άιρες και του πρώην Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού της Ελλάδας. Πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου είναι ο εκάστοτε

⁴¹⁸ http://dide.flo.sch.gr/site/wp-content/uploads/2018/05/2018_%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CF%8C%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%823.pdf

⁴¹⁹ http://latinamerica.world.sch.gr/wp-content/uploads/fundacion_helenica/Epishmh_anakoinwsh_el.pdf

πρέσβης και μέλη του είναι επιφανείς παράγοντες της ομογένειας. Την εποπτεία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την οργάνωση της διδασκαλίας έχει αναλάβει το Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης.

Η ελληνική γλώσσα, οι παραδοσιακοί χοροί, το θέατρο και η ελληνική κουζίνα είναι τα κύρια μαθήματα που διδάσκονται στο πολιτιστικό αυτό ίδρυμα. Όσον αφορά τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας, υπάρχουν έξι επίπεδα και λειτουργούν τμήματα κανονικά και ταχύρρυθμα από Δευτέρα έως Παρασκευή. Σε αυτά διδάσκουν πέντε αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα. Ακόμη, πραγματοποιούνται μαθήματα αρχαίων ελληνικών σε ενήλικες από αποσπασμένο καθηγητή φιλολογίας. Οι παραδοσιακοί χοροί διδάσκονται από αποσπασμένη εκπαιδευτικό ΠΕ60 κάθε Δευτέρα, Τρίτη και Τετάρτη και λειτουργούν τρία τμήματα. Ενίοτε πραγματοποιούνται και άλλες δραστηριότητες όπως διαλέξεις, κινηματογραφική λέσχη, καθώς και ελληνική παραδοσιακή και λαϊκή μουσική.

Το πολιτιστικό ίδρυμα «Fundación Helénica» έχει την εποπτεία των εξετάσεων που πραγματοποιούνται στο εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας, το οποίο λειτουργεί από το 2003 στον χώρο της Ελληνικής Κοινότητας.

Στο UBA (Universidad de Buenos Aires)⁴²⁰, το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο της χώρας, λειτουργούν τμήματα αρχαίων ελληνικών, νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας.

• ΚΟΡΔΟΒΑ

Στο Γλωσσικό και Πολιτιστικό Κέντρο της πολύ καλά οργανωμένης Ελληνικής Κοινότητας της Κόρδοβας, η ελληνική γλώσσα διδάσκεται σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες, ελληνικής και μη καταγωγής. Εκεί απασχολείται ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα. Επίσης, οργανώνονται σεμινάρια με θέματα σχετικά με τα ελληνικά ήθη, έθιμα και παραδόσεις και γίνονται μαθήματα παραδοσιακών χορών, θεάτρου και κουζίνας.

Στο πανεπιστήμιο UNC (Universidad Nacional de Córdoba)⁴²¹ διδάσκονται τα αρχαία ελληνικά στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

⁴²⁰ <http://www.uba.ar/>

⁴²¹ <https://www.unc.edu.ar>

- ΡΟΣΑΡΙΟ

Στην πόλη του Ροσάριο απασχολείται ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα, ο οποίος διδάσκει στο σχολείο μητρικής γλώσσας πέντε μέρες την εβδομάδα, ενώ τέσσερις ώρες εβδομαδιαίως διδάσκει εθελοντικά ομογενής εκπαιδευτικός. Ακόμη, γίνονται μαθήματα ελληνικής ποίησης, μυθολογίας, ιστορίας, χορών και θεάτρου. Τέλος, οργανώνονται βραδιές ελληνικού κινηματογράφου με υποτιτλισμό στα ισπανικά και πρωινά ελληνικής κουζίνας, όπου οι συμμετέχοντες μαγειρεύουν και απολαμβάνουν παραδοσιακές συνταγές.

- ΜΠΙΑΝΦΙΑΝΤ

Σε αυτό το προάστιο του Μπουένος Άιρες, η Ελληνική Κοινότητα ΣΩΚΡΑΤΗΣ είναι μεγάλη και πολύ καλά οργανωμένη. Ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα απασχολείται εκεί τέσσερις ημέρες την εβδομάδα, δηλαδή κάθε Τρίτη, Τετάρτη, Παρασκευή και Σάββατο. Υπό την καθοδήγησή του οι μαθητές διδάσκονται ελληνική γλώσσα, μουσική, χορούς και θέατρο.

- ΧΟΥΧΟΥΙ

Στο Σαν Σαλβαδόρ, την πρωτεύουσα της επαρχίας Χουχούι, έχει εγκατασταθεί εξωτερική συνεργάτης του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης, η οποία διδάσκει στην ελληνική κοινότητα την ελληνική γλώσσα και κουλτούρα.

Τα μαθήματα πραγματοποιούνται στο εκπαιδευτήριο Χοσέ Ερνάντες που είναι ελληνικής ιδιοκτησίας.

5.3.2 Βραζιλία

- ΣΑΟ ΠΑΟΛΟ

Στο Σάο Πάολο ζει το μεγαλύτερο μέρος της Ελληνικής Ομογένειας στη Βραζιλία και έχει την έδρα της η Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων Βραζιλίας. Εκεί λειτουργεί το ολόημερο σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας που ονομάζεται «Ateniense». Αποτελείται από νηπιαγωγείο, δημοτικό και γυμνάσιο. Σε αυτό φοιτούν 100-120 παιδιά εκ των οποίων το 90% περίπου είναι ελληνικής καταγωγής.

Από το 2010 η διδασκαλία οργανώνεται με βάση το επίπεδο των μαθητών με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα. Κάθε Σάββατο διδάσκονται ελληνικά σε παιδιά και ενήλικες στο κτίριο της Ελληνικής Κοινότητας. Τα ελληνικά διδάσκονται και στο Ίδρυμα Αρετέ (από την ελληνική λέξη αρετή), καθώς και στο Πολιτιστικό Κέντρο Καβάφης. Επιπλέον, οργανώνονται μαθήματα θεάτρου και παραδοσιακών χορών από τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς. Πρόκειται για δύο νηπιαγωγούς, έναν φιλόλογο και έναν θεολόγο.

Στο κρατικό πανεπιστήμιο της πόλης USP (Universidade de São Paulo)⁴²², το οποίο είναι ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα πανεπιστήμια της Λατινικής Αμερικής, λειτουργεί τμήμα ελληνικής γλώσσας όπου διδάσκονται αρχαία και νέα ελληνικά. Στην περίπτωση που δεν υπάρχει διαθέσιμος αποσπασμένος φιλόλογος, η θέση καλύπτεται από τον αποσπασμένο δάσκαλο. Ακόμη, στον χώρο του πανεπιστημίου οργανώνονται διαλέξεις και λειτουργεί ελληνική κινηματογραφική λέσχη. Στο πανεπιστήμιο UNESP Araracuara (Universidade Estadual Paulista – campus de Araracuara)⁴²³ διδάσκονται Αρχαία Ελληνικά.

- ΜΠΡΑΖΙΛΙΑ

Η ελληνική κοινότητα της πρωτεύουσας της Βραζιλίας είναι πολύ καλά οργανωμένη. Η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός διδάσκονται πέντε μέρες την εβδομάδα. Επιπλέον, στο πανεπιστήμιο UnB (Universidade de Brasília)⁴²⁴ πραγματοποιούνται μαθήματα αρχαίων ελληνικών. Απασχολούνται ένας δάσκαλος και ένας θεολόγος αποσπασμένοι από την Ελλάδα.

- ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών του πανεπιστημίου UERJ (Universidade do Estado do Rio de Janeiro)⁴²⁵ προσφέρει μαθήματα και δραστηριότητες με προσανατολισμό την ελληνική γλώσσα και τις διάφορες πολιτιστικές πτυχές της, όπως η λογοτεχνία, η ιστορία, η φιλοσοφία, η μουσική και άλλες. Αν και συνδέεται με το τμήμα Κλασικής και Ανατολικής Φιλολογίας δίνοντας έμφαση στην αρχαία

⁴²² <https://www5.usp.br/>

⁴²³ <https://www2.fcfa.unesp.br/>

⁴²⁴ <https://www.unb.br/>

⁴²⁵ <https://www.uerj.br/>

ελληνική γλώσσα, παράλληλα δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να σπουδάσουν και να ερευνήσουν ζητήματα που αφορούν την ελληνική βυζαντινή και νεοελληνική γλώσσα, καθώς και την εξέλιξη του ελληνικού πολιτισμού από την αρχαιότητα μέχρι τη σημερινή εποχή. Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών δραστηριοποιείται στο αντικείμενο των σπουδών των Αρχαίων Ελληνικών σε προπτυχιακό επίπεδο, στο Ελεύθερο Πρόγραμμα Νέων Ελληνικών και στο Ελεύθερο Πρόγραμμα της Ελληνιστικής Κοινής Γλώσσας.

Όσον αφορά τις σπουδές των Αρχαίων Ελληνικών σε προπτυχιακό επίπεδο, το Ινστιτούτο Φιλολογίας του UERJ προσφέρει το προπτυχιακό πρόγραμμα «Αρχαία Ελληνικά – Πορτογαλικά». Το πρόγραμμα αυτό διαρκεί τέσσερα χρόνια, περιλαμβάνει 2420 ώρες διδασκαλίας και τα μαθήματα γίνονται από το απόγευμα και μετά, προκειμένου να υπάρχει η δυνατότητα να το παρακολουθούν φοιτητές που εργάζονται. Από τις 2420 ώρες οι 960 προβλέπονται για τα μαθήματα της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής λογοτεχνίας και του ελληνικού πολιτισμού. Παρόμοια μαθήματα περιλαμβάνονται και σε άλλα προπτυχιακά προγράμματα του πανεπιστημίου. Επιπρόσθετα, ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών προσφέρει τα μαθήματα «Ελληνικά Διαβάσματα I & II» που είναι προσβάσιμα σε όλους τους φοιτητές του πανεπιστημίου.

Τα Ελεύθερα Προγράμματα Νέων Ελληνικών που προσφέρονται από τον Τομέα Ελληνικών Σπουδών είναι ανοικτά προς παρακολούθηση για όλους τους φοιτητές του πανεπιστημίου που μπορεί να ενδιαφέρονται για τον ελληνικό πολιτισμό. Αντλούν τα θέματά τους από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στις διάφορες φάσεις της έως και τις σύγχρονες εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως για παράδειγμα τη μουσική, τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο, κτλ.

Στα πλαίσια του προγράμματος «Γλώσσες για την Κοινότητα» του Ινστιτούτου Φιλολογίας, παρέχονται μαθήματα Ελληνιστικής Κοινής Γλώσσας για τα άτομα που επιθυμούν να διδαχθούν τη γλώσσα της Καινής Διαθήκης, την Ελληνιστική Κοινή Γλώσσα.

Το 2003, με τη συνδρομή της Διεύθυνσης Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, δημιουργήθηκε στο πανεπιστήμιο UERJ πρόγραμμα σπουδών με αντικείμενο τη διδασκαλία της Νέας

Ελληνικής Γλώσσας. Τα μαθήματα εκτείνονται σε τέσσερα εξάμηνα. Μέχρι το 2016 σχηματίζονταν τέσσερα τμήματα τον χρόνο, δηλαδή δύο κάθε εξάμηνο⁴²⁶.

Στο Ρίο ντε Τζανέιρο λειτουργεί εδώ και δεκαπέντε χρόνια το μοναδικό σε ολόκληρη τη χώρα εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας. Απασχολούνται ένας δάσκαλος και ένας φιλόλογος στην ελληνική κοινότητα και στο πανεπιστήμιο UERJ αντίστοιχα.

Ένα άλλο πανεπιστήμιο στο οποίο διδάσκονται Αρχαία Ελληνικά είναι το PUC (Pontificia Universidade Catolica)⁴²⁷.

- **ΒΙΤΟΡΙΑ**

Το 2010 ιδρύθηκε το πρώτο «Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού» της Ελληνικής Κοινότητας της Βιτόρια, υπό την καθοδήγηση του Συντονιστικού Γραφείου Λατινικής Αμερικής. Ο αποσπασμένος δάσκαλος από την Ελλάδα που απασχολείται εκεί διδάσκει την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό έξι μέρες την εβδομάδα. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες της ομάδας που έχει συγκροτηθεί και αποτελείται από μαθητές του σχολείου και όχι μόνο, αφορούν κυρίως τον χορό, τη λαϊκή και παραδοσιακή ελληνική μουσική, αλλά και τη βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική.

- **ΜΠΑΧΙΑ**

Στο πανεπιστήμιο UFBA (Universidade Federal de Bahia)⁴²⁸ διδάσκονται τα Αρχαία Ελληνικά στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

5.3.3 Βενεζουέλα

- **ΚΑΡΑΚΑΣ**

Στην Ελληνική Κοινότητα της πρωτεύουσας της Βενεζουέλας απασχολείται ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα έξι μέρες την εβδομάδα, από Τρίτη έως Κυριακή. Επιπλέον λειτουργούν τμήματα παραδοσιακών χορών και τμήμα

⁴²⁶ Οι πληροφορίες σχετικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο Πανεπιστήμιο UERJ, βρίσκονται στο ελληνόγλωσσο άρθρο της Lemos Fernanda de Lima (2018)

⁴²⁷ <http://www.puc-rio.br/index.html>

⁴²⁸ <https://www.ufba.br>

θεάτρου. Από το 2011 λειτουργεί με μεγάλη επιτυχία εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας. Στα πανεπιστήμια UCV (Universidad Central de Venezuela)⁴²⁹ και UCAB (Universidad Católica Andrés Bello)⁴³⁰ διδάσκονται τα Αρχαία Ελληνικά στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

- **ΒΑΛΕΝΣΙΑ**

Στις εγκαταστάσεις της άριστα οργανωμένης Ελληνικής Κοινότητας απασχολείται ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα, ο οποίος διδάσκει την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται απογεύματα τις καθημερινές, ενώ το Σάββατο πρωί και απόγευμα. Ακόμη, λειτουργούν τμήματα ενηλίκων που είναι είτε αλλοεθνείς είτε ελληνικής καταγωγής δεύτερης ή τρίτης μεταναστευτικής γενιάς. Εκτός από το καθαρά εκπαιδευτικό κομμάτι λειτουργούν τμήματα χορού και θεάτρου, των οποίων τα μέλη συμμετέχουν σε εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται εντός ή και εκτός της Ελληνικής Κοινότητας.

- **ΜΑΡΑΚΑΪΜΠΟ**

Στην Ελληνική Κοινότητα του Μαρακαΐμπο απασχολείται ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα. Ακόμη, λειτουργεί τμήμα Ελληνικής Γλώσσας σε χώρο που αποτελεί ευγενική παροχή της Κρατικής Βιβλιοθήκης του Μαρακαΐμπο. Μέλη του τμήματος αυτού είναι φιλέλληνες, αποκλειστικά μη ελληνικής καταγωγής.

5.3.4 Περού

- **ΛΙΜΑ**

Στην πρωτεύουσα του Περού δεν υπάρχει κτίριο Ελληνικής Κοινότητας. Για τον λόγο αυτό τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας, που παραδίδονται από τον αποσπασμένο δάσκαλο, γίνονται σε ένα ιδιωτικό σχολείο στην περιοχή του Monterrico. Οι ιδιοκτήτες Μπέρτα Αρεγιάνο ντε Δρούγας και ο Έλληνας σύζυγος

⁴²⁹ <http://www.ucv.ve>

⁴³⁰ <https://www.ucab.edu.ve/>

της Νίκος Δρούγας έχουν παραχωρήσει μια αίθουσα του σχολείου από το 2004. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται τέσσερις φορές την εβδομάδα. Έχουν δημιουργηθεί πέντε τμήματα μαθητών. Πρόκειται για δύο τμήματα ανηλίκων, παιδιών και εφήβων, και τρία τμήματα ενηλίκων, αρχαρίων, μεσαίων και προχωρημένων. Τα Αρχαία Ελληνικά διδάσκονται στα πανεπιστήμια UNMSM (Universidad Nacional Mayor de San Marcos)⁴³¹ και PUCP (Pontificia Universidad Católica del Perú)⁴³².

Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την παρακολούθηση των μαθημάτων εκφράζεται από Περουβιανούς πολίτες, που έχουν άμεσα ή έμμεσα σχέση με την Ελλάδα, σε αντίθεση με τους ομογενείς που δεν επιδεικνύουν μεγάλη προθυμία και διάθεση. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι, ενώ στην αρχή της σχολικής χρονιάς εγγράφεται μεγάλος αριθμός μαθητών, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και ακόμα περισσότερο στο τέλος της ο αριθμός αυτός μειώνεται σημαντικά. Η Ελληνική πρεσβεία έχει υιοθετήσει το σχολείο GRECIA, όπου έγινε σημαντική δωρεά υλικού από τον Ιεραποστολικό Σύλλογο Βόλου «Τρεις Ιεράρχες». Η πρωτοβουλία για αυτήν την κίνηση ανήκει στο Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης.

5.3.5 Χιλή

Σε διάφορες περιοχές της χώρας υπάρχουν δεκατέσσερα χιλιάνα δημοτικά σχολεία με ελληνικά ονόματα, όπως Ελλάς, Αθήνα, Κύπρος, Πλάτων, κ.ά., τα οποία διατηρούν στενούς δεσμούς με την Ελληνική Κοινότητα της εκάστοτε περιοχής και με τις ελληνικές διπλωματικές αρχές. Το Ίδρυμα «Gabriel y Mary Mustakis»⁴³³ υποστηρίζει τα σχολεία παρέχοντας διδακτικό υλικό σχετικό με την Ελλάδα και οργανώνοντας επιμορφωτικά σεμινάρια για τους δασκάλους. Μπορεί οι μαθητές των σχολείων αυτών να μη διδάσκονται την ελληνική γλώσσα, αλλά μαθαίνουν ελληνικά τραγούδια, ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς, συμμετέχουν σε διαγωνισμούς ζωγραφικής με ελληνική θεματολογία και σε αθλητικές και πολιτιστικές Ολυμπιάδες.

Σε πολλά πανεπιστήμια της Χιλής διδάσκονται στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας ως υποχρεωτικό ή επιλεγόμενο μάθημα, κυρίως σε σχολές φιλοσοφίας και

⁴³¹ <http://www.unmsm.edu.pe/>

⁴³² <https://www.pucp.edu.pe/>

⁴³³ <http://www.fundacionmustakis.org>

φιλολογίας. Ένα τέτοιο πανεπιστήμιο είναι το UC (Pontificia Universidad Católica de Chile)⁴³⁴.

Στις Ελληνικές κοινότητες της Χιλής, με εξαίρεση αυτή του Σαντιάγο και της Αντοφαγάστα διδάσκονται τα ελληνικά αλλά σε ανεπίσημο επίπεδο από εθελοντές ομογενείς ή Έλληνες, συχνά αυτοδίδακτους, χωρίς κάποια σχετική κατάρτιση στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

- ΣΑΝΤΙΑΓΟ

Τα προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας πραγματοποιούνται στην έδρα της Ελληνικής Κοινότητας στο Σαντιάγο από έναν αποσπασμένο δάσκαλο, σε συνεργασία με ντόπιους εθελοντές. Όπως ισχύει για τις περισσότερες περιοχές του νότιου ημισφαιρίου, τα μαθήματα ξεκινούν στα μέσα Μαρτίου και τελειώνουν στα μέσα Δεκεμβρίου. Απευθύνονται σε δύο ομάδες μαθητών: α) σε παιδιά και εφήβους ομογενείς και β) σε ενηλίκους ομογενείς ή φιλέλληνες. Οι ηλικίες των παιδιών και των εφήβων είναι 7-17 ετών και διδάσκονται τα ελληνικά μια φορά την εβδομάδα, κάθε Σάββατο πρωί. Στα παιδιά αυτά δίνεται η ευκαιρία να επισκεφτούν την Ελλάδα μέσα από τη συμμετοχή τους σε προγράμματα φιλοξενίας της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού. Όσον αφορά τους ενήλικες που παρακολουθούν τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας, μπορεί να είναι από δεκαοκτώ ετών και άνω, ομογενείς ή φιλέλληνες. Επειδή έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη μιας σχετικής δυσκολίας στην παραγωγή προφορικού λόγου, μια μέρα της εβδομάδας είναι αφιερωμένη στην παρακολούθηση εργαστηρίου ακουστικής και προφορικής εξάσκησης των ενήλικων μαθητών. Επιπλέον, διοργανώνονται διαλέξεις, προβάλλονται ελληνικές ταινίες, παρουσιάζονται παραδοσιακοί χοροί και λαμβάνουν χώρα διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις με θεματολογία από την κλασική και σύγχρονη Ελλάδα. Από το 2009, η Ελληνική Κοινότητα του Σαντιάγο έχει αναγνωριστεί από το ΥΠΕΠΘ ως Κέντρο Πιστοποίησης της Ελληνικής Γλώσσας.

Στο Σαντιάγο βρίσκονται τα δύο από τα τρία Κέντρα Ελληνικών Σπουδών που υπάρχουν στη Χιλή. Το Κέντρο Ελληνικών, Βυζαντινών και Νεοελληνικών

⁴³⁴ <https://www.uc.cl>

Σπουδών «Φώτιος Μαλλέρος»⁴³⁵ του πανεπιστημίου UC (Universidad de Chile)⁴³⁶, που είναι αφιερωμένο στην έρευνα, διδασκαλία και διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, και το Κέντρο Κλασικών Σπουδών του πανεπιστημίου UMCE (Universidad Metropolitana de Ciencias de la Educación)⁴³⁷, που ασχολείται με την έρευνα και την εξάπλωση της ελληνικής και της λατινικής γλώσσας και του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.

Στο πανεπιστήμιο UAI (Universidad Adolfo Ibáñez)⁴³⁸ υπάρχει εδώ και δεκαέξι χρόνια ένα πρόγραμμα εκμάθησης της νέας ελληνικής γλώσσας που απευθύνεται σε όλους τους φοιτητές του πανεπιστημίου ανεξαρτήτως σχολής. Το πρόγραμμα αυτό ονομάζεται «Όλυμπος» και αποτελείται από τέσσερα επίπεδα. Στοχεύει στη χορήγηση υποτροφίας από πλευράς του πανεπιστημίου στους καλύτερους φοιτητές προκειμένου να επισκεφθούν το χωριό Δίον στην Ελλάδα και να παρακολουθήσουν ένα πρόγραμμα ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού διάρκειας τριών εβδομάδων. Για το σκοπό αυτό υπάρχει συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Οι φοιτητές που ολοκληρώνουν όλα τα επίπεδα, έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις σπουδές τους παρακολουθώντας μαθήματα αρχαίων ελληνικών και νέας ελληνικής προχωρημένου επιπέδου.

- **ΒΑΛΠΑΡΑΪΣΟ**

Το τρίτο Κέντρο Ελληνικών Σπουδών που υπάρχει στη Χιλή βρίσκεται στο πανεπιστήμιο UPLA (Universidad Playa Ancha de Valparaíso)⁴³⁹ και ασχολείται κυρίως με την έρευνα, την καλλιέργεια και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Το πρόγραμμά του περιλαμβάνει μαθήματα νέων ελληνικών σε τρία επίπεδα, διαλέξεις και εξάμηνα σεμινάρια με θεματολογία από την ιστορία και τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία. Το Κέντρο αυτό έχει προβεί σε δημοσίευση διαφόρων έργων σχετικά με την Ελλάδα, με ιστορικό και λογοτεχνικό περιεχόμενο κυρίως.

⁴³⁵ <https://www.estudiosgriegos.cl>

⁴³⁶ <http://www.uchile.cl>

⁴³⁷ <http://www.umce.cl>

⁴³⁸ <https://www.uai.cl>

⁴³⁹ <https://www.upla.cl/portada/>

- **ΑΝΤΟΦΑΓΑΣΤΑ**

Το 2009 ήταν η πρώτη χρονιά που απασχολήθηκε στην Ελληνική Κοινότητα της ιστορικής και πολυπληθούς Αντοφαγάστα αποσπασμένος δάσκαλος από την Ελλάδα. Η συγκεκριμένη Ελληνική Κοινότητα ήταν η πρώτη που σχηματίστηκε στη Χιλή.

5.3.6 Ουρουγουάη

- **ΜΟΝΤΕΒΙΔΕΟ**

Η Ελληνική Κοινότητα του Μοντεβιδέο διαθέτει δημοτικό σχολείο, στο οποίο διδάσκεται η ελληνική γλώσσα από τον αποσπασμένο δάσκαλο. Λειτουργεί ένα τμήμα αρχαρίων, ένα μέσου και ένα προχωρημένου επιπέδου και σε αυτά συμμετέχουν παιδιά, έφηβοι και ενήλικες, ομογενείς και μη. Τα 2/3 των μαθητών είναι ελληνικής καταγωγής και το 1/3 ντόπιοι από την Ουρουγουάη. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται τέσσερις μέρες την εβδομάδα και το πρόγραμμα περιλαμβάνει και τη διδασκαλία ιστορίας, μουσικής και χορού, με τη βοήθεια εθελοντών εκπαιδευτικών.

Η νεοελληνική γλώσσα διδάσκεται και στο διεθνούς φήμης, μη κερδοσκοπικό Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου»⁴⁴⁰, το οποίο έχει έντονη πολιτιστική παρουσία στα εκπαιδευτικά δρώμενα της χώρας. Η φοίτηση διαρκεί έξι χρόνια και κάθε χρόνο εκδηλώνεται ενδιαφέρον από 150 σπουδαστές περίπου, διαφόρων ηλικιών, φύλου και μορφωτικού επιπέδου, από μαθητές σχολείων και καθηγητές, μέχρι εξέχουσες προσωπικότητες των Γραμμάτων και των Τεχνών. Από το 2010 απασχολείται σε αυτό, αποσπασμένος φιλόλογος από την Ελλάδα. Εκτός από τα μαθήματα νεοελληνικής γλώσσας, προσφέρονται δωρεάν μαθήματα ελληνικών χορών, θεάτρου, τραγουδιού, ιστορίας της τέχνης, λογοτεχνίας, μυθολογίας, φιλοσοφίας και ελληνικής κουζίνας. Το Ίδρυμα διαθέτει επίσης μια μεγάλη βιβλιοθήκη με τίτλους στην ελληνική και ισπανική γλώσσα με διάφορα θέματα από τον ελληνικό πολιτισμό. Το 1999, αναγνωρίστηκε από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας του Υπουργείου Παιδείας ως επίσημο εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης

⁴⁴⁰ <http://www.fundacionmariatsakos.org/la-fundacion-gr.html>

Ελληνομάθειας για τους σπουδαστές από την Ουρουγουάη και από άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Το Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου» είναι επίσημα αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Ουρουγουάης και από το 1992, μετά από υπογραφή σχετικής σύμβασης και με τη συνεργασία των καθηγητών, η Νεοελληνική Γλώσσα διδάσκεται στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του πανεπιστημίου UM (Universidad de Montevideo)⁴⁴¹. Το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας είναι ενσωματωμένο στο Κέντρο Ξένων Γλωσσών (CELEX) της Σχολής αυτής. Στο ίδιο πανεπιστήμιο, καθώς επίσης και στο πανεπιστήμιο UCU (Universidad Católica del Uruguay)⁴⁴², διδάσκονται και τα Αρχαία Ελληνικά στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

5.3.7 Παναμάς

- ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΝΑΜΑ

Το 2002, μια ομάδα Ελλήνων ήθελε να αφήσει ως κληρονομιά στον Παναμά τη γνωριμία με την ελληνική παιδεία και να εμφυσησει στα παιδιά της χώρας την αγάπη για την Ελλάδα. Έτσι, ιδρύθηκε το πρότυπο εκπαιδευτήριο «Instituto Atenea»⁴⁴³, στο οποίο λειτουργούν δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο. Το επίπεδο του σχολείου είναι πολύ υψηλό και σε αυτό φοιτούν τα παιδιά των καλύτερων οικογενειών του Παναμά. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται δυο φορές την εβδομάδα και ξεκινούν το πρωί με τον ελληνικό εθνικό ύμνο. Εκτός από τα μαθήματα, οργανώνονται και πολλές δραστηριότητες που γίνονται στην ελληνική γλώσσα. Εκεί απασχολείται ένας δάσκαλος αποσπασμένος από την Ελλάδα.

Στο πανεπιστήμιο USMA (Universidad Católica Santa María la Antigua)⁴⁴⁴ διδάσκονται τα Αρχαία Ελληνικά στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

⁴⁴¹ <https://www.um.edu.uy>

⁴⁴² <https://ucu.edu.uy/es>

⁴⁴³ <http://www.institutoatenea.edu.pa/index.php>

⁴⁴⁴ www.usma.ac.pa

5.3.8 Μεξικό

- ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΞΙΚΟ (25.000.000 κάτοικοι)

Στην Ελληνική Κοινότητα της μεγαλύτερης πόλης της Λατινικής Αμερικής απασχολούνται ένας αποσπασμένος δάσκαλος και ένας αποσπασμένος φιλόλογος από την Ελλάδα, ο οποίος διδάσκει την ελληνική γλώσσα. Ακόμη, πραγματοποιούνται μαθήματα παραδοσιακών χορών και γίνονται προβολές ελληνικών ταινιών.

Το 2009 ιδρύθηκε η έδρα ελληνικών γραμμάτων «Γεώργιος Σεφέρης» στο πανεπιστήμιο UCSJ (Universidad del Claustro de Sor Juana)⁴⁴⁵. Στη Φιλοσοφική Σχολή του αυτόνομου δημόσιου πανεπιστημίου UNAM (Universidad Nacional Autónoma de México)⁴⁴⁶ λειτουργεί η έδρα κλασικών σπουδών «Αρχαία Ελληνικά, Λατινικά». Τέλος, στο πανεπιστήμιο Católica Lumen Gentium⁴⁴⁷ διδάσκονται τα Αρχαία Ελληνικά στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

5.3.9 Άλλες Χώρες (Κόστα Ρίκα, Κολομβία, Κούβα, Ισημερινός, Παραγουάη και Βολιβία)

Έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, γεγονός που καταδεικνύει την αποδοχή και σημαντικότητα της ελληνικής κουλτούρας από τους λαούς της Λατινικής Αμερικής.

⁴⁴⁵ <http://www.ucsj.edu.mx>

⁴⁴⁶ <https://www.unam.mx>

⁴⁴⁷ <https://www.unicatolica.edu.co>

5.4 Συμπεράσματα, παρατηρήσεις και προτάσεις για την Ελληνική Εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική

Πίνακας 1. Ελληνική Εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική

Χώρες/Πόλεις Λατινικής Αμερικής	Μορφές Ελληνικής Εκπαίδευσης
Αργεντινή	
Μπουένος Άιρες	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης (έως το 2016) ➤ Ελληνικό Σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (παιδικός σταθμός, νηπιαγωγείο, προσχολικές τάξεις και επτατάξιο δημοτικό) ➤ Ελληνικό Σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης «Αθηναγόρας Α'» (γυμνάσιο, λύκειο) ➤ Ελληνικό Πολιτιστικό Ίδρυμα «Fundación Helénica» ➤ Τμήμα αρχαίων ελληνικών, νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο UBA
Κόρδοβα	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ελληνικό Γλωσσικό και Πολιτιστικό Κέντρο ➤ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου UNC
Ροσάριο	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού
Μπάνφιλντ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού
Χουχούτι	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού στο εκπαιδευτήριο ελληνικής ιδιοκτησίας Χοσέ Ερνάντες
Βραζιλία	
Σάο Πάολο	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ολοήμερο Ελληνικό Σχολείο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης «Ateniense»

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ίδρυμα «Αρετέ» ➤ Πολιτιστικό Κέντρο «Καβάφης» ➤ Τμήμα ελληνικής γλώσσας στο κρατικό Πανεπιστήμιο USP ➤ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πανεπιστήμιο UNESP
Μπραζιλία	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού ➤ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πανεπιστήμιο UnB
Ρίο Ντε Τζανέιρο	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού ➤ Τομέας Ελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο UERJ ➤ Εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας στο Πανεπιστήμιο UERJ ➤ Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο Πανεπιστήμιο PUC
Βιτόρια	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού
Μπάγια	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου UFBA
Βενεζουέλα	
Καράκας	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού ➤ Εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας ➤ Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου UCV ➤ Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου UCAB
Βαλένσια	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού
Μαρακαΐμπο	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού ➤ Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας στην Κρατική Βιβλιοθήκη του Μαρακαΐμπο οργανωμένο από φιλέλληνες.

Περου

Λίμα

- Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού σε ισπανόφωνο ιδιωτικό σχολείο (έλληνα συνιδιοκτήτη)
- Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών των Πανεπιστημίων UNMSM και PUCP

Χιλή

- 14 χιλιάνα δημοτικά σχολεία με ελληνικά ονόματα που διατηρούν δεσμούς με την ελληνική κοινότητα της περιοχής τους και την ελληνική πρεσβεία
- Ίδρυμα «Gabriel y Mary Mustakis»
- Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στα πλαίσια φιλοσοφικών και φιλολογικών σπουδών διαφόρων Πανεπιστημίων, όπως του UC
- Ανεπίσημη διδασκαλία ελληνικής γλώσσας σε διάφορες ελληνικές κοινότητες από εθελοντές

Σαντιάγο

- Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού
- Εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας
- Κέντρο Ελληνικών, Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών «Φώτιος Μαλλέρος» του Πανεπιστημίου UC
- Κέντρο Ελληνικών Κλασικών Σπουδών του πανεπιστημίου UMCE
- Πρόγραμμα εκμάθησης της νέας ελληνικής γλώσσας στο πανεπιστήμιο UAI (συνεργασία με Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Βαλπαράϊσο

- Κέντρο Ελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο UPLA

Αντοφαγάστα

- Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού

Ουρουγουάη

Μοντεβιδέο

- Δημοτικό Σχολείο Ελληνικής Κοινότητας
- Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου»

Παναμάς

Πόλη του Παναμά

- Εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας (Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου»)
- Διδασκαλία Αρχαίας και Νεοελληνικής Γλώσσας στο Πανεπιστήμιο UM
- Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου UCU.

Μεξικό

Πόλη του Μεξικό

- Πρότυπο εκπαιδευτήριο «Instituto Atenea» (δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο)
- Διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου USMA.

- Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού
- Έδρα ελληνικών γραμμάτων «Γεώργιος Σεφέρης» στο Πανεπιστήμιο UCSJ
- Έδρα κλασικών σπουδών αρχαίων ελληνικών και λατινικών στη Φιλοσοφική Σχολή του αυτόνομου δημόσιου Πανεπιστημίου UNAM
- Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου Católica Lumen Gentium

Κόστα Ρίκα

Κολομβία

Κούβα

Ισημερινός

Παραγουάη

Βολιβία

Έντονο ενδιαφέρον για την ελληνική εκπαίδευση

Όπως παρατηρούμε στον **Πίνακα 1**, μορφές ελληνικής εκπαίδευσης εντοπίζουμε στα εξής κράτη: Αργεντινή, Βραζιλία, Βενεζουέλα, Περού, Χιλή, Ουρουγουάη, Παναμάς και Μεξικό, ενώ έντονο ενδιαφέρον έχει υπάρξει, σύμφωνα με τις εκθέσεις του πρώην

Συντονιστή Εκπαίδευσης, από την Κόστα Ρίκα, την Κολομβία, την Κούβα, τον Ισημερινό, την Παραγουάη και τη Βολιβία. Η έντονη ή μη παρουσία ελληνικής εκπαίδευσης σε αυτά τα κράτη, σαφέστατα επηρεάζεται από την παρουσία και τη δραστηριοποίηση των ομογενών εκεί. Οι μορφές που συναντούμε είναι: α) Κοινοτικά και Ιδιωτικά σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, β) Κοινοτικά ή ιδιωτικά (μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα) Γλωσσικά, Πολιτιστικά Κέντρα και Ιδρύματα, γ) Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού (ΤΕΓ), δ) παρουσία ελληνόγλωσσης ή ελληνικής εκπαίδευσης σε δημόσια και ιδιωτικά τοπικά Πανεπιστήμια.

Στον ίδιο πίνακα μπορούμε να δούμε ανά χώρα και περιοχή τις μορφές εκπαίδευσης που παρουσιάζονται (**Πίνακας 1**).

Στον **Πίνακα 2** παρουσιάζονται τα σχολεία με ελληνόγλωσση και ελληνική εκπαίδευση στην περιοχή έρευνας. Όπως φαίνεται, ο αριθμός των σχολείων δεν είναι πολύ μεγάλος (5) και αναλυτικά εντοπίζουμε δύο (2) στην Αργεντινή, ένα (1) στη Βραζιλία, ένα (1) στην Ουρουγουάη και ένα (1) στον Παναμά. Τα δύο είναι Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Αργεντινή, Ουρουγουάη), ένα σχολείο είναι μόνο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Αργεντινή) ενώ τα άλλα είναι σχολεία τόσο πρωτοβάθμιας όσο και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Βραζιλία, Παναμάς). Οι τάξεις που καλύπτονται φαίνονται αναλυτικά στον **Πίνακα 2**. Τα περισσότερα σχολεία είναι κοινοτικά, ενταγμένα και ισότιμα με τα ντόπια σχολεία και ακολουθούν συνήθως το πρόγραμμα της φιλοξενούσας χώρας με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής, συνήθως ως δεύτερης ξένης γλώσσας. Όλα τα σχολεία είναι μεικτά, δηλαδή σε αυτά φοιτούν και τα παιδιά των Ελλήνων ομογενών αλλά και παιδιά των χωρών στα οποία δραστηριοποιούνται, ενώ σχεδόν σε όλα απασχολούνται εκπαιδευτικοί, αποσπασμένοι από την Ελλάδα.

Πίνακας 2. Σχολεία Ελληνικής Εκπαίδευσης στη Λατινική Αμερική

Σχολείο	Περιοχή	Χαρακτηριστικά
Σχολείο Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	Αργεντινή- Μπουένος Άιρες	<ul style="list-style-type: none"> ○ Κοινοτικό ○ Παιδικός σταθμός, νηπιαγωγείο, προσχολικές τάξεις, επτατάξιο δημοτικό ○ Μεικτό ○ Το πρωί ακολουθεί το πρόγραμμα της φιλοξενούσας χώρας και το απόγευμα γίνεται διδασκαλία στα ελληνικά ○ Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα
Σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηναγόρας Α΄	Αργεντινή- Μπουένος Άιρες	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ιδιωτικό- ενταγμένο και ισότιμο με τα ντόπια ○ Γυμνάσιο, λύκειο ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ξένης γλώσσας
Ολοήμερο σχολείο «Ateniense»	Βραζιλία- Σάο Πάολο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Κοινοτικό ○ Νηπιαγωγείο, δημοτικό και γυμνάσιο ○ Μεικτό ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας σε παιδιά και ενήλικες ○ Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα
Δημοτικό Σχολείο	Ουρουγουάη- Μοντεβιδέο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Κοινοτικό ○ Δημοτικό ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσα σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες (ομογενείς και μη) ○ Διδασκαλία ιστορίας, μουσικής και χορού ○ Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από Ελλάδα με τη βοήθεια εθελοντών εκπαιδευτικών
Πρότυπο εκπαιδευτήριο «Instituto Atenea»	Παναμάς- Πόλη του Παναμά	<ul style="list-style-type: none"> ○ Δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο ○ Μεικτό (με μαθητές των καλύτερων οικογενειών του Παναμά) ○ Φοίτηση δυο φορές την εβδομάδα από το πρωί ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας ○ Δραστηριότητες στην ελληνική γλώσσα ○ Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα.

Γλωσσικά και Πολιτιστικά Κέντρα και Ιδρύματα συναντούμε στη Βραζιλία (3), στην Αργεντινή (2), στη Χιλή (1) και στην Ουρουγουάη (1) **(Πίνακας 3)**. Σχεδόν σε όλα διδάσκεται η ελληνική γλώσσα από αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα. Εκτός από τη γλώσσα, παρατηρούμε και άλλες δραστηριότητες όπως διδασκαλία ελληνικών παραδοσιακών χορών, ελληνικής μουσικής, τραγουδιού, μυθολογίας, λογοτεχνίας, θεάτρου κ.λπ., δραστηριότητες ελληνικής γαστρονομίας, κινηματογραφικές προβολές, οργάνωση σεμιναρίων και διαλέξεων που σχετίζονται με τον ελληνικό πολιτισμό, διεξαγωγή διαγωνισμών τέχνης, επιμορφωτικών σεμιναρίων για τους εκπαιδευτικούς, παροχή διδακτικού υλικού κ. ά. Κάποια από αυτά είναι διεθνούς φήμης με πολύ σημαντική δραστηριότητα στην περιοχή τους ενώ κάποια λειτουργούν και ως επίσημα εξεταστικά κέντρα Πιστοποίησης Ελληνομάθειας.

Πίνακας 3. Ελληνικά Πολιτιστικά Κέντρα και Ιδρύματα στη Λατινική Αμερική

Όνομασία	Περιοχή	Πληροφορίες
Ελληνικό Πολιτιστικό Ίδρυμα «Fundación Helénica»	Αργεντινή-Μπουένος Αίρες	<ul style="list-style-type: none"> ○ Υπό την αιγίδα των Υπουργείων και της πρεσβείας ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, παραδοσιακών χορών, θεάτρου και ελληνικής γαστρονομίας ○ Διοργάνωση διαλέξεων ○ Λειτουργία κινηματογραφικής λέσχης ○ Διδασκαλία ελληνικής παραδοσιακής και λαϊκής μουσικής ○ Εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας ○ Αποσπασμένοι Εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα
Γλωσσικό και Πολιτιστικό Κοινοτικό Κέντρο	Αργεντινή-Κόρδοβα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες, ελληνικής και μη καταγωγής. ○ Οργάνωση σεμιναρίων με θέματα σχετικά με τα ελληνικά ήθη, έθιμα και παραδόσεις

Ίδρυμα «Αρετέ»	Βραζιλία- Σάο Πάολο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Μαθήματα παραδοσιακών χορών, θεάτρου και ελληνικής γαστρονομίας ○ Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, θεάτρου και παραδοσιακών χορών ○ Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα
Πολιτιστικό Κέντρο «Καβάφης»	Βραζιλία- Σάο Πάολο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, θεάτρου και παραδοσιακών χορών ○ Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα
Κοινοτικό Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού	Βραζιλία- Βιτόρια	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και στοιχείων ελληνικού πολιτισμού ○ Πολιτιστικές δραστηριότητες χορού, λαϊκής και παραδοσιακής ελληνικής μουσικής και βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής ○ Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα
Ίδρυμα «Gabriel y Mary Mustakis»	Χιλή	<ul style="list-style-type: none"> ○ Παροχή διδακτικού υλικού σχετικά με την Ελλάδα ○ Οργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων για τους εκπαιδευτικούς ○ Διδασκαλία ελληνικών τραγουδιών και ελληνικών παραδοσιακών χορών ○ Διεξαγωγή διαγωνισμών ζωγραφικής με ελληνική θεματολογία ○ Διεξαγωγή αθλητικών και πολιτιστικών Ολυμπιάδων.
Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου»	Ουρουγουάη- Μοντεβιδέο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διεθνούς φήμης/ επίσημα αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Ουρουγουάης/έντονη πολιτιστική παρουσία στα εκπαιδευτικά δρώμενα της χώρας ○ Διδασκαλία νεοελληνικής γλώσσας διάρκειας έξι χρόνων για όλες τις ηλικίες

-
- και εθνικότητες (περίπου 150 σπουδαστές το χρόνο)
 - Μαθήματα ελληνικών χωρών, θεάτρου, τραγουδιού, ιστορίας της τέχνης, λογοτεχνίας, μυθολογίας, φιλοσοφίας και ελληνικής γαστρονομίας
 - Πλούσια βιβλιοθήκη με τίτλους στην ελληνική και ισπανική γλώσσα με διάφορα θέματα από τον ελληνικό πολιτισμό
 - Εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας
 - Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα
-

Σε περισσότερα από είκοσι πανεπιστήμια της Λατινικής Αμερικής (23) γίνεται διδασκαλία της αρχαίας κυρίως αλλά και της νεοελληνικής γλώσσας, της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού, είτε στα πλαίσια των κλασικών σπουδών του πανεπιστημίου είτε στις έδρες, τα κέντρα και τα τμήματα ελληνικών σπουδών που λειτουργούν στα συγκεκριμένα πανεπιστήμια. Άλλες δραστηριότητες των πανεπιστημίων που προκύπτουν από την έρευνα μας είναι η οργάνωση διαλέξεων και σεμιναρίων που αφορούν κυρίως την ελληνική ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό, διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες, λειτουργία λεσχών ελληνικού κινηματογράφου, εκπαιδευτικά προγράμματα σε συνεργασία με ελληνικά πανεπιστήμια κ.ά. Σε αρκετά από τα συγκεκριμένα πανεπιστήμια απασχολούνται Έλληνες εκπαιδευτικοί, αποσπασμένοι από την Ελλάδα (συνήθως φιλόλογοι και θεολόγοι). Περισσότερες λεπτομέρειες μπορούμε να δούμε στον **Πίνακα 4**.

Πίνακας 4. Πανεπιστήμια της Λατινικής Αμερικής που παρέχουν ελληνική εκπαίδευση.

Πανεπιστήμιο	Περιοχή	Πληροφορίες
UBA (Universidad de Buenos Aires)	Αργεντινή-Μπουένος Άιρες	○ Τμήματα αρχαίων ελληνικών, νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας

UNC (Universidad Nacional de Córdoba)	Αργεντινή-Κόρδοβα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών
USP (Universidade de São Paulo)	Βραζιλία- Σάο Πάολο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Τμήμα ελληνικής γλώσσας όπου διδάσκονται αρχαία και νέα ελληνικά ○ Διαλέξεις με θέματα που αφορούν την Ελλάδα ○ Ελληνική κινηματογραφική λέσχη ○ Συνεργασία με αποσπασμένο εκπαιδευτικός από την Ελλάδα
UNESP Araracuara (Universidade Estadual Paulista -campus de Araracuara)	Βραζιλία- Σάο Πάολο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών
UnB (Universidade de Brasília)	Βραζιλία-Μπραζίλια	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών ○ Συνεργασία με αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα.
UERJ (Universidade do Estado do Rio de Janeiro)	Βραζιλία- Ρίο Ντε Τζανέιρο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Τομέας Ελληνικών Σπουδών: μαθήματα και δραστηριότητες ελληνικής γλώσσας, λογοτεχνίας, ιστορίας, φιλοσοφίας, μουσικής και κινηματογράφου ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών ○ Μαθήματα ελληνικής βυζαντινής, νεοελληνικής γλώσσας και ελληνιστικής κοινής ○ Μαθήματα ελληνικού πολιτισμού
PUC (Pontificia Universidade Catolica)	Βραζιλία- Ρίο Ντετζανέιρο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών
UFBA (Universidade Federal de Bahia)	Βραζιλία-Μπάγια	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών

UCV (Universidad Central de Venezuela)	Βενεζουέλα-Καράκας	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών
UCAB (Universidad Católica Andrés Bello)	Βενεζουέλα-Καράκας	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών
UC (Pontificia Universidad Católica de Chile)	Χιλή	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.
UC (Universidad de Chile)	Χιλή-Σαντιάγο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Λειτουργία του Κέντρου Ελληνικών, Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών «Φώτιος Μαλλέρος»: έρευνα, διδασκαλία και διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού
UMCE (Universidad Metropolitana de Ciencias de la Educación)	Χιλή-Σαντιάγο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Λειτουργία Κέντρου Κλασικών Σπουδών που ασχολείται με την έρευνα και την εξάπλωση της ελληνικής και της λατινικής γλώσσας και του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.
UAI (Universidad Adolfo Ibáñez)	Χιλή-Σαντιάγο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Μαθήματα αρχαίων και νέων ελληνικών ○ Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα («Όλυμπος») με δυνατότητα παρακολούθησης προγράμματος στην Ελλάδα σε συνεργασία με το Α.Π.Θ
UPLA (Universidad Playa Ancha de Valparaíso)	Χιλή-Βαλπαράισο	<ul style="list-style-type: none"> ○ Λειτουργία Κέντρου Ελληνικών Σπουδών: έρευνα, καλλιέργεια και προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ○ Μαθήματα νέων ελληνικών ○ Διαλέξεις και σεμινάρια με θεματολογία από την ιστορία και τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία ○ Δημοσίευση διαφόρων έργων σχετικά με την Ελλάδα (κυρίως λογοτεχνίας)
UNMSM		

(Universidad Nacional Mayor de San Marcos)	Περου- Λίμα	ο Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών
PUCP (Pontificia Universidad Católica del Perú)	Περου- Λίμα	ο Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών
UM (Universidad de Montevideo)	Ουρουγουάη- Μοντεβιδέο	ο Διδασκαλία νεοελληνικής γλώσσας στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών ο Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών
UCU (Universidad Católica del Uruguay)	Ουρουγουάη- Μοντεβιδέο	ο Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.
USMA (Universidad Católica Santa Maria la Antigua)	Παναμάς- Πόλη του Παναμά	ο Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.
UCSJ (Universidad del Claustro de Sor Juana)	Μεξικό- Πόλη του Μεξικό	ο Έδρα ελληνικών γραμμάτων «Γεώργιος Σεφέρης»
UNAM (Universidad Nacional Autónoma de México)	Μεξικό- Πόλη του Μεξικό	ο Έδρα κλασικών σπουδών «Αρχαία Ελληνικά, Λατινικά» στη Φιλοσοφική Σχολή
Católica Lumen Gentium	Μεξικό- Πόλη του Μεξικό	ο Διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στο πλαίσιο των κλασικών σπουδών.

Σημαντική για την περιοχή είναι η λειτουργία Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού με αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα (κυρίως πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) σε συνεργασία σε κάποιες περιπτώσεις με εθελοντές ομογενείς, συνήθως όχι παιδαγωγικά καταρτισμένους. Εκτός από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και των στοιχείων ελληνικού πολιτισμού που συναντούμε σε όλα τα τμήματα, τα ΤΕΓ

προσφέρουν και άλλες πολιτιστικές δράσεις που μπορεί να αφορούν τον παραδοσιακό χορό, την ποίηση, τη λογοτεχνία, το θέατρο, την ελληνική γαστρονομία κ.ά. (Πίνακας 5). Τα περισσότερα ΤΕΓ λειτουργούν σε Κοινοτικά Κτίρια και σε ελάχιστες περιπτώσεις σε ιδιωτικούς χώρους ιδιοκτησίας ελλήνων ομογενών ή ακόμη και σε δημόσιους χώρους της περιοχής που παραχωρούνται από φιλέλληνες. Αρκετά από αυτά είναι επίσημα εξεταστικά Κέντρα Πιστοποίησης Ελληνομάθειας.

Πίνακας 5. Λειτουργία ΤΕΓ στη Λατινική Αμερική

Περιοχή	Στελέχωση	Δραστηριότητες
Αργεντινή-Ροσάριο	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα σε συνεργασία με εθελοντή ομογενή	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, μαθήματα ελληνικής ποίησης, μυθολογίας, ιστορίας, χορών και θεάτρου ○ Οργάνωση βραδιών ελληνικού κινηματογράφου με υποτιτλισμό στα ισπανικά ○ Πρωινά ελληνικής παραδοσιακής γαστρονομίας
Αργεντινή-Μπάνφιλντ	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, μουσικής, χορού και θεάτρου.
Αργεντινή- Σαν Σαλβαδόρ	Εξωτερική συνεργάτης του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και ελληνικού πολιτισμού
Βραζιλία-Μπραζίλια	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και ελληνικού πολιτισμού
Βραζιλία- Ρίο Ντε Τζανέιρο	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και ελληνικού πολιτισμού ○ Εξεταστικό Κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας
Βενεζουέλα-Καράκας	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, παραδοσιακών χορών και θεάτρου ○ Εξεταστικό Κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας.
Βενεζουέλα-Βαλένσια	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και ελληνικού πολιτισμού, χορού, θεάτρου ○ Ανοιχτές εκδηλώσεις

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Τμήματα ενηλίκων ομογενών και αλλοεθνών
Βενεζουέλα-Μαρακαΐμπο	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής Γλώσσας με τη συμβολή της Κρατικής και φιλελλήνων
Περου- Λίμα	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας σε ανηλίκους και ενηλίκους
Χιλή- Σαντιάγο	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από Ελλάδα σε συνεργασία με ντόπιους εθελοντές	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας σε ανηλίκους και ενήλικες, ομογενείς και φιλέλληνες ○ Συμμετοχή των ανήλικων ομογενών σε προγράμματα φιλοξενίας της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού ○ Λειτουργία εργαστηρίου ακουστικής και προφορικής εξάσκησης ενηλίκων <ul style="list-style-type: none"> ○ Διοργάνωση διαλέξεων ○ Προβολή ελληνικών ταινιών ○ Διδασκαλία παραδοσιακών χορών ○ Οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων ○ Εξεταστικό Κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας
Χιλή- Αντοφαγάστα	Αποσπασμένος εκπαιδευτικός από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας
Μεξικό- Πόλη του Μεξικό	Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ○ Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας ○ Μαθήματα παραδοσιακών χορών ○ Προβολές ελληνικών ταινιών

Σε κάποιες περιπτώσεις και όταν η λειτουργία επίσημων ΤΕΓ με την υποστήριξη του ελληνικού κράτους δεν είναι εφικτή, τη διδασκαλία των ελληνικών την αναλαμβάνουν σε ανεπίσημο επίπεδο εθελοντές ομογενείς, συχνά αυτοδίδακτοι (για παράδειγμα σε περιοχές της Χιλής).

Τέλος, κάτι που αξίζει να σημειωθεί για το κράτος της Χιλής, είναι η ύπαρξη δεκαεσσάρων σχολείων με ελληνικά ονόματα (Ελλάς, Αθήνα, Κύπρος, Πλάτων, κ.ά.) που διατηρούν στενούς δεσμούς με την Ελληνική Κοινότητα της εκάστοτε περιοχής καθώς επίσης και με τις ελληνικές διπλωματικές αρχές. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι στοιχεία Ελληνικού Πολιτισμού διδάσκονται σε όλα τα Δημόσια και Ιδιωτικά σχολεία

ολόκληρης της Λατινικής Αμερικής, ιδιαιτέρως Ελληνική Μυθολογία και Αρχαία Ελληνική Ιστορία.

Διαχρονικά, είναι έντονο το ενδιαφέρον για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην περιοχή, τόσο από πλευράς Ελλήνων μεταναστών, ως επί το πλείστον δεύτερης και τρίτης γενιάς, όσο και από τους ντόπιους πληθυσμούς. Η μεγάλη ζήτηση σε εκπαιδευτικούς και ελληνόγλωσσο εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί μοναδική ευκαιρία στις παρούσες εθνικές και παγκόσμιες συνθήκες για την όσο κατά το δυνατόν μεγαλύτερη προβολή της Ελλάδος. Η διδασκαλία της γλώσσας έχει προταθεί να γίνεται και μέσω της μουσικής και του χορού λόγω της ιδιοσυγκρασίας των λαών αυτών. Είναι εναλλακτικοί τρόποι διδασκαλίας, ικανοί να προσελκύσουν το ενδιαφέρον ακόμη περισσότερων γηγενών (Εκθεση Συντονιστή, 2013).

Η Αρχαία γλώσσα διδάσκεται στα Τμήματα Κλασικών Σπουδών των Πανεπιστημίων με την Ερασμιακή προφορά. Η δημιουργία και άλλων παρόμοιων τμημάτων στα ντόπια Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και γενικότερα η συνεργασία με αυτά (με τις ελληνικές πρεσβείες, τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς και ιδιαίτερα με πανεπιστήμια της Ελλάδος), αποτέλεσε πάγια πρόταση του Συντονιστικού Γραφείου της Αργεντινής, όσο ήταν ενεργό.

Μάλιστα, στις αναφορές του το Γραφείο έκανε λόγο για «πολιτιστική εισβολή» Τούρκων, Ρώσων, Βουλγάρων, Τσέχων και Ασιατών με ίδρυση πολιτιστικών κέντρων και εδρών σε πανεπιστήμια της περιοχής (Εκθεση Συντονιστή, 2013).

Η λειτουργία ΤΕΓ, Πολιτιστικών Κέντρων ακόμη και Κέντρων ελληνικής Εκπαίδευσης στα τοπικά πανεπιστήμια κρίνεται ιδιαιτέρως σημαντική, καθώς η συμμετοχή των σπουδαστών στις εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας και για τους ομογενείς αλλά και για τον ντόπιο πληθυσμό λειτουργεί ως ένα πολύ σημαντικό κίνητρο για αυτούς αλλά και ως ένα κριτήριο αποτελεσματικότητας και αξιολόγησης της διαδικασίας μάθησης. Σημαντικό εμπόδιο συμμετοχής στη διαδικασία είναι η καταβολή του αντιτίμου της εγγραφής σε συνάλλαγμα και το γεγονός ότι υπάρχουν περιοχές στις οποίες δεν είναι δυνατή η κάλυψη των διδακτικών αναγκών, σημεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη (Εκθεση Συντονιστή, 2013).

Άλλο σημαντικό θέμα που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από την ελληνική πολιτεία είναι ότι οι χώρες της Λατινικής Αμερικής παρουσιάζουν υψηλότατο βαθμό επικινδυνότητας λόγω της αυξημένης εγκληματικότητας. Ως εκ τούτου για τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς πρέπει να εξασφαλιστεί όσο το δυνατό μεγαλύτερη ασφάλεια. Ταυτόχρονα, είναι αναγκαίο να ληφθεί υπόψη ότι το κόστος ζωής στα

περισσότερα κράτη της Λ. Αμερικής είναι ιδιαίτερα υψηλό από αυτό της Ελλάδος, για αυτό και τα επιμίσθια των εκπαιδευτικών πρέπει να επαρκούν τουλάχιστον για την αξιοπρεπή τους επιβίωση (Έκθεση Συντονιστή, 2013). .

Η διαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας και του πολιτισμού μέσα από το πρίσμα της λειτουργίας του ως μέσου προβολής της Ελλάδας, είναι απαραίτητα, όπως και ο συντονισμός και η διαρκής υποστήριξή τους σε όλα τα επίπεδα. Τα παραπάνω απαιτούν την ύπαρξη σχετικών φορέων και την άμεση επαφή και επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς.

Ένας άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας για την αποτελεσματικότητα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης της περιοχής, που αφορά και γενικότερα την ελληνόγλωσση εκπαίδευση του εξωτερικού, είναι η ανανέωση του διδακτικού υλικού και ο εκσυγχρονισμός τους με βάση τις νέες παιδαγωγικές αρχές αλλά και τους εθνικούς στόχους της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος καθώς και η προσαρμογή του διαθέσιμου διδακτικού υλικού στις ιδιαίτερες γλωσσικές και πολιτισμικές ανάγκες της περιοχής.

Επίσης, θεωρείται άκρως απαραίτητη η καλή γνώση της ισπανικής ή της πορτογαλικής γλώσσας (για τη Βραζιλία) από τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν ή πρόκειται να υπηρετήσουν εκεί όπως και μια σχετική προετοιμασία τους σε σχέση με τις πολιτισμικές συνθήκες της περιοχής(Έκθεση Συντονιστή, 2013). .

Για όλα τα παραπάνω, απαιτείται ένας επαναπροσδιορισμός των στόχων στην περιοχή αυτή. Δυστυχώς, οι ελληνικές κοινότητες ακολουθούν φθίνουσα πορεία τόσο σε αριθμό μελών εν ενεργεία όσο και σε οργάνωση και νέες ιδέες. Η δημιουργία ενιαίων ελληνικών πολιτιστικών κέντρων με διάφορες εκδηλώσεις και προγράμματα προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες και τα ενδιαφέροντα του ντόπιου πληθυσμού έχει επίσης προταθεί ως μία λύση από το Συντονιστή Εκπαίδευσης Λατινικής Αμερικής το 2013.

Τέλος, η κατάργηση του Συντονιστικού Γραφείου στην Αργεντινή το 2016, κάθε άλλο παρά αναβάθμιση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης της Λατινικής Αμερικής σημαίνει, καθότι η συγχώνευση όλων των σχολείων της αμερικανικής ηπείρου στο μοναδικό πλέον Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης στη Νέα Υόρκη, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο το συντονισμό των σχολείων της περιοχής. Η πρότασή μας είναι τουλάχιστον η επαναφορά και η ενίσχυση του Γραφείου σε όλα τα επίπεδα και ιδανικά η καθιέρωση περισσότερων συντονιστικών φορέων για την περιοχή.

Η λειτουργία του Συντονιστικού Γραφείου είχε πολλά θετικά γιατί εκτός από την πρακτική στήριξη και το συντονισμό των εκπαιδευτικών στο παιδαγωγικό τους έργο, είχε και το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και το Υπουργείο

Παιδείας, γεγονός που διευκόλυνε πολλά οργανωτικά, διοικητικά και οικονομικά ζητήματα.

Ακόμη, από ιδρύσεως του Γραφείου, δημιουργήθηκε ιστοσελίδα (<http://latinamerica.world.sch.gr>), στην οποία εκτίθεται το έργο των εκπαιδευτικών της περιοχής ως το 2016, διάφορες δραστηριότητες και ανακοινώσεις. Επίσης, δημιουργήθηκε και δεύτερη ιστοσελίδα (www.fundacionhelenica.org), του πολιτιστικού κέντρου που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του Γραφείου, του *Fundación Helénica en Argentina*.

Η οργάνωση διαλέξεων και συνεδρίων, ήταν άλλος ένας πολύ σημαντικός ρόλος του Γραφείου. Αποκορύφωμα των συγκεκριμένων δράσεων υπήρξε το *Συνέδριο της Ελληνικής Γλώσσας στη Λατινική Αμερική*, που πραγματοποιήθηκε στις 16 και 17 Οκτωβρίου του 2009 και οργανώθηκε σε συνεργασία με το Ίδρυμα “Μαρία Τσάκου” και το “Σ.Α.Ε. Λατινικής Αμερικής”.

Τα αποτελέσματα του Συνεδρίου με θέμα την οργάνωση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ήταν θετικά και οι αποφάσεις του πολύ σημαντικές για την περιοχή. Μάλιστα, ομάδα εκπαιδευτικών και γλωσσολόγων θέλησαν να αναλάβουν το μεγαλεπήβολο σχέδιο συγγραφής μεθόδου ελληνικής για ισπανόφωνους και πορτογαλόφωνους σπουδαστές.

Το Γραφείο φρόντιζε επίσης για την πολυεπίπεδη συνεργασία του τόσο με τις ελληνικές διπλωματικές αρχές όσο και με τις διπλωματικές αρχές των χωρών της περιοχής ευθύνης του. Η συνεργασία επεκτεινόταν επίσης και σε διάφορους εκπαιδευτικούς φορείς (κυρίως Πανεπιστήμια και Ιδρύματα) και πολιτιστικές οργανώσεις των χωρών της περιοχής ευθύνης, που προέβλεπε τον από κοινού συντονισμό και την αλληλοϋποστήριξη στη λειτουργία των Τμημάτων Ελληνικών Σπουδών, εκπαιδευτικές επισκέψεις και ανταλλαγές απόψεων με ακαδημαϊκούς κύκλους με στόχο τη βελτίωση της ελληνικής παρουσίας σε μια ήπειρο με μεγάλο ενδιαφέρον για την Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό μας.

Τέλος, σημαντική μέριμνα του Γραφείου ήταν η φροντίδα με κάθε τρόπο των αναγκών των (2) δύο Ιερών Μητροπόλεων (Νοτίου Αμερικής και Κεντρικής Αμερικής) και το συντονισμό με την ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία για την προβολή της χώρας. Μέλημα του Γραφείου υπήρξε και η εποπτεία στην ορθή μετάφραση Αγιογραφικών και Πατερικών ελληνικών κειμένων στην ισπανική και στην πορτογαλική (Εκθεση Συντονιστή, 2013). .

6. Γενικά Συμπεράσματα

6.1 Συμπεράσματα και Προτάσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό ως μέσο πολιτιστικής διπλωματίας

Από τα πορίσματα της έρευνάς μας προκύπτει ότι το 2016 η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε στην κατάργηση του συντονιστικού γραφείου εκπαίδευσης της Λατινικής Αμερικής και τη συγχώνευση των ελληνικών σχολείων και τμημάτων εκπαίδευσης με αυτά της Βόρειας Αμερικής, (Η.Π.Α) με αποτέλεσμα τη διοικητική επιβάρυνση του Συντονιστικού Γραφείου της Νέας Υόρκης και ουσιαστικά την υποβάθμιση των ελληνικών δομών εκπαίδευσης της Λατινικής Αμερικής λόγω έλλειψης άμεσου συντονισμού και στελέχωσης. Η ύπαρξη συντονιστικού γραφείου με διαμεσολαβητικό ρόλο στην περιοχή κρίνεται απαραίτητη, καθώς είναι πολύ διαφορετικές οι ανάγκες της από αυτές της βορείου Αμερικής.

Για την εκπαίδευση στη Ν. Αμερική αλλά και γενικότερα για την ελληνική εκπαίδευση στο εξωτερικό, θα προτείνουμε:

- Επαναπροσδιορισμό του ρόλου και των προοπτικών των δομών εκπαίδευσης ως μέσων πολιτιστικής διπλωματίας.
- Στελέχωση με κατάλληλο και εκπαιδευμένο εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό που μπορεί να υποστηρίξει μία τέτοια κατεύθυνση.
- (Επανα-)λειτουργία γραφείου συντονισμού και κατάλληλη υποστήριξη του σε διοικητικό και οικονομικό επίπεδο. Στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό με γνώσεις οργάνωσης της εκπαίδευσης και δημόσιας διπλωματίας.
- Κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό που να ανταποκρίνεται στους διπλωματικούς στόχους της Ελλάδας αλλά και στις γλωσσικές και πολιτισμικές ανάγκες των χωρών στις οποίες απευθύνεται.
- Συγκρότηση κατάλληλων και οργανωμένων σχολικών δικτύων (ηλεκτρονικών και μη) για τη μεταξύ τους συνεργασία, υποστήριξη και ανταλλαγή ιδεών.
- Στήριξη των πρεσβειών με κατάλληλη καθοδήγηση, οικονομική ενίσχυση και εξειδικευμένο προσωπικό για την πλήρωση διπλωματικών στόχων που έχουν ως βάσεις τον πολιτισμό και την εκπαίδευση.

- Σύνδεση και συνεργασία των εκπαιδευτικών και πολιτιστικών ιδρυμάτων του εξωτερικού με αντίστοιχους ελληνικούς αλλά και τοπικούς, για την από κοινού οργάνωση προγραμμάτων και δραστηριοτήτων.
- Συνεχή αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- Συνεχή και κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.
- Κατάλληλη επιμίσθωση των εκπαιδευτικών (ανάλογη και με το κράτος απόσπασης) στα πλαίσια της παροχής κινήτρων για την απόσπασή τους στο εξωτερικό⁴⁴⁸.

Όλα αυτά κάτω από ένα γενικότερο εθνικό σχέδιο για την ανάπτυξη ήπιας ισχύος μέσω της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Το σχέδιο αυτό αφορά καταρχήν τη γενικότερη οργάνωση του ελληνικού κράτους, με τον εντοπισμό τόσο των πλεονεκτημάτων του, όσο και των αδυναμιών του, έτσι ώστε όλοι οι Έλληνες να γνωρίζουν αρχικά τι είναι αυτό που διαθέτουν και τι μπορούν να προσφέρουν ως «κατάθεση» σε διεθνές επίπεδο⁴⁴⁹. Παράλληλα, η χώρα χρειάζεται να θέσει τους στόχους της με βάση τα εθνικά της συμφέροντα, σε επίπεδο τόσο εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής και στη συνέχεια να μεθοδεύσει τους κατάλληλους τρόπους και τους κατάλληλους ανθρώπους για την επίτευξη αυτών των στόχων. Στη συνέχεια, είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν και να λειτουργήσουν μηχανισμοί αξιοποίησης και προώθησης των πλεονεκτημάτων και «δυνατών» τομέων του κράτους αλλά και μηχανισμοί βελτίωσης των αδυναμιών του. Έτσι λοιπόν, η Ελλάδα μπορεί να αποκτήσει μια οργανωμένη εσωτερική δομή και παράλληλα μια δυναμική «παρουσία» στις διεθνείς σχέσεις.

Γνωρίζοντας εξ αρχής τις αντικειμενικές δυσκολίες του παρελθόντος αλλά και του παρόντος για ανάπτυξη σκληρής ισχύος, η Ελλάδα οφείλει να στραφεί στην ανάπτυξη ισχύος, μέσω ήπιων μεθόδων, αξιοποιώντας τα παγκοσμίως γνωστά ισχυρά της σημεία. Η αξιοποίηση της τεράστιας πολιτιστικής κληρονομιάς της θεωρούμε ότι είναι ο καταλληλότερος τρόπος στη σημερινή εποχή, για να ισχυροποιήσει τη θέση της η Ελλάδα

⁴⁴⁸ Τα τελευταία χρόνια σταμάτησε η επιμίσθωση σε εκπαιδευτικούς που βρίσκονται στο εξωτερικό πάνω από πέντε έτη ενώ πολλοί αναγκάστηκαν να επιστρέψουν πίσω στην Ελλάδα υποχρεωτικά δια νόμου, αφήνοντας κενές τις θέσεις τους, λόγω οικονομικών περικοπών. Εδώ αξίζει επίσης να αναφέρουμε, ότι λόγω έλλειψης νέων διορισμών τα τελευταία χρόνια, πλέον πολλοί νέοι δεν καλύπτουν το κριτήριο της πενταετούς εμπειρίας ως μόνιμοι στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση, σημείο που θα πρέπει κατά τη γνώμη μας και αυτό να επανεξεταστεί.

⁴⁴⁹ Σταθόπουλος, “Η Ελληνική Δημόσια Διπλωματία: Προβλήματα κι Επιλογές” (2010)

στο παγκόσμιο διεθνές στερέωμα. Αυτό προϋποθέτει φυσικά την αναγνώριση της αξίας αυτής της κληρονομιάς, την αξιοποίησή της με σκοπό να μπορεί να λειτουργήσει ως διπλωματικό μέσο, αλλά και τη συνεχή παραγωγή σύγχρονου πολιτισμού.

Με κατάλληλους διπλωματικούς χειρισμούς, ο παραδοσιακός και ο σύγχρονος ελληνικός πολιτισμός, μπορούν να αποτελέσουν ισχυρό πόλο έλξης και ενδιαφέροντος από τους πολίτες άλλων κρατών του πλανήτη. Για αυτό και κρίνουμε απαραίτητη τη δημιουργία κατάλληλων δομών και φορέων, δημόσιων αλλά και ιδιωτικών, που με οδηγό τα εθνικά συμφέροντα της χώρας, θα δραστηριοποιούνται κατάλληλα για την παγκόσμια προβολή και ισχυροποίηση της Ελλάδος.

Η λειτουργία ενός κεντρικού φορέα που θα εποπτεύει και ταυτόχρονα θα καθοδηγεί άλλους μικρότερους φορείς, που στοχεύουν στην αποτελεσματική άσκηση της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας, είναι κατά την άποψή μας απαραίτητη για τη χώρα. Ο συγκεκριμένος φορέας που θα είναι κρατικός, θα συνεργάζεται με τα αρμόδια Υπουργεία στα πλαίσια μιας αμφίδρομης σχέσης εποπτείας και καθοδήγησης ώστε να υπάρχει συμφωνία στους πολιτικούς στόχους της χώρας, ενώ ταυτόχρονα θα απολαμβάνει υψηλού επιπέδου ανεξαρτησία που θα του δίνει τη δυνατότητα να παραμένει συντονισμένος με τις σύγχρονες παγκόσμιες τάσεις, γνώσεις, μεθόδους και πρακτικές πολιτιστικής διπλωματίας.

Παράλληλα, η ουσιαστική αναγνώριση της εξαιρετικής αξίας της εκπαίδευσης ως μέσου πολιτιστικής, και όχι μόνο, διπλωματίας είναι στη βάση των προτάσεών μας. Άλλωστε, η εκπαίδευση είναι από τα βασικά δομικά μιας χώρας με άρρηκτη σχέση με τον πολιτισμό της, αφού συνδέεται με όλους σχεδόν τους τομείς των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων. Αυτό την καθιστά ένα σημαντικό παράγοντα, απαραίτητο για κάθε σοβαρή λήψη αποφάσεων που αφορά τη διπλωματική ισχυροποίηση ενός κράτους σε υπερεθνικό επίπεδο.

Για την αποτελεσματική άσκηση εθνικής πολιτιστικής διπλωματίας μέσω της εκπαίδευσης, απαιτείται ένα σύγχρονο, ποιοτικό, ανεπτυγμένο εκπαιδευτικό σύστημα, προσαρμοσμένο στις σημερινές παγκόσμιες τεχνολογικές και οικονομικές απαιτήσεις, που θα το καθιστά ανταγωνιστικό στο διεθνή εκπαιδευτικό και επιστημονικό πεδίο⁴⁵⁰. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, για να αποτελέσει ισχυρό πυρήνα άσκησης

⁴⁵⁰ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

πολιτιστικής διπλωματίας στο σημερινό διεθνές περιβάλλον, θα πρέπει να δεχτεί όλες τις απαραίτητες αλλαγές που αφορούν τόσο το εσωτερικό της χώρας όσο και το εξωτερικό.

Οι αλλαγές αυτές οφείλουν να στοχεύουν στη συνεχή και ποιοτική αναβάθμιση του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος μέσω της βελτίωσης των δομών και των υποδομών του, μέσω της θέσπισης κατάλληλων νομοθετικών πλαισίων, της αξιοποίησης κατάλληλου εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού και όλα τα παραπάνω υπό από την αιγίδα ενός ισχυρού εθνικού οράματος για την εκπαίδευση και μιας μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής. Άλλωστε, έχει σημειωθεί στη βιβλιογραφία ότι οι χώρες που αξιοποιούν τον εκπαιδευτικό τομέα στις διπλωματικές τους σχέσεις, ενσωματώνουν νέες εκπαιδευτικές δυνατότητες και πρακτικές στα πλαίσια μιας συνεχούς αναβάθμισης της ποιότητας των εκπαιδευτικών τους συστημάτων⁴⁵¹.

Σχεδιάγραμμα 1. Πρόταση για εθνικό σχέδιο ανάπτυξης ήπιας ισχύος μέσω της εκπαίδευσης

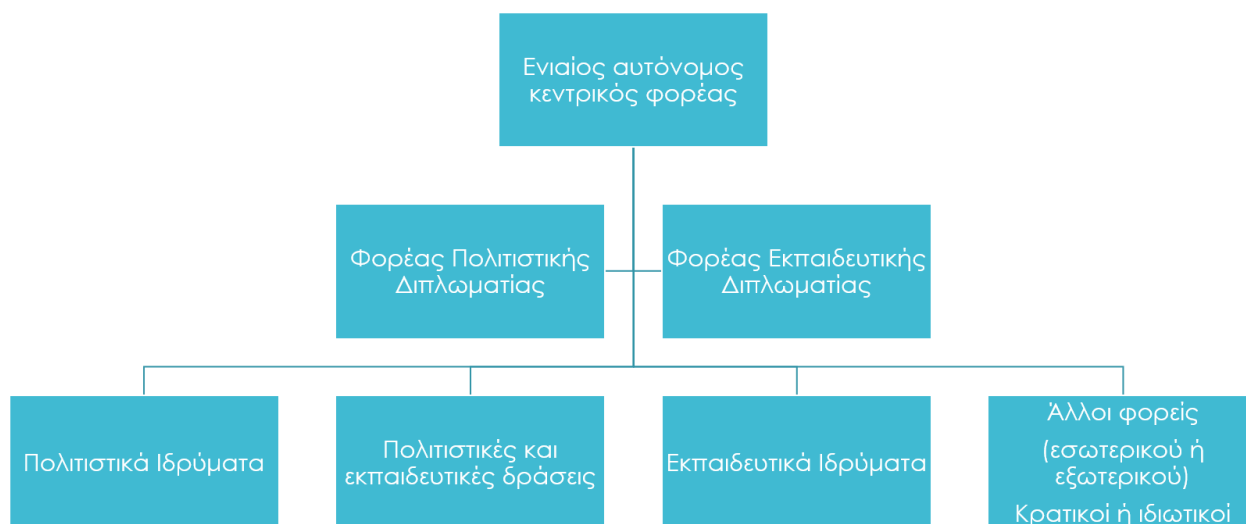
Η λειτουργία ενός δυναμικού φορέα εκπαιδευτικής διπλωματίας που συλλειτουργεί και συνεργάζεται με έναν αντίστοιχο πολιτιστικό, προτείνονται επίσης για την

⁴⁵¹ Bislev, "Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool" (2017)

αποτελεσματική αξιοποίηση της εκπαίδευσης στην ελληνική διπλωματία. Φορείς που θα συντονίζονται από τον προτεινόμενο κεντρικό φορέα, θα λειτουργούν ανεξάρτητα από κυβερνητικές αλλαγές θέτοντας τους κυβερνητικούς στόχους και κατευθύνοντας συμβουλευτικά τα αρμόδια όργανα λήψης αποφάσεων. Οι φορείς αυτοί είναι χρήσιμο να συνεργάζονται ή τουλάχιστον να παρακολουθούν αντίστοιχους φορείς στο εξωτερικό, όπως και φορείς που λειτουργούν στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών και στα οποία είναι μέλος η Ελλάδα.

Ταυτόχρονα, η δημιουργία και άλλων φορέων, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών, από μεμονωμένα άτομα, επιχειρήσεις που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα, ΜΚΟ (μη κυβερνητικές οργανώσεις) κ.ά, καθώς και η στήριξή τους από κρατικούς φορείς⁴⁵² και το αντίστροφο, θεωρούμε ότι θα μπορούσε να λειτουργήσει υπέρ μιας τέτοιας προσπάθειας.

Σχεδιάγραμμα 2. Πρόταση για δομές ανάπτυξης ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία του εθνικού σχεδίου θεωρούμε την εξωστρέφεια της ελληνικής εκπαίδευσης και ειδικά της τριτοβάθμιας, για παράδειγμα μέσω παροχών δυνατοτήτων φοίτησης από φοιτητές του εξωτερικού. Φωτεινό παράδειγμα μιας τέτοιας συλλογιστικής, αποτελεί η ιδέα του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας⁴⁵³ που προσφέρει κυρίως μεταπτυχιακά προγράμματα σε ξένους φοιτητές, στην

⁴⁵²Κοσμίδου, “Ο Πολιτισμός ως επικοινωνιακό μέσο για τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων και η Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία” (Διδακτορική διατριβή) (2000)

⁴⁵³ <https://www.ihu.edu.gr/>

αγγλική γλώσσα⁴⁵⁴. Το παράδειγμα του Διεθνούς Πανεπιστημίου, θα μπορούσε να ακολουθηθεί και από άλλα ελληνικά πανεπιστήμια και ίσως η προοπτική στο μέλλον ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα να μπορούσε να συμβάλλει ουσιαστικά σε αυτήν την εξωστρέφεια.

Ακόμη, η ίδρυση ελληνικών τμημάτων, ιδρυμάτων καθώς και ολόκληρων πανεπιστημίων στο εξωτερικό είναι μια πρόταση που καλό θα ήταν να ακολουθηθεί και από τη χώρα μας, συνειδητοποιώντας ότι μια τέτοια τακτική συνηθίζεται από τα κράτη που επιδιώκουν διεθνή επιρροή μέσω της εκπαίδευσης.

Πιο άμεσα, η Ελλάδα μπορεί να αξιοποιήσει δομές που έχει ήδη και βρίσκονται σε ισχύ, δηλαδή των ελληνικών σχολείων του εξωτερικού, των τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ), των ελληνικών Πολιτιστικών Ιδρυμάτων και των ελληνικών σπουδών σε ξένα πανεπιστήμια, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στο ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν στο σήμερα και στις προοπτικές τους στο μέλλον. Εκτός από το βασικό τους στόχο, που είναι η παροχή ελληνικής παιδείας στους ομογενείς και ο οποίος συμβάλλει καθοριστικά στο μετασχηματισμό τους σε πρεσβευτές του ελληνικού κράτους, οι δομές αυτές απευθύνονται και σε αλλοδαπούς με ενδιαφέρον για την ελληνική παιδεία. Δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη φροντίδα σε σχέση με αυτή την προοπτική και πολλές φορές αποφεύγεται και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς που απασχολούνται σε αυτές τις δομές. Η έλλειψη απαραίτητου θεσμικού πλαισίου, ξεκάθαρων στόχων, κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής, εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, είναι από τα σημαντικότερα εμπόδια, τόσο για την αποτελεσματική εκπαίδευση των ομογενών όσο και των αλλοεθνών.

Σχετικά με το εκπαιδευτικό υλικό που διατίθεται στο εξωτερικό, είναι απαραίτητο να δημιουργείται από ειδικούς παιδαγωγούς και να εξυπηρετεί διπλό στόχο: από τη μια την αποτελεσματική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ως ξένης γλώσσας και από την άλλη, την επιτυχημένη αναπαραγωγή και προβολή της ελληνικής κουλτούρας και του ελληνικού πολιτισμού. Προτείνουμε, επίσης, τη συνεργασία των ειδικών αυτών παιδαγωγών- συγγραφέων με τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς του εξωτερικού, η εμπειρία των οποίων κρίνεται απαραίτητη για την επιτυχία του έργου. Ταυτόχρονα, θεωρούμε υψίστης σημασίας το νέο εκπαιδευτικό υλικό να μην απευθύνεται μόνο στους ομογενείς αλλά φυσικά και στους αλλοεθνείς που επιδιώκουμε

⁴⁵⁴ Το Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος με έδρα τη Θεσσαλονίκη, ιδρύθηκε το 2005 και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ελληνικό κράτος. Απευθύνεται και σε ξένους φοιτητές αλλά και σε Έλληνες που αναζητούν διεθνείς προοπτικές.

να γνωρίσουν τη χώρα μας μέσω της εκπαίδευσης. Τέλος, τα κριτήρια δε θα πρέπει να περιορίζονται μόνο στις ανάγκες και τους παιδαγωγικούς στόχους καθεμιάς από τις ηλικιακές ομάδες (όπως για παράδειγμα το εκπαιδευτικό υλικό που έχει παραχθεί στα πλαίσια του έργου «Παιδεία Ομογενών»), αλλά είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ένα ακόμη κριτήριο, αυτό των ειδικών στόχων και αναγκών της γεωγραφικής περιοχής στην οποία απευθύνεται.

Σχεδιάγραμμα 3. Προϋποθέσεις εφαρμογής και επιτυχίας του προτεινόμενου εθνικού σχεδίου

Για την αξιολόγηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού δυναμικού και υλικού σε σχέση με τους στόχους της πολιτιστικής διπλωματίας, είναι απαραίτητες επίσημες επιστημονικές έρευνες που θα απευθύνονται κυρίως σε εκπαιδευτικούς και μαθητευόμενους και θα στοχεύουν στον εντοπισμό των αδυναμιών. Θα πρέπει όμως να έχουμε υπόψη, ότι η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης ως διπλωματικού μέσου ανάπτυξης ήπιας ισχύος μπορεί να αξιολογηθεί μόνο μακροπρόθεσμα, γιατί ο πολιτισμός και οι αξίες μιας χώρας παρότι παραμένουν βαθιά ριζωμένες για πολύ καιρό, χρειάζονται χρόνο για να διαδοθούν και να ριζωθούν⁴⁵⁵.

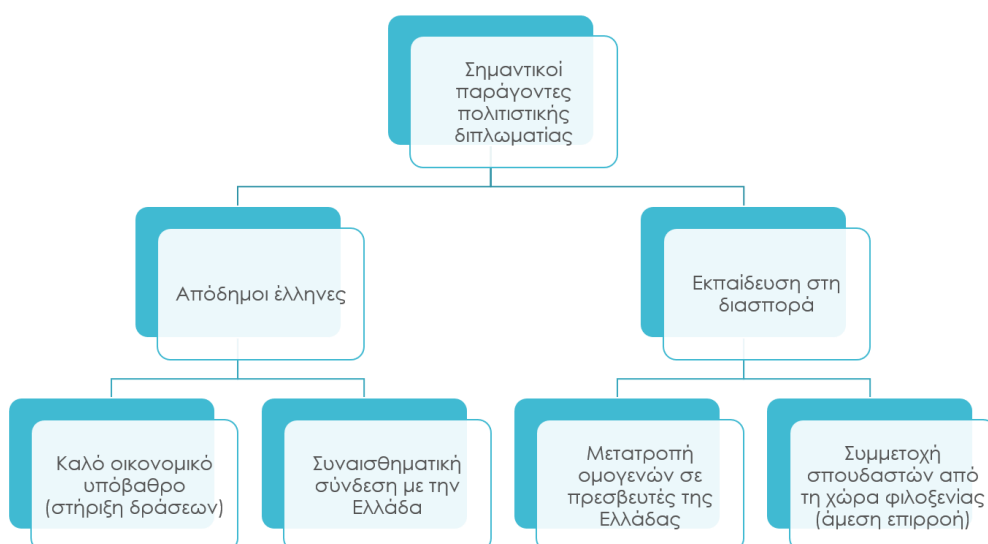
Δύο πάρα πολύ ισχυροί παράγοντες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν «κλειδιά» για την ανάπτυξη της σύγχρονης ελληνικής πολιτιστικής της διπλωματίας και

⁴⁵⁵ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

αναδεικνύονται από την έρευνά μας, είναι: α) οι Έλληνες της διασποράς που συνήθως έχουν ένα καλό οικονομικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο και παράλληλα διαθέτουν το σημαντικό κίνητρο της συναισθηματικής σύνδεσης και της αγάπης προς την πατρίδα, συνθήκες που τους καθιστούν ικανούς να στηρίζουν οι ίδιοι αρκετές πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δράσεις και β) η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό που αποτελεί εδώ και περίπου μερικές δεκαετίες έναν πολύ σημαντικό θεσμό μέσω του οποίου η χώρα μας θα μπορούσε να προβληθεί αποτελεσματικά στο εξωτερικό, είτε προετοιμάζοντας τους ομογενείς να λειτουργήσουν ως πρεσβευτές της Ελλάδας στο εξωτερικό, είτε μιώντας απευθείας σπουδαστές από τη χώρα φιλοξενίας, στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού.

Δυστυχώς όμως, φαίνεται πως μέχρι σήμερα, η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν έχει αναγνωρίσει στο βαθμό που θα έπρεπε την αξία των ομογενών και της ελληνικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό, η αξιοποίηση των οποίων απαιτεί όραμα και ανάπτυξη κατάλληλων στρατηγικών. Αυτό έχει και ως αποτέλεσμα το βάρος της άσκησης της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας να «πέφτει» σχεδόν αποκλειστικά στους ώμους των Ελλήνων διπλωματών και εξαρτάται πολύ από την ωριμότητα, την καλλιέργεια, τις γνώσεις και τον δυναμισμό τους»⁴⁵⁶.

Σχεδιάγραμμα 4. Αναξιοποίητοι παράγοντες ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας

⁴⁵⁶ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001:120)

Οι προτάσεις μας για την ελληνική πολιτιστική διπλωματία στηρίζονται στο γεγονός ότι, με βάση κυρίως τις βιβλιογραφικές μας πηγές, η εκπαίδευση αναδεικνύεται ως ένα πολύ ισχυρό «όπλο» στα χέρια των κρατών για την ενίσχυση της διεθνούς ισχύς τους⁴⁵⁷. Ταυτόχρονα, ένα τέτοιο μέσο επιρροής βρίσκεται πολύ πιο κοντά στις σύγχρονες απαιτήσεις της διεθνούς κοινότητας για ειρηνική συνύπαρξη και συνεργασία μεταξύ των λαών. Αν και αυτό δεν είναι πάντα εύκολο να επιτευχθεί, ωστόσο οι στόχοι του σύγχρονου κόσμου, όπως εκφράζονται κυρίως μέσω των διεθνών οργανισμών, επιδιώκουν την ειρήνη και τη συνεργασία μεταξύ των λαών⁴⁵⁸.

Τα τελευταία χρόνια, η αναγνώριση της εκπαίδευσης ως ενός πολύ χρήσιμου διπλωματικού εργαλείου, σταδιακά αυξάνεται. Ο τομέας της εκπαίδευσης, δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης διεθνούς ισχύος και στα κράτη που δεν έχουν σημαντική στρατιωτική ή οικονομική ισχύ⁴⁵⁹, όπως η Ελλάδα. Αρκετά κράτη έχουν επενδύσει σημαντικά σε αυτή για το «χτίσιμο» της διεθνούς φήμης τους και την ισχυροποίησή τους σε παγκόσμιο επίπεδο. Για παράδειγμα η Φινλανδία, πασίγνωστη για το πολύ επιτυχημένο εκπαιδευτικό της σύστημα, έχει κερδίσει την παγκόσμια εκτίμηση, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο την ισχύ της στο διεθνές στερέωμα. Η Κίνα είναι επίσης μια χώρα που στην ατζέντα της εξωτερικής της πολιτικής έχει τοποθετήσει πολύ ψηλά την εκπαίδευση, ως ένα εργαλείο μέσω του οποίου προβάλλεται και ισχυροποιείται παγκοσμίως. Ακόμη, χώρες όπως οι Η.Π.Α, η Γαλλία, η Γερμανία, η Αγγλία έχουν αναπτύξει εδώ και χρόνια σπουδαίες στρατηγικές αξιοποίησης της εκπαίδευσης ως μέσου προβολής και ανάπτυξης ισχύος στην εξωτερική τους πολιτική⁴⁶⁰.

Ένα θεωρητικό πλαίσιο για τη διερεύνηση της ήπιας ισχύος ενός κράτους, που αποδεικνύει και τη σύνδεσή της με την εκπαίδευση, είναι αυτό του Holyk (2011) που προσαρμόστηκε στις ανάγκες της έρευνάς των He και Wilkins (2018), οι οποίοι επιχείρησαν να αξιολογήσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ της ήπιας ισχύος της Κίνας και των κινεζικών IBC που ιδρύθηκαν στο εξωτερικό. Το πλαίσιο, που έχει επηρεαστεί από τις θεωρίες του Nye, χωρίζει την ήπια ισχύ σε οκτώ (8) υποκατηγορίες, οι περισσότερες

⁴⁵⁷ Atkinson, “Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006” (2010)

⁴⁵⁸ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

⁴⁵⁹ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

⁴⁶⁰ Amirbeka & Ydyrysb, “Education and Soft Power: Analysis As An Instrument Of Foreign Policy” (2014); Rothman, “Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?” (2011)

εκ των οποίων συνδέονται με την εκπαίδευση. Οι υποκατηγορίες είναι οι εξής: 1) Εκπαιδευτική φήμη 2) Λαϊκή κουλτούρα 4) Εκπαιδευτικό Σύστημα 5) Πολιτιστική και ιστορική και κληρονομιά 6) Επιστημονικές δυνατότητες 7) Τουριστικό ενδιαφέρον για τη χώρα 8) Ανάγκη για την κύρια γλώσσα⁴⁶¹.

Ωστόσο, υπάρχουν πολλά επιστημονικά κενά σε σχέση με τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την ήπια κρατική ισχύ. Για αυτό και απαιτούνται συμπληρωματικές έρευνες και ιδιαίτερα προς την κατεύθυνση της αξιολόγησης των προγραμμάτων διεθνούς εκπαιδευτικής κινητικότητας και της επιρροή τους στις διπλωματικές σχέσεις των κρατών, σε μια εποχή μάλιστα με ολοένα αυξανόμενο το ενδιαφέρον του αντίκτυπου των προγραμμάτων αυτών στις διεθνείς σχέσεις⁴⁶². Οι περισσότερες έρευνες, που ήδη υπάρχουν, περιορίζονται σε απλή περιγραφή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, προγραμμάτων, στόχων, προσεγγίσεων κ.λπ. ενός κράτους, αλλά ελάχιστες εξ αυτών στην ουσία μελετούν την αποτελεσματικότητα όλων των παραπάνω σε σχέση με τους στόχους εξωτερικής πολιτικής που επιδιώκουν.

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί με μελέτες που εξετάζουν τις αλλαγές στάσεων που σημειώνουν οι σπουδαστές/ φοιτητές μετά από την επαφή τους με οποιοδήποτε σχετικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα⁴⁶³ λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικές και ψυχολογικές θεωρίες, όπως για παράδειγμα το μοντέλο του προσανατολισμού, σύμφωνα με το οποίο οι άνθρωποι εκτός από την εσωτερική τους σκέψη και καθοδήγηση λειτουργούν και με βάση τις επιρροές που έχουν δεχθεί από τις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις. Για μια επιτυχημένη αλληλεπίδραση που επιφέρει αλλαγή στάσης του δέκτη, σύμφωνα με το συγκεκριμένο μοντέλο, απαραίτητοι δείκτες μελέτης είναι: ο βαθμός που δείχνει το πόσο παρόμοιες είναι οι απόψεις μεταξύ δύο μερών (συμφωνία), ο βαθμός στον οποίο συμφωνεί το ένα μέρος με τις απόψεις του άλλου (συμφιλίωση), ο βαθμός στον οποίο η εκτίμηση ενός μέρους ταιριάζει με τις πραγματικές απόψεις του άλλου (ακρίβεια)⁴⁶⁴.

Η σύνδεση της εκπαίδευσης με τη δημόσια προβολή και διάχυση του πολιτισμού μιας χώρας⁴⁶⁵, την καθιστά ως ένα σημαντικό μέσο πολιτιστικής διπλωματίας. Η εκπαίδευση

⁴⁶¹ He & Wilkins, “The return of China’s soft power in South East Asia: An analysis of the international branch campuses established by three Chinese universities” (2018)

⁴⁶² Carnine, 2015

⁴⁶³ Bislev, “Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool” (2017)

⁴⁶⁴ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

⁴⁶⁵ Özkan, “Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey’s potential for cultural diplomacy” (2015)

αποδεικνύεται ως ένα από τα καταλληλότερα μέσα δημόσιας προβολής μιας χώρας, καθώς μέσα από τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της, ο εκπαιδευόμενος μυείται περισσότερο στην κουλτούρα της, αυξάνοντας τις πιθανότητες να την κατανοήσει και να νιώσει θετικά για αυτήν⁴⁶⁶. Για παράδειγμα, ο Sevin⁴⁶⁷ που πραγματοποίησε μία έρευνα με 59 σπουδαστές που συμμετείχαν στο αμερικανικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα Fulbright, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το πρόγραμμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την μετατροπή των σπουδαστών σε πολιτιστικούς πρεσβευτές. Ένας από τους σημαντικότερους λόγους ήταν ότι οι σπουδαστές μέσω των διαδικασιών του προγράμματος είχαν μπει σε μια διαδικασία κατανόησης των πολιτισμικών διαφορών συγκριτικά με την πατρίδα τους και ανέπτυξαν θετικά συναισθήματα για το περιβάλλον των σπουδών τους. Επιπλέον, η επίδρασή της εκπαίδευσης έχει μεγαλύτερη διάρκεια αλλά και ένταση από οποιοδήποτε άλλο μέσο, καθώς είναι μια μακροπρόθεσμη και βιωματική διαδικασία για το συμμετέχοντα⁴⁶⁸.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών πρακτικών είναι η ανάπτυξη κατάλληλων στρατηγικών για τη δόμηση του απαραίτητου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και διπλωματικών τακτικών που θα ακολουθηθούν, και που εξαρτώνται από την οργάνωση και το πολιτικό σύστημα της κάθε χώρας⁴⁶⁹. Σχετικές έρευνες επιβεβαιώνουν ότι τα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά προγράμματα ανταλλαγών, για να λειτουργούν αποτελεσματικά ως μέσα διπλωματίας, απαιτούν προσεκτικό στρατηγικό σχεδιασμό. Μία τέτοια έρευνα είναι αυτή του Kim⁴⁷⁰ για το πρόγραμμα Humphrey, ένα πρόγραμμα υποτροφιών στα πλαίσια του μεγαλύτερου προγράμματος εκπαιδευτικών και πολιτιστικών ανταλλαγών, του προγράμματος Fulbright των Η.Π.Α. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω συνεντεύξεων με υποτρόφους από 11 διαφορετικές χώρες με ημιδομημένο ερωτηματολόγιο και ανοιχτού τύπου ερωτήσεις και εξετάστηκε επιπλέον και η μη λεκτική επικοινωνία των συμμετεχόντων. Χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου προγράμματος είναι ότι απαγόρευε στους αποφοίτους του να

⁴⁶⁶ Wojciuk, “Education as a source and tool of soft power in international relations” (2015)

⁴⁶⁷ Sevin, “From visitors to cultural ambassadors: public diplomacy and scholar exchange programs” (2010)

⁴⁶⁸ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

⁴⁶⁹ Anderson, “Using Education Diplomacy to Help 15 Learning Champions Rethink Educational Assessment” (2018)

⁴⁷⁰ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

ξαναγυρίσουν στην Αμερική για τα επόμενα χρόνια με σκοπό να σιγουρέψει ότι θα βρίσκονται στη χώρα τους και θα εκθέτουν τις αμερικανικές αξίες.

Τα δεδομένα των συνεντεύξεων της έρευνας αναλύθηκαν με το μοντέλο αντιστοίχισης προτύπων που συγκρίνει ένα εμπειρικά βασισμένο πρότυπο με ένα προβλεπόμενο ή διαφορετικές εναλλακτικές προβλέψεις. Ένα από τα βασικά μειονεκτήματα του προγράμματος, που τονίστηκε από τους υπότροφους, είναι ότι έχει σχεδιαστεί περισσότερο για να διδάσκει και λιγότερο να ακούει τις ανησυχίες των συμμετεχόντων, άρα βασίζεται στρατηγικά στη μονόδρομη επικοινωνία. Η έρευνα καταλήγει δηλαδή στο βασικό συμπέρασμα ότι απαιτείται διαφορετικός στρατηγικός σχεδιασμός που βασίζεται στην αλληλοκατανόηση και την αμφίδρομη επικοινωνία με τους συμμετέχοντες καθώς και τη μακροπρόθεσμη διατήρηση σχέσεων⁴⁷¹.

Η διεθνής εκπαίδευση, λοιπόν, έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει την ξένη κοινή γνώμη προς το εθνικό συμφέρον μιας χώρας και να παράγει ήπια ισχύ μέσω της συνεργασίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου που αναπτύσσονται μεταξύ των κρατών που εμπλέκονται. Τα αποτελέσματα όμως για να είναι θετικά, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο περιεχόμενο, την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, την ποιότητα της συνεργασίας και το ψυχολογικό κλίμα που θα δημιουργηθεί στους σπουδαστές⁴⁷².

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι λόγω της φύσης της εκπαίδευσης, η οποία λειτουργεί παράλληλα και προς το συμφέρον των εκπαιδευομένων, είναι πάρα πολύ δύσκολο να χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση εθνικών συμφερόντων. Κάτι τέτοιο ταιριάζει απόλυτα και στο πνεύμα των σύγχρονων διεθνών σχέσεων, όπου ο στόχος δεν είναι μόνο η εξυπηρέτηση μονόπλευρων συμφερόντων, αλλά το γενικότερο όφελος όλων των συνεργατών⁴⁷³.

Εκτός από μέσο πολιτιστικής διπλωματίας, η εκπαίδευση αρχίζει να εμφανίζεται πλέον και ως ένα αυτόνομο και ξεχωριστό διπλωματικό μέσο. Η εκπαιδευτική διπλωματία είναι ένας πολύ καινούριος κλάδος της δημόσιας διπλωματίας, παράλληλος και πολλές φορές αλληλεπικαλυπτόμενος με αυτόν της πολιτιστικής διπλωματίας. Είναι τόσο σύγχρονος που η βιβλιογραφία είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Οι κυριότερες προσεγγίσεις για τον συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο είναι δύο: η πρώτη τον αντιμετωπίζει σαν ένα κλάδο

⁴⁷¹ Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

⁴⁷² Carnine, “The impact on national identity of transnational relationships during international student mobility” (2015)

⁴⁷³ Peterson, “Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape” (2014)

που ασχολείται με επίκαιρα εκπαιδευτικά θέματα, οποίος προσπαθεί να αντιμετωπίσει σύγχρονες εκπαιδευτικές προκλήσεις χρησιμοποιώντας γνώσεις, τεχνικές και δεξιότητες από τον επιστημονικό χώρο της διπλωματίας και η δεύτερη προσέγγιση τον αντιμετωπίζει σαν κλάδο της διπλωματίας που έχει ως βασικό εργαλείο την εκπαίδευση. Στην εργασία αυτή, παρουσιάστηκαν και οι δύο προσεγγίσεις, αλλά, οι ανάγκες της εξυπηρετούνται περισσότερο από τη δεύτερη προσέγγιση. Και οι δύο προσεγγίσεις πάντως συμφωνούν στο ότι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής διπλωματίας, είναι ότι αφορά τους πάντες, συμπεριλαμβανομένων και των εκπαιδευτικών⁴⁷⁴.

Η Ελλάδα, μια χώρα πολύ πλούσια σε πολιτιστική κληρονομιά και διεθνώς αναγνωρισμένη για την πολιτιστική της συνεισφορά στην ανθρωπότητα, κυρίως λόγω των επιτευγμάτων των προγόνων της, έχει ένα πολύ σημαντικό πλεονέκτημα έναντι άλλων κρατών για την ανάπτυξη ισχυρής πολιτιστικής διπλωματίας. Η έλλειψη όμως σύγχρονης πολιτισμικής παραγωγικότητας, η απουσία δυναμικής, συγχρονισμένης, σοβαρής και μακροπρόθεσμης πολιτικής στρατηγικής και η αμφιλεγόμενη πολιτισμική ταυτότητα των νεοελλήνων, καθιστούν τη σύγχρονη πολιτιστική διπλωματία ανίσχυρη και αναποτελεσματική⁴⁷⁵. Σε συνδυασμό και με την πρόσφατη οικονομική κρίση που έχει αποδυναμώσει και άλλο τη διάθεση οικονομικών πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού, ο ρόλος της πολιτιστικής διπλωματίας στην εξωτερική πολιτική της χώρας έχει υποβαθμιστεί ακόμη περισσότερο.

Το σημαντικότερο πρόβλημα για την άσκηση της πολιτιστικής διπλωματίας στη χώρα μας θεωρούμε ότι αποτελεί η απουσία εθνικού οράματος, μιας συγκεκριμένης και σταθερής βάσης δηλαδή, πάνω στην οποία στηρίζονται όλες οι στρατηγικές και οι πρακτικές που αναπτύσσουν και ακολουθούν οι εμπλεκόμενοι φορείς. Σε συνδυασμό με την έλλειψη, πολλές φορές, συντονισμού από πλευράς κυβερνητικής πολιτικής και τη γενικότερη αποδιοργάνωση που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια στους τομείς της παιδείας, του πολιτισμού αλλά και της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη η ανάπτυξη και άσκηση αποτελεσματικών πρακτικών πολιτιστικής διπλωματίας.

Το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο έντονο, καθώς η πολιτιστική ταυτότητα των σύγχρονων Ελλήνων στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στα επιτεύγματα του

⁴⁷⁴ Höne, “Education and Diplomats: A changing world demands our attention” (2018)

⁴⁷⁵ Τζουμάκα & Ανδρεάδης, *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές* (2005)

παρελθόντος⁴⁷⁶. Κανένας βέβαια, δε θα μπορούσε να αμφισβητήσει ότι η παρακαταθήκη του πολιτιστικού παρελθόντος αποτελεί ισχυρό πλεονέκτημα για την άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας, ωστόσο ένα τόσο ένδοξο παρελθόν αν δεν συνδέεται με ένα δυναμικό και αξιοπρεπές παρόν και ένα πολλά υποσχόμενο μέλλον, μπορεί άνετα να θεωρηθεί ακόμη και προπαγάνδα⁴⁷⁷.

Η μέχρι τώρα εξωτερική πολιτική της Ελλάδας δεν κατάφερε να αξιοποιήσει αποτελεσματικά τους Έλληνες της διασποράς ώστε να εξυπηρετήσουν και στόχους της πολιτιστικής διπλωματίας. Ως τώρα το ενδιαφέρον εστιάζεται περισσότερο στην ενίσχυση της γλώσσας, της ιστορίας και του αισθήματος της ελληνικότητας και της κοινής καταγωγής των αποδήμων⁴⁷⁸ και οι περισσότερες κυβερνήσεις μέχρι σήμερα στόχευαν στη συγκυριακή αξιοποίηση του απόδημου ελληνισμού, ιδιαίτερα στις έκτακτες εθνικές περιστάσεις.

Επιπλέον, το ελληνικό κράτος αδυνατεί να αξιοποιήσει την εκπαίδευση στις χώρες της διασποράς και να την κατευθύνει σε στρατηγικές που σχετίζονται με τους στόχους της πολιτιστικής διπλωματίας, όπως δηλαδή από τη μια την ενδυνάμωση των ομογενών και τη μετατροπή τους σε πρεσβευτές της χώρας και από την άλλη, την πολιτιστική προβολή της Ελλάδας, στις αρχές και τους πολίτες της φιλοξενούσας χώρας.

Αντιθέτως, φαίνεται ένας αντίστροφος χειρισμός να επικρατεί τα τελευταία χρόνια, δηλαδή μια τάση εσωστρέφειας της κυβερνητικής πολιτικής και όχι ένα «άνοιγμα» προς μία κατεύθυνση αξιοποίησης ανθρώπων και θεσμών που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό.

Ειδικά αυτή η περίοδος της οικονομικής κρίσης της χώρας, ίσως είναι και η καταλληλότερη για την επένδυση του κράτους σε αυτούς τους παράγοντες και τις πρακτικές πολιτιστικής διπλωματίας. Η χώρα μας, μπορεί να «εκμεταλλευτεί» αποτελεσματικά το εξαιρετικό ενδιαφέρον και το θαυμασμό που εισπράττει από αλλοεθνείς εξαιτίας του πολιτισμού της. Αυτό φαίνεται και από την έρευνά μας που δείχνει ένα μεγάλο αριθμό τοπικών πανεπιστημίων να περιλαμβάνουν στα προγράμματά τους τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού καθώς και τη συμμετοχή μαθητών από τις φιλοξενούσες χώρες στις δομές της ελληνικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που λειτουργούν στο εξωτερικό.

⁴⁷⁶ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

⁴⁷⁷ Welch, “Powers of Persuasion” (1999)

⁴⁷⁸ Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού* (2001)

6.2 Περιορισμοί- εμπόδια της έρευνας

Η έρευνα μας στηρίζεται σε επαγωγικά συμπεράσματα, δηλαδή στην ανάλυση δεδομένων από το γενικό στο ειδικό. Σε σχέση με το ερευνητικό μέρος που αφορά την περίπτωση της Λατινικής Αμερικής, έχουμε χρησιμοποιήσει τη μέθοδο της επισκόπησης με καταγραφή των σχολείων, των ιδρυμάτων, των εδρών στα ξένα πανεπιστήμια και τις συνεργασίες. Ποιοτικές έρευνες που μπορούν να εξετάσουν ερωτήματα με πρόσημο το πώς και το γιατί⁴⁷⁹ και να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα όλων των παραπάνω σε σχέση με τους στόχους της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας, θεωρούμε ότι θα ήταν πολύ πιο κατάλληλες. Ωστόσο, σε ένα πρώτο επίπεδο, κρίθηκε απαραίτητο να καταγραφούν όσα περισσότερα στοιχεία μπορούσαν να βρεθούν σε σχέση με το τι υπάρχει, για να ακολουθήσουν περαιτέρω έρευνες.

Ένα άλλο σημαντικό εμπόδιο για την έρευνά μας αποτελεί η αδυναμία συνεργασίας μας με το Συντονιστικό Γραφείο Νέας Υόρκης και το Υπουργείο Παιδείας, τα οποία δε μας βοήθησαν στη Συλλογή των στοιχείων και στην ουσία τα στοιχεία που παρουσιάζονται δεν είναι επισήμως επικαιροποιημένα μετά το 2016. Η έλλειψη οργανωμένων στοιχείων στο διαδίκτυο, ήταν επίσης ένα πολύ σημαντικό εμπόδιο κάτι που δεν παρατηρείται για άλλες γεωγραφικές περιοχές (π.χ Ευρώπη και Η.Π.Α).

⁴⁷⁹Kim, “Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program” (2015)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Βασιλειάδης, Ν. & Μπουτσιούκη, Σ. (2015). *Πολιτιστική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

Διαθέσιμο

στο:

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4424/1/15527_Vasileiadis%20Total-

[ΚΟΥ.pdf](#). Τελευταία ανάκτηση 7/12/2019

Γιανναράς, Χ. (2001). *Πολιτιστική Διπλωματία: προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού*. Αθήνα: Ίκαρος

Δαμανάκης, Μ. (2003). *Νεοελληνικό Κράτος και Νεοελληνική Διασπορά: Θεσμικές και εκπαιδευτικοπολιτικές διαστάσεις στη μεταξύ τους σχέση*, Πρακτικά συνεδρίου, Ρέθυμνο 4 – 6 Ιουλίου 2003, Τόμος Α΄, (Επιμ. Δαμανάκης Μ., Καρδάσης, Β., Μιχελάκη Θ., Χουρδάκης Α.), Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ. Μ.ΜΕ.

Δαμανάκης, Μ. (Επιμ.) (2004). *Θεωρητικό Πλαίσιο και Προγράμματα Σπουδών για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά*. Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. Διαθέσιμο στο: http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=230:2014-06-29144545&catid=137&Itemid=656&lang=el. Τελευταία ανάκτηση: 9/6/2019

Δαμανάκης, Μ. (2007). *Ταυτότητες και εκπαίδευση στη Διασπορά*. Αθήνα: Gutenberg.

Δαμανάκης, Μ. (2010). *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της*. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ. Μ.ΜΕ.

Διαλεκτόπουλος, Θ. (2008). Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και προηγμένες τεχνολογίες. E-learning και δια βίου μάθηση. Σε: Πρακτικά Ημερίδας Εταιρείας Ελληνοευρωπαϊκών Μελετών με θέμα Προηγμένες Τεχνολογίες - Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη 16 Ιουνίου 2008, Θεσσαλονίκη: Εταιρία Ελληνοευρωπαϊκών Μελετών, 36-45.

Κατσιμαλή, Γ. (2001). Διγλωσσία και διδασκαλία. Στο Μ. Βάμβουκας, Μ. Δαμανάκης & Γ. Κατσιμαλή (Επιμ.), *Προλεγόμενα Αναλυτικού Προγράμματος για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά* (σσ. 90-98). Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. Διαθέσιμο στο: http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=244:prolegomena-analytikou-programmatos&catid=137&Itemid=656&lang=el.

Τελευταία ανάκτηση: 13/5/2019

Κόκκινος, Τ., Κρομούδα, Α., Λελεδάκη, Ε., Λουκέρης, Κ., Μέγαρη, Α., Μελικόκης, Γ., Μιχόπουλος, Α. & Νικολιδάκης, Ν. (2008). *Από τη Ζωή των Ελλήνων στην Αμερική*, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ II.

Κοσμίδου, Ζ. (2000). Ο Πολιτισμός ως επικοινωνιακό μέσο για τη βελτίωση των διεθνών σχέσεων και η Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία {Διδακτορική διατριβή}. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Αθήνα.

Κωνσταντινίδης, Σ. (2003). *Ελληνική διασπορά και ιστορία*, στο *Ιστορία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και Διδασκαλία*, Πρακτικά συνεδρίου, Ρέθυμνο 4 – 6 Ιουλίου 2003, Τόμος Α΄, (Επιμ. Δαμανάκης Μ., Καρδάσης, Β., Μιχελάκη Θ., Χουρδάκης Α.), Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ. Μ.ΜΕ.

Μήτκα, Δ. (2014). *Οι εκθέσεις ελληνικού πολιτισμού ως μέσο άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας: Μια πολιτιστική και επικοινωνιακή θεώρηση* {Μεταπτυχιακή εργασία}, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη

Λινάρδος, Ν. (2017). *Η Ελληνική Παιδεία στις χώρες της Ευρώπης*, Διαθέσιμη εισήγηση στο: http://inioxos.gr/wp-content/uploads/2017/12/10_1_linardos.pdf. Τελευταία ανάκτηση: 9/5/2019

Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2003). Ο Ελληνισμός στις Κάτω Χώρες (Βέλγιο, Ολλανδία) και στη Γαλλία στο Κανδηλάπη Κλ. κ.ά., *Ελληνισμός της Διασποράς - Τόμος Β΄ - Ο Ελληνισμός της Διασποράς στην Ευρώπη*, 134-144, Πάτρα: Ε.Α.Π.

Μουσούρου, Λ.Μ. (1991). *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Αθήνα: Gutenberg.

Μπόμπας, Λ. (1992). *Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό (όψεις και απόψεις)*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ν.1288/1982, άρθρο 13

Ν. 4027/2011 (ΦΕΚ 233/04-11-2011 τ. Α') σ. 6781-6804.

Νάσκου-Περράκη, Π. κ.ά. (2016). *Διπλωματικό και Προξενικό Δίκαιο. Κοινοβουλευτική, Πολιτιστική, Οικονομική και Επιχειρηματική Διπλωματία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας

Ρουσάλης, Σ. (2008). *Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στην Αργεντινή – Ιστορική αναδρομή και εξελίξεις των τελευταίων ετών*, Πρακτικά συνεδρίου, Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, 29 Ιουνίου – 1 Ιουλίου 2007, Τόμος Β' (Επιμ. Δαμανάκης Μ.), Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ. Μ.ΜΕ.

Σκούρτου, Ε. (1997). *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης* (επιμ.), Αθήνα: Νήσος

Σταθάκης, Α. (2008). *Η Ελληνική Κοινότητα Ουρουγουάης: Το παρελθόν της και το μέλλον της στον 21ο αιώνα*, Πρακτικά συνεδρίου, Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, 29 Ιουνίου – 1 Ιουλίου 2007, Τόμος Β' (Επιμ. Δαμανάκης Μ.), Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ. Μ.ΜΕ.

Σταθόπουλος, Σ. (2010). Η Ελληνική Δημόσια Διπλωματία: Προβλήματα κι Επιλογές, *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική* (16), 74

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση / ΣΕΕ, Μάαστριχτ, (1992). Διαθέσιμη στο: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN>.

Τελευταία ανάκτηση: 9/7/2019

Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, (2007). Διαθέσιμη στο: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>. Τελευταία ανάκτηση: 7/6/2019

Τάμης, Α. (2006). *Οι Έλληνες της Λατινικής Αμερικής*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τζουμάκα, Ε. & Ανδρεάδης, Γ. (2005). *Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης

Τσουκαλάς, Κ. (1979). *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, Αθήνα: Θεμέλιο.

Χασιώτης Κ. Ι., Κατσιαρδή-Hering Ο., & Αμπατζή Α. Ε. (2006). *Οι Έλληνες της Διασποράς, 15ος – 21ος αιώνας*, Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

Χατζηδάκη, Α. (2016). *Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη και ως ξένη στη διασπορά – Εκπαιδευτικές δράσεις και νέα δεδομένα*. [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Σκούρτου, Ε., Κούρτη-Καζούλλη, Β., Σελλά-Μάζη, Ε., Χατζηδάκη, Α., Ανδρούσου, Α., Ρεβυθιάδου, Α., Τσοκαλίδου, Π. 2016. *Διγλωσσία & Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/6351>. Τελευταία ανάκτηση: 6/7/2019

Χριστογιάννης, Γ.Ι. (2002), *Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης

Lemos, F., (2018). Η διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στο Πανεπιστήμιο της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο, *Academia Higher Education* (13), 36-53

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Altbach, P. G, & McGill-Peterson, P. (2008). Higher Education as a Project of America's Soft Power. In A. Wojciuk, et al. (2015). Education as a source and tool of soft power in international relations, *European Political Science* (14), 298- 317

Amirbeka, A. & Ydyrysb, K. (2014). Education and Soft Power: Analysis As An Instrument Of Foreign Policy, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* (143), 514 – 516

Anderson, K. (2018). Using Education Diplomacy to Help 15 Learning Champions Rethink Educational Assessment, *Childhood Education* (94:3), 33-40. DOI: 10.1080/00094056.2018.1475701

Ang, I. et al. (2015). Cultural Diplomacy: beyond the national interest? *International Journal of Public Diplomacy* (21:4), 365-381, DOI: 10.1080/10286632.2015.1042474

Arndt, R., (2006). The first resort of kings. American cultural diplomacy in the twentieth century. In I. Ang et al. (2015). Cultural Diplomacy: beyond the national interest? *International Journal of Public Diplomacy* (21:4,) 365-381

Atkinson, C. (2010). Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006, *Foreign Policy Analysis* (6), 1–22

Baldwin, D.A. (2002). Power and international relations. In W. Carlsnaes, B.A. Simmons & T. Risse- Kappen (Eds.), *Handbook of international relations*, London: SAGE Publications, 177-191

Batey, J.J. (2014). Education Diplomacy: Global Diplomacy Awareness Developed Through Short-Term International Internships, *Childhood Education*, 90:1, 77-80, DOI: 10.1080/00094056.2014.872524. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/00094056.2014.872524>. Τελευταία Ανάκτηση: 7/12/2019

Bislev, A. (2017). Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool, *Journal of Current Chinese Affairs* 46 (2), 81–109

Carnine, J. (2015). The impact on national identity of transnational relationships during international student mobility, *Journal of international Mobility* (3), 11-30. DOI 10.3917/jim.001.0011

Chen, Chr. et al. (2016). Beyond Leadership: The why, what, who and how of Education Diplomacy, *Early Educators*, 19-25

Cohen, L. et al. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ (Νέα Έκδοση)

Cooper, R. (2004). Hard power, soft power and the goals of diplomacy. In D. Held and M. Koenig-Archibugi (Ed.) *American power in the 21st century*, Cambridge UK: Polity, 167-180

Council of Europe (1950). *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf. Τελευταία ανάκτηση: 9/12/2019

Council of Europe, (1954). European Cultural Convention. Council of Europe, European Treaty Series. Διαθέσιμο στο: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018>. Τελευταία ανάκτηση: 7/9/2019

Council of Europe, (1969). European Convention for the Protection of the Archaeological Heritage, European Treaty Series (66). Διαθέσιμο στο <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/066>. Τελευταία ανάκτηση: 7/9/2019

Council of Europe, (1985). Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe. Council of Europe, European Treaty Series (121). Διαθέσιμο στο: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/121>. Τελευταία ανάκτηση: 9/6/2019

Council of Europe, (1992a). European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe, European Treaty Series (148). Διαθέσιμο στο: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148>. Τελευταία ανάκτηση: 9/6/2019

Council of Europe, (2005). Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, *Treaty Series* (199). Διαθέσιμο στο:

<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/199>. Τελευταία ανάκτηση: 10/9/2019

Cull, N. (2009). Public Diplomacy. Lessons from the Past. In F. Hartig (2014), *New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes*, *New Global Studies* 8(3), 331–352

Cummings, M. (2003). Cultural diplomacy and the United States government: a survey. In I. Ang, et al. (2015). *Cultural Diplomacy: beyond the national interest?* *International Journal of Public Diplomacy* (21:4), 365-381

Cushner, K. (2007). The role of experience in the making of internationally-minded teachers. In J.J Batey, (2014). *Education Diplomacy: Global Diplomacy Awareness Developed Through Short-Term International Internships*, *Childhood Education*, 90:1, 77-80

Dahl, R.A. (1957). The concept of power, *Behavioral Science* (2), 210- 215.

Ekine, A. & Olaniyan, A. O. (2019). Reflections on Education Diplomacy by Local Actors in South West Nigeria, *Childhood Education*, 95:1, 73-78, DOI: 10.1080/00094056.2019.1565813. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/00094056.2019.1565813>. Τελευταία ανάκτηση: 7/12/2019

Fitzpatrick, K. R. (2011). U.S. Public Diplomacy in a Post-9/11 World: From Messaging to Mutuality. In F. Hartig (2014) *New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes*, *New Global Studies* 8(3), 331–352

Fokin, V.I. et al. (2017). Interaction of Cultures and Diplomacy of States, *Kasetsart Journal of Social Sciences* 38, 45- 49

Freeman, C.h., & Louça, F. (2001). *As Time Goes By: From the Industrial Revolutions to the Information Revolution*, Oxford: Oxford University Press.

Gill, B., & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese soft power, *Survival* 4(2), 17–36

Green, A. (2013). *Education and State Formation: Europe, East Asia and the USA*. In A. Wojciuk et al. (2015). Education as a source and tool of soft power in international relations, *European Political Science* (14), 298- 317

Habermas J. (1990). Discourse Ethics: Notes on a Program of Philosophical Justification. In J.B. Mattern (2005). Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium: Journal of International Studies* 3

Han, C. M. (1989). Country image: Halo or summary construct? *Journal of Marketing Research* (26), 222-229

Hartig, F. (2014). New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes, *New Global Studies* 8(3), 331–352, DOI 10.1515/ngs-2014-0029

He, L., & Wilkins, S. (2018). The return of China’s soft power in South East Asia: An analysis of the international branch campuses established by three Chinese universities. *Higher Education Policy*, 32(3), 321-337.

Hixon, W. L. 1996. *Propaganda, Culture and the Cold War*. In J. T. Lee (2015), Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia, *Comparative Education*

Höne, K. E. (2018). Education and Diplomats: A changing world demands our attention, *Childhood Education*, 94:3, 4-9, DOI: 10.1080/00094056.2018.1475658. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/00094056.2018.1475658>. Τελευταία ανάκτηση: 7/11/2019

Hone, K.E., & Murphy, Y. (2016). Education Diplomacy and The World Education Forum: The Road toward achieving Education for all 2030. In Chr. Chen et al. (2016). Beyond Leadership: The why, what, who and how of Education Diplomacy, *Early Educators*, 19-25

Hong, N.Y. (2014). EU-China Education Diplomacy: An Effective Soft Power Strategy? In A. Bislev (2017). Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool, *Journal of Current Chinese Affairs* 46 (2), 81–109

Jervis, R. (1970). The logic of images in international relations. In J. Wang (2006) Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited, *Public Relations Review*, 32(2), 91–96

Jones, W. J. (2009). European Union Soft Power: Cultural Diplomacy & Higher Education in Southeast Asia, *Silpakorn University International Journal* (9-10), 41-70

Kim, J. (2015). Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program, *Public Relations Review*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.pubrev.2015.09.008>

Kluver, R. (2014). Introduction: The Confucius Institute as a Communicative Phenomenon. In F. Hartig (2024) New Public Diplomacy Meets Old Public Diplomacy – the Case of China and Its Confucius Institutes, *New Global Studies* 8(3):333

Kroenig, M. et al. (2010). Taking Soft Power Seriously, *Comparative Strategy*, 29: 5, 412- 431, DOI: 10.1080/01495933.2010.520986

Lee, J.T. (2015). Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia, *Comparative Education*, DOI: 10.1080/03050068.2015.1037551

Lukes, S. (2007). Power and the Battle for Hearts and Minds. On the Bluntness of Soft Power. In F. Berenskoetter and M.J. Williams (eds.), *Power in World Politics*, New York: Routledge, 83-97

Malone G.D. (1988), Organizing the Nation's Public Diplomacy. In M. Ryniejska – Kiełdanowicz, (2009). Cultural Diplomacy as a Form of International Communication, *Institute for Public Relations BledCom Special Prize*, Finalist Paper.

Mattern, J. B. (2005). Why 'Soft Power' Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium: Journal of International Studies* 3, 583-612

McClory, J. (2016), The Soft Power 30 Report, Portland Communications, In A. Bislev (2017), Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool, *Journal of Current Chinese Affairs* 46 (2), 81–109

Melissen, J. (2005). *The new public diplomacy: soft power in international relations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mercer, J. (1996). *Reputation and international politics*. In J. Wang (2006) Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited, *Public Relations Review*, 32(2), 91–96

Mikhail, Ph. F. (2018). Power Imbalances and Education Diplomacy, *Childhood Education*, 94:3, 16-19. DOI: 10.1080/00094056.2018.1475689. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/00094056.2018.1475689>. Τελευταία ανάκτηση: 7/12/2019.

Ministry of Education of China, (2016). Directive on How to Further Strengthen Patriotic Education in the Educational System from the Party Committee of the Central Ministry of Education. In A. Bislev (2017), Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool, *Journal of Current Chinese Affairs* 46 (2), p. 82

Mulcahy, K. V. (1999). Cultural Diplomacy and the Exchange Programs: 1938–1978. In J. T. Lee, Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia, *Comparative Education*

Murphy, Y. (2018). Education Diplomacy: The Two Sides of Innovation, *Childhood Education*, 94:3, 3-3, DOI: 10.1080/00094056.2018.1475742. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/00094056.2018.1475742>. Τελευταία ανάκτηση: 7/11/2019

Nye, J.S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.

Nye, J.S. (2005) Soft Power and Higher Education, Forum for the Future of Higher Education, *Educause*. Διαθέσιμο στο: <http://www.educause.edu/ir/library/pdf/FFP0502S.pdf>. Τελευταία ανάκτηση: 9/12/2019

Nye, J.S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 94-109, DOI: 10.1177/0002716207311699

Özkan, A. (2015). Strategic practices of public diplomacy policies in educational field and Turkey's potential for cultural diplomacy, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 176, 35- 43

Peterson, Mc. P. (2014). Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape, *International Higher Education* (75), 2-3

Richmond, Y. (2003). *Cultural Exchange and the Cold War: Raising the Iron Curtain*. In J. T. Lee, Soft power and cultural diplomacy: emerging education hubs in Asia, *Comparative Education*

Roathman, S. B. (2011). Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?, *Journal of Political Power*, 4:1, 49-64, DOI: [10.1080/2158379X.2011.556346](https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.556346)

Roselle, L. et al. (2014). Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, War & Conflict* 7(1), 70 –84. DOI: 10.1177/1750635213516696

Ryniejska-Kiełdanowicz, M. (2009). Cultural Diplomacy as a Form of International Communication, *Institute for Public Relations Bled Com Special Prize*, Finalist Paper.

Sevin, H. E. (2010). From visitors to cultural ambassadors: public diplomacy and scholar exchange programs. In J. Kim, (2015). Public relations and public diplomacy in cultural and educational exchange programs: A coorientational approach to the Humphrey Program, *Public Relations Review*.

Trilokekar, R. D. (2010). International education as soft power? The contributions and challenges of Canadian foreign policy to the internationalization of higher education, *High Educ* 59:131–147. DOI 10.1007/s10734-009-9240-y

UNESCO, (1952a). Universal Copyright Convention, with Appendix Declaration relating to Articles XVII and Resolution concerning Article XI. Διαθέσιμο στο: http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=15381&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Τελευταία ανάκτηση: 6/9/2019

UNESCO, (1954a). Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention. Διαθέσιμο στο: http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13637&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Τελευταία ανάκτηση: 6/9/2019

UNESCO, (1970). Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property. Διαθέσιμο στο: http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Τελευταία ανάκτηση: 6/9/2019

UNESCO, (1972). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage. Διαθέσιμο στο: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>. Τελευταία ανάκτηση: 9/12/2019

UNESCO, 2001(a). Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. Διαθέσιμο στο: http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13520&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Τελευταία ανάκτηση: 7/9/ 2019

UNESCO, 2001(b). Universal Declaration on Cultural Diversity. Διαθέσιμο στο: http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13520&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Τελευταία ανάκτηση: 6/9/2019

UNESCO, 2003. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Διαθέσιμο στο: <http://portal.unesco.org/en/ev.php>

ανάκτηση: 9/12/2019

UNESCO, 2005. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. Διαθέσιμο στο:

<https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/passeport-convention2005-web2.pdf>.

Τελευταία ανάκτηση: 9/12/2019

U.S Department of State, (2005). *Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy*, Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy.

Wang, J. (2006). Managing national reputation and international relations in the global era: Public diplomacy revisited, *Public Relations Review*, 32(2), 91–96, DOI:10.1016/j.pubrev.2005.12.001

Wang, Y. (2008). Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power. In A. Bislev (2017). Student-to-Student Diplomacy: Chinese International Students as a Soft-Power Tool, *Journal of Current Chinese Affairs* 46 (2), 81–109

Welch, D. (1999). Powers of Persuasion, *History Today* (49), 24-26

White, L. C. (2012). Brands and national image: An exploration of inverse country-of-origin effect, *Place Branding and Public Diplomacy* (8), 110 – 118. DOI: 10.1057/pb.2012.6

Wilson, E. J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 110-124, DOI: 10.1177/0002716207312618

Wojciuk, A. et al. (2015). Education as a source and tool of soft power in international relations, *European Political Science* (14), 298- 317

Yang, R. (2010). Soft power and higher education: an examination of China's Confucius Institutes, *Globalisation, Societies and Education*, 8:2, 235-245, DOI: 10.1080/14767721003779746

Ηλεκτρονικές Πηγές που σχετίζονται με την ξένη και διεθνή πολιτιστική και εκπαιδευτική διπλωματία

Γαλλία

Επίσημη ιστοσελίδα του Γαλλικού Υπουργείου Εξωτερικών:

<<http://www.diplomatie.gouv.fr/>>- Insitut Fancaise:

<https://www.pro.institutfrancais.com/fr>

Γαλλικό Πρόγραμμα Eiffel: <https://www.u-bordeaux.com/Education/Admissions/Grant-programs/Eiffel-Excellence-Scholarship>

Γαλλικό Πρόγραμμα Major: <https://french.yale.edu/academics/undergraduate-program/major-french>

Radio France Internationale : <http://www.rfi.fr/>

Βρετανία

Βρετανικό Συμβούλιο: <https://www.britishcouncil.org/>

Βρετανικό Γραφείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας:

<https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-office>

BBC World Service: <https://www.bbc.co.uk/worldserviceradio>

Γερμανία

Ινστιτούτο Goethe: <https://www.goethe.de/en/index.html>

DAAD: <https://www.daad.de/en/>

Deutsche Welle: <https://www.dw.com/en/about-dw/profile/s-30688>

Ισπανία

Ινστιτούτο Cervantes: https://www.esmadrid.com/en/tourist-information/instituto-cervantes?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

Ίδρυμα Καρολίνα: <https://www.fundacioncarolina.es/la-fundacion/mision-y-valores/>

Προγράμματα και Υποτροφίες στη Λατινική Αμερική:
https://intercooconnecta.aecid.es/Documents/Memoria_Culturales.pdf

E.E

Πρόγραμμα Erasmus: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

Πρόγραμμα Jean Monnet: https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus/actions/jean-monnet_en

Πρόγραμμα Kaleidoscope (1996-1999): <https://cordis.europa.eu/programme/rcn/663/en>

Πρόγραμμα Ariane (1997-1999): <https://cordis.europa.eu/programme/rcn/662/en>

Πρόγραμμα Raphael (1997-2000): <https://cordis.europa.eu/article/rcn/9322/en>

Πρόγραμμα Πολιτισμός 2000 (2000-2006), Πρόγραμμα Πολιτισμός (Culture) (2007-2013) : <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/preivous-programme/culture>

Πρόγραμμα “Δημιουργική Ευρώπη” (“Creative Europe”)⁴⁸⁰ (2014-2020):
<https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες (European Capitals of Culture) (1985 έως και σήμερα) : https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

Σήμα Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς (European Heritage Label) (2011 έως και σήμερα) : https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/european-heritage-label_en

Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς (European Heritage Days)⁴⁸¹ (1991 έως και σήμερα σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης):

<http://www.europeanheritagedays.com/Home.aspx>

Βραβεία Μουσικής: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/border-breakers_en

Βραβεία Λογοτεχνίας: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/literature-prize_en

Βραβεία Κινηματογράφου: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-prize_en

Βραβεία Πολιτιστικής κληρονομιάς και Αρχιτεκτονικής: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/architecture-prize_en

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Erasmus+: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

Στρατηγικές

Στρατηγικές Ένωσης- αρχές (2016): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0029&from=EN>

Σχέδιο Εργασίας για τον Πολιτισμό (Work Plan for Culture) (2018): https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework_en & <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13948-2018-INIT/en/pdf#http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13948-2018-INIT/en/pdf>

Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τον πολιτισμό (2007): [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2007\)0242_/com_com\(2007\)0242_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2007)0242_/com_com(2007)0242_el.pdf)

Τουρκία

Τουρκική Ένωση Ραδιοτηλεόρασης (TRT): <https://www.trtworld.com/about>

Ίδρυμα Yunus Emre: <https://www.yee.org.tr/en>

Ινστιτούτο Yunus Emre: <https://www.yee.org.tr/en/corporate/yunus-emre-institute>

Κέντρα Yunus Emre: <https://www.yee.org.tr/en/corporate/yunus-emre-institute>

Κίνα

Πρακτορείο Ειδήσεων Xinhua: <http://www.xinhuanet.com/english/home.htm>

Η.Π.Α

Πρόγραμμα Fulbright: <https://www.cies.org/>

Πρόγραμμα Διεθνών Επισκεπτών: <https://exchanges.state.gov/non-us/program/international-visitor-leadership-program-ivlp>

Φορείς Ελληνικής Πολιτιστικής Διπλωματίας

Υπουργείο Εξωτερικών: <https://www.mfa.gr/>

Υπουργείο Εξωτερικών (Ειδικά θέματα εξωτερικής πολιτικής/ Πολιτιστική Διπλωματία): <https://www.mfa.gr/eidika-themata-exoterikis-politikis/politistike-diplomatia/>

Δίκτυο GRECT: <http://www.grect.com/>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού:

<https://www.culture.gr/el/SitePages/default.aspx>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (Ιστορικά στοιχεία):

https://www.culture.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf

Εποπτευόμενοι φορείς και Οργανισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού:

<https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/supervised.aspx> και

<https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/organizations.aspx>

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων: <https://www.minedu.gov.gr/>

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (οργανόγραμμα):

<https://www.minedu.gov.gr/to-ypourgeio/organogramma-2018>

Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ): <http://www.sae.gr/>

Ειδική Μόνιμη Επιτροπή για τον Ελληνισμό της Διασποράς:

<https://www.hellenicparliament.gr/Diethneis-Drastiriotites/Diethnes-Perivallon/Ellinismos-tis-Diasporas/Epitropi-Apodimou-Ellinismou/>

Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού (Ε.Ι.Π): <https://hfc-worldwide.org/athens/>

Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού (Ε.Ι.Π) (Δραστηριότητες):

<https://www.culture.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=1398>

European Union of National Institutes for Culture (EUNIC):

<https://www.eunicglobal.eu/>

Anna Lindh Foundation: <https://www.alfhellas.gr/en>

Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ): www.SNF.org

Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) <https://www.snfcc.org/>

Ελληνικό Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας (Ε.Ι.Π.Δ):

<https://www.helleniculturaldiplomacy.com/>

Ελληνικό Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας (Ε.Ι.Π.Δ) (Στόχος):

<https://www.helleniculturaldiplomacy.com/%ce%b5%ce%b9%cf%80%ce%b4/%ce%bf%ce%b9-%cf%83%cf%84%cf%8c%cf%87%ce%bf%ce%b9/>

Ελληνικό Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας (Ε.Ι.Π.Δ) (Δραστηριότητες):

<https://www.helleniculturaldiplomacy.com/%ce%b5%ce%b9%cf%80%ce%b4/%ce%b4%cf%81%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b7%cf%81%ce%b9%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b5%cf%82/>

Οικουμενικό Πατριαρχείο: <https://www.ec-patr.org/default.php?lang=gr>

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: <http://www.fhw.gr/fhw/>

Μουσείο της Ακρόπολης: <https://www.theacropolismuseum.gr/>

Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας:

<https://www.mfa.gr/epopteuomenoi-organismoi/foreis-entos-dimosiou-tomea/elliniko-institouto-vizantinon-kai-metavizantinon-spoudon-venetias.html>

Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών: [https://www.mfa.gr/epopteuomenoi-](https://www.mfa.gr/epopteuomenoi-organismoi/foreis-entos-dimosiou-tomea/elliniko-kentro-europaikon-meleton.html)

[organismoi/foreis-entos-dimosiou-tomea/elliniko-kentro-europaikon-meleton.html](https://www.mfa.gr/epopteuomenoi-organismoi/foreis-entos-dimosiou-tomea/elliniko-kentro-europaikon-meleton.html)

Ελληνική Γαστρονομική Πρωτοβουλία «kerasma»:

<http://www.icookgreek.com/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82/item/kerasma>

Έργο «Παιδεία Ομογενών»:

http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=224&Itemid=480&lang=el

Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος: <https://www.ihu.edu.gr/>

Ιστοχόροι Σχολείων, Ιδρυμάτων και συνεργαζόμενων Πανεπιστημίων στη Λατινική Αμερική

Universidad de Buenos Aires (UBA) <http://www.uba.ar/>

Universidad Nacional de Córdoba (UNC) <https://www.unc.edu.ar>

Universidade de São Paulo (USP) <https://www5.usp.br/>

Universidade Estadual Paulista – campus de Araracuara (UNESP) <https://www2.fcfar.unesp.br/>

Universidade de Brasília (UnB) <https://www.unb.br/>

Universidade do Estado do Rio de Janeiro (UERJ) <https://www.uerj.br/>

Pontificia Universidade Católica (PUC) <http://www.puc-rio.br/index.html>

Universidade Federal de Bahia (UFBA) <https://www.ufba.br>

Universidad Central de Venezuela (UCV) <http://www.ucv.ve>

Universidad Católica Andrés Bello (UCAB) <https://www.ucab.edu.ve/>

Universidad Nacional Mayor de San Marcos (UNMSM) <http://www.unmsm.edu.pe/>

Pontificia Universidad Católica del Perú (PUCP) <https://www.pucp.edu.pe/>

To Ίδρυμα «Gabriel y Mary Mustakis» <http://www.fundacionmustakis.org>

Pontificia Universidad Católica de Chile (UC) <https://www.uc.cl>

Universidad de Chile (UC) <http://www.uchile.cl>

Universidad Metropolitana de Ciencias de la Educación (UMCE) <http://www.umce.cl>

Universidad Adolfo Ibáñez (UAI) <https://www.uai.cl>

Universidad Playa Ancha de Valparaíso (UPLA) <https://www.upla.cl/portada/>

Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου» <http://www.fundacionmariatsakos.org/la-fundacion-gr.html>

Universidad de Montevideo (UM) <https://www.um.edu.uy>

Universidad Católica del Uruguay (UCU) <https://ucu.edu.uy/es>

«Instituto Atenea» <http://www.institutoatenea.edu.pa/index.php>

Universidad Católica Santa Maria la Antigua (USMA) www.usma.ac.pa

Universidad del Claustro de Sor Juana (UCSJ) <http://www.ucsj.edu.mx>

Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM) <https://www.unam.mx>

Católica Lumen Gentium <https://www.unicatolica.edu.co>

Ηλεκτρονικές Πηγές Έρευνας για τη Λατινική Αμερική

Επίσημη Ιστοσελίδα Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης Λατινικής Αμερικής:

http://latinamerica.world.sch.gr/?page_id=2

Συντονιστικό Γραφείο Εκπαίδευσης της Νέας Υόρκης: <http://www.gr-edu.org/>

Σχολείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Μπουένος Άιρες:

<https://www.greekelearning.com/argentina.html> & http://dide.flo.sch.gr/site/wp-content/uploads/2018/05/2018_%CE%94%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CF%8C%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%823.pdf

Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου «Η Ελληνική γλώσσα στη Λατινική Αμερική»

Montevideo, 16-18 Οκτωβρίου 2009 (από την επίσημη ιστοσελίδα του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης της Λατινικής Αμερικής)

Ομιλίες:

- Γιαννακού Αρετούσα, εκπαιδευτικός αποσπασμένη στο Σαντιάγο, Χιλή [[.pdf 55KB](#)]
- Γοδεβένος Δημήτρης, εκπαιδευτικός αποσπασμένος στο Μοντεβιδέο, Ουρουγουάη [[.pdf 72KB](#)]

- Καρλαύτη Θέκλη, εκπαιδευτικός αποσπασμένη στη Λίμα, Περού [[.pdf 42KB](#)]
- Κουτρώτσιος Χρήστος, εκπαιδευτικός αποσπασμένος στη Βαλένσια, Βενεζουέλα [[.pdf 43KB](#)]
- Κολιούση Λαμπρίνα, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο UNAM του Μεξικού [[.pdf 342KB](#)]
- Μανώλογλου Μιχάλης, εκπαιδευτικός αποσπασμένος στο Ρίο ντε Ζανέιρο, Βραζιλία [[.pdf 65KB](#)]
- Μοράλες Μαρία Χριστίνα, διευθύντρια Instituto Hel?nico BsAs στο Μπουένος Άιρες, Αργεντινή
- Μπαρούφη Μερσίνη, διευθύντρια Ateniense στο Σάο Πάολο, Βραζιλία
- Μπρινιόνε Τζέρι, διδάσκων Universidad de BsAs, Μπουένος Άιρες, Αργεντινή [[.pdf 58KB](#)]
- Νικολαΐδης Νικηφόρος, Πρόεδρος Σ.Α.Ε. Λατινικής Αμερικής [[.pdf 187KB](#)]
- Ντιτιγιέρ Καστίγιο Μιγκέλ, λογοτέχνης, μεταφραστής και καθηγητής στο Universidad de Chile, Σαντιάγο, Χιλή
- Παπαδοδήμα Μπέτυ, πανεπιστημιακή ερευνήτρια στο Universidad de BsAs [[.pdf 31KB](#)] και [[.pdf 11.6MB](#)]
- Πουλιανίτης Κοσμάς, εκπαιδευτικός αποσπασμένος στη Βιτόρια, Βραζιλία. Ομιλία [[.pdf 57KB](#)] και [βίντεο από την δουλειά του στη Βιτόρια της Βραζιλίας](#)
- Ραβάνης Κωνσταντίνος, Αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Πατρών [[.pdf 103KB](#)]
- Ριτάκο Μάριο, καθηγητής Universidad Nacional del Sur [[.pdf 50KB](#)]
- Ρουσάλης Σάββας, εκπαιδευτικός αποσπασμένος στο Μπουένος Άιρες, Αργεντινή [[.pdf 204KB](#)]
- Φιγκαρόλα Γκουστάβο και Οτσοβιέτ Σοράγια, Μοντεβιδέο, Ουρουγουάη [[.pdf 143KB](#)]

Συμπεράσματα:

Συμπεράσματα του Συνεδρίου [[.pdf 123KB](#)]

Υπουργείο Εξωτερικών (Μορφωτικές, Πολιτιστικές Σχέσεις και Απόδημος Ελληνισμός):

<https://www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados.html>

Χώρες δράσης και εκπαιδευτικοί περιοχής ευθύνης της Λατινικής Αμερικής (έως το 2016):

http://latinamerica.world.sch.gr/?page_id=14

Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (2015)- (σχετικά με το που διδάσκονται τα αρχαία ελληνικά στον κόσμο:

https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/188906_se-poiēs-hores-toy-kosmoy-didaskontai-ta-arhaia-ellinika

Ιστοσελίδες ομογένειας:

www.pontos-news.gr

www.elines.com

www.panhellenicpost.com

www.greekelearning.com/argentina.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Έκθεση Τέως Συντονιστή Εκπαίδευσης Λατινικής Αμερικής προς το Υπουργείο Παιδείας Ελλάδας (2013)- Επικαιροποιημένο ως το 2016

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

1. ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

- ΜΠΟΥΕΝΟΣ ΑΪΡΕΣ (πρωτεύουσα, 13.000.000 κάτοικοι)

Στην πρωτεύουσα της Αργεντινής λειτουργούν δύο σχολεία: Το Νηπιαγωγείο – Δημοτικό (ιδιοκτησία της Ελληνικής Κεντρικής Κοινότητας) και το Δευτεροβάθμιο ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Α΄ (Γυμνάσιο – Λύκειο), ιδιοκτησία της Ιεράς Μητροπόλεως Νοτίου Αμερικής.

Επίσης από τον Απρίλιο 2010 λειτουργεί και η FUNDACIÓN HELÉNICA, το πρώτο ελληνικό πολιτιστικό ίδρυμα, το οποίο διευθύνεται εκπαιδευτικά από το Γραφείο μας.

Το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό λειτουργούν σε πενθήμερη βάση με το αργεντινό ωρολόγιο πρόγραμμα, ενώ το απόγευμα διδάσκονται: Ελληνική γλώσσα, Ιστορία, μουσική και χορός από τους αποσπασμένους μας εκπαιδευτικούς.

Στην πρωινή βάρδια του ολοήμερου σχολείου ακολουθείται το ωρολόγιο πρόγραμμα του αργεντινού Υπουργείου Παιδείας.

Στην απογευματινή βάρδια, στη διάρκεια της οποίας τα μαθήματα διδάσκονται στην ελληνική, απασχολούνται μια (1) νηπιαγωγός και τρεις (3) δάσκαλοι αποσπασμένοι εξ Ελλάδος, σε πενθήμερη βάση.

Τα μαθήματα γίνονται από Δευτέρα έως και Παρασκευή από τις 13.30 έως τις 16.30, τέσσερις διδακτικές ώρες ημερησίως.

- ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ-Ι

Την ελληνική γλώσσα διδάσκουν δυο (2) αποσπασμένοι φιλόλογοι. Υπάρχουν οκτώ τμήματα. Δύο ώρες ελληνικά την εβδομάδα για κάθε τμήμα. Από το 2009 η ελληνική διδάσκεται με βάση τα γνωστικά επίπεδα των μαθητών μετά από κατατακτήρια εξέταση.

• *FUNDACIÓN HELÉNICA en Argentina*

Στο πολιτιστικό αυτό ίδρυμα διδάσκονται τα εξής μαθήματα:

α) Ελληνική γλώσσα. 6 επίπεδα. Υπάρχουν τμήματα κανονικά και ταχύρρυθμα. Οι ημέρες διδασκαλίας είναι από Δευτέρα μέχρι και Παρασκευή. Το εγχείρημα αυτό χαρακτηρίζεται απόλυτα επιτυχημένο τόσο από τον αριθμό των εγγεγραμμένων σπουδαστών όσο και από την ποιότητα διδασκαλίας. Διδάσκουν 5 εκπαιδευτικοί αποσπασμένοι εξ Ελλάδος.

β) Παραδοσιακοί χοροί. Μεγάλη απήχηση παρουσιάζουν τα 3 τμήματα παραδοσιακών χορών, στα οποία διδάσκει τις ημέρες Δευτέρα, Τρίτη και Τετάρτη η εκπαιδευτικός ΠΕ 60.

γ) Θέατρο. 1 τμήμα

δ) Ελληνική κουζίνα. 1 τμήμα

Για την τρέχουσα ακαδημαϊκή χρονιά πραγματοποιούνται και άλλες δραστηριότητες στο πολιτιστικό αυτό Ίδρυμα, όπως σειρά διαλέξεων, κινηματογραφική λέσχη, ελληνική παραδοσιακή και λαϊκή μουσική (για το οποίο τμήμα προτείναμε την απόσπαση μουσικού με ανάλογες γνώσεις).

Το Ίδρυμα τελεί υπό την αιγίδα της Ελληνικής Πρεσβείας στο Μπουένος Άιρες και του πρώην Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού της Ελλάδας.

Άποψη όλων είναι ότι αξίζει τον κόπο το μη κερδοσκοπικό αυτό Ίδρυμα να στηριχθεί πανταχόθεν. Σκοπός του είναι η προβολή και διάδοση του ελληνικού πολιτισμού, με οργάνωση, συνέπεια και επαγγελματισμό. Για το τρέχον ακαδημαϊκό έτος προχωρήσαμε στη σύναψη σημαντικής συνεργασίας με το CUI (πανεπιστημιακό κέντρο γλωσσών του Μπουένος Άιρες).

Η φιλόδοξη αυτή προσπάθεια, που καλύπτει ένα εμφανές διδακτικό και πολιτιστικό κενό, αποτελεί το πρώτο ελληνικό πολιτιστικό κέντρο στη Λατινική Αμερική υπό την επίβλεψη του Γραφείου μας. Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος αυτού είναι ο εκάστοτε Πρέσβης και μέλη του είναι επιφανείς ομογενειακοί παράγοντες. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα και η οργάνωση της διδασκαλίας του βρίσκονται υπό την εποπτεία του Γραφείου Συντονιστού Εκπαίδευσης.

Στο χώρο της Ελληνικής Κοινότητας λειτουργεί εδώ και 10 χρόνια εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας, με πολύ καλά μέχρι τώρα αποτελέσματα. Οι εξετάσεις πραγματοποιούνται υπό την εποπτεία του Fundación Helénica en Argentina.

- *UBA (Πανεπιστήμιο του Μπουένος Άιρες)*

Στο μεγαλύτερο Πανεπιστήμιο της χώρας και στη Φιλοσοφική του σχολή λειτουργούν τμήματα νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας με παράλληλη ελεύθερη έδρα νεοελληνικών σπουδών.

- *ΚΟΡΔΟΒΑ (2.000.000 κάτοικοι)*

Στην πόλη της Κόρδοβας (710 χλμ από το Μπουένος Άιρες), και στην πολύ καλά οργανωμένη Ελληνική Κοινότητα, ο εκεί αποσπασμένος εκπαιδευτικός μας διδάσκει την Ελληνική γλώσσα σε παιδιά και ενήλικες σε 5-ήμερη βάση. Υπάρχει η σκέψη δημιουργίας και στη Κόρδοβα Πολιτιστικού Ιδρύματος, που θα αποτελέσει παράρτημα της FUNDACIÓN HELÉNICA en Argentina. Σχετικά με αυτό το θέμα συζητήσαμε με την Ελληνική Κοινότητα κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μας στην πόλη.

Επίσης γίνονται μαθήματα παραδοσιακών χορών, θεάτρου και κουζίνας.

Στο Εθνικό Πανεπιστήμιο της Κόρδοβα υπάρχει μεγάλος αριθμός φοιτητών που επιθυμούν να μάθουν ελληνικά, κενό το οποίο ήδη καλυφθηκε από το τρέχον έτος από τον αποσπασθέντα φιλόλογο. Σχετικά το Γραφείο Συντονιστού συναντήθηκε με την πρυτανεία του Πανεπιστημίου και υπέγραψε συμφωνία συνεργασίας.

- *ΡΟΣΑΡΙΟ (2.000.000 κάτοικοι)*

Στην πόλη του Ροσάριο (306 χλμ από το Μπουένος Άιρες), Έλληνας εκπαιδευτικός διδάσκει στο σχολείο μητρικής γλώσσας. Απασχολείται 5 ημέρες εβδομαδιαίως.

Τέσσερις ώρες εβδομαδιαίως διδάσκει εθελοντικά ομογενής εκπαιδευτικός.

Επίσης γίνονται μαθήματα θεάτρου, χορών και κουζίνας.

Υπάρχει αίτημα και δυνατότητα παρουσίας μας και σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της πόλης, άλλα προς το παρόν με το υπάρχον εκπαιδευτικό προσωπικό, δεν καθίσταται δυνατόν.

Επίσης ο εκπαιδευτικός μας επισκέπτεται περιοδικά και τη γειτονική κοινότητα της πόλης του Παρανά (190 χλμ από το Ροσάριο).

- *ΜΠΑΝΦΙΑΝΤ (προάστιο του Μπουένος Άιρες)*

Στην πολυάριθμη και άριστα οργανωμένη ελληνική κοινότητα ΣΩΚΡΑΤΗΣ Έλληνας εκπαιδευτικός διδάσκει ελληνική γλώσσα, χορούς και θέατρο.

Απασχολείται 4 ημέρες την εβδομάδα (Τρίτη, Τετάρτη, Παρασκευή και Σάββατο)

Υπάρχει πρόταση η Κοινότητα του Σωκράτη να γίνει παράρτημα της FUNDACIÓN HELÉNICA en Argentina.

- ΧΟΥΧΟΥΙ (600.000 κάτοικοι)

Στην πρωτεύουσα της επαρχίας του Χουχούι, Σαν Σαλβαδόρ, με πρωτοβουλία του Γραφείου μας, εξωτερική συνεργάτης εγκαταστάθηκε από τον Απρίλιο του 2010 στην πόλη του Σαν Σαλβαδόρ, όπου διδάσκει στην εκεί ελληνική κοινότητα και στο ελληνικής ιδιοκτησίας εκπαιδευτήριο Χοσέ Ερνάντες. Τα αποτελέσματα είναι λίαν ενθαρρυντικά. Παραδίδονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας.

Αίτηση υπάρχει και από το Εθνικό Πανεπιστήμιο της πόλης, το οποίο μας πρότεινε συνεργασία σε πολλαπλά επίπεδα.

Στο Μπουένος Άιρες λειτουργεί και το υιοθετημένο από την Πρεσβεία μας σχολείο ESCUELA GRECIA, το οποίο έχει κάνει πρόταση για μαθήματα ελληνικής και παραδοσιακών χορών. Έχουμε εφοδιάσει το συγκεκριμένο ίδρυμα με διδακτικό υλικό.

Γενικές παρατηρήσεις για την Αργεντινή

Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας. Γενικότερα επικρατεί φιλελληνικό κλίμα με ολοένα αυξημένες ανάγκες σε διδακτικό προσωπικό. Επιδιώκουμε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς με στόχο την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του έμψυχου δυναμικού.

2. ΒΡΑΖΙΛΙΑ

- ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ (SÃO PAULO, 24.000.000 κάτοικοι)

- ΑΤΕΝΙΕΝΣΕ

Λειτουργεί το ολόημερο σχολείο Ελληνικής Κοινότητας υπό την ονομασία «ΑΤΕΝΙΕΝΣΕ», όπου διδάσκουν οι δύο (2) αποσπασμένοι μας εκπαιδευτικοί. Η προσπάθεια που γίνεται είναι αξιόλογη τόσο από τη Διεύθυνση του σχολείου όσο και από τους εκπαιδευτικούς μας, παρά το υψηλό κόστος ζωής, το οποίο καθιστά αδύνατη έως και την κάλυψη των βασικών αναγκών. Από το 2010 υπάρχει νέα οργάνωση της διδασκαλίας με τη δημιουργία επιπέδων και με αποτελέσματα ήδη πολύ ικανοποιητικά. Στο ίδρυμα αυτό λειτουργούν από Δευτέρα έως και Παρασκευή:

Νηπιαγωγείο, Δημοτικό και Γυμνάσιο

Το Σάββατο λειτουργεί στην ελληνική Κοινότητα του Σάο Πάολο σχολείο μητρικής γλώσσας με παιδιά και ενήλικες.

Επίσης από τους εκπαιδευτικούς μας παραδίδονται μαθήματα θεάτρου και παραδοσιακών χορών.

- *USP (Εθνικό Πανεπιστήμιο του Αγίου Παύλου)*

Τμήμα Ελληνικής λειτουργεί και στο Κρατικό Πανεπιστήμιο της πόλης (USP), ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα πανεπιστήμια της Λατινικής Αμερικής. Δυστυχώς για το τρέχον ακαδημαϊκό έτος ελλείπει φιλόλογος, καλύπτουμε τις διδακτικές ανάγκες με τον αποσπασμένο δάσκαλο.

Επίσης στο πανεπιστήμιο λειτουργεί ελληνική κινηματογραφική λέσχη και σειρά διαλέξεων.

Μαθήματα επίσης ελληνικής γίνονται και στο Πολιτιστικό Κέντρο «Καβάφης».

- ΜΠΡΑΖΙΛΙΑ (πρωτεύουσα, 3.000.000 κάτοικοι)

Στην πολύ καλά οργανωμένη κοινότητα της πρωτεύουσας της Βραζιλίας διδάσκεται η ελληνική γλώσσα σε πενθήμερη βάση καθώς και στοιχεία ελληνικού πολιτισμού.

Αίτημα υπάρχει και από την κοινότητα της πόλης της Γκοιάνια και εξετάζεται η πιθανότητα να πηγαίνει εκπαιδευτικός μας μια φορά την εβδομάδα.

- ΡΙΟ ΔΕ ΖΑΝΕΪΡΟ (RIO DE JANEIRO, 8.000.000 κάτοικοι)

- *Πανεπιστήμιο του κρατιδίου του Ρίο*

- Τρία τμήματα αρχαρίων, τις ημέρες Τρίτη, Τετάρτη και Πέμπτη από 14.00-17.30

- Ένα τμήμα προχωρημένων, κάθε Παρασκευή 14.00-17.30

- Ένα τμήμα ελεύθερης προσέλευσης, με αντικείμενο την "Ελληνική Ιστορία και τον Πολιτισμό" κάθε Παρασκευή 16.30-20.00

- Τμήμα θεατρολογίας.

- Τμήμα βιβλικών μεταφράσεων: Εργαστήρι στο οποίο συνεργάζεται ομάδα βραζιλιανών φοιτητών και καθηγητών.

Το ανωτέρω πρόγραμμα είναι αυτό το οποίο είχε δημιουργήσει ο αποσπασμένος επί 9ετία φιλόλογος.

Στο Ρίο δε Ζανέιρο λειτουργεί εδώ και 6 χρόνια το μοναδικό σε ολόκληρη τη χώρα εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας. Φέτος δε λειτούργησε λόγω απουσίας αποσπασμένων εκπαιδευτικών. Θεωρούμε ότι πρόκειται για ένα σημαντικό κενό στην πόλη που θα φιλοξενήσει τόσο το Μουντιάλ ποδοσφαίρου το 2014 όσο και τους Ολυμπιακούς αγώνες το 2016.

Απόσταση του Ρίο από τη Μπραζίλια: 1174 χλμ

- ΒΙΤΟΡΙΑ (VITORIA, 1.500.000 κάτοικοι)

Ο Έλληνας εκπαιδευτικός παραδίδει μαθήματα ελληνικής γλώσσας και στοιχεία ελληνικού πολιτισμού έξι ημέρες την εβδομάδα στην πολύ καλά οργανωμένη Ελληνική Κοινότητα της πόλης με θεαματικά αποτελέσματα.

Πρόταση υπάρχει και από το Εθνικό Πανεπιστήμιο της πόλης.

Απόσταση της Βιτόρια από το Ρίο: 521 χλμ

Γενικές παρατηρήσεις για τη Βραζιλία

Μια χώρα με έκδηλο ενδιαφέρον για την Ελληνική Ιστορία και Πολιτισμό, όπου οι διδακτικές ανάγκες είναι μεγάλες, όχι μόνο στις προαναφερθείσες περιοχές αλλά επίσης και σε άλλες πόλεις.

Ενδιαφέρον για την ελληνική έχουν δείξει οι κάτωθι ελληνικές κοινότητες:

Πόρτο Αλέγρε, Κουριτίμπα, Φλοριανόπολις, Μπέλο Οριζόντε, Γκοιάνια, Σαλβαδόρ ντα Μπαΐα, Ρεσίφε, Σάντος. Στις περιοχές αυτές προτάσεις έχουμε και από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Πέραν των ομογενών το ενδιαφέρον των Βραζιλιανών είναι τεράστιο και θεωρούμε επιβεβλημένη την παρουσία μας με μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευτικών και πιο οργανωμένο τρόπο διδασκαλίας της ελληνικής, προσαρμοσμένης στα δεδομένα και ιδιαίτερες απαιτήσεις της χώρας .

Η Βραζιλία είναι η μεγαλύτερη σε πληθυσμό (220 εκ. κάτοικοι) και οικονομική ανάπτυξη χώρα της Ηπείρου μας και χρήζει ιδιαίτερας προσοχής. Οι αποστάσεις είναι τεράστιες. Το κόστος ζωής όμως είναι πολύ υψηλό και ο βαθμός επικινδυνότητας μεγάλος. Παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί μας έχουν εξαιρετική παρουσία, το οικονομικό πρόβλημα, λόγω παραμονής τους χωρίς επιμίσθιο, έχει δημιουργήσει σοβαρότατα προβλήματα.

3. ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ

- ΚΑΡΑΚΑΣ (5.000.000 κάτοικοι)

Στην πρωτεύουσα της χώρας παραδίδονται μαθήματα στην Ελληνική Κοινότητα από τον αποσπασμένο εκπαιδευτικό από Τρίτη έως και Κυριακή. Επίσης υπάρχουν τμήματα παραδοσιακών χορών και τμήμα θεάτρου

Εδώ και 2 χρόνια στο Καρακάς λειτουργεί εξεταστικό κέντρο πιστοποίησης ελληνομάθειας με ικανοποιητική προσέλευση και θετικά αποτελέσματα. Σημειώνουμε το πρόβλημα συναλλάγματος που υπάρχει στη χώρα αυτή.

- ΒΑΛΕΝΣΙΑ (2.000.000 κάτοικοι)

Παραδίδονται μαθήματα ελληνικών και στοιχεία ελληνικού πολιτισμού στις εγκαταστάσεις της άριστα οργανωμένης Ελληνικής Κοινότητας.

Απόσταση της Βαλένσια από το Καρακάς: 158 χλμ.

- ΜΑΡΑΚΑΙΜΠΟ (4.000.000 κάτοικοι)

Απόσταση από Καρακάς: 706 χλμ.

Γενικές παρατηρήσεις για τη Βενεζουέλα

Είναι γνωστό ότι στη Βενεζουέλα κατοικεί μεγάλος αριθμός ομογενών μας (περί τους 15.000) και το ενδιαφέρον τόσο από τους ντόπιους όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο είναι μεγάλο.

Το πρόβλημα στη χώρα αυτή εντοπίζεται στον υψηλότερο βαθμό εγκληματικότητας που καθιστά τη Βενεζουέλα πρώτη σε ανασφάλεια σε όλη τη Λατινική Αμερική.

4. ΠΕΡΟΥ

- ΛΙΜΑ (10.000.000 κάτοικοι)

Μέχρι και το 2010 παραδίδονταν μαθήματα ελληνικής γλώσσας από την αποσπασμένη εκπαιδευτικό μας, στις εγκαταστάσεις ιδιωτικού σχολείου που ευγενικά μας παραχωρούσε τους χώρους του τέσσερις φορές την εβδομάδα.

Το ενδιαφέρον για τον ελληνικό πολιτισμό είναι τεράστιο με απόδειξη και το αίτημα τριών Πανεπιστημίων για τη διδασκαλία της ελληνικής στους φοιτητές τους.

Δυστυχώς για την τρέχουσα σχολική χρονιά δεν έχει αποσπαστεί εκπαιδευτικός με αποτέλεσμα την απουσία οργανωμένης διδασκαλίας της ελληνικής.

Από την Ελληνική Πρεσβεία έχει υιοθετηθεί το σχολείο GRECIA, στο οποίο με πρωτοβουλία του Γραφείου μας έγινε δωρεά υλικού από τον Ιεραποστολικό Σύλλογο του Βόλου ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ.

Απόσταση της Λίμα από την Μπραζίλια, πλησιέστερη πόλη όπου υπάρχει αποσπασμένος εκπαιδευτικός: 3770 χλμ.

Γενικές παρατηρήσεις για το Περού

Το Περού είναι μια χώρα με μεγάλο ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό. Ανερχόμενη οικονομική και πολιτιστική δύναμη στην περιοχή. Στην επίσκεψή μας στη Λίμα τον Οκτώβριο του 2009 διαπιστώσαμε τα μεγάλα περιθώρια συνεργασιών με 3 τουλάχιστον Πανεπιστήμια, για τα οποία έχουμε κάνει σχετικές εκθέσεις στο Υπουργείο μας. Απόδειξη και η συνάντησή μας με τον Υφυπουργό Παιδείας της χώρας, ο οποίος εκδήλωσε το ενδιαφέρον του για τη διδασκαλία της ελληνικής σε εκπαιδευτήρια μέσης εκπαίδευσης.

Κοινότητες ελληνικές υπάρχουν και εκτός Λίμα.

5. ΧΙΛΗ

- ΣΑΝΤΙΑΓΟ (6.600.000 κάτοικοι)

Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας πραγματοποιείται στην έδρα της Ελληνικής Κοινότητας του Σαντιάγο, από την αποσπασμένη εκπαιδευτικό μας, σε συνεργασία με Χιλιανούς εθελοντές.

Εδώ και 2 χρόνια λειτουργεί εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας με ιδιαίτερη επιτυχία.

Στο Σαντιάγο λειτουργεί εδώ και 3 δεκαετίες, στο Εθνικό Πανεπιστήμιο του Σαντιάγο, η μοναδική σε όλη τη Λατινική Αμερική πανεπιστημιακή έδρα νεοελληνικών και

βυζαντινών σπουδών “Φώτιος Μαλλέρος”, από το διακεκριμένο ελληνιστή, Μιγκέλ Ντιντιέρ Καστίγιο. Από την προηγούμενη ακαδημαϊκή χρονιά η αποσπασμένη μας εκπαιδευτικός συμπληρώνει το ωράριό της εκεί.

- ΑΝΤΟΦΑΓΑΣΤΑ (350.000 κάτοικοι)

Για πρώτη φορά το 2009 αποσπάστηκε εκπαιδευτικός στην ιστορική και πολυπληθή Ελληνική Κοινότητα της Αντοφαγάστα. Τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά και οι προοπτικές λίαν ενθαρρυντικές. Για την τρέχουσα σχολική χρονιά δεν έχει αποσπαστεί εκπαιδευτικός με αποτέλεσμα την απουσία οργανωμένης διδασκαλίας της ελληνικής.

Γενικές παρατηρήσεις για τη Χιλή

Η ζήτηση και οι δυνατότητες προβολής του ελληνικού πολιτισμού στη χώρα είναι πολύ μεγάλες και όχι μόνο στην περιοχή του Σαντιάγο. Υπάρχουν 4 ακόμη απομακρυσμένες ελληνικές κοινότητες, οι οποίες έχουν εκφράσει την επιθυμία να διδαχτούν την ελληνική. Επίσης υπάρχει και ελληνικό πολιτιστικό ίδρυμα στο Σαντιάγο, το οποίο κατ'επανάληψη έχει ζητήσει Έλληνα εκπαιδευτικό. Σημειώνουμε το υψηλότερο κόστος ζωής στη Χιλή, γεγονός το οποίο καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την παραμονή εκπαιδευτικού χωρίς επιμίσθιο.

6. ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΗ

- ΜΟΝΤΕΒΙΔΕΟ (1.500.000 κάτοικοι)

Μαθήματα Ελληνικής παραδίδονται στην Ελληνική Κοινότητα του Μοντεβιδέο από τον αποσπασμένο εκπαιδευτικό μας και περιλαμβάνουν:

Τμήματα αρχαίων – Μέσου και Προχωρημένου επιπέδου. Λειτουργεί 4 ημέρες την εβδομάδα και το πρόγραμμα περιλαμβάνει και στοιχεία Ελληνικής Ιστορίας, μουσικής και χορού, με τη βοήθεια εθελοντών εκπαιδευτικών. Τα 2/3 των μαθητών έχουν ελληνική καταγωγή και το 1/3 είναι Ουρουγουανοί.

Μαθήματα Ελληνικής γλώσσας παραδίδονται και στο μη κερδοσκοπικό Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου» με έντονη πολιτιστική παρουσία στα εκπαιδευτικά δρώμενα της χώρας, με αποτέλεσμα να ικανοποιήσουμε το δικαιοτάτο αίτημα απόσπασης φιλολόγου, κάτι το οποίο ήταν επιβεβλημένο για την επίσημη παρουσία μας στο διεθνές φέστιβελ αυτό Ίδρυμα.

Από το Σεπτέμβριο του 2010 λοιπόν, υπηρετεί φιλόλογος και τα αποτελέσματα είναι εντυπωσιακά. Στο ίδρυμα αυτό, με πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις, λειτουργεί εδώ και 7 χρόνια εξεταστικό κέντρο Πιστοποίησης Ελληνομάθειας.

- Ίδρυμα «Μαρία Τσάκου»

Τμήματα ελληνικής, τμήματα χορού, τμήμα ελληνικής μουσικής, τμήμα ελληνικής κουζίνας και τμήμα ελληνικού θεάτρου.

Απόσταση του Μοντεβιδέο από το Μπουένος Άιρες: 270 χλμ

Ενδιαφέρον έχει εκφραστεί και από το εθνικό πανεπιστήμιο της χώρας, αίτημα το οποίο ικανοποιήθηκε και από την ακαδημαϊκή χρονιά 2011 η αποσπασμένη εκπαιδευτικός μας συμπληρώνει το ωράριό της εκεί. Γεγονός όμως είναι ότι οι εκπαιδευτικοί μας αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα λόγω της κατάργησης του επιμισθίου.

Γενικές παρατηρήσεις για την Ουρουγουάη

Θεωρούμε ότι η μικρή αυτή χώρα με το υψηλό βιοτικό επίπεδο είναι η πιο φιλελληνική σε όλη τη Λατινική Αμερική. Είναι όντως εντυπωσιακό το ενδιαφέρον των Ουρουγουανών για την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό. Υψηλότατο το κόστος ζωής.

7. ΠΑΝΑΜΑΣ

- ΠΑΝΑΜΑ ΣΙΤΥ (1.500.000 κάτοικοι)

Από το Μάρτιο του 2010 έως και το 2011 αποσπάσθηκε στην πόλη του Παναμά εκπαιδευτικός μετά από 4ετή απουσία. Δυστυχώς για την προηγούμενη σχολική χρονιά δεν έχει αποσπαστεί εκπαιδευτικός με αποτέλεσμα την απουσία οργανωμένης διδασκαλίας της ελληνικής. Πρόκειται για μια πολύ ζωντανή Κοινότητα με μεγάλο ενδιαφέρον για την ελληνική κουλτούρα.

Σημειώνεται ότι η εκπαιδευτικός ΠΕ 70 δίδασκε και στο πρότυπο εκπαιδευτήριο «ΑΤΕΝΕΑ» ιδιοκτησία του Έλληνα επιχειρηματία κ. Τζανετάτο. Στην πρόσφατη επίσκεψή μας στον Παναμά διαπιστώσαμε το υψηλότατο επίπεδο του σχολείου, στο οποίο φοιτούν τα παιδιά των καλύτερων οικογενειών του Παναμά. Μέχρι πρότινος ελληνικά δίδασκαν ομογενείς εκπαιδευτικοί, με ανεπαρκή όμως γνώση της ελληνικής.

Ενδιαφέρον έχει εκφραστεί και από 2 ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του Παναμά.

Απόσταση του Παναμά Σίτυ από το Μέξικο Σίτυ: 2500 χλμ.

Γενικές παρατηρήσεις για τον Παναμά

Πρόκειται για μια από τις ιστορικότερες και καλύτερα οργανωμένες ελληνικές κοινότητες. Το ενδιαφέρον είναι πολύ μεγάλο. Απόδειξη και η συνάντησή μας με την Υφυπουργό Παιδείας της χώρας, η οποία μας εκδήλωσε το ενδιαφέρον της για τη διδασκαλία της ελληνικής σε εκπαιδευτήρια μέσης και ανώτατης εκπαίδευσης.

8. ΜΕΞΙΚΟ

- ΜΕΞΙΚΟ ΣΙΤΥ (25.000.000 κάτοικοι)

Στη μεγαλύτερη πόλη της Λατινικής Αμερικής μαθήματα ελληνικής γλώσσας παραδίδονται στην πόλη της Τολούκα από την αποσπασμένη εκπαιδευτικό μας. Μέχρι και το 2011 υπήρχαν δύο εκπαιδευτικοί

- UNAM

- Τολούκα

Από το προηγούμενο σχολικό έτος 2011-2012 η εκπαιδευτικός μας συμπληρώνει το ωράριο της στο Ελληνικό Ινστιτούτο του Μεξικού, στην Ιερά Μητρόπολη και στο Υπουργείο Παιδείας του Μεξικού.

Απόσταση Μέξικο Σίτυ από Παναμά: 2500 χλμ.

Γενικές παρατηρήσεις για το Μεξικό

Είναι η δεύτερη σε πληθυσμό χώρα της Λατινικής Αμερικής με μεγάλη οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Υπάρχει μεγάλος αριθμός φιλελλήνων. Απόδειξη του ενδιαφέροντος προς τον ελληνικό πολιτισμό είναι και η πρόσκληση, κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μας εκεί, από το Υπουργείο Εξωτερικών, και η πρόταση για ίδρυση ελληνικού πολιτιστικού κέντρου. Στα αρνητικά στοιχεία αναφέρουμε το υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας και το κόστος ζωής.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Στις 16 και 17 Οκτωβρίου 2009 πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το Συνέδριο Ελληνικής Γλώσσας στη Λατινική Αμερική, που οργανώθηκε από το Γραφείο Συντονιστού Εκπαίδευσης Λατινικής Αμερικής και χορηγοί του ήταν το Ίδρυμα “Μαρία Τσάκου” και το “Σ.Α.Ε. Λατινικής Αμερικής”.

Τα αποτελέσματα του Συνεδρίου ήταν θετικά και οι αποφάσεις του πολύ σημαντικές για την περιοχή μας με θέμα την οργάνωση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Ομάδα εκπαιδευτικών και γλωσσολόγων έχουν αναλάβει το μεγαλεπήβολο σχέδιο συγγραφής μεθόδου ελληνικής για ισπανόφωνους και πορτογαλόφωνους, το οποίο θα αποτελέσει και το θέμα του επομένου συνεδρίου.

Γενικές παρατηρήσεις και προτάσεις για την περιοχή μας

Πρόκειται για μια τεράστιας έκτασης περιοχή με πολλές ομοιότητες στις έξι (6) χώρες όπου αποσπώνται εκπαιδευτικοί και στις δύο, όπου μέχρι πρότινος είχαμε:

α) Δεδομένο το φιλελληνικό ενδιαφέρον τόσο από πλευράς Ελλήνων μεταναστών, ως επί το πλείστον, δεύτερης και τρίτης γενεάς, όσο και από τους ντόπιους πληθυσμούς. Είμαστε μάρτυρες καθημερινώς της μεγάλης ζήτησης σε εκπαιδευτικούς και υλικό και θεωρούμε ως μοναδική ευκαιρία στις παρούσες δύσκολες παγκόσμια συνθήκες την όσο κατά το δυνατόν μεγαλύτερη προβολή της χώρας μας.

Νομίζουμε ότι η διδασκαλία της γλώσσας μας μπορεί να επιτευχθεί και μέσω της μουσικής και του χορού λόγω της ιδιοσυγκρασίας των λαών αυτών. Είναι οι εναλλακτικοί τρόποι διδασκαλίας, ικανοί να προσελκύσουν το ενδιαφέρον ακόμη περισσότερων γηγενών.

β) Στοιχεία Ελληνικού Πολιτισμού διδάσκονται σ’ όλα τα Δημόσια και Ιδιωτικά σχολεία, ιδιαιτέρως Ελληνική Μυθολογία και Αρχαία Ελληνική Ιστορία. Η Αρχαία γλώσσα διδάσκεται στα Τμήματα Κλασικών Σπουδών των Πανεπιστημίων με την Ερασμιακή προφορά. Στόχος μας είναι η είσοδός μας στα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και ήδη έχει κατατεθεί πρότασή μας για απόσπαση Φιλολόγων σε έξι Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Γνωρίζοντας όμως τη δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας μας έχουμε προχωρήσει σε μια ορθολογική και πρακτική τοποθέτηση των εκπαιδευτικών μας.

Σημειώνουμε την πολιτιστική εισβολή στην περιοχή Τούρκων, Ρώσων, Βουλγάρων, Τσέχων και Ασιατών με ίδρυση πολιτιστικών κέντρων και εδρών σε πανεπιστήμια.

γ) Σε συνεχή επικοινωνία τόσο με τους εκπαιδευτικούς μας όσο και με τα ιδρύματα που υπηρετούν, προτείνουμε και ενθαρρύνουμε τη συμμετοχή των σπουδαστών στις εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας. Τα αποτελέσματα είναι ικανοποιητικά, λαμβάνοντας πάντα υπόψη το αξεπέραστο εμπόδιο καταβολής του αντιτίμου της εγγραφής σε συνάλλαγμα, τις τεράστιες γεωγραφικές αποστάσεις και το γεγονός ότι υπάρχουν περιοχές στις οποίες δεν είναι δυνατή η κάλυψη των διδακτικών αναγκών.

Προβλήματα

α) Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής παρουσιάζουν υψηλότατο βαθμό επικινδυνότητας λόγω της αυξημένης εγκληματικότητας. Ως εκ τούτου οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί υποχρεούνται να κατοικήσουν σε συγκεκριμένες περιοχές με όσο το δυνατό μεγαλύτερη ασφάλεια. Το κόστος ζωής είναι ιδιαίτερα υψηλό και οι τιμές των ενοικίων έως και τριπλάσιες από αυτές της Ελλάδος. Επισημαίνεται ότι τα επιμίσθια των εκπαιδευτικών είναι ανεπαρκή για μια αξιοπρεπή επιβίωση, σε όλες τις χώρες της ηπείρου. Αποτέλεσμα αυτού είναι αναπόφευκτα ο περιορισμός της δυνατότητας μετακίνησης για την εξυπηρέτηση απομακρυσμένων περιοχών – Κοινοτήτων.

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίσουμε είναι η έκδοση βίζας, ιδιαίτερα χρονοβόρα. Η καθυστέρηση στην υπογραφή αποσπάσεων η ανανεώσεως τους δημιουργεί προβλήματα στις μετακινήσεις των εκπαιδευτικών, αφού δεν υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος για την ανανέωση της άδειας παραμονής στη χώρα που υπηρετούν.

β) Η πρώτη χρονιά στην περιοχή μας με εκπαιδευτικούς χωρίς επιμίσθιο έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα. Το πρώτο είναι ότι το οικονομικό πρόβλημα είναι δυσβάστακτο. Το δεύτερο είναι ότι οι σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινότητες, οργανώσεις και ιδρύματα, όπου υπηρετούν, εισέρχονται σε μια λεπτή και δύσκολη περίοδο. Βιώνουμε καθημερινώς τα προβλήματα αυτά.

γ) Φρονούμε ότι είναι άκρως απαραίτητη η καλή γνώση της ισπανικής ή της πορτογαλικής γλώσσας (για τη Βραζιλία). Για την τελευταία θεωρούμε ότι ως δεύτερη γλώσσα επιλογής μετά τα πορτογαλικά θα πρέπει να είναι τα ισπανικά και όχι τα αγγλικά, δεδομένου ότι πρόκειται για συγγενείς γλώσσες.

δ) Κοινή διαπίστωση είναι ότι απαιτείται ένας επαναπροσδιορισμός των στόχων μας στην περιοχή αυτή. Είναι αλήθεια ότι οι ελληνικές κοινότητες ακολουθούν φθίνουσα πορεία τόσο σε αριθμό μελών όσο και σε οργάνωση και νέες ιδέες. Θεωρούμε ότι η λύση της

δημιουργίας από το Γραφείο μας (με την ανάλογη φυσικά θεσμική και τεχνική υποστήριξη από το Υπουργείο μας) ενιαίων ελληνικών πολιτιστικών κέντρων με διάφορες εκδηλώσεις και προγράμματα προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες και ενδιαφέροντα του ντόπιου πληθυσμού θα σηματοδοτήσει μια νέα πορεία με εντυπωσιακά αποτελέσματα, που ήδη αποκομίζουμε με την ίδρυση της FUNDACIÓN HELÉNICA en Argentina.

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Μετά τη μεταστέγαση της Ελληνικής Πρεσβείας στο Μπουένος Άιρες, κατόπιν ρητής εντολής του Υπουργείου Εξωτερικών της χώρας μας, μοιραζόμαστε ένα μικρό χώρο (3 τ.μ), που αποτελεί ευγενική προσφορά του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Ελληνικής Πρεσβείας, με τη σύμφωνη γνώμη της κυρίας Πρέσβευς. Στον περιορισμένο αυτό, πλην όμως αξιοπρεπή χώρο, υπάρχει η δυνατότητα φυσικής παρουσίας μόνο του Συντονιστού Εκπαίδευσης. Παρ όλα αυτά, το Γραφείο μας λειτουργεί κανονικά, βρίσκοντας εκ των ενόντων τις λύσεις για τον έτερο εκπαιδευτικό, που υπηρετεί στο Γραφείο μας. Θεωρήσαμε σκόπιμο να αναζητήσουμε αυτή τη λύση προκειμένου να μην προχωρήσουμε σε αίτημα μίσθωσης νέου χώρου, το οποίο σημαίνει υψηλή οικονομική επιβάρυνση για την υπηρεσία μας. Σημειωτέον ότι η ενοικίαση χώρου την παρούσα χρονική περίοδο στο Μπουένος Άιρες είναι εξαιρετικά πολύπλοκη και ασύμφορη.

ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΟΥ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Από ιδρύσεως του Γραφείου μας, προχωρήσαμε στη δημιουργία ιστοσελίδας (<http://latinamerica.world.sch.gr>), στην οποία εκτίθεται το έργο των εκπαιδευτικών μας, διάφορες δραστηριότητες και ανακοινώσεις. Επίσης δημιουργήσαμε και δεύτερη ιστοσελίδα (www.fundacionhelenica.org), του πολιτιστικού μας κέντρου, Fundación Helénica en Argentina.

Σχέσεις με τις Διπλωματικές Αρχές και την Εκκλησία

α) Οι σχέσεις μας είναι άριστες όχι μόνο με την Πρεσβεία μας, στις εγκαταστάσεις της οποίας φιλοξενούμαστε, αλλά και με τις υπόλοιπες διπλωματικές αρχές σε όλες τις χώρες της περιοχής ευθύνης μας. Η βοήθειά τους είναι πολύτιμη.

Επίσης είμαστε σε διαρκή επικοινωνία και συνεργασία με τις εκπαιδευτικές αρχές των χωρών της ηπείρου μας.

β) Εξυπηρετούμε και φροντίζουμε να ενισχύουμε με κάθε τρόπο τις ανάγκες των (2) δύο Ιερών Μητροπόλεων (Νοτίου Αμερικής και Κεντρικής Αμερικής) διότι έχουμε διαπιστώσει ότι με όχημα της Ορθοδοξία προβάλλουμε αδιαμφισβήτητα τη χώρα μας. Μέλημα του Γραφείου μας είναι και η εποπτεία στην ορθή μετάφραση Αγιογραφικών και Πατερικών ελληνικών κειμένων στην ισπανική και στην πορτογαλική.

γ) Το Γραφείο μας διατηρεί σχέσεις με διάφορους εκπαιδευτικούς φορείς και πολιτιστικές οργανώσεις των χωρών της περιοχής μας, επισκέψεις και ανταλλαγές απόψεων με ακαδημαϊκούς κύκλους με στόχο τη βελτίωση της παρουσίας μας σε μια ήπειρο με μεγάλο ενδιαφέρον για την Ελλάδα και τον πολιτισμό μας.

Εισηγήσεις

Στις κάτωθι χώρες το ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας είναι έντονο και έχουμε δεχτεί αίτημα απόσπασης εκπαιδευτικού, για το οποίο έχουμε ενημερώσει σχετικά το Υπουργείο.

Κόστα Ρίκα, Κολομβία, Κούβα και Ισημερινός

Επίσης ενδιαφέρον έχει εκδηλωθεί και από την Παραγουάη, Βολιβία αλλά και από άλλες χώρες, γεγονός που καταδεικνύει την αποδοχή και σημαντικότητα της κουλτούρας μας από τους λαούς της Λατινικής Αμερικής.

Κλείνοντας αυτή την αναφορά μας στα εκπαιδευτικά δεδομένα της Λατινικής Αμερικής, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα δεδομένα μεταβάλλονται διαρκώς και η ροή πληροφόρησης είναι συνεχής.

B. Προτάσεις τέως Συντονιστή Εκπαίδευσης (κ. Γεωργίου Πάππα) για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική (προς το Υπουργείο Παιδείας)

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

α) Δημιουργία ιδρυμάτων υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας στα πρότυπα του επιτυχημένου εγχειρήματος του Fundación Helénica en Argentina, του Πολιτιστικού Κέντρου που ιδρύσαμε και διευθύνουμε από το 2009 στο Μπουένος Άιρες. Μόνο με την δημιουργία δικών μας ιδρυμάτων με κεντρική εξ Ελλάδος διαχείριση και διεύθυνση, με δομές προσαρμοσμένες στα νέα εκπαιδευτικά δεδομένα. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούμε να επιτύχουμε μια αξιοπρεπή και επαγγελματική παρουσία στο χώρο της εκπαίδευσης.

Έχουμε τα παραδείγματα χωρών όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία μεταξύ άλλων που έχουν κατορθώσει με τη συμμετοχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας να έχουν την παρουσία που απαιτούν τα σύγχρονα δεδομένα. Η λειτουργία των ιδρυμάτων αυτών ας αρχίσει πιλοτικά σε κάποια μεγάλα αστικά κέντρα. Πρέπει να είναι αποτέλεσμα μελέτης και σωστής οργάνωσης. Σ' αυτό σίγουρα μπορεί να ζητηθεί η οικονομική αρωγή ευπόρων Ελλήνων τόσο της ομογένειας όσο και της ημεδαπής. Είμαστε πεπεισμένοι από την έως τώρα εμπειρία μας ότι οι άνθρωποι αυτοί υπάρχουν και θα βοηθήσουν με μια μοναδική προϋπόθεση: την ύπαρξη σοβαρού και αξιόπιστου εκπαιδευτικού σχεδίου.

β) Η αξιοποίηση όλων ανεξαιρέτως των στελεχών που επί σειρά ετών έχουν υπηρετήσει την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό. Είναι απορίας άξιο πώς η τεχνογνωσία και η εμπειρία τόσων ανθρώπων, που υπηρέτησαν και υπηρετούν στο εξωτερικό, χάνεται και παραμένει ανεκμετάλλευτη μετά τη λήξη της θητείας τους.

γ) Κεντρική διαχείριση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό, αποφεύγοντας έτσι τα υπέρογκα έξοδα διατήρησης των Γραφείων Συντονιστών Εκπαίδευσης. Γι αυτό το λόγο, προτείνουμε την ίδρυση οργάνου συμβουλευτικού και εκτελεστικού χαρακτήρα στο Υπ. Παιδείας με σκοπό την οργάνωση σε νέες βάσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής και παρουσίας μας στον κόσμο.

δ) Επείγουσα κλήση σε δημόσια διαβούλευση όλων των εμπλεκομένων φορέων για την αναζήτηση βιώσιμης λύσης.

ε) Δημιουργία ειδικού σώματος επιλεγμένων και κατάλληλα καταρτισμένων Ελλήνων εκπαιδευτικών μετά από φοίτηση ευλόγου χρόνου σε ειδικό σχολείο προ της αποσπάσεώς τους. Στο σχολείο αυτό επιβάλλεται και η ενεργή συμμετοχή του Υπ. Εξωτερικών για να προσδιοριστεί και η διπλωματική διάσταση της προσπάθειας αυτής. Η χρονική διάρκεια και η οργάνωσή του να προσδιοριστεί από το κεντρικό όργανο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό.

στ) Εκσυγχρονισμός της διδασκαλίας με άμεση και αποτελεσματική χρήση των νέων τεχνολογιών. Σ' αυτό θα χρειαστεί η εποπτεία και τεχνογνωσία εκπαιδευτικών πληροφορικής.

ζ) Οι απασχολούμενοι εκπαιδευτικοί να αμείβονται. Η έως τώρα πρακτική με εκπαιδευτικούς διαφορετικών ταχυτήτων, όπως με ή χωρίς επιμίσθιο, συνυπηρετήσεις, παρατάσεις αποσπάσεων κλπ έχει δημιουργήσει εμφανή προβλήματα ανισότητας και αίσθησης αδικίας.

η) Επαναπροσδιορισμός των στόχων της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης λαμβάνοντας υπόψη την παγκοσμιοποιημένη εκπαιδευτική κοινότητα, που κινείται με διαφορετικές ταχύτητες απ' ότι οι δικές μας.

Όλα τ' ανωτέρω αποκρυσταλλώνουν την εμπειρία 14 συναπτόν ετών στην υπηρεσία της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Λατινική Αμερική. Ας αποτελέσει η σοβαρή οικονομική κρίση την αφορμή για μια ειλικρινή αυτοκριτική και λήψη άμεσων αποφάσεων.